

gemeente
Montferland

2017

jaarstukken

Inhoudsopgave

1. Jaarverslag	4
1.1. Inleiding	5
1.2. Saldo van lasten en baten en resultaat (bestemming)	9
1.3 Vennootschapsbelasting (Vpb).....	11
2.0 Inleiding programma's.....	12
2.1.01 Relatie inwoners en bestuur.....	13
2.1.02 Ruimtelijke Ontwikkeling	19
2.1.03 Beheer leefomgeving	26
2.1.04 Economie en toerisme.....	33
2.1.05 Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl	39
2.1.06 Jeugd, onderwijs en cultuur	45
2.1.07 Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid	53
2.1.08 Werk en inkomen	60
2.2 Algemene dekkingsmiddelen	66
2.3 Overhead, ondersteuning organisatie en bestuur	69
2.4 Paragrafen	72
Paragraaf A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	73
Paragraaf B. Onderhoud kapitaalgoederen	77
Paragraaf C. Financiering	80
Paragraaf D. Bedrijfsvoering	82
Paragraaf E. Verbonden partijen	84
Paragraaf F. Grondbeleid	95
Paragraaf G. Lokale heffingen	103
Paragraaf H. Transitie Sociaal Domein	106
Paragraaf I. Rechtmatigheid.....	108
3. Jaarrekening	113
3.1 Balans per 31 december 2017	114
3.2 Toelichting op de balans	116
3.3 Overzicht van baten en lasten 2017	134
3.4 Waarderingsgrondslagen.....	135
3.5 Programma's analyse 3e w-vraag	138
3.6 Overzicht incidentele baten en lasten	158
3.7 Structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves	161
3.8 Wet Normering Topinkomens	162
3.9 Specifieke uitkeringen SISA-bijlage	163
3.10 Taakvelden	164
4. Overige bijlagen	166
4.1 Controleverklaring	167
4.2 Kredietoverzicht per 31 december 2017.....	168
4.3 Producten per programma	173

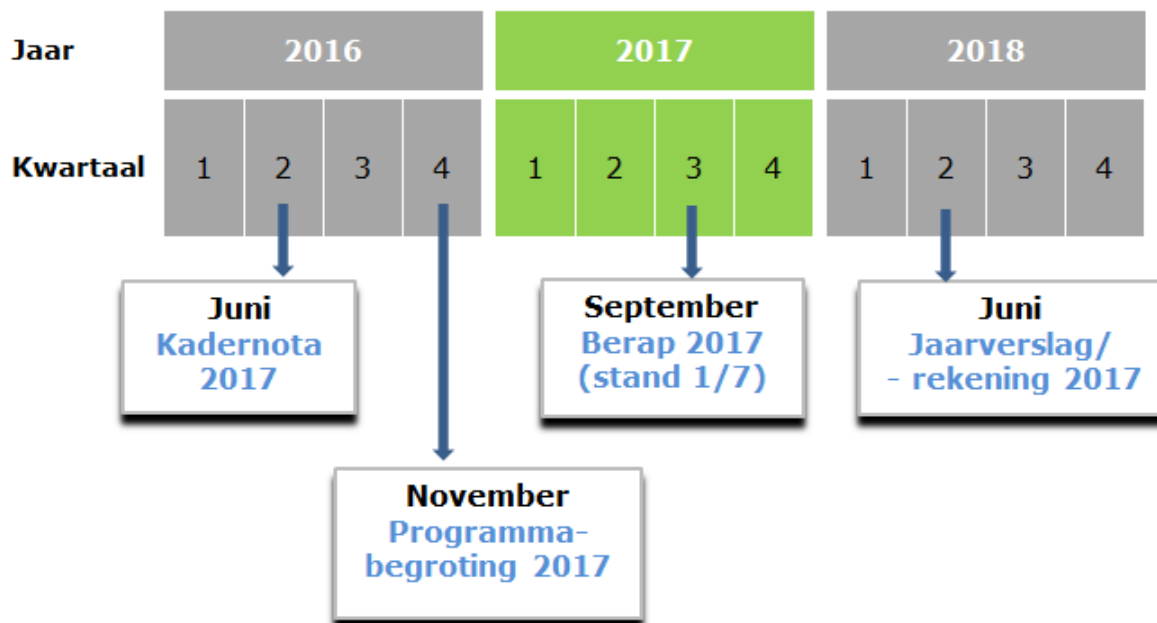
1. Jaarverslag

1.1. Inleiding

Inleiding

Hierbij bieden wij u, als sluitstuk van de planning en control cyclus, de jaarstukken 2017 van de gemeente Montferland aan. Wij hebben 2017 afgesloten met een positief resultaat van € 69.000. Een dertiental werkzaamheden is in 2017 nog niet (volledig) uitgevoerd. Daarom stellen wij u voor deze restantbudgetten voor een totaalbedrag van € 624.000 over te hevelen naar 2018. Na deze overheveling bedraagt het uiteindelijke nadeel € 555.000. Wij stellen u voor dit bedrag van € 555.000 conform bestendige gedragslijn te onttrekken aan de Algemene Reserve. Het saldo van de begroting 2017 bedroeg € 19.000 positief. In de bestuursrapportage in september hebben we een positief saldo gepresenteerd van € 456.000. Deze overschotten zijn toegevoegd aan de Algemene Reserve. Tenslotte hebben wij u bij de 2e managementrapportage nog een elftal ontwikkelingen gemeld met financiële consequenties (per saldo budgettair neutraal). Uiteindelijk bedraagt het negatieve saldo € 555.000. Dit wordt met name veroorzaakt door hogere lasten voor de WMO van € 363.000, lagere toerekening interne uren aan grondexploitaties en investeringen (nadeel van € 292.000), latente belastingverplichtingen (€ 222.000) en een niet gerealiseerd stelpost/overig van € 275.000. Grotere voordelen waren de lagere storting in de pensioenvoorziening (voormalige) wethouders van € 238.000, kostendekking afval (€ 122.000) en de inkomensvoorzieningen (€ 213.000 voordeel).

De jaarstukken 2017 vormen de bestuurlijke verantwoording over de uitvoering van het voorgenomen beleid en beheer in het jaar 2017. Onderstaand is de P&C cyclus voor 2017 weergegeven.

Resultaat

In de onderstaande tabel zijn het saldo van lasten en baten, het saldo van de geaccordeerde mutaties in de reserves en het resultaat (voor en na overheveling budgetten naar 2018) weergegeven.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Bedrag
Saldo van lasten en baten	335
Saldo van geaccordeerde mutaties in de reserves	-265
Resultaat	69
Af: door te schuiven budgetten naar 2018	-624
Resultaat na overheveling (restant) budgetten naar 2018	-555

Met de vaststelling van de begroting en gedurende het jaar heeft u voor diverse zaken besloten gelden te reserveren. Deze gelden zijn in de reserves gestort. Tevens heeft u besloten tot het dekken van diverse uitgaven uit de reserves. Per saldo is er gedurende het jaar een bedrag van € 265.000 toegevoegd aan reserves.

In de onderstaande tabel zijn de belangrijkste afwijkingen (> € 100.000) toegelicht die tot het nadeel van € 555.000 hebben geleid.

Bedragen x € 1.000

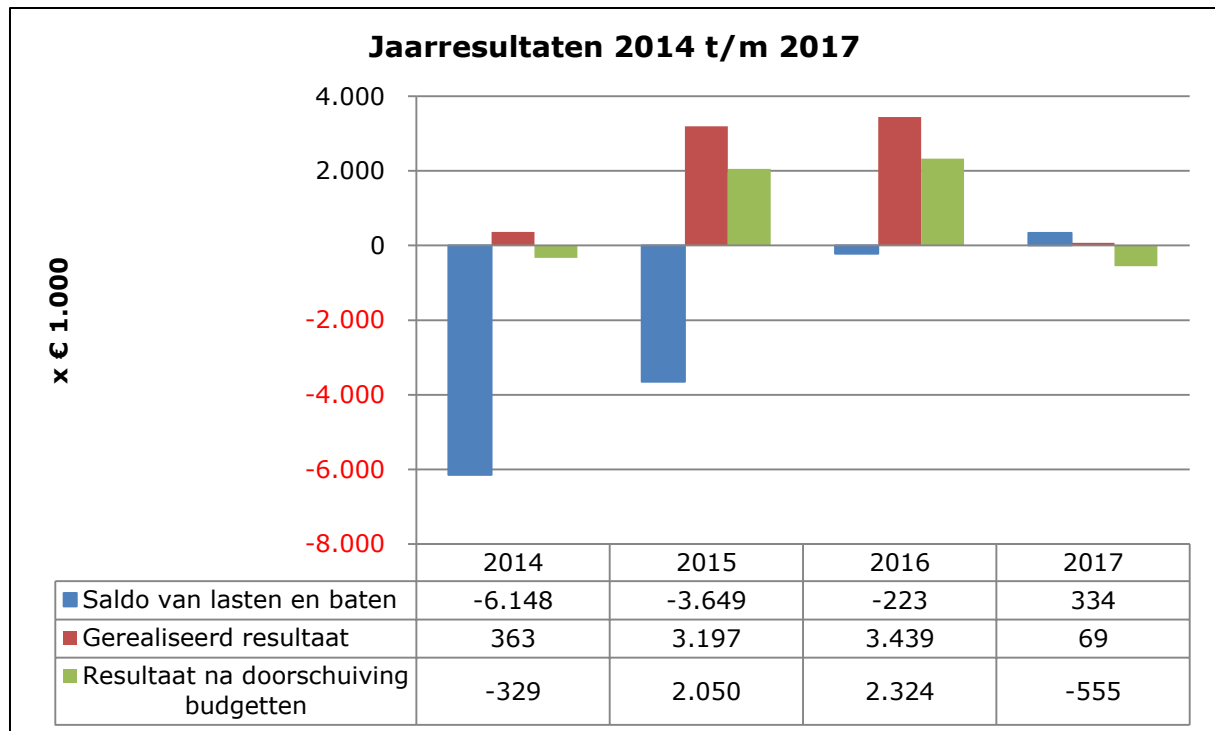
Omschrijving	Onderdeel jaarstukken	Bedrag	V/N - I/S*
Lagere storting pensioenvoorziening (voormalige) wethouders	3.5.01	238	V/I
Kostendekking afval	3.5.03	122	V/I
WMO (o.m. hulp bij het huishouden)	3.5.07	-393	N/I
Inkomensvoorzieningen	3.5.08	213	V/I
Latente belastingverplichtingen	3.5.40	-222	N/I
Stelposten/overig	3.5.40	-221	N/I
Lagere toerekening uren aan investeringen en grondexploitatie	3.5.50	-292	N/I
Totaal		-555	N/I

V = voordeel, N = nadeel

I = incidenteel, S = structureel

Na zorgvuldige screening van het resultaat zijn wij tot de conclusie gekomen dat de bovengenoemde verschillen in de jaarrekening ten opzichte de begroting na wijziging incidenteel van aard zijn.

In het onderstaande diagram presenteren wij de jaarresultaten over de periode 2014 tot en met 2017.

Uit deze grafiek kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- De saldi van lasten en baten zijn tot en met 2016 negatief. In 2017 is het saldo positief, met name als gevolg van winstnemingen in de grondexploitatie. In 2014 is het saldo sterk negatief beïnvloed door de vorming van voorzieningen voor de grondexploitatie;
- De aanwending van de reserves blijkt uit het verschil tussen de reeksen "Saldo van lasten en baten" en "Gerealiseerd resultaat". In 2017 is per saldo een bedrag van € 265.000 toegevoegd aan de reserves. Dit is het eerste jaar dat we onze reservepositie verstevigen.
- De "Resultaten na doorschuiving budgetten" waren in 2015 en in 2016 zeer positief (boven de € 2 miljoen). In 2017 bedraagt dit resultaat € 0,6 miljoen negatief. Het jaar 2017 kenmerkt zich door relatief kleine verschillen ten opzichte van de begroting (na wijziging).

Resumé

Het jaar 2017 was het laatste volledige jaar uit de raadsperiode 2014-2018. In 2017 heeft u als gemeenteraad, bij de vaststelling van de begroting 2018, de kerntakendiscussie 2014-2018 als afgerond beschouwd.

Voor het sociaal domein heeft u ingestemd met een zeventiental voorstellen die gezamenlijk resulteren in budgetneutraliteit voor het sociaal domein in 2020. Deze vastgestelde maatregelen zullen in 2020 leiden tot een uitgavenverlaging op dit gebied van ruim € 2,1 miljoen.

Het jaar 2017 was eveneens het jaar waarin Montferland het NK Wielrennen heeft georganiseerd. Een belangrijk doel, het goed en veilig organiseren van de wedstrijden, is behaald. Daarnaast zijn er vele side-events georganiseerd, voorafgaande en tijdens het NK Wielrennen. De side-events zijn georganiseerd voor de vele doelgroepen die Montferland rijk is. Er waren activiteiten voor kinderen van het basis- en speciaal onderwijs, mensen met een verstandelijke beperking, mobiele senioren en senioren uit een zorginstelling. Er is ook een NK Toertocht georganiseerd, die voor iedereen toegankelijk was. Enthousiastelingen uit het hele land hebben genoten van onze mooie gemeente Montferland. Veel van deze side-events zijn zo goed ontvangen, dat de betrokken partijen hier graag een structureel vervolg aan willen geven. We kunnen concluderen dat de promotie van Montferland als fietsgemeente van Gelderland geslaagd is. Hoewel het evenement als zodanig succesvol is verlopen was het proces rondom dit project helaas niet optimaal. We hebben ervaring opgedaan in de organisatie van een topsportevenementen, maar moeten leren hoe de (financiële) beheersing

van zo'n project een volgende keer te verbeteren is. Hierbij zullen we ons ook af moeten vragen welke rol ons het beste past bij de (projectmatige) organisatie van toekomstige (top)sportevenementen in onze gemeente.

Naast de afronding van de KTD 2014, de werkzaamheden in het sociaal domein en de organisatie van het NK wielrennen hebben we in 2017 ook op anderen terreinen het nodige bereikt:

- Afronding revitalisering Plantsoensingel Zuid in 's-Heerenberg;
- Vaststelling restauratieplan 't Neije Raethuys;
- Vaststelling verordening startersleningen (in 2017 is een bedrag van € 400.000 beschikbaar gesteld);
- Afronding voorbereiding van de indiensttreding van de groenploeg van Laborijn. Hiermee wordt de groenploeg een gemeentelijk instrument gericht op arbeidsintegratie van mensen met onder andere een arbeidsbeperking;
- Verstrekking van duurzaamheidsleningen (€ 500.000 in 2017);
- Verdere uitwerking herinrichting openbaar gebied Masterplan Didam;
- Verder toegankelijk maken openbare ruimte.

1.2. Saldo van lasten en baten en resultaat (bestemming)

Resultaat

Bedragen x1000

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	95.536	80.553	84.252	94.841
Baten	95.313	80.173	81.543	95.175
Saldo van lasten en baten	-223	-380	-2.709	335
Reserves				
Stortingen	9.523	268	4.775	9.857
Onttrekkingen	9.746	648	7.484	9.592
Mutaties reserves	223	380	2.709	-265
Resultaat	0	0	0	69

In de kolom "Rekening 2016" is het gerealiseerd resultaat reeds toegevoegd aan de Algemene Reserve (saldo rekening 2016).

Het saldo van de primaire begroting 2017 bedroeg € 19.000 voordelig. Dit bedrag is bij de vaststelling van de begroting toegevoegd aan de Algemene Reserve.

Bij de bestuursrapportage heeft u besloten het voordeel van € 456.000 toe te voegen aan de Algemene Reserve.

Enkele grote posten uit deze rapportage waren:

- (Top)sportevenementen (€ 400.000 nadeel);
- Opheffing Stadsregio Arnhem-Nijmegen (€ 125.000 voordeel);
- Hogere Algemene uitkering uit het gemeentefonds (€ 462.000 voordeel);
- Gemeentelijk minimabeleid (€ 240.000 voordeel);
- WMO (voor de onderdelen voorziening gehandicapten en huishoudelijke verzorging een nadeel van € 473.000) ;
- Leerlingenvervoer (€ 100.000 voordeel);
- Overige algemene dekkingsmiddelen (o.a. flexbudget en kapitaallasten een voordeel van € 259.000);
- Subsidie peuterspeelzalen (€ 164.000 voordeel).

Bij de tweede managementrapportage hebben wij u vervolgens nog een elftal ontwikkelingen gemeld met budgettaire consequenties in 2017 waaronder:

- Algemene uitkering gemeentefonds (€ 250.000 nadeel);
- Leges omgevingsvergunningen (€ 100.000 voordeel);
- Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen (€ 230.000 nadeel);
- Eigen bijdragen WMO (€ 200.000 nadeel);
- Diverse budgetten (€ 306.000 voordeel)

Resultaat

Het saldo van baten en lasten van de jaarrekening 2017 bedraagt € 335.000 voordelig.

De geautoriseerde toevoegingen en onttrekkingen aan reserves leiden per saldo tot een nadeel van € 265.000.

Het gerealiseerd resultaat bedraagt daardoor € 69.000 voordelig.

Resultaatbestemming

Wij stellen u voor dit resultaat als volgt te bestemmen.

Nr	Omschrijving	Bedrag
	<i>Programma 1 Relatie inwoners en bestuur</i>	
1	Maatwerkdemocratie	33.000
2	Wijk- en kerngericht werken	49.000
3	Inventarisatie bebording	15.000
	<i>Programma 2 Wonen</i>	
4	Masterplan Didam	90.000
	<i>Programma 3 Beheer leefomgeving</i>	
5	Toegankelijkheid openbare ruimte	12.000
6	Montferland energieneutraal 2030	39.000
7	Onderhoud onverharde wegen	15.000
8	Uitvoeren diverse advieskosten riolering	47.000
	<i>Programma 4 Economie en toerisme</i>	
9	Innovatiefonds	50.000
	<i>Programma 6 Jeugd, onderwijs en cultuur</i>	
10	Bijdrage huisvesting wagenbouwers carnaval	56.000
11	Bijdrage peuterspeelzalenbeleid	54.000
	<i>Programma 8 Werk en inkomen</i>	
12	Bijdrage opvang en begeleiding statushouders	52.000
	<i>Programma 50 Overhead en ondersteuning</i>	
13	Restauratie en verbouwing 't Neije Raethuys	112.000
	Subtotaal	624.000
	Onttrekking aan de Algemene Reserve	555.000
	Totaal	69.000

De beschikbaar gestelde budgetten (1 tot en met 13) zijn in 2017 niet (volledig) uitgegeven. Veelal zijn hier wel verplichtingen voor aangegaan en een aantal werkzaamheden is momenteel al uitgevoerd / in uitvoering.

1.3 Vennootschapsbelasting (Vpb)

Per 1 januari 2016 zijn overheden verplicht om vennootschapsbelasting af te dragen over winstgevende activiteiten. In 2016 en 2017 zijn de financiële en organisatorische gevolgen in kaart gebracht.

Over het belastingjaar 2016 dient uiterlijk 1 mei 2018 de aangifte verricht te zijn (uitstel). Over het jaar 2017 dient dit voor 1 juni 2018 plaats te vinden.

Op het moment van afsluiten van deze jaarstukken dient de formele toetsing en vaststelling van het grondslagendocument, de openingsbalans en de aangiften zelf nog plaats te vinden.

De onduidelijkheid rond de nieuwe wetgeving is nog niet geheel weggenomen. Een aantal essentiële vragen blijft onbeantwoord. Enkele voorbeelden:

- Een aantal posten op de openingsbalans zijn niet strikt gedefinieerd;
- Zijn ondeelbare activiteiten één activiteit? Zo niet, hoe bereken je dan de vennootschapsbelasting over de afzonderlijke componenten?

Deze onduidelijkheid zorgt ervoor dat we niet met zekerheid kunnen vaststellen of de door ons berekende aanslagen VPB worden geaccepteerd door de Belastingdienst. Naar huidige inzichten zal de aangifte 2016 leiden tot een nihilaangifte. De aangifte over het jaar 2017 is op dit moment nog onbekend.

2.0 Inleiding programma's

Indeling programma's

In de programmaverantwoording wordt uiteengezet waar het programma uit bestaat. De volgende programma's zijn vastgesteld:

- 1 Relatie inwoners en bestuur
- 2 Ruimtelijke ontwikkeling
- 3 Beheer leefomgeving
- 4 Economie en toerisme
- 5 Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl
- 6 Jeugd, onderwijs en cultuur
- 7 Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid
- 8 Werk en inkomen

De twee verplichte overzichten zijn:

- Algemene dekkingsmiddelen
- Overhead, ondersteuning organisatie en bestuur

Ten opzichte van 2016 zijn er enkele wijzigingen in de programma's doorgevoerd. Deze zijn toegelicht bij de analyses 3e w-vraag als het om verschillen gaat die groter zijn dan € 50.000.

De programma's hebben een vaste opzet:

Wat hebben we bereikt?

Hier worden per programmaonderdeel de belangrijkste doelstellingen die in de programmabegroting zijn opgenomen geëvalueerd. De nadruk ligt hierbij op de doelstellingen die genoemd zijn in het coalitieprogramma en in het nieuw beleid voor 2017. Hierbij zijn de indicatoren gekoppeld aan deze w-vraag.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Hier wordt aangegeven welke activiteiten hebben plaatsgevonden om de voorgenomen doelstellingen te realiseren.

Wat heeft het gekost?

De totale lasten, baten, de mutaties in de reserves alsmede het resultaat staan hier vermeld. In de jaarrekening vindt u bij het onderdeel "2.5 Programma's analyse 3e w-vraag" een analyse van de belangrijkste verschillen per programma. De gepresenteerde cijfers sluiten niet in alle gevallen exact aan, dit wordt veroorzaakt door afrondingsverschillen.

Indicatoren en prestatiegegevens.

Evenals in de begroting 2017 hebben we de indicatoren gekoppeld aan de w-vraag "Wat hebben we bereikt?" De prestatiegegevens zijn gekoppeld aan de activiteiten die zijn verricht om de doelstellingen te realiseren.

Schematisch ziet het bovenstaande er als volgt uit:

Programmabegroting	Jaarstukken	Meetgegevens
Wat willen we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Indicatoren
Wat gaan we daarvoor doen?	Wat hebben we daarvoor gedaan?	Prestatiegegevens
Wat mag het kosten?	Wat heeft het gekost?	€

2.1.01 Relatie inwoners en bestuur

01.1 Missie

De gemeente streeft voor haar inwoners en bedrijven naar een goede dienstverlening, die de inwoners, bedrijven en instellingen centraal stelt. Open en uniforme communicatie met hen is van wezenlijk belang en zij zullen zo veel mogelijk vooraf worden betrokken bij belangrijke beleidsvraagstukken.

01.2 Context en achtergronden

Gemeentelijke producten en diensten

Programmadoel

Wij streven naar een verbetering van de dienstverlening m.b.t. de levering van producten en diensten, tot uiting komend in een hogere klantwaardering.

Onze burgers en bedrijven maken steeds vaker gebruik van het digitale kanaal. Via onze website zijn er in 2017 ruim 10.600 digitale aanvragen/meldingen etc. ingediend (ter vergelijking: in 2013 waren dit er nog ruim 600). Gelet op ons inwoneraantal is dit in den lande een ongekend hoog aantal. Om dit te bereiken zijn er in 2017 wederom meer digitale formulieren ontwikkeld. Op 31 december 2017 stond de teller op 99 formulieren daar waar die een jaar eerder nog op 85 stond. Ook kanaalsturing heeft bijgedragen aan de digitale groei. Daar waar mogelijk en gewenst communiceren wij ook digitaal met burgers en bedrijven. Door deze digitalisering zagen we ook in 2017 het aantal inkomende telefoongesprekken teruglopen. Dit geldt ook voor het aantal personen dat bij de gemeente langs is geweest. In veel gevallen is een bezoek aan het gemeentehuis namelijk overbodig geworden omdat het gewenste product/dienst nu ook digitaal kan worden aangevraagd. Wij hopen dat dit bijdraagt aan een betere klantwaardering. Het 'klanttevredenheidsonderzoek Wabo' van januari 2018 over het jaar 2017 laat in ieder geval zien dat de klanttevredenheid daar (op het terrein van bouwen) de laatste jaren steeds is toegenomen terwijl ook daar een verschuiving is waar te nemen van de traditionele dienstverleningskanalen richting het digitale kanaal. Uiteraard was ook in 2017 de digitalisering geen doel op zich. De slogan 'digitaal waar het kan, persoonlijk waar het moet' hebben we in 2017 nageleefd. We zien namelijk dat persoonlijk contact op sommige terreinen echt een 'must' is. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de diensten van onze afdeling Zorg. Hier vinden wij het zeer wenselijk om in de regel een huisbezoek af te leggen om exact te zien wat er speelt en nodig is. Ook wanneer burgers en bedrijven willen bouwen en bij ontwikkelingsvraagstukken zien we dat persoonlijk contact, naast het digitale contact, gewenst en nodig blijft.

Daarnaast hebben we in 2017 gestuurd op onze servicenormen. Eén van de servicenormen gaat over de telefonische dienstverlening. We hebben deze dienstverlening in 2017 wederom door een onderzoeksbureau laten onderzoeken. In december 2017 ontvingen wij van dit onderzoeksbureau een e-mail waarin onder andere het volgende stond aangegeven: "*Wij hebben inmiddels 26 jaar onderzoekservaring en hebben de afgelopen jaren bij meer dan 120 gemeenten, van groot tot klein, een oordeel geveld over hoe welkom de beller is.*

Zetten we de resultaten op een rij en vergelijken we de uitkomsten met die van de gemeente Montferland dan kan maar één conclusie worden getrokken. De gemeente Montferland scoort ruim boven het gemiddelde op het gebied van telefonische dienstverlening!". Dit is natuurlijk iets waar we trots op zijn. Echter ook hier blijven we zoeken naar (en sturen op) mogelijkheden tot verbetering. In de programmabegroting hebben we namelijk aangegeven dat we er naar streven dat we onze servicenormen in 90% van de gevallen naleven. Hoewel we vaak hoger scoren dan de benchmark hebben we de streefwaarde nog niet gehaald. Dit is naar onze mening ook niet iets dat binnen een jaar gerealiseerd kan worden. Dit neemt niet weg dat we er wel naar blijven streven.

Communicatie en voorlichting

Programmadoel

Wij trachten door inzet van goede communicatie- en voorlichtingstrajecten het draagvlak en legitimiteit van het gemeentelijk handelen te vergroten.

Wij vinden het belangrijk dat wij weten wat er speelt binnen de gemeenschap. Pas als dat het geval is kan er een juiste en evenwichtige afweging van belangen plaatsvinden. Dit garandeert niet dat iedere doelgroep/belanghebbende zijn/haar zin krijgt, maar wel dat er zorgvuldig afgewogen besluiten worden genomen. Inwoners betrekken bij beleidsontwikkeling en besluitvorming kan op

diverse manieren. In Montferland deden we dat in 2017 onder meer door het faciliteren van wijk- en dorpsraden en de Sociale Raad. Bij belangrijke beleidswijzigingen hebben wij getracht belanghebbenden direct bij de besluitvorming te betrekken zodat hun visie kon worden meegenomen bij de afwegingen en keuzes. Echter, samen met uw raad onderzoeken we nu hoe we onszelf op dit terrein kunnen verbeteren. Dit doen we gezamenlijk via het project 'maatwerkdemocratie' dat ook in 2018 verder uitgewerkt zal worden. Samen met uw raad zijn wij van oordeel dat dit één van de belangrijke speerpunten is.

Goede communicatie is van groot belang is voor de beleving van de dienstverlening door de gemeente. Het is in veel gevallen namelijk de toon die de muziek maakt. Het project 'begrijpelijke taal' hebben we dan ook in 2017 doorgezet. Het merendeel van de sjablonen, brieven die we veelvuldig verzenden, is inmiddels herschreven in de zogenoemde B1-taal (begrijpelijke taal). Ook in 2018 blijft dit project doorlopen.

Verder achten wij het van groot belang om gebruik te (blijven) maken van de moderne communicatiemiddelen. De voorbereidingen voor een hernieuwd communicatiebeleid zijn in 2017 getroffen. In de eerste helft van 2018 zal dit verder worden geconcretiseerd. Vooruitlopend daarop hebben we in 2017 besloten om, allereerst op basis van experiment, te starten met het project 'chat' via onze website. Bezoekers van onze website kunnen via dat kanaal live-chatten met onze medewerkers. In het voorjaar van 2018 hopen we dit nieuwe dienstverleningskanaal aan te kunnen bieden.

Verbonden partijen

Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem Nijmegen

De Stadsregio Arnhem Nijmegen is als Wgr-plus in 2015 komen te vervallen. In 2015 hebben de achttien gemeenten in de regio besloten om het Gemeenschappelijk Orgaan (GO) Regio Arnhem Nijmegen op te richten om het regionale beleid aangaande economie, wonen, verkeer en duurzaamheid vorm te kunnen geven. Uit de bijdrage voor het GO wordt ook de Economic Board regio Arnhem Nijmegen (stichting met regionale partners uit de overheid, onderwijs- & onderzoek- en ondernemerswereld) en bureau Brussel (regionale vertegenwoordiging in de Europese hoofdstad) gefinancierd.

Euregio Rijn-Waal

De Euregio Rijn-Waal is een Nederlands-Duits openbaar lichaam, waarbij 56 gemeenten en regionale overheden zijn aangesloten. De Euregio Rijn-Waal heeft als belangrijkste doel de grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van economie, maatschappij te verbeteren en te intensiveren. In het werkgebied van de Euregio Rijn-Waal bestaan veel mogelijkheden voor een sterke economische en maatschappelijke ontwikkeling. De Euregio Rijn-Waal brengt partners bij elkaar om gezamenlijke initiatieven te starten en zo gebruik te maken van synergie-effecten.

Euregio

De Euregio (gevestigd te Gronau) is een Nederlands-Duits openbaar lichaam waarbij 102 gemeenten en regionale overheden zijn aangesloten. De Euregio maakt zich sterk voor de samenwerking tussen Nederland en Duitsland te vereenvoudigen en te komen tot meerwaarde voor beide zijden. Daarbij ziet de EUREGIO zich als draaischijf en als bemiddelende instantie tussen beide landen. In het strategisch concept EURIO 2020 zijn de speerpunten uitgewerkt hoe men dat doel wil bereiken namelijk: (1) maatschappelijke ontwikkeling - sociaal-culturele ontmoetingen, gezondheid en openbare veiligheid; (2) economie- innovatie in MKB, arbeidsmarkt en -kwalificatie en toerisme; (3) duurzame ruimtelijke ontwikkeling - ruimtelijke ontwikkeling, infrastructuur en verkeer en energie.

Rekenkamercommissie Berkelland, Bronckhorst, Lochem en Montferland

De commissie voert voor de vier gemeenten onderzoeken naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van gemeentelijk beleid ter ondersteuning van de controlerende rol van de gemeenteraad uit. Conform de samenwerkingsovereenkomst is de rekenkamercommissie in 2017 geëvalueerd. De aanbevelingen zijn het startsein geweest voor de vier betrokken gemeenteraden om te gaan herbezinnen op rol, positie en vorm van een toekomstige rekenkamercommissie. De gemeenteraad heeft besloten de samenwerking vanaf 1 januari 2018 niet meer voort te zetten.

01.3 Overzicht kaderstellende (beleids)nota's

- Het raadsprogramma
- Notitie wijk- en kerngericht werken
- Kwaliteitshandvest "Dienstverleners doen we zo"
- Sociale mediabeleid

0.1.4 Programmaonderdelen

Binnen dit programma herkennen wij twee speerpunten op de volgende programmaonderdelen nl:

- Gemeentelijke producten en diensten;
- Communicatie en voorlichting.

01.4.1 Gemeentelijke producten en diensten

Wat hebben we bereikt?

Bij het klanttevredenheidsonderzoek van het kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten 'Waar staat je gemeente' scoren wij een 7 op het onderdeel 'Gemeentelijke dienstverlening'

Het klanttevredenheidsonderzoek zal worden uitgevoerd in het eerste halfjaar van 2018.

Het aantal producten en diensten dat digitaal wordt aangevraagd stijgt met 2000 stuks

Het aantal digitale aanvragen is in Montferland de laatste jaren explosief gestegen. In 2017 ontving onze organisatie ruim 10.600 digitale aanvragen/meldingen etc. Ter vergelijking: in 2013 waren dit er nog iets meer dan 600.

Dat wij in 90% van de gevallen de servicenormen naleven.

Het streven is er op gericht om in 90% van de gevallen de (meetbare) servicenormen na te leven. Gelet op benchmarkgegevens is dit een hoog percentage, maar we zullen hier de komende jaren naar (blijven) streven. Het jaar 2017 kan gezien worden als 0-meting. Daarover kan het volgende worden opgemerkt.

Desgevraagd heeft Telan BV onze organisatie 120 mystery e-mailberichten gestuurd in 2017. Hiervan zijn er 91 binnen onze servicenorm van drie werkdagen beantwoord. Dit komt neer op 76%.

De directe bereikbaarheid van de belgroepen lag in 2017 op 95%.

Het nakomen van de terugbelbeloftes (servicenorm, terugbellen uiterlijk de volgende werkdag) werd in 71% van de gevallen gehaald. De benchmark ligt op 61%.

Het percentage personen dat binnen 5 minuten wordt geholpen aan de balie is bij de Burgerzaken producten in het gemeentehuis Didam 87% en bij Gouden Handen 85%. Bij de afdeling Vergunning ligt dit op 86%.

Indicatoren Gemeentelijke producten en diensten

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Aantal producten dat digitaal wordt aangevraagd	7.500*	10.620 (2017)	8.758 (2016)
Binnen 5 minuten geholpen worden aan de balie Burgerzaken (gemeentehuis Didam)	90%	87%	-
Binnen 5 minuten geholpen worden aan de balie Burgerzaken (Gouden Handen)	90%	86%	-
Binnen 5 minuten geholpen worden aan de balie Vergunning	90%	86%	-
Binnen onze servicenorm van 3 dagen beantwoorden van e-mailberichten	90%	76%	-
Cijfer klanttevredenheidsonderzoek onderdeel 'gemeentelijke dienstverlening'	7	6,6 (2016)	6,6 (2014)
De directe bereikbaarheid van de belgroepen	90%	95%	-
Het nakomen van de terugbelbeloftes uiterlijk de volgende werkdag	90%	71% (benchmark is 61%)	-
Percentage naleving servicenormen	90%	Zie toelichting	-

* de streefwaarde van 2017 is vastgesteld in 2016. Het jaar 2016 liet echter zo'n enorme groei zijn waardoor deze streefwaarde alweer achterhaald was.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Doorzetten van de campagne 'Montferland digitaal', aantal digitale producten uitbreiden, bezien of bestaande digitale producten vereenvoudigd kunnen worden.
- Klanttevredenheidsonderzoeken uit laten voeren
- Monitoren van en sturen op onze servicenormen

01.4.2 Communicatie en voorlichting

Wat hebben we bereikt?

Bij het klanttevredenheidsonderzoek van het kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten 'Waar staat je gemeente' scoren wij gelijk aan de benchmark op het onderdeel 'Relatie burger-gemeente', zijnde een 6,1.

In het eerste halfjaar van 2018 laten wij dit onderzoek uitvoeren.

Van de personen die wij aanschrijven vindt 90% onze brieven begrijpelijk

Nu in 2017 de meeste sjablonen zijn herschreven naar B1-taal is het zinvol om onder deze categorie een enquête uit te zetten. Deze enquête zal in 2018 doorlopend worden uitgevoerd.

Indicatoren Communicatie en voorlichting

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Cijfer klanttevredenheidsonderzoek onderdeel 'relatie burger-gemeente'	6,1	5,9 (2016)	6,0 (2014)
Percentage van de personen die wij aanschrijven dat onze brieven begrijpelijk vindt	90%	-	-

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Enquête houden om te onderzoeken welk percentage van de personen die wij aanschrijven onze brieven begrijpelijk vindt
- Inzet van actuele communicatiemiddelen
- Klanttevredenheidsonderzoeken uit laten voeren
- Uitgebreid aandacht besteden aan het onderwerp burgerparticipatie

01.5 Wat heeft het gekost?

Bedragen x1000

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	6.389	4.162	4.157	3.868
Baten	2.373	2.288	2.598	2.614
Saldo van lasten en baten	-4.015	-1.874	-1.559	-1.254
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen	0	0	0	0
Onttrekkingen	578	0	0	0
Mutaties reserves	578	0	0	0
Resultaat	-3.437	-1.874	-1.559	-1.254

01.6 Programmagegevens

Programmaonderdeel/omschrijving prestatiegegevens	Rekening 2015	Rekening 2016	Rekening 2017 (per 1-1)	Rekening 2017 (per 31-12)
Inwoners:				
van 0 - 20 jaar	7.379	7.300	7295	7292
van 20 - 65 jaar	20.079	20.139	20.139	20.254
van 65 jaar en ouder	7.715	7.877	7878	8.084
Totaal	35.173	35.316	35.312	35.630
Aantal adviezen van de Sociale Raad				16
Aantal malen dat WKW-coördinatoren gemiddeld op uitnodiging zijn aangeschoven bij de wijk- en dorpsraden				3 x per wijk-raad/dorpsraad

2.1.02 Ruimtelijke Ontwikkeling

02.1 Missie

Wij willen samen met onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties een aantrekkelijke en goede woon-, werk-, en leefomgeving creëren.

02.2 Context en achtergronden

Ruimtelijke Ordening

De nadruk bij dit programmaonderdeel ligt bij de leefbaarheid op het platteland en in de kernen, met speciale aandacht voor ontmoetingsplaatsen en de functie en verschijningsvorm van centrumgebieden. Het streven in het buitengebied is gericht op het leefbaarder en aantrekkelijker maken van het landelijk gebied.

In de bebouwde kom is het streven gericht op het aantrekkelijker maken van kernen, waarbij de focus – naast het ontwikkelen van woningbouw – met name gericht is op de centra van 's-Heerenberg en Didam.

De herontwikkeling van het centrum van 's-Heerenberg bevindt zich in een vergevorderd stadium. Een aantal projecten is in 2017 afgerond (Villersgengske, Plantsoensingel Zuid). Daarnaast is een aantal projecten in ontwikkeling (Emmerikseweg, vmg. Rabobank, voormalig Blokkerpand en Stadswal).

De herinrichting van het centrum van Didam zit nog volop in de voorbereidings- / uitwerkingsfase. Via communicatie en participatie van klankbordgroep en buurt worden plannen vormgegeven.

Doel voor beide centra is om een aantrekkelijker omgeving te creëren, waardoor winkelend en uitgaand publiek graag naar de centra van Didam en 's-Heerenberg komen en winkeliers en ondernemers beter worden ondersteund in hun commerciële activiteiten.

De verstedelijkingsvisie van de (voormalige) Stadsregio Arnhem-Nijmegen alsmede de omgevingsvisie van de provincie vormen een belangrijke leidraad voor het ruimtelijk beleid van onze gemeente. De gemeentelijke structuurvisie is hierop afgestemd.

Programmadoel

Het leefbaarder en aantrekkelijker maken van het landelijk gebied en het aantrekkelijker maken van kernen.

Volkshuisvesting

Onze bevolkingssamenstelling vergrijst en ontgroent. Daarnaast neemt de gemiddelde gezinsgrootte af. Dit betekent dat voor de huisvesting van onze bevolking een andere woonbehoefte ontstaat. De veranderingen in de bevolkingssamenstelling en de consequenties voor de woningbehoefte worden periodiek gemonitord. Daarom wordt er bv. gedifferentieerd naar senioren- en starterswoningen. Doel is om de woningbehoefte en het woningaanbod beter op elkaar aan te laten sluiten.

Vanuit hogere overheden wordt nadrukkelijk gestuurd op woningbouwproductie in zowel kwantitatieve als kwalitatieve zin. Op basis van provinciale richtlijnen zijn in onderling overleg tussen gemeenten in de sub-regio Liemers zijn in 2017 afspraken gemaakt over de kwalitatieve en kwantitatieve opgave voor de periode tot 2027. De afspraken zijn vastgelegd in de Liemerse Woonagenda 2017 - 2027 en geaccordeerd door de provincie. Deze afspraken vormen een belangrijke leidraad voor het door ons uit te voeren volkshuisvestingsbeleid.

In de prestatieafspraken wonen hebben woningstichting Plavei, Woonzorg Nederland en de huurdersverenigingen afspraken vastgelegd ten aanzien van de volkshuisvestelijke opgaven in 2017 en 2018. Er zijn afspraken gemaakt over onder andere de thema's betaalbaarheid, bereikbaarheid, verduurzaming, leefbaarheid, huisvesting van doelgroepen en wonen met zorg en leefbaarheid. De visie 'Wonen, welzijn en zorg' is mede gebaseerd op de rol van de gemeente binnen de Wet Maatschappelijke Ondersteuning. Vanuit de gemeentelijke regierol heeft Montferland de ambitie geformuleerd om mensen langer (zo lang mogelijk) in hun eigen woning en woonomgeving te laten wonen.

Middels een subsidieregeling (en een bewustwordingscampagne) proberen we ouderen te stimuleren hun woning (tijdig) aan te passen zodat zij langer zelfstandig kunnen blijven wonen. Programmadoel: De woningbehoefte en het woningaanbod beter op elkaar aan laten sluiten en inwoners zijn in staat langer zelfstandig thuis te wonen.

Natuur- en Landschapontwikkeling

De gemeente Montferland wordt gekenmerkt door haar groene landschappelijke karakter. Teneinde dit karakter te behouden en te stimuleren heeft de gemeente samen met de gemeenten Doetinchem en Oude IJsselstreek een Landschapontwikkelingsplan opgesteld (LOP).

Doel van dit plan is om de verscheidenheid in landschap en natuur te behouden en daar waar mogelijk te versterken, zodat hiermee wordt bijgedragen aan het welzijn van de inwoners en vooral ook ons toeristisch potentieel optimaal wordt benut.

Het LOP laat zien wat er allemaal kan en op welke manier. Het stimuleert gewenste ontwikkelingen, zoals het (opnieuw) aanleggen en beheren van landschapselementen, het realiseren van Groene Ontwikkelzones, het verbinden van recreatieve en economische activiteiten en het tegengaan van ongewenste ontwikkelingen. Daarnaast is het LOP het kader om subsidies aan te vragen c.q. te verstrekken.

Eén van de ontwikkelingen uit het LOP is het aanleggen van de klimaatcorridor tussen Veluwe en Montferland. Met behulp van kavelruil zijn zowel gronden voor natuur geworven als de landbouwstructuur verbeterd.

Natuur en recreatie in Montferland houdt niet op bij de grens. Het gebied op en rond de stuwwal biedt mogelijkheden voor grensoverschrijdende ontwikkelingen. Om hier meer vorm aan te geven, is samen met de gemeente Stadt Emmerich en Natuurmonumenten een visie/projectplan opgesteld met concrete maatregelen (Interreg). Uitvoering hiervan is gestart. Diverse onderdelen zijn gerealiseerd.

Programmadoel

De verscheidenheid in landschap en natuur behouden en daar waar mogelijk versterken.

Monumenten

Wij staan een actief monumenten- en archeologiebeleid voor. Dit hebben we gedaan door het behoud, de ontwikkeling en het herstel van karakteristieke en cultuurhistorisch belangwekkende elementen te stimuleren en te ondersteunen en de kennis van en belangstelling voor cultureel erfgoed te verbreden.

De uitvoering van dit beleid is met name gebaseerd op de door de gemeenteraad vastgestelde nota 'Cultuurhistorie - Cultuurhistorisch beleid voor Montferland'.

Voor de instandhouding van gemeentelijke monumenten in Montferland is uitvoering gegeven aan de subsidieverordeningen voor onderhoud en restauratie. Deze verordeningen richten zich op het duurzaam in stand houden en verbeteren van ons lokale erfgoed, waarmee we monumenteneigenaren hebben gestimuleerd in de vorm van de verstrekte aanvullende bijdragen voor instandhoudingswerkzaamheden aan hun monumenten.

Programmadoel

Het duurzaam in stand houden en verbeteren van ons lokale erfgoed.

Verbonden partijen

Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem Nijmegen

De Stadsregio Arnhem Nijmegen is als Wgr-plus in 2015 komen te vervallen. In 2015 hebben de achttien gemeenten in de regio besloten om het Gemeenschappelijk Orgaan (GO) Regio Arnhem Nijmegen op te richten om het regionale beleid aangaande economie, wonen, verkeer en duurzaamheid vorm te kunnen geven.

Uit de bijdrage voor het GO wordt ook de Economic Board regio Arnhem Nijmegen (stichting met regionale partners uit de overheid, onderwijs- & onderzoek- en ondernemerswereld) en bureau Brussel (regionale vertegenwoordiging in de Europese hoofdstad) gefinancierd.

02.3 Kaderstellende (beleids) nota's

- Raadsprogramma
- Cultuurhistorisch beleid voor Montferland (2012)
- Structuurvisie Montferland (2009)
- Masterplan 's-Heerenberg (2004)
- Masterplan Didam (2016)
- Structuurvisie Didam (2009)
- Notitie Ruimte voor vernieuwing in het buitengebied (2008)
- Notitie Ruimte voor wonen in het buitengebied (2007)
- Beleidsnotitie woningbouw op inbreidingslocaties (2016)
- Nota Grondbeleid (2011)
- Nota Grip op Verandering
- Van nieuwe naobers en brood op de plank, landschapsonwikkelingsplan+ (Doetinchem, Montferland en Oude IJsselstreek)
- Woonvisie Montferland 2016-2020
- Regionale structuurvisie Achterhoek (2012)
- Omgevingsvisie Provincie Gelderland (2014)
- Liemerse woonagenda 2017 - 2027

02.4 Programmaonderdelen

Naast het reguliere werk herkennen wij binnen dit programma speerpunten op de volgende programmaonderdelen:

- Ruimtelijke ordening
- Volkshuisvesting
- Natuur- en landschapsonwikkeling
- Monumenten

2.4.1 Ruimtelijke ordening

Wat hebben we bereikt?

Voldoende landschappelijke inpassing: bij minimaal 50% van de functieveranderings-initiatieven toepassen

Landschappelijke inpassing is een voorwaarde bij elk functieveranderingsinitiatief.

Afname leegstand gebouwen (woningen en niet-woningen)

Over het algemeen is er in onze gemeente geen sprake van structurele leegstand van woningen of (boeren-)bedrijven in het landelijk gebied. Er zal altijd sprake zijn van enige frictieleegstand in afwachting van verkoop of functieverandering.

Geconcentreerde detailhandel in het centrum van 's-Heerenberg en Didam: Uitbreiding van het aantal winkels dat is gesitueerd in het centrum

Ten behoeve van concentratie van detailhandel in centra van Didam en 's-Heerenberg is het concentratiebeleid verankerd in zowel Masterplan Didam als Masterplan 's-Heerenberg. Tegelijkertijd zijn bestemmingsplannen geflexibiliseerd teneinde invulling van panden te versoepelen en leegstand tegen te gaan. Het initiatief hiertoe ligt bij de markt. De gemeente vervult een voorwaardenscheppende en begeleidende rol om initiatieven in goede banen te leiden. Zo zijn diverse locatie-ontwikkelingen begeleid, zoals de voormalige Blokker-, Rabobank- en Coop-locatie in 's-Heerenberg en de voormalige C-1000 en Rabobank locatie in Didam.

Als gevolg van functieverandering wordt jaarlijks 1.000 m² aan bebouwing in het buitengebied gesloopt

De resultaten zijn geheel afhankelijk van particuliere initiatieven op dit vlak.

Goede parkeerfaciliteiten binnen de centra van Didam en 's-Heerenberg

Een belangrijk onderdeel in de herinrichting van de centra van Didam en 's-Heerenberg is het voorzien in goede parkeerfaciliteiten. De herinrichting van het centrum van 's-Heerenberg is nagenoeg afgerond. De werking van het parkeerbeleid wordt thans onderzocht. De herinrichting van het centrum van Didam is recent opgepakt als uitwerking van het Masterplan Didam. Uitgangspunt is om de parkeersituatie daar waar mogelijk te verbeteren.

Vitale bebouwing in de kernen: minder leegstaande panden

Via het begeleiden van transformatieprojecten wordt getracht de leegstand in de kernen tegen te gaan, hetzij te voorkomen. Projecten die zijn afgerond zijn Plantsoensingel Zuid, gemeentehuislocatie en Aldi/Actionlocatie in 's-Heerenberg en 't Kompas in Didam. Daarnaast zijn diverse projecten in voorbereiding.

Indicatoren Ruimtelijke Ordening

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Aantal ingerichte deelgebieden	1	0	n.v.t.
Afname leegstand gebouwen (woningen en niet-woningen)	< 5	PM (31-12-2017)	6 (31-12-2016)
Bebouwing geamoveerd door functieverandering	1.000 m ²	2.670 m ² (2017)	-
Functieveranderingsinitiatieven met landschappelijke para-graaf	50%	100%	100%
Minder leegstaande panden in de kernen	2	4	n.v.t.
Uitbreiding aantal winkels dat is gesitueerd in het centrum	3	1	n.v.t.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Bestemmingen in centra van 's-Heerenberg en Didam flexibiliseren
- Invulling geven aan functieveranderingsinitiatieven en landgoederenbeleid
- Masterplan Didam; herinrichtingsplan openbaar gebied centrum Didam vormgeven
- Plannen van ondernemers/winkeliers faciliteren via inzet bedrijfscontactfunctionaris
- Uitvoeren Masterplan 's-Heerenberg; ontwikkelingen faciliteren (Villersgengske, Lidl-locatie en Plantsoensingel Zuid)

2.4.2 Volkshuisvesting**Wat hebben we bereikt?****Een positief migratiesaldo: > 0**

Op 31 december 2017 waren er 35.666 mensen ingeschreven in de gemeente Montferland (een toename van 350 in een jaar). In 2017 hebben zich 2.217 mensen nieuw ingeschreven in de gemeente Montferland, waaronder 300 geboorten. Daartegenover staat dat er in 2018 1.867 mensen zijn uitgeschreven, waaronder 324 mensen die in 2017 zijn overleden.

Evenwicht in woningvraag en woningaanbod: door uitbreiding woningvoorraad met 75 eenheden

In 2017 is de woningvoorraad uitgebreid met 107 wooneenheden (voorlopige cijfers). Het gaat onder meer om woningen in Beek (hotel Uitzicht), Didam (Kerwijk en Kompas), 's-Heerenberg (Plantsoensingel Zuid en voormalige gemeentehuis), Zeddam (Kerkweg, Carpe Diem en Ettemastraat), Azewijn (Bakker Berntsen) en Kilder (Zinderberg).

Indicatoren Volkshuisvesting

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Migratiesaldo	>0	205 (2016)	94 (2015)
Uitbreiding woningvoorraad	75	85 (2016)	85 (2015)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- De bouw van circa 75 woningen faciliteren
- Op sub regionaal niveau (Liemers) overleg voeren en input leveren voor afstemming en monitoring woningbouwprogramma

2.4.3 Natuur- en landschapontwikkeling

Wat hebben we bereikt?

Meer natuur- en landschapselementen door uitbreiding van natuur en landschap met minimaal 5 ha

Het betreffen vooral akkerranden in het kader van het patrijzenproject.

Toename van belevingsmogelijkheden van landschap en natuur

De hierop van toepassing zijnde projecten zijn opgenomen in het Interreg-programma.

Indicatoren Natuur- en landschapontwikkeling

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Ontwikkeling kenmerkende natuur en landschapselementen op basis van het LOP in ha.	5	13,5 (2017)	1,5 (2016)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Faciliteren particuliere initiatieven
- Realisatie 1 Interreg project

2.4.4 Monumenten

Wat hebben we bereikt?

Uitbreiding van het aantal eigenaren van monumenten dat lid is van de monumentenwacht met minimaal 5%

De toevoeging van eigenaren als lid van de monumentwacht, is gerelateerd aan de ledenlijst van de monumentenwacht en is in de regel gekoppeld aan de jaarlijkse aanvragen om instandhoudingsubsidie.

Het aantal monumenten dat een goede staat van onderhoud heeft neemt met toe met 5%.

Wordt gerelateerd aan de jaarlijkse aanvragen om instandhoudingsubsidie en evt. wijzigingsvergunningen voor de instandhouding van monumenten.

Indicatoren Monumenten

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Toename lidmaatschap Monumentenwacht	> 5%	4	4
Toename monumenten met een goede staat van onderhoud	5%	4	4

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Stimuleren van het herbestemmen van historische gebouwen
- Verbeteren van de voorlichting via de gemeentelijke website
- Voorlichting geven aan monumenteneigenaren over actualiteiten - waaronder energiebesparende maatregelen - bij het hebben en houden van monumenten

02.5 Wat heeft het gekost?

Bedragen x1000

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	4.931	1.183	2.199	6.606
Baten	3.332	164	1.049	6.321
Saldo van lasten en baten	-1.599	-1.019	-1.150	-285
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen	1.471	0	57	1.230
Onttrekkingen	1.065	56	72	502
Mutaties reserves	-406	56	16	-728
Resultaat	-2.005	-963	-1.134	-1.013

02.6 Programmagegevens

Programmaonderdeel/omschrijving prestatiegegevens	Rekening 2015	Rekening 2016	Raming 2017	Rekening 2017
01. Ruimtelijke ordening				
Aantal Bestemmingsplannen voorbereid	20	16	7	14
02 Volkshuisvesting				
Totaal aantal te bouwen woningen	85	86	75	107
Aandeel betaalbaar (>=50% van totaal) (prijs maximaal €172.000,- vrij op naam)	60%	50%	50%	50%
Totaal objecten met woon en/of logiesfunctie	15.236	15.531	15.668	15.808
Actueel woningbouwprogramma			1	1
Aantal beschikkingen Thuis in Montferland (^2)			40	24
03 Natuur- en landschapsontwikkeling				
Ontwikkeling kenmerkende natuur- en landschapselementen o.b.v. het LOP in ha			2	13
Aantal vastgestelde bestemmingsplannen functieverandering met landschappelijke inpassing (2)			5	1
04 Monumenten				
Uitbreiding monumentenlijst	33	0	0	0
Aantal verleende monumentensubsidies *	20	20	20	17
Aantal verleende monumentenvergunningen *	10	4	10	8

Toelichting bij de kengetallen

(1) Het aantal voorbereide bestemmingsplannen is de laatste jaren afgenomen als gevolg van het feit dat meer en meer met verzamelplannen wordt gewerkt, bijv. bestemmingsplan kernen en veegplannen Buitengebied. Daarnaast wordt vaker gebruik gemaakt van een omgevingsvergunning in combinatie met een projectprocedure. Tenslotte is het aantal initiatieven vanuit de samenleving de laatste jaren gedaald.

(2) Voor deze prestatiegegevens geldt dat zij mede afhankelijk zijn van initiatieven vanuit de samenleving. Daarmee hebben zij een meer indicatief karakter.

2.1.03 Beheer leefomgeving

03.1 Missie

De gemeente draagt zorg voor de inrichting en instandhouding van de openbare ruimte op een maatschappelijk verantwoorde en aanvaardbare wijze. Naast het in stand houden van de openbare ruimte is het bevorderen van een duurzaam goede kwaliteit van de leefomgeving voor mensen, dieren en planten een kerntaak.

03.2 Context en achtergronden

Afval

Het (gescheiden) inzamelen en verwijderen van huishoudelijk afval is een wettelijke zorgplicht voor de gemeente. Binnen dit wettelijk kader is ook in 2017 preventie en hergebruik van het huishoudelijk afval bevorderd. Goed scheiden is beter recyclen. In verband met de herindeling Zevenaar/Rijnwaarden (1 januari 2018) worden door de RDL eventuele grotere investeringen en/of wijzigingen m.b.t. de inzamelstructuur e.d. uitgesteld tot de effecten van de herindeling bekend en verwerkt zijn (2018/2019). De uitvoering van inzamelen en verwijderen op basis van de huidige kwaliteit heeft ook in 2017 tegen zo laag mogelijke kosten plaatsgevonden. De verdeling van de kosten naar de huishoudens is, onder het motto "de vervuiler betaalt", gedaan door het differentiëren van de tarieven. Wie afvalzuiniger leeft en het afval beter scheidt, is daarvoor ook in 2017 financieel beloond om ook hiermee de hoeveelheid afval te reduceren en het scheiden en hergebruiken van afval te stimuleren. In 2017 is meer PMD (Plastic, Metalen en Drankenkartons) en minder GFT ingezameld dan geraamd.

Programmadoel: De gemeente streeft naar het terugdringen van de hoeveelheid huishoudelijk restafval en een toename van recycling van het huishoudelijk afval.

Milieu

Het voorkomen, beperken en herstellen van aantasting of verontreiniging van de leefomgeving door menselijk handelen of nalaten zijn belangrijke uitgangspunten van onze samenleving. Zo belangrijk dat vrijwel alle gemeentelijke taken m.b.t. de leefomgeving zijn ingekaderd door internationale, nationale en provinciale wetten, regelgeving en beleid (o.a. Wet algemene bepalingen omgevingsrecht). De vertaling hiervan naar gemeentelijk beleid en uitvoering heeft zijn beslag gekregen in het gemeentelijke milieuprogramma 2017. De centrale doelstelling voor het klimaatbeleid is minder klimaatverandering. Om klimaatverandering te beperken is meer bewuste omgang van burgers, bedrijven en instellingen met energie noodzakelijk. Hierbij is ook in 2017 name ingezet op meer duurzame energie opwekking en meer energiebesparing. In Achterhoeks verband komt dit tot uitdrukking in het streven naar 100% energieneutraliteit in het jaar 2030. Om deze doelstelling te kunnen behalen is o.a. de Achterhoekse Groene Energie Maatschappij (AGEM) opgericht, waarin o.a. Montferland participeert. De door de AGEM namens en in samenwerking met de betreffende gemeenten te ontwikkelen uitvoeringsagenda, projecten en activiteiten spelen een belangrijke rol bij het nastreven en monitoren van de centrale doelstelling. Naast de AGEM heeft de gemeente ook andere partners bij duurzame initiatieven gestimuleerd en/of gefaciliteerd en is waar mogelijk invulling gegeven aan de eigen voorbeeldfunctie. Door een raadsbrede werkgroep is in samenwerking met de AGEM de notitie "Montferland op weg naar energieneutraal 2030" opgesteld. Deze notitie heeft de Montferlandse opgave m.b.t. energiebesparing en opwekking van (diverse vormen van) duurzame energie meer inzichtelijk gemaakt. Om de doelstelling (op termijn) te realiseren zijn extra financiële middelen ingezet om als gemeente partners en projecten te kunnen aanjagen en faciliteren. De hiervoor gevraagde extra personele capaciteit (1,0 fte) is echter niet toegekend. In 2017 is o.a. gewerkt aan een ruimtelijk kader voor duurzame energie en bovengenoemde uitvoeringsagenda. In 2018 zullen deze worden afgerond.

Programmadoel: De gemeente streeft naar beperking van de klimaatverandering. De gemeente wil vanuit haar verantwoordelijkheid maatregelen nemen die naar verwachting aan de beperking van klimaatverandering een positieve bijdrage zullen leveren.

Openbare ruimte

Het beheer van de diverse onderdelen van de openbare ruimte is in samenhang met elkaar uitgevoerd. Hierbij moet gedacht worden aan boven- en ondergrondse infrastructuur, zoals wegen, riolering, openbare verlichting, openbaar groen, bebording, riolering, speelvoorzieningen en straatmeubilair. In 2017 is gestart met het onderhouden van de openbare ruimte volgens IBOR waarbij het beeld moet voldoen aan de door de gemeenteraad vastgestelde beeldkwaliteit. Door middel van het frequent schouwen van de openbare ruimte hebben wij vastgesteld dat daar aan wordt voldaan.

In 2017 hebben wij ons geconformeerd aan het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptie. Het doel van dat programma is dat alle overheden de kwetsbaarheden van hun gebied in beeld moeten brengen en een uitvoeringsplan moeten opstellen zodat in 2050 Nederland klimaatbestendig en waterrobuust ingericht is als remedie om de gevolgen van de klimaatontwikkeling te beteugelen. De maatregelen die nodig zijn in het kader van de klimaatontwikkeling zullen financieel worden vertaald in het volgende GRP.

In het huidige GRP 2016 - 2020 zijn reeds middelen opgenomen voor de aanpak van wateroverlast situatie en ook afgelopen jaar hebben wij maatregelen genomen om wateroverlast terug te dringen en te voorkomen. Er zijn op verschillende locaties rioolrenovaties uitgevoerd.

Daarnaast hebben we ingezet op een betere, en veiligere openbare ruimte door invulling te geven aan het Integraal Verkeer en Vervoer Plan (IVVP). In 2017 is de Didamseweg in Loerbeek heringericht volgens de principes van het IVVP. Verder zijn we dit jaar gestart met de uitvoering van het door de raad vastgestelde plan toegankelijkheid openbare ruimte. Hierbij worden routes in de openbare ruimte naar specifieke bestemmingen toegankelijk gemaakt voor mensen met een functiebeperking.

Ook hebben we door communicatie met onze inwoners en belanghebbenden via de bekende communicatiekanalen bereikt dat er minder klachten binnen kwamen en meer begrip is voor de werkzaamheden op het gebied van de openbare ruimte. Denk daarbij aan groot onderhoudsprojecten (asfalt, elementen en inboet).

In het kader van het streven naar een energie zuinigere openbare ruimte zijn ook in 2017 traditionele lampen in de openbare verlichting vervangen door LED verlichting. Daarnaast verwerken we houtig restmateriaal duurzaam en hergebruiken het bijvoorbeeld als energiebron.

Programmadoel: De gemeente streeft naar een efficiënter /effectiever beheer van de openbare ruimte, waarbij rekening wordt gehouden met participatie, veiligheid en duurzaamheid.

Verbonden partijen

Reinigingsdienst de Liemers (RDL)

Met de gemeente Zevenaar wordt in deze gemeenschappelijke regeling RDL samengewerkt om de huishoudelijke afvalstoffen in de beide gemeenten op een efficiënte en kwalitatieve wijze tegen aanvaardbare kosten in te zamelen.

Omgevingsdienst Achterhoek (ODA)

De ODA voert voor de tien deelnemende gemeenten en de provincie Gelderland de vergunningverlening, toezichthouden en handhaving van de milieuregelgeving uit. De ODA draagt samen met haar opdrachtgevers zorg voor een gezonde, schone, veilige en duurzame leefomgeving.

Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen

In april 2016 is de Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen opgericht. Het is een gemeenschappelijke regeling, gebaseerd op een bedrijfsvoeringsorganisatie. Eén van de taken van deze Vervoersorganisatie is het regelen van het doelgroepenvervoer, waarbij sprake is van een bundeling van het doelgroepenvervoer (vooralnog WMO-vervoer en Leerlingenvervoer).

Achterhoekse Groene Energie Maatschappij (AGEM)

Wij nemen deel aan de deze coöperatie om samen met de zeven andere gemeenten in de Achterhoek in 2030 de energieneutraliteit in de Achterhoek te bereiken. De AGEM jaagt de opwekking en het verbruik van groene energie in de Achterhoek aan te jagen. Hierbij streeft men ook na het geld en de werkgelegenheid in de Achterhoek te houden door samen met lokale partners aan de opwekking van groene energie te werken.

03.3 Kaderstellende (beleids)nota's

- Raadsprogramma
- Milieuprogramma
- Beleidsnota integrale handhaving Montferland (fysieke leefomgeving) (2013)
- Handhavingsprogramma
- Gemeentelijk Rioleringsplan Montferland (verbreed GRP 2011 – 2015)
- Waterplan
- Groenstructuurplan "Groen met karakter" (2010)
- Integraal Gemeentelijk verkeer en Vervoerplan
- Hondenbeleidsplan
- Boombeheerplan (in voorbereiding)
- Speelbeleid (in voorbereiding)

03.4 Programmaonderdelen

Dit programma bevat de volgende programmaonderdelen:

- Afval
- Milieu
- Openbare ruimte

3.4.1 Afval

Wat hebben we bereikt?

Van de ingezamelde huishoudelijke afvalstoffen wordt ten opzichte van de laatste meting in 2015 3% meer hergebruikt of nuttig toegepast

I.v.m. de herindeling Zevenaar/Rijnwaarden per 1 januari 2018 zullen eventuele substantiële wijzigingen in de gescheiden afvalinzamelstructuur (in RDL-verband) pas uiterlijk 1 januari 2020 plaatsvinden. De gewenste verdere verbetering van het afvalscheidingsrendement zal dus pas vanaf 1 januari 2020 (eventueel) kunnen worden verwacht.

Meer dan 89% hergebruik/nuttige toepassing afvalstromen aanbiedstation

I.v.m. de herindeling Zevenaar/Rijnwaarden per 1 januari 2018 zullen eventuele substantiële wijzigingen in de gescheiden afvalinzamelstructuur (in RDL-verband) pas uiterlijk 1 januari 2020 plaatsvinden. De gewenste verdere verbetering van het afvalscheidingsrendement zal dus pas vanaf 1 januari 2020 (eventueel) kunnen worden verwacht. De daling van 89% naar 87% hergebruik/nuttige toepassing afvalstromen aanbiedstations is met name een gevolg van de (landelijke) problemen met de recycling van luierafval. Een (landelijke) oplossing hiervoor is in ontwikkeling.

Indicatoren Afval

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
hergebruik/nuttige toepassing afvalstromen aanbiedstation	>89%	87% (2017)	89% (2016)
hergebruik/nuttige toepassing van huishoudelijke afvalstoffen	>70%	67% (2017)	67% (2016)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Informatievoorzieningen (website, afvalapp) optimaliseren, beheer en regievoeren op de inzamelstructuur huishoudelijk afval inclusief aanbiedstations
- Tijdens de jaarlijkse lokale opschoondag worden scholen, verenigingen, wijk- en dorpsraden, ondersteund met het beschikbaar stellen van inzamelmiddelen, zoals hesjes, grijpers en zakken en een attentie
- Via inhuur van Technotrend worden daarnaast scholen ondersteund in de educatie op gebied van zwerfafval en afval scheiden
- Zoveel mogelijk afval verzamelen dat geschikt is voor hergebruik en dus zo min mogelijk restafval, waarbij de kosten van afvalinzameling zo laag mogelijk zijn

3.4.2 Milieu

Wat hebben we bereikt?

Montferland energieneutraal in 2030; in 2020 is de energieneutraliteit 20%

Nog geen gegevens landelijke klimaatmonitor bekend over 2016 en 2017. Deze komen in de loop van 2018 beschikbaar (2016 eind maart/april en 2017 naar verwachting in het najaar).

Indicatoren Milieu

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Aantal postcoderoosprojecten	tenminste 1 (2017)	1 (2017)	n.v.t.
Aantal publicaties	15	31 (2017)	17 (2016)
Percentage inkoop groene stroom door gemeente	100% (2015)	100% (2017)	100% (2016)
Uitgeleende bedrag duurzaamheidsleningen	€ 1.000.000	1,6 miljoen (eind 2017)	1 miljoen (1 april 2017)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Inkoop groene energie
- Participeren in Achterhoekse Groene Energie Maatschappij (AGEM) t.b.v. opwekken duurzame energie
- Plaatsen van publicaties over duurzaamheid
- Stimuleren en faciliteren van initiatieven van particulieren, instellingen en bedrijven m.b.t. duurzaamheid

3.4.3 Openbare ruimte

Wat hebben we bereikt?

100% houtig restmateriaal gebruiken voor duurzaam verwerken

In 2017 is het houtig restmateriaal - kleine takjes, schors etc. - bijna volledig hergebruikt als biomassa voor het opwekken van energie. Een klein deel wordt gebruikt om de bodem ter plaatste van het gerooide groen te verrijken en blijft dus achter.

100% van alle projecten en grote onderhoudsrondes in de openbare ruimte betrekken bij de wijk- en dorpsraden

In 2017 zijn bij projecten - herinrichtingen - en groot onderhoud in de openbare ruimte in alle gevallen de betrokken partijen geïnformeerd. Daarnaast is geïnformeerd via de reguliere media.

10% energiebesparing bereiken in de openbare verlichting

Ook in 2017 is - evenals in vorige jaren - een aantal verouderde armaturen vervangen door armaturen met LED verlichting. Hiermee wordt energie bespaard ten opzichte van de oude armaturen waardoor jaarlijks het totale energiegebruik van de openbare verlichting daalt.

10% minder verkeersbewegingen in de kern Didam

In 2017 is de planvormingsfase van het Masterplan Didam verder vorm gegeven. De uiteindelijke uitvoering zal als bijwerking hebben dat het doorgaande verkeer niet langer uitgenodigd wordt door de kern van Didam te rijden.

Door middel van in 2017 geplaatste bebording en een verwijzing naar de A12 wordt het verkeer via de zuidelijke randweg geleid en ontmoedigd om door de kern van Didam te rijden.

5% minder verkeersongevallen

Afgelopen jaar is de Didamseweg in Loerbeek heringericht. Daarbij zijn de uitgangspunten van het door de raad vastgestelde IVVP meegenomen waardoor een meer verkeersveilige inrichting is gerealiseerd.

Indicatoren Openbare ruimte

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Betrekken specifieke doelgroepen bij grote aanpassingen in de openbare ruimte	100% (eind 2018)	100% (eind 2017)	100% (eind 2016)
Energie besparing OV (7.318 lampen met berekend vermogen op 01-01-2009 1.422 MWh) streefwaarde is 1.280 Mwh (2020)	1.200 Mwh (eind 2018)	1.310 Mwh (eind 2017)	1.330 Mwh (2016)
Houtig restmateriaal duurzaam hergebruik 5% (2018)	4%	4%	4%
Houtig restmateriaal t.b.v. co2 compensatie 95% (2018)	97%	95%	95%
Klachten in de openbare ruimte (KCC) verkleinen met 25% in 2018	2.700 (eind 2018)	2.689 (eind 2017)	2.359 (eind 2016)
Vermindering van het aantal ongevallen van 5% ten opzichte van laatste meting (20% in 2020)	190 (2018)	198 (eind 2017)	193 (eind 2016)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Als uitwerking van het Masterplan Didam wordt onderzocht of de Pittelderstraat afgesloten kan worden voor gemotoriseerd verkeer tussen de Bergvredestraat en de Dijksestraat
- Bij alle nieuwe inrichtingen van de openbare ruimte in deze raadsperiode willen we de uitgangspunten van het Integraal Verkeer en Vervoer Plan hanteren
- Bij vervangen van de huidige armaturen LED toepassen (493 stuks t/m 2018)
- Projecten en groot onderhoud publiceren in de gemeentelijke media. (website, krant, facebook en twitter)
- Starten Kerkwijk fase 3 Didam
- Voorbereiden plan afwaardering van de Drieheuvelenweg na aanbesteding van de ontbrekende schakel N316 in 2017, zodat na gereedkomen N316 de afwaardering kan worden uitgevoerd

03.5 Wat heeft het gekost?

Bedragen x1000

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	14.138	11.328	11.938	11.976
Baten	6.754	7.272	7.695	7.865
Saldo van lasten en baten	-7.383	-4.056	-4.243	-4.110
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen	558	0	166	205
Onttrekkingen	662	100	139	139
Mutaties reserves	104	100	-26	-66
Resultaat	-7.279	-3.956	-4.269	-4.176

03.6 Programmagegevens

Programmaonderdeel/omschrijving prestatiegegevens	Rekening 2015	Rekening 2016	Raming 2017	Rekening 2017
01. Milieu				
Aantal duurzaamheidsleningen	n.v.t.	140	100	131
Aantal windturbines Azewijn			2	2
Aantal projecten zonne-energie	n.v.t.	n.v.t.	1	1
02 Afval				
Tonnage ingezameld huishoudelijk afval:				
Restafval	4.905	4.833	4.900	4883
Groente-, Fruit- en Tuinafval	2.475	2.699	3.000	2680
Papier/Karton	2.531	2.506	2.350	2375
Glas	846	859	878	802
Kunststof verpakkingsafval (m.i.v. 2016 PMD)	634	792	420	803
03 Openbare ruimte				
Wegen, paden etc. buiten de bebouwde kom (in km.)				
• verharde wegen	182	183	192	195
• onverharde wegen	48	48	51	51
• fietspaden	36,2	37,2	43	43
Wegen, paden etc. binnen de bebouwde kom (in km.)				
• verharde wegen	167	167	160	163
• fietspaden	9,3	9,3	10	10
Bermen (in m2)	871.976	886.976	886.976	892976
Sloten (in m1)	107.669	109.669	109.669	112669
Inspecties en reinigingen riolering (5% van het totaal van 308 km)	15km	15km	15 km	15 km
Totaal aantal ongevallen				
Waarvan met				
• dodelijke slachtoffers	3	0	0	0
• ziekenhuis opname	26	31	33	24
• overige ongevallen	139	139	125	categorie bestaat niet meer
• uitsluitend materiële schade			185	174

2.1.04 Economie en toerisme

04.1 Missie

Wij streven naar een goed ondernemersklimaat voor alle ondernemers. De unieke ligging en landschappelijke kwaliteiten van onze gemeente worden maximaal benut, waarbij er specifieke aandacht is voor logistiek en toerisme.

04.2 Context en achtergronden

Economie

De algemene doelstelling van het economisch beleid is het scheppen van duurzame en excellente voorwaarden en het bieden van stimulansen voor bedrijven met als resultaat een duurzame economische ontwikkeling van de gemeente Montferland en het behoud en versterking van werkgelegenheid voor de inwoners van Montferland en de directe omgeving. Wij staan voor een goed ondernemersklimaat voor alle ondernemers.

Montferland is uniek gelegen aan de A12/A3 één van de belangrijkste transportassen naar het Europese achterland. Met name door deze ligging is het gebied interessant voor de vestiging van logistieke functies. Door de doortrekking van de A15 naar de A12 wordt het gebied op termijn nog beter bereikbaar. De relatief korte afstand tot de containerhaven en het goederenspoor van Emmerich geeft mogelijkheden voor multimodaal vervoer.

De gemeente vormt een schakel tussen de Achterhoek en het stedelijk gebied Arnhem Nijmegen. De gemeente werkt in beide regio's samen voor de ontwikkeling en afstemming van nieuwe bedrijventerreinen. Samen met de gemeenten Doetinchem, Bronckhorst en Oude IJsselstreek worden zowel het bedrijventerrein van Doetinchem (A18 Bedrijvenpark) als 's-Heerenberg (Docks NLD) gerealiseerd. De samenwerking in de West-Achterhoek was in 2017 punt van aandacht. Via media-tion is een aanzet gegeven tot verbetering van de samenwerking.

Voor het behoud en versterking van de werkgelegenheidsfunctie is het van belang dat bestaande bedrijventerreinen voldoende vitaal blijven en vitaal worden gemaakt en dat zo nodig, afhankelijk van de vraag, voldoende nieuwe bedrijventerreinen worden ontwikkeld, conform het principe van de ladder van duurzame verstedelijking. Die ladder kent twee eisen die van toepassing zijn bij nieuwe stedelijke ontwikkelingen: het beschrijven en toelichten van de behoefte en motiveren waarom die ontwikkeling niet in het bestaande stedelijk gebied kan worden voorzien. In 2017 is in het kader van de voorbereiding tot de totstandkoming van het Regionaal Programma Werklocaties van de regio Arnhem-Nijmegen de vraag naar locaties voor XXL distributiecentra aangetoond. Er is aangedrongen op het bieden van de mogelijkheid tot ontwikkeling van het terrein DocksNLD-2.

In 's-Heerenberg en Beek zijn per direct bedrijfsterreinen beschikbaar voor plaatselijke bedrijven tot grote internationale bedrijven in met name de sectoren transport en logistiek. In 's-Heerenberg is bedrijfsterrein verkocht en is gestart met de ontwikkeling van een particulier terrein van ruim 2ha. nabij de rotonde aan de Meilandsedijk/Elsepasweg. De aanleg van glasvezel op de bedrijventerreinen wordt waar mogelijk blijvend gestimuleerd.

Met de Duitse gemeente Emmerich am Rhein zijn regelmatige overleggen gevoerd over de grensoverschrijdende economische aspecten in het algemeen en logistieke aspecten in het bijzonder. In 2017 is gestart met een nieuwe op-/afrit op de A3 nabij Netterden. In het EMMMO-rapport zijn voorstellen opgenomen over de ontwikkeling van het gebied Immenhorst-zuid en het aansluitende Duitse gebied "Das Dreieck". Verder werkten Montferland en Emmerich samen om de combinatie 's-Heerenberg - Emmerich als logistieke vestigingsplaats verder te ontwikkelen als trimodaal knooppunt.

In het kader van communicatie zijn door het college bedrijfsbezoeken afgelegd. De bedrijfscontactfunctionaris is het vaste aanspreekpunt voor de bedrijven. Met de ondernemersverenigingen zijn er vaste overleggen waarbij met name de winkelvoorzieningen aan de orde komen. In goed overleg met het bedrijfsleven, waaronder ook het MKB, is een visie opgesteld, gericht op de ontwikkeling van de economische toekomst van onze gemeente. Wij stimuleren het sociaal ondernemerschap, hetgeen in de Nota 'Grip op Verandering' is verwoord, waardoor meer mensen met een arbeidshandicap kunnen participeren op de arbeidsmarkt. Ook de afstand tussen onderwijs en arbeidsmarkt vergt een inspanning. Wij benaderen de werkgevers actief om meer werk- en stageplekken te realiseren waardoor deze afstand wordt verkleind.

In 2017 is een peiling onder de Montferlandse ondernemers gehouden. In totaal zijn de participanten gevraagd om aan 15 onderwerpen een waarderingcijfer toe te kennen. Op 8 van de 15 on-

derwerpen scoort Montferland gelijk of hoger dan het gemiddelde van de vergelijkbare stedelijkheidsklasse. Op 7 punten wordt onder het gemiddelde gescoord (>0,3. Die punten zien op onderwerpen als de staat van de openbare ruimte, de veiligheid van de bedrijfsomgeving en de bereikbaarheid via het openbaar vervoer. Het algemene beeld is dat de helft van de respondenten van mening is dat de gemeente zich goed inspant voor verbetering van het ondernemersklimaat. Ook moet de gemeente meer aandacht geven aan de leefbaarheid en veiligheid van de bedrijfsomgeving en flexibeler moet omspringen met de regels en procedures. In 2017 is gewerkt aan de totstandkoming van de economische visie waarin uitvoeringsmaatregelen worden voorgesteld die moeten leiden tot (o.a.) een verbeterde bereikbaarheid van de gemeente via het openbaar vervoer, een verbeterde aansluiting tussen opleiding en arbeidsmarkt en vergroting van de veiligheid rondom bedrijventerreinen.

Als gemeente zijn we een partij die veel opdrachten uitzet. Wij willen binnen de mogelijkheden zoveel mogelijk lokaal en regionaal inkopen, om ook hiermee de lokale economie te versterken. Zowel direct, onder andere in de vorm van het uitnodigen van lokale en regionale bedrijven bij aanbestedingen, als indirect, bijvoorbeeld acties in het kader van armoedebeleid verplicht lokaal te besteden.

Programmadoel: Het scheppen van betere voorwaarden en mogelijkheden voor de vestiging van bedrijven. Meer werkgelegenheid en beter ondernemersklimaat.

Recreatie & Toerisme

Voor Montferland is toerisme een belangrijke economische drager (werkgelegenheid, impulsen voor het midden- en kleinbedrijf en de voorzieningen en het starten van nieuwe activiteiten). Voor een vitale toekomst van de gemeente is daarom ontwikkeling en groei van toerisme een uitgangspunt voor het ruimtelijk- en economisch beleid.

De kansen worden mede bepaald door een marktgerichte houding en integrale benadering van het beleid. Het gaat niet alleen om ratio's maar ook om de samenhang van de ontwikkeling vanuit een gezamenlijke visie hoe Montferland nog beter op de kaart te zetten.

Montferland heeft voldoende kracht en kansen om impulsen te creëren die het gebied blijvend op de toeristische kaart zetten. Voorwaarde is dat er meer samenhang ontstaat en maatregelen marktgericht worden opgepakt. De gemeente zal hierin blijven faciliteren.

Het toeristisch-recreatief ontwikkelingsplan 'Bestemming Montferland', is vastgesteld in 2007. Het plan speelt in op de ontwikkelingen en trends die er zijn en stelt een aantal opgaven. Gebleken is in 2017 dat de inhoudelijke ambities nog steeds actueel zijn, en tegelijkertijd dat er behoefte was vanuit het veld aan een visie en een andere wijze van omgaan met deze discipline. Teneinde de toeristische waarde van onze gemeente nog meer bekendheid te geven zal worden ingezet voor 2018 op het uitwerken van de visie en daarmee op nog meer promotie en marketing van het toeristisch-recreatief product 'Montferland'.

Programmadoel: Het scheppen van betere voorwaarden en mogelijkheden voor de vestiging van bedrijven. Meer werkgelegenheid en beter ondernemersklimaat. Specifiek gericht op recreatie en toerisme.

Verbonden partijen

Economic Board Regio Arnhem Nijmegen

De Economic Board (rechtsvorm is stichting) houdt zich bezig met het versterken van de samenwerking tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden op de groeisectoren Health, Energy en Food en de kruisverbanden daartussen. Het doel van de samenwerking is om de regio Arnhem Nijmegen economisch sterk te houden en te krijgen. De stichting wordt gefinancierd via het GO Regio Arnhem Nijmegen.

Stichting Achterhoek Toerisme

De kernactiviteit van de stichting is het verder uitbouwen van de marktpositie van de toeristische-recreatieve sector in de Achterhoek om maximaal rendement te halen uit de werkgelegenheids- en bestedingseffecten voor de regio. De stichting vervult ook de functie van routeontwikkelaar en – beheerder

Samenwerkingsovereenkomst bedrijventerreinen West Achterhoek (SOK)

Met de gemeenten Brockhorst, Doetinchem en Oude IJsselstreek hebben we de ambitie uitgesproken gezamenlijk de ontwikkelingen op het gebied van (bestaande en nieuwe) bedrijventerreinen te stroomlijnen. Vastgelegd is dat het A18 Bedrijvenpark te Doetinchem en DocksNLD te 's-Heerenberg op gezamenlijke wijze zullen ontwikkelen en beheren. Ook zijn er afspraken gemaakt voor herstructureren, revitaliseren en transformeren (HRT-opgave) van bestaande bedrijventerrei-

nen in de gemeenten. De provincie heeft hiervoor € 10 miljoen beschikbaar gesteld en is er inmiddels € 21 miljoen geïnvesteerd in de HRT-opgave.

Inmiddels is er een hernieuwde consensus tussen de vier gemeenten op de toekomstige samenwerking afgesproken namelijk er komt geen nieuwe samenwerkingsovereenkomst, de vier gemeenten ondersteunen elkaar om DocksNLD-2 te 's-Heerenberg/Azewijn op de provinciale agenda te krijgen, de regionale infrastructuur en de ontwikkeling van Hofskamp-Oost III te Varsseveld en kleinschalige bedrijventerreinenontwikkeling voor lokale bedrijvigheid.

04.3 Kaderstellende (beleids)nota's

- Raadsprogramma
- Toeristisch-recreatief ontwikkelingsplan Montferland "Bestemming Montferland" (2007)
- Toeristisch-recreatief ontwikkelingsplan Achterhoek "Samen meer bereiken" (2006)
- Structuurvisie Bedrijventerreinen en werklocaties 2010, Provincie Gelderland (2010)
- Verstedelijkingsvisie Stadsregio Arnhem Nijmegen (2011)
- Regionale structuurvisie Achterhoek (2012)
- Structuurvisie Montferland
- Nota 'Grip op verandering'
- Vrijtijdsagenda Achterhoek (2017)

04.4 Programmaonderdelen

Naast het reguliere werk herkennen wij binnen dit programma speerpunten op de volgende programmaonderdelen:

- Economie
- Toerisme

4.4.1 Economie

Wat hebben we bereikt?

Jaarlijkse toename van het aantal arbeidsplaatsen tot tenminste 650 per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 – 64

In het aantal arbeidsplaatsen is een duidelijke groei waarneembaar.

Jaarlijkse toename van het aantal bedrijfsvestigingen tot tenminste 120 per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 - 64

Het aantal bedrijfsvestigingen is wederom gestegen ten opzichte van vorig jaar. Het aantal faillissementen bedroeg in 2016 5,7 per 1.000 vestigingen. Landelijk ligt dat cijfer op 3,4. Het totale opheffingen per 1.000 vestigingen bedroeg in 2016 61,8 tegenover een landelijk gemiddelde van 74,2.

Toename van het aandeel lokale/regionale inkopen tot ten minste 45%

Er is nog steeds onvoldoende sturing vanuit de Checklist Inkoop en de voorlichtingsbijeenkomsten om tot een percentage van 45% te komen. Vandaar dat we bezig zijn met de aanbestedingssoftware Negometrix om meer sturing op het hele inkoopproces te krijgen.

Indicatoren Economie

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	650	627,6 (2016)	619,4 (2015)
Aantal bedrijfsvestigingen	130 (2018)	123,1 (2016)	119,9 (2015)
Functiemenging	50	47,9 (2016)	47,9 (2015)
Toename aandeel lokale/regionale inkopen op totaal	45%	39% (2017)	42% (2016)
Verkoop beschikbare bedrijventerreinen	-	-	-
Waarderingscijfer ondernemingsklimaat	6,3*	6,5 (2017)	-
Waarderingscijfer vestigingsklimaat	6,3	6,5 (2017)	-

*Streefwaarde is het gemiddelde waarderingscijfer van vergelijkbare gemeenten.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bestuurlijk en ambtelijk overleg en gezamenlijke activiteiten met (m.n.) onze bureaus uit Emmerich
 Bevorderen van het voorzien in voldoende werk- en stageplekken bij het bedrijfsleven
 Instellen van een innovatiefonds
 Interne voorlichting over mogelijkheden lokale inkoop
 Lokale/regionale bedrijven actief benaderen om mee te doen aan onze aanbestedingen
 Opstellen van een economische visie op de ontwikkeling van Montferland
 Structureel in overleg met (o.a.) MKB over mogelijkheden toename werkgelegenheid
 Verkoop van Docks NLD
 Via actieve acquisitie stimuleren van verkoop van bedrijfsterreinen
 Voorbereidingen treffen voor realisering van dubbel spoor tussen Zevenaar en Didam

4.4.2 Toerisme**Wat hebben we bereikt?****Toename van het aantal toeristische overnachtingen met tenminste 5% per jaar**

In 2017 is het aantal verblijfsaccommodaties verminderd. Dat heeft uiteraard zijn uitwerking op het aantal overnachtingen in onze gemeente.

Toename van het aantal arbeidsplaatsen in de sector T&R tot tenminste 55 per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 – 64

Het aantal arbeidsplaatsen in de sector loopt licht terug. Dat is het rechtstreekse gevolg van de geconstateerde vermindering van het aantal verblijfsaccommodaties.

Ontwikkeling van tenminste 2 nieuwe T&R producten per jaar

In 2017 zijn 2 nieuwe T&R producten ontwikkeld, te weten: het promotieboekje over Montferland en het promotieboekje gericht op Duitse gasten.

Indicatoren Toerisme

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	55	55,7 (2016)	57,5 (2015)
Aantal ontwikkelde nieuwe T&R producten per jaar	2	2 (2017)	1 (2016)
Aantal overnachtingen	+5%	300.702 (2017)	303.784 (2016)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Geen verhoging van de toeristenbelasting t/m 2018
- Ontwikkeling en promotie van het TR-product Montferland i.s.m. de VVV
- Verminderen van beperkingen van T&R activiteiten

04.5 Wat heeft het gekost?

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	11.485	669	1.452	7.250
Baten	11.006	409	663	8.868
Saldo van lasten en baten	-479	-260	-789	1.618
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen	30	0	179	3.128
Onttrekkingen	155	0	179	1.679
Mutaties reserves	125	0	0	-1.449
Resultaat	-354	-260	-789	169

04.6 Programmagegevens

Programmaonderdeel/omschrijving prestatiegegevens	Rekening 2015	Rekening 2016	Raming 2017	Rekening 2017
01 Economie				
Aantal bedrijfscontacten verkoop bedrijventerreinen	70	50	50	55
Aantal ha bouwrijp gemaakte bedrijventerreinen	0	34	34	34
Economische visie op ontwikkeling Montferland			1	1

Programmaonderdeel/omschrijving prestatiegegevens	Rekening 2016	Raming 2017	Rekening 2017
Overzicht mutaties voorraad bedrijventerreinen (in m2)			
Voorraad per 1/1	72.830	336.501	229.259
Toevoegingen	266.511	0	0
Verkopen	106.335	107.242	3.855
Voorraad per 31/12	336.501	229.259	225.404

2.1.05 Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl

5.1 Missie

Inwoners van de gemeente Montferland zijn zich bewust van het belang van een mentaal en fysiek gezonde leefstijl, en integreren dit in hun dagelijkse leven. Inwoners kunnen daarbij gebruik maken van een adequaat voorzieningenniveau.

5.2 Context en achtergronden

Een goede gezondheid blijft voor veel mensen bovenaan hun wensenlijst staan. Ook voor de gemeente geldt dit, zodat ook in 2017 met een aantal activiteiten en investeringen ingezet is op het bevorderen van gezondheid en een gezonde leefstijl. Het belang hiervan werd in 2017 steeds vaker onder de aandacht gebracht door allerlei media en onderzoeken, maar de noodzaak werd ook versterkt door de stijgende uitgaven voor gezondheidszorg, jeugdzorg en via de WMO. De gemeente heeft voor 2017 vooral ingezet op sportbevordering, leefstijlprojecten en voorlichting. Via deze activiteiten in de sfeer van preventie zou de gezondheid van inwoners op een positieve manier beïnvloed moeten worden. Ten aanzien van de resultaten is het belangrijk het volgende te memoreren: Effecten van gezondheidsbevorderende activiteiten en projecten zijn zelden op korte termijn zichtbaar. Gezondheidsbevordering vraagt om een lange adem en resultaten in de toekomst.

Sportbevordering/sportstimulering

Voor 2017 werd het volgende programmadoel geformuleerd: *"De gemeente streeft naar een toename van het aantal mensen dat sport/beweegt, met nadruk op jeugd, senioren en mensen met een beperking"*. Sporten en bewegen is goed voor de lichamelijke, maar zeker ook voor de mentale gezondheid van mensen. Voor 2017 lag de nadruk daarbij op de jeugd, op senioren en op mensen met een beperking. Via het dagelijks werk van combinatiefunctionarissen (basisscholen) en sportbuurtcoaches (senioren) kreeg dit aandacht. Dit gebeurt tegen de achtergrond van toenemend "zitgedrag" (achter PC, smartphone), individualisering (invloed op sportverenigingen) en toenemende vergrijzing, zodat het stabiliseren van bestaande sport- en beweeggedrag al een uitdaging is. Belangrijke rol spelen ook de sportverenigingen, die zorgen voor sport in georganiseerd verband, met positieve effecten voor de gezondheid, gedrag en leefbaarheid. Tenslotte kan gesteld worden dat in 2017 het sport- en beweeggedrag een impuls heeft gekregen via sportevenementen. Het NK Wielrennen in Montferland met een groot aantal side-events voor kinderen, senioren en mensen met een beperking is hierbij het meest aansprekend geweest.

Sportaccommodaties en Speellocaties

Voor het afgelopen jaar werd het volgende programmadoel geformuleerd: *"De gemeente streeft naar :*

** een bij de vraag passend aanbod van sportaccommodaties, die veilig en goed bereikbaar zijn en een voldoende bezetting kennen;*

** een groter aanbod van speelvoorzieningen , die door kinderen, maar ook andere leeftijdsgroepen als uitdagend beoordeeld worden"*.

Goede , veilige en betaalbare sportaccommodaties en speellocaties zijn belangrijke voorwaarden voor het sport- en beweeggedrag. Ook hiervoor is in 2017 ruim aandacht geweest. Twee zaken springen daarbij in het oog. Allereerst de toekomst van het zwembad in Didam. Hiervoor is een eerste onderzoek uitgevoerd als basis voor een besluit in 2018. Veel aandacht was er in 2017 voor de voetbalaccommodaties. Het ging daarbij om bezuinigingen ingevolge de KTD 2014. Deze zijn uitgesteld na intensieve besprekingen met de verenigingen. Daarnaast trokken de aangekondigde fusies/samenwerkingsverbanden veel aandacht: Zeddam/Sint-Joris, MVR/VVL/Stokkum en DVC'26/Sprinkhanen. Dit had nog geen gevolgen voor investeringen in kunstgrasvelden.

Wat de speelvoorzieningen betreft is er in 2017 werk gemaakt van het nieuwe speelbeleid. Verouderde speellocaties worden opgeheven en in overleg met buurten worden bestaande speellocaties omgevormd of worden nieuwe aangelegd.

Leefstijlprojecten

Voor 2017 werd het volgende programmadoel gekozen: *"De gemeente streeft naar een aanbod van leefstijlprojecten voor specifieke doelgroepen om daarmee gezond gedrag te bevorderen"*. Via projecten, gericht op kinderen op basisscholen, is geïnvesteerd in activiteiten om overgewicht aan te pakken. Meer en beter bewegen, gezonde voeding, en voorlichting voor ouders waren de belangrijkste pijlers. Maar ook senioren kregen aandacht in de vergrijzende gemeente Montferland: Bewegestimulering door buurtsportcoaches, valpreventie en gezondheidschecks via het project "Vitaal Veilig Wonen Montferland", en via beweegroutes en beweegtuinten investeerde de gemeente Montferland in deze doelgroep.

Gezondheidsbeleid

Het programmadoel 2017: *"De gemeente streeft naar een integraal aanbod van activiteiten gericht op gezondheidsvoorlichting, leefstijlprojecten en eerste hulp, waardoor meer mensen de eigen regie over heet leven kunnen voeren"*. De basis voor 'meedoen' is dat burgers gezond zijn. In het licht van een andere visie op zelfredzaamheid van burgers gaat het dan niet om "afwezigheid van ziekte", maar om de capaciteiten van mensen om zelf de regie over het leven te kunnen voeren ("positieve gezondheid"). Daarom is de aandacht van de gemeente hierbij vooral gericht op de eerstelijns gezondheidszorg, gezondheidsvoorlichting en projecten gericht op de bevordering van een gezonde leefstijl. Het wettelijk kader hieromtrent wordt gevormd door de Wet publieke gezondheid. Gezonde leefstijl-projecten zijn hiervoor al beschreven. Met de invoering van het project "Hartveilig wonen" en de "First Responder Brandweer" wordt er snel eerste hulp verleend na een melding van een hartstilstand. Echt een verbetering, die levensreddend kan zijn.

Met betrekking tot een preventief gezondheidsbeleid is de GGD is de eerste adviseur aan gemeenten en uitvoerder, denk aan de Jeugdgezondheidszorg (4-18 jaar), van preventieve gezondheidstaken. Vierjaarlijks monitort de GGD de gezondheidstoestand van een bevolkingsgroep. In 2017 was dat de Jeugdmonitor (0-12 jarigen). De resultaten daarvan worden in de eerste helft van 2018 gepubliceerd. Bereikbaarheid en beschikbaarheid van gezondheidsvoorzieningen en geneeskundige hulpverlening zijn voor de inwoners van evident belang.

Op 28 september 2017 heeft de raad de 'Beleidskaders Volksgezondheid 2017-2020' vastgesteld. Daarbij wordt uitgegaan van het begrip 'positieve gezondheid'. Als uitvloeisel van deze beleidskaders wordt een Regionaal Preventieprogramma opgesteld binnen de domeinen Volksgezondheid en Sociaal Domein (Jeugdhulp en Wmo). Hiermee wordt breed ingezet op het belangrijke onderwerp 'Preventie'.

Verbonden partijen

GGD Noord- en Oost-Gelderland

De GGD NOG is de - wettelijk verplichte - gezondheidsdienst van en voor 22 gemeenten. Het doel van de GGD is het uitvoeren van taken die de gezondheid van onze inwoners bevorderen en vallend onder de Wet publieke gezondheid. De reguliere taken die de GGD uitvoert worden gefinancierd vanuit de inwonersbijdrage.

5.3 kaderstellende (beleids) nota's

- Kaderverordening Subsidies Montferland
- Subsidieregeling Maatschappelijk Welzijn Montferland
- Raadsprogramma
- Regionale beleidsvisie "Achterhoek in beweging"
- Nota grip op Verandering.
- Nota Lokaal Gezondheidsbeleid.
- Beleidsplan "Spelen in Montferland"

5.4 Programmaonderdelen

Naast het reguliere werk herkennen wij binnen dit programma speerpunten op de volgende programmaonderdelen:

- Sportbevordering
- Leefstijlprojecten
- Sportaccommodaties en speellocaties
- Gezondheid

5.4.1 Sportbevordering

Wat hebben we bereikt?

Percentage volwassenen dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen stijgt naar 65 %

Het percentage volwassenen dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen is aanzienlijk verbeterd t.o.v. de laatste meting door de GGD-NOG van 4 jaar geleden. Het lijkt er op dat door de inspanningen van overheden, gezondheidsorganisaties en media het bewustzijn is toegenomen dat sport en bewegen positief werken op de (mentale en fysieke) gezondheid. Sport en bewegen krijgt hierdoor een steeds belangrijkere rol op het terrein van preventie.

Percentage inwoners dat sport blijft gelijk (50 %)

Het percentage inwoners van Montferland dat wekelijks sport is gestegen naar 56,3 %. Het lijkt er op dat steeds meer mensen zich bewust worden van het kracht van sport als middel om gezond te blijven (mentaal en fysiek).

Indicatoren Sportbevordering

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Percentage inwoners dat sport	50%	56,3%	50%
Percentage volwassenen dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen	52%	65%	53%

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Inzet van combinatiefunctionarissen en buurtsportcoaches
- Regionaal coördinator inzetten om mensen met een beperking te ondersteunen bij het vinden van een passend sportaanbod en/of evenement
- Sportinitiatieven van verenigingen, combinatiefunctionarissen, scholen ondersteunen met financiële middelen en promotie
- Sportverenigingen ondersteunen met subsidie, informatie en samenwerkingsmogelijkheden

5.4.2 Sportaccommodaties en speellocaties

Wat hebben we bereikt?

Het aandeel speellocaties dat voldoet aan de nieuwe visie op spelen stijgt naar 20% in 2017

Het percentage speellocaties dat voldoet aan het beleidsplan "Spelen in Montferland" is gestegen, omdat door het opheffen van diverse locaties het aandeel speellocaties verkleint. Daarnaast worden jaarlijks enkele locaties omgevormd of nieuw aangelegd.

Hierdoor voldoet in een korte periode een aanzienlijk deel van de huidige speellocaties aan het beleidsplan. Het omvormen van de speellocaties gaat in overleg met de betrokken buurten, dit traject wordt jaarlijks kort na de zomer ingezet zodat er in het komende voorjaar gerealiseerd kan worden. Hierdoor is het omvormingstraject verdeeld over twee jaar.

Indicatoren Sportaccommodaties

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Percentage speellocaties van het totaalaanbod dat voldoet aan de nieuwe visie op spelen	20%	15%	10 %

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Bestaande) speellocaties opheffen en (her)inrichten tot groene, natuurlijke speelplekken en/of waarbij de actieve leefstijl voor alle leeftijden wordt gestimuleerd

5.4.3 Leefstijlprojecten

Wat hebben we bereikt?

Percentage kinderen met overgewicht in de leeftijd tot 12 jaar daalt met 1%

De resultaten die behaald worden bij de uitvoering van aanpak overgewicht via project GKGK op 3 scholen en door Zorgprogramma's voor alle basisscholen zijn positief. In 2017 is de Kindermonitor uitgevoerd en zal moeten uitwijzen of het overgewicht, maar vooral ook het ernstig overgewicht, aanzienlijk gedaald is. In 2018 worden de resultaten bekend gemaakt.

Percentage senioren (65-75 jaar) dat voldoende beweegt (NNGB-norm) stabiliseert op 81 %

Terwijl de beweegactiviteiten van de volwassenen als geheel een stijgende lijn te zien geven, zien we bij de 65-75 jarigen een dalende trend: slechts 66 %. Dit cijfer wijkt ook nadelig af t.o.v. de overige gemeenten in de Achterhoek (72 %). De oorzaak is lastig aan te geven. Mogelijk dat het aanbod in de verschillende kernen voor senioren minder is.

Het percentage valongelukken onder ouderen boven de 65 jaar daalt met 10 %

Het aantal valongelukken met ziekenhuisopname tot gevolg stijgt nog. Met het project "Vitaal Veilig Wonen Montferland" moet deze stijging tot staan gebracht worden. Gelet op de impact van een dergelijk valongeluk is blijvende aandacht en inspanning noodzakelijk.

Het percentage jongeren van 12 tot 16 jaar dat op tenminste 5 dagen minstens 1 uur beweegt stabiliseert op 65 %

Sportstimulering voor deze doelgroep is lastig. In vergelijking met kinderen jonger dan 12 jaar zien we een dalende trend voor deze groep. Dit is ook een landelijke trend. Jongeren haken eerder af (bijbaantjes, meer keuze in andere vrijetijdsbestedingen), terwijl de invloed van de gemeente op deze doelgroep gering is.

Indicatoren Leefstijlprojecten

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Aantal valongelukken met ziekenhuisopname per 10.000 inwoners vanaf 65 jaar	122	150 (2015)	135
Percentage jongeren (13 t/m 16 jaar) dat op tenminste 5 dagen minstens 1 uur beweegt	65	65 (2015)	58 (2011)
Percentage kinderen in de leeftijd 0-12 jaar met overgewicht	16	nog niet bekend (2018)	16
Percentage senioren 65-75 dat de NNGB behaalt	81	78 (2016)	66

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Beweegtuinen ontwikkelen en realiseren
- Het regisseren van het GKGK-project
- Het regisseren van de "Ketenaanpak Overgewicht"
- Regisseren van het project "Slimmer" (verhoogd risico op diabetes)
- Senioren stimuleren tot gezonde leefstijl en veilig huis via ontwikkeling en uitvoering project "Vitaal Veilig Wonen Montferland"

5.4.4 Gezondheid

Wat hebben we bereikt?

Het percentage inwoners dat de eigen gezondheid als goed beoordeelt blijft 78 %

Dit percentage is met de GGD monitor 'ouderen en volwassenen' in 2016 opnieuw gemeten. Daaruit kwam naar voren dat percentage toen 75% bedroeg. Een lichte daling die niet direct verklaarbaar maar ook niet verontrustend is.

Het percentage volwassen inwoners dat meer alcohol gebruikt dan geadviseerd door Gezondheidsraad daalt met 2%

Dit percentage is in 2016 opnieuw gemeten bij de GGD monitor 'Volwassenen en ren'. Daaruit kwam naar voren dat 29% niet voldoet aan de norm voor verantwoord alcoholgebruik (d.w.z. maximaal 7 glazen in de week voor mannen én vrouwen).

De landelijke trend is dat ouderen meer drinken. Montferland vormt daarop geen uitzondering. Uit vergelijkingscijfers van de GGD blijkt echter dat Montferland toch nog beter scoort dan de Achterhoek als geheel (32% voldoet niet aan de norm), én de GGD regio Noord- en Oost Gelderland (30% voldoet niet aan de norm).

Het percentage jongeren (klas 2 en 4 voortgezet onderwijs) dat recentelijk alcohol heeft gedronken daalt met 5%

Dit percentage is recentelijk niet gemeten. E-MOVO het onderzoek door de GGD onder leerlingen van klas 2 en klas 4 van het voortgezet onderwijs vindt 4 jaarlijks plaats. De laatste keer was dit in 2015. De eerstvolgende keer is 2019. De resultaten daaruit worden telkens in het eerste halfjaar van het jaar daaropvolgend door de GGD gepubliceerd.

Percentage van gevallen, waarbij binnen 6 minuten na hartstilstand reanimatie en AED inzetbaar is, stijgt met 10 %

De implementatie van het project Hartveilig wonen is nagenoeg afgerond. Het aantal geplaatste en geregistreerde AED's is in 2017 verder toegenomen. Dit geldt ook voor het aantal geregistreerde burgerhulpverleners. Hiermee is, tezamen met het alarmeringssysteem van de brandweer vrijwilligers (frb-brandweertaak) een dekkend net gerealiseerd van spoedeisende eerste hulpverlening bij een melding van een hartstilstand.

Het percentage oproepen die voldoen aan de normen van de aanrijtijden van de ambulances stijgt met 5 %

De norm die gehanteerd wordt is dat bij een spoedrit (zogenaamde A1 rit) in 95% van de gevallen de ambulance binnen de normtijd van 15 minuten aanwezig is. Dit is overigens geen wettelijk vastgelegde norm. Genoemde norm wordt in 2017 nog heel licht overschreden, maar laat wel een verbetering zien t.o.v. voorgaande jaren.

Indicatoren Gezondheid

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Het percentage dat de aanrijtijd van de ambulances voldeed aan de normtijd	95%	93% (2017)	90% (2016)
Het percentage jongeren (klas 2 en 4 voortgezet onderwijs) dat recentelijk alcohol heeft gedronken.	34%	39% (2015)	38% (2011)
Het percentage volwassen inwoners dat de gezondheid als goed ervaart	78%	75% (2016)	78 % (2012)
Het percentage volwassen inwoners dat meer alcohol gebruikt dan geadviseerd door de Gezondheidsraad	21%	29% (2016)	23% (2012)
Percentage inzetten AED/reanimaties die binnen 6 minuten aanwezig zijn	95%	95%	95%

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Gerichte voorlichting geven o.a. door de GGD op scholen
- Met het opstellen van een 'Preventie –en Handhavingsplan Drank –en Horecawet' het alcoholgebruik beïnvloeden
- Organiseren van voorlichtingsactiviteiten over leefgewoonten
- Overleg organiseren met ambulancevervoerders over hun resultaten t.a.v. de aanrijtijden
Uitvoering geven aan Project Hartveilig wonen en first-responsertaak brandweer.

5.5 Wat heeft het gekost?

Bedragen x1000

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	4.550	4.088	3.904	3.919
Baten	493	525	529	536
Saldo van lasten en baten	-4.057	-3.562	-3.375	-3.383
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen	19	0	0	26
Onttrekkingen	1.165	37	180	0
Mutaties reserves	1.145	37	180	-26
Resultaat	-2.912	-3.526	-3.195	-3.409

5.6 Programmagegevens

Programmaonderdeel/omschrijving prestatiegegevens	Rekening 2015	Rekening 2016	Raming 2017	Rekening 2017
01 Sportbevordering				
Aantal verleende sportevenementsubsidies	15	13	15	16
Aantal verleende subsidies sportverenigingen	44	45	44	43
Aantal verenigingen dat deelneemt aan de Nationale Sportweek (1)	33	5	20	2
02 Speellocaties en sportaccommodaties				
Aantal bijeenkomsten met gezamenlijke voetbalverenigingen	6	4	6	4
Aantal nieuw ontwikkelde kunstgrasvelden	0	0	2	0
Aantal speellocaties dat opgeheven of heringericht wordt	0	7	6	5
03 Leefstijlprojecten				
Aantal bijeenkomsten i.v.m. aanpak overgewicht Jeugd	7	2	6	5
Aantal door de gemeente geregisseerde beweegcursussen voor beweegaanbieders in Beweegtuinen	6	4	6	5
Aantal senioren dat thuis bezocht wordt in verband met project Vitaal Veilig Wonen Montferland (2)			600	150
04 Gezondheid				
Aantal voorlichtingsactiviteiten over leefgewoontes	4	4	4	4
Aantal goedgekeurde en gecontroleerde AED's	14	22	25	31
Aantal geregistreerde vrijwilligers Project "Hartveilig Wonen"	n.v.t.	260	300	365

Toelichting bij de kengetallen

1. Nationale Sportweek kreeg in Montferland in 2017 weinig aandacht i.v.m. de focus op NK Wielrennen (side-events)
2. Nieuwe vrijwilligers werden aan begin van het project opnieuw geschoold. Afstemming met vele partners (fysiotherapie, Judoverenigingen, buurtsportcoaches, vrijwilligers) had een vertragend effect: later gestart.

2.1.06 Jeugd, onderwijs en cultuur

6.1 Missie

De gemeente Montferland wil dat inwoners een leefklimaat ervaren, waarin jeugdigen gezond en veilig kunnen opgroeien, waarin ruimte is om hun talenten te ontwikkelen, om een goed opleidingsniveau te behalen en om perspectief te hebben op een eigen inkomen.

De gemeente Montferland streeft naar een verhoging van het leefklimaat van haar inwoners door het optimaliseren van het aanbod van voorzieningen en activiteiten op het terrein van ontmoeting en cultuur.

6.2 Context en achtergronden

Jeugd

Programmadoel: De gemeente streeft naar:

- de afname van het aantal kinderen in een kwetsbare positie.
- een effectiever en efficiënter georganiseerd aanbod van jeugdhulp.

Onder jeugd wordt verstaan de bevolkingsgroep in de leeftijd van 0 tot en met 18 jaar. De jeugdhulp blijkt een forse uitdaging te zijn. Het veld was in 2017 volop in beweging waarbij voorkomen diende te worden dat deze kwetsbare doelgroep tussen wal en schip terecht kwam. Er is sterk ingezet op preventie, beïnvloeding doorverwijzing huisartsen en de jeugdbeschermingstafel. Desondanks blijkt dat zoals bij vrijwel elke gemeente juist binnen de jeugdhulp het budget ontoereikend blijkt te zijn. Montferland wordt onevenredig hard getroffen door het woonplaatsbeginsel waardoor de kosten van de kinderen met een voogdijmaatregel voor rekening van Montferland komen. Hier is onvoldoende rekening mee gehouden in het objectieve verdeelmodel van de rijksoverheid. Montferland heeft dan ook met succes aanspraak gemaakt op de compensatieregeling Voogdij welke hiervoor in het leven is geroepen. Desondanks blijft het een financiële uitdaging om binnen de budgetten te blijven.

Onderwijs

Onderwijs is van essentieel belang voor de jeugd en volwassenen om hun talenten te ontwikkelen. Onderwijs is ook een onderdeel van de opvoeding van kinderen om uit te groeien tot volwaardige deelnemers aan de samenleving. Op 1 januari 2017 bedroeg het aantal leerplichtige inwoners in de leeftijd van 5 tot en met 16 jaar 4.672 (en daling van 69 leerplichtige inwoners t.o.v. een jaar daarvoor).

Basisscholen

De gemeente had op 1 januari 2017 14 basisscholen. Na sluiting van de basisscholen in Stokkum (2015) en Loerbeek (2014) is op 1 augustus 2017 de Antoniuschool in Nieuw-Dijk gesloten en gefuseerd met basisschool Het Kompas (in Didam), onder de nieuwe schoolnaam De Expeditie. Hierdoor heeft de gemeente aan het eind van 2017 nog 13 basisscholen.

De basisgeneratie (leerlingen in de leeftijd van 4 tot en met 12 jaar in de periode van 2014-2023) zal naar verwachting met 30% afnemen. Op dit moment is de basisgeneratie al met 25% afgenomen.

Leerlingendaling

De daling van leerlingen zorgt er voor dat er in de onderwijsgebouwen sprake is van leegstand c.q. overcapaciteit in m². Door de daling van de basisgeneratie is de druk op instandhouding van een aantal scholen (in met name de kleine kernen) toegenomen. Met de sluiting van scholen, zoals de school in Nieuw-Dijk afgelopen jaar, daalt de overcapaciteit in m².

De samen met schoolbesturen opgestelde huisvestingsvisie (in 2015) geldt nog steeds. De visie zorgt voor kwalitatief goed onderwijs, bereikbaar en goed verdeeld over de gemeente (in spreidingsgebieden).

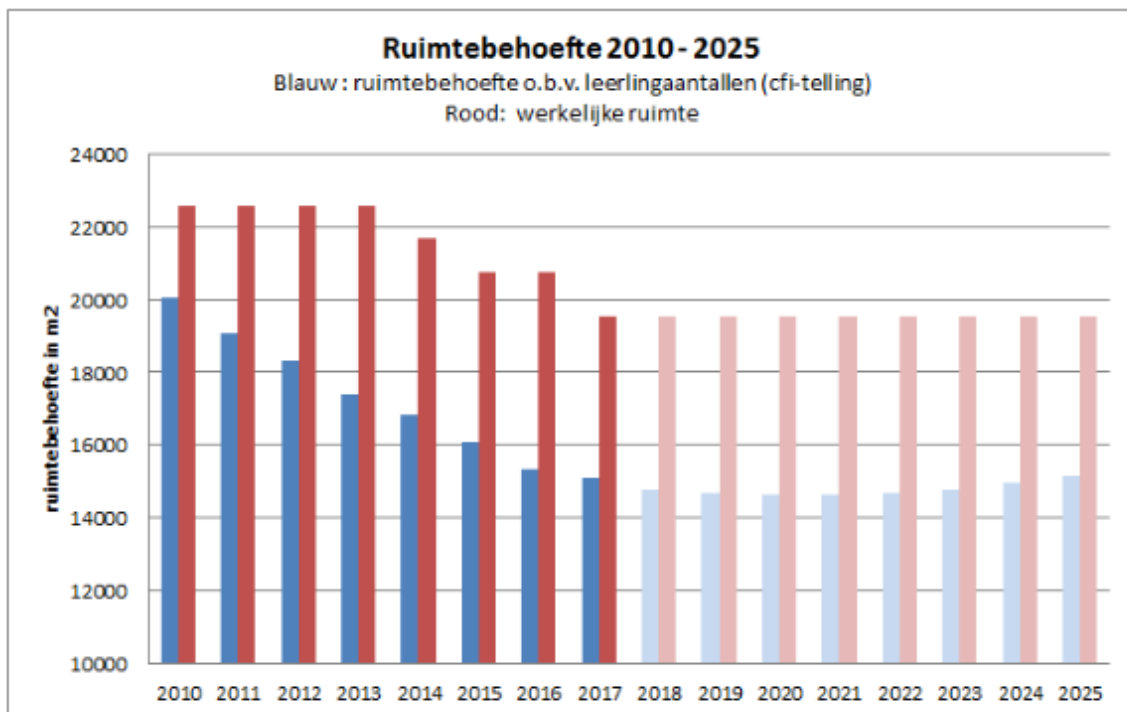
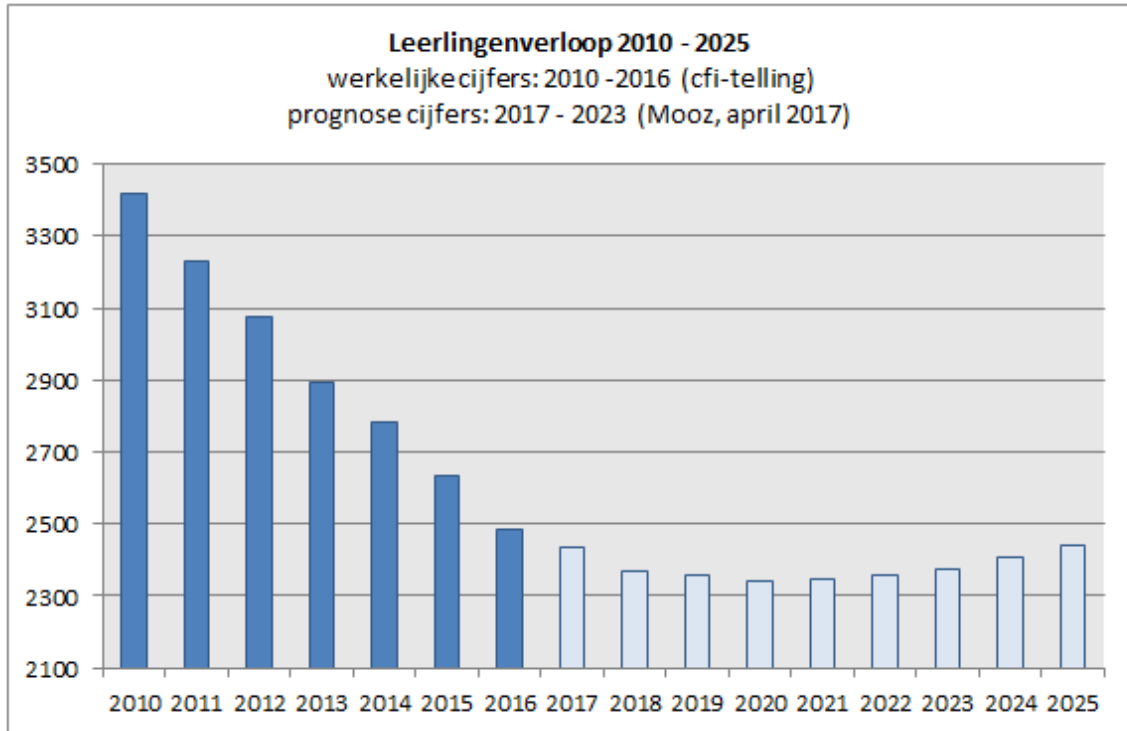
Passend Onderwijs

Een andere ontwikkeling binnen het onderwijs is de invoering van het Passend Onderwijs. Op basis hiervan gaan de leerlingen met leer- en/of gedragsproblemen veel meer dan voorheen naar de basisschool in de eigen gemeente of de school voor voortgezet onderwijs in de omgeving, met de nodige zorg van de school. Hierdoor zal er ook sprake zijn van minder vervoer naar de scholen voor speciaal onderwijs. Er wordt rekening gehouden met een afname van het aantal te vervoeren leerlingen en dus ook de kosten van vervoer. Passend Onderwijs en Jeugdzorg zijn vaak in combinatie nodig voor jongeren. Om goed te kunnen bepalen wat onder onderwijs en onder jeugdzorg

valt vindt er voor de toelating van een jongeren overleg plaats tussen de school en het sociaal team. Het afgelopen jaar heeft 75 keer een overleg plaatsgevonden op individueel niveau.

Programmadoel: De gemeente streeft naar:

- het optimaliseren van de huisvesting van het basisonderwijs.
- het beperken van het aantal leerlingen dat het speciaal onderwijs bezoekt.

Ontmoeting en Cultuur

Ontmoetingsmogelijkheden en deelname aan culturele activiteiten dragen niet alleen bij aan de persoonlijke ontwikkeling van mensen, maar zijn ook van belang voor de sociale cohesie in de gemeenschap. Cultuur is een middel om mensen te betrekken bij de samenleving. In 2017 is het aantal jongeren dat gebruik maakt van de muziekscholen toegenomen. Deze jongeren zijn vaak lid

van een plaatselijke harmonie/fanfare. In Montferland rekenen wij tot het taakveld cultuur de activiteiten van muziek-, zang- en dansverenigingen, het muziekonderwijs, het theateraanbod, muziek en het openbaar bibliotheekwerk. De bibliotheek draagt bij aan het verminderen van laaggeletterdheid onder de bevolking, het verminderen van taalachterstand en de toename van het aantal inwoners dat leest (leesbevordering). Op het gebied van mediawijsheid vervult de bibliotheek een taak, net als bij het ontwikkelen van digitale vaardigheden van inwoners die daar behoefte aan hebben. Ook activiteiten als carnaval en kermis hebben een belangrijke verbindende functie. De culturele infrastructuur is vooral kleinschalig en dicht bij huis. Dat betekent dat de inwoners van Montferland voor een meer professioneel cultuur- en theateraanbod zijn aangewezen op voorzieningen in de regio. Stimulering van activiteiten rondom kunst en cultuur heeft als vertrekpunt de eigen kracht van de betreffende verenigingen en de Montferlandse samenleving. Montferland beschikt over accommodaties waarin de gemeenschappen hun sociale activiteiten kunnen organiseren. Deze accommodaties zijn verschillend als het gaat om eigendom, beheer en exploitatie. Als uitgangspunt is gekozen dat de gemeenschappen zo veel mogelijk zelf de verantwoordelijkheid dragen voor de instandhouding van dergelijke accommodaties. Hierover zal nader overleg plaatsvinden met de vertegenwoordigers van de kernen.

Programmadoel Cultuur & Ontmoeting: De gemeente streeft naar goede leefbaarheid en sociale samenhang in de kernen, activiteiten op het vlak van kunst en cultuur kunnen hier een bijdrage aan leveren. Bij de gemeenschappen ligt een eigen verantwoordelijkheid om activiteiten en huisvesting daarvan te organiseren.

Verbonden partijen

GGD Noord- en Oost-Gelderland

De GGD NOG is de - wettelijk verplichte - gezondheidsdienst van en voor 22 gemeenten. Het doel van de GGD is het uitvoeren van taken die de gezondheid van onze inwoners bevorderen en vallend onder de Wet publieke gezondheid. De reguliere taken die de GGD uitvoert worden gefinancierd vanuit de inwonersbijdrage.

Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers (ECAL)

Het ECAL is een gemeenschappelijke regeling voor de gemeenten in de Achterhoek en voert de wettelijke archieftaken uit conform de Archiefwet. Daarnaast voert de ECAL ook voor de provincie en drie andere gemeenten overige erfgoedtaken uit, zoals documentatie en onderzoek en heeft een publieksfunctie.

Huisvesting Voortgezet Onderwijs in de Liemers

De uitvoering, financiering en bekostiging van de huisvesting van het voortgezet onderwijs in de gemeenten Duiven, Montferland en Zevenaar is aan deze gemeenschappelijke regeling opgedragen.

NV Cultureel Centrum Amphion

Amphion is een belangrijk cultureel centrum voor Doetinchem en de regio en bevordert het culturele leven in oostelijk Gelderland.

6.3 Kaderstellende (beleids)nota's

- Raadsprogramma 2014-2018
- Nota "Wijk- en kerngericht werken"
- Integraal Veiligheidsbeleid 2016-2019
- Subsidieregeling Jeugd en Onderwijs Montferland 2016
- Raadsprogramma 2014-2018
- Nota Grip op Verandering
- Beleidsplan Jeugdbeleid
- Huisvestingsvisie 2015-2023 gemeente Montferland

6.4 Programmaonderdelen

Naast het reguliere werk herkennen wij binnen dit programma speerpunten op de volgende programmaonderdelen:

- Jeugd
- Onderwijs
- Cultuur & ontmoeting

6.4.1 Jeugd

Wat hebben we bereikt?

Het percentage jeugdigen dat een beroep doet op de jeugdhulp neemt af met 2% in de periode 2017-2020. Daarbinnen een verschuiving laten plaatsvinden van dure naar goedkope zorg.

De gemeente Montferland heeft een flinke uitdaging binnen het sociaal domein. Enerzijds een korting op het rijksbudget, anderzijds de opdracht van de gemeenteraad dat deze taken budget-neutraal uitgevoerd dienen te worden. Door te investeren op preventie, snellere inzet van lichtere vormen van hulpverlening waarbij ook gekeken is naar wat het gezin zelf kan willen we het gebruik en de kosten terugdringen. Naast de eigen gemeentelijke toegang kan de gecertificeerde instelling en de rechter besluiten tot de inzet van door de gemeente te betalen jeugdhulp. Ook de huisarts en kinderarts/medisch specialist heeft deze bevoegdheid. Middels overleg en een project Praktijk Ondersteuner Huisartsen wordt er gewerkt aan meer grip op de kwaliteit en soort in te zetten zorg.

Het percentage kinderen dat gebruik maakt van een VVE neemt toe met 10%

Vanaf 2016 is het VVE en peuteropvang beleid gekanteld naar "geld volgt kind". Het bereik in 2017 is onder de 2 jarige 96% en onder de 3 jarige 98%. Dat betekent dat het beoogde resultaat is ruimschots behaald.

Het verzuimpercentage van het aantal leerplichtige leerlingen neemt af met 0,3%

Er heeft het afgelopen jaar een stijging voorgedaan waarbij met name vanuit de kinderen van statushouders en sociaal kansarmen het verzuim is toegenomen. De komst van deze nieuwe groepen mensen heeft een impact gehad op het verzuimpercentage.

Het percentage meldingen van overlast door jongeren neemt af met 10%

We zien voor 2017 na een aantal jaren van daling een stabilisatie van de overlastmeldingen.

Indicatoren Jeugd

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Aantal meldingen over overlast gevende jeugdigen (tot 18)	175 (was 200)	184	185 (was 240)
Aantal relatief verzuimers per 1.000 leerlingen	45	51	-
Het aantal kinderen dat een VVE-traject volgt	55	50	-
Percentage jeugdigen dat door huisartsen rechtstreeks verwezen is naar niet vrij toegankelijke jeugdhulp	Afname 10% voor 2018	187 verwijzingen (2017)	Nulmeting 2017
Percentage jeugdigen dat niet-vrij toegankelijke jeugdhulp met verblijf ontvangt	afname met 0,5 %	17,4% (0-meting)	-
Percentage jeugdigen dat niet-vrij toegankelijke jeugdhulp ontvangt	afname 0,5%	9,38% 601jeugdigen (2017)	11,1% (Definitief 2015)
Percentage jeugdigen dat vrij toegankelijke hulp van het Sociaal Team jeugd ontvangt	Toename met 2%	100% 102jeugdigen (2017)	Nulmeting 2017
Percentage vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie	1,0%	1,3%	1,9%

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Binnen het sociaal team-afdeling Jeugd en gezin gespecialiseerde kennis inzetten op het terrein van GGZ
- Controles uitvoeren in de openbare ruimte, op plekken waar veel jongeren tezamen komen
- De gemeente gaat investeren op lichte en goedkopere zorgvormen en voorlichtingen, om zo de vraag naar duurdere zorg te verminderen
- De gemeente subsidieert deelname aan VVE voor kinderen met een indicatie
- De gemeente subsidieert het bezoek van een voor- en vroegschoolse voorziening, aan ou-

- ders van een VVE- doelgroepkind
- De gemeente voert gesprekken met de jongeren en ouders als er sprake is van relatief of absoluut verzuim
- De huisartsen informeren over de hulpverleningstrajecten binnen het sociaal team, en de mogelijkheden om snel hulp in te zetten.
- Kortdurende ambulante hulp door het sociaal team inzetten

6.4.2 Onderwijs

Wat hebben we bereikt?

Afname van de leegstand in de basisscholen met 1100 m2 op termijn.

De leegstand in de scholen is afhankelijk van het aantal leerlingen op een school. De laatste jaren zorgt de teruggang van het aantal leerlingen voor een steeds grotere overcapaciteit. Met de sluiting van de school in Nieuw-Dijk, afgelopen jaar, zijn er nu in de afgelopen vijf jaar een drietal scholen gesloten/gefuseerd, waarmee er 3.032 m2 aan werkelijke ruimte is afgenomen. De daling van het aantal leerlingen heeft de grootste klap al gehad en hierdoor zal de overcapaciteit de komende jaren ook minder hard toenemen. Met eventuele toekomstige fusies/sluiting van scholen zoals de scholen in 's-Heerenberg, zal de overcapaciteit verder afnemen.

Het percentage leerlingen dat verwezen wordt naar het speciaal onderwijs neemt af met 1,7%

Met de komst van Passend Onderwijs zien we voor 2017, een lichte daling van het percentage leerlingen dat verwezen wordt naar het speciaal onderwijs.

Het percentage leerlingen, dat vervoerd wordt naar scholen voor speciaal onderwijs neemt af met 10%

Het afgelopen jaar heeft de gemeente veel ingezet op zelfstandig reizen van leerlingen die voorheen gebruik maakte van het aangepast vervoer. Hiervoor heeft nauwe samenwerking met Mee Op Weg plaatsgevonden en zijn een groot aantal leerlingen niet meer afhankelijk van het aangepast vervoer.

Indicatoren Onderwijs

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Minder leerlingen maken gebruik van vervoer	180	189	240
Minder leerlingen op speciaal onderwijs	200	250 (2017)	255 (2016)
Minder overcapaciteit	3.500 m2 (2020)	4.450 m2 (2017)	5.400 m2 (2016)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- De mogelijkheden onderzoeken voor centrale huisvesting in s-Heerenberg voor de 3 basisscholen.
- Leerlingen extra ondersteuning bieden op het reguliere onderwijs, zodat verwijzing naar speciaal onderwijs indien mogelijk voorkomen wordt.
- Met de ouders van leerlingen die recht hebben op leerlingenvervoer, kijken naar alternatieve vormen: eigen vervoer, per fiets etc.

6.4.3 Cultuur & ontmoeting

Wat hebben we bereikt?

Het aantal subsidiabele leden van de muziekscholen blijft stabiel op 933 vocaal/instrumentaal en AMV/PRIMO.

Het aantal leerlingen van de muziekscholen Muziekschool Oost-Gelderland (MOG) en Kunstwerk, betreft de gesubsidieerde leden tot de leeftijd van 18 jaar. Dit zijn leerlingen met instrumentaal/vocaal onderwijs, AMV (Algemeen Muzikale Vorming) in het basisonderwijs, hafa-onderwijs en een beperkt aantal cursussen/workshops. Het bereik van zowel Kunstwerk als MOG is echter groter.

Denk aan instrumentaal/vocaal onderwijs aan 18 jarigen en ouder, dans- en cultuurprojecten op scholen. Zo zijn er scholen die extra muziekonderwijs aanbieden ingekocht via de zogenaamde 'Muziekimpuls', en de CMK (Cultuur met Kwaliteit). Subsidieregelingen voor het basisonderwijs. Een groter bereik dan alleen de door de gemeente gesubsidieerde leerlingen jonger dan 18 jaar geeft de maatschappelijke waarde van de muziekscholen aan.

Het aantal geregistreerde leden van de stichting basisbibliotheek Montferland wordt gestabiliseerd op het niveau van 2015

Het ledental van de bibliotheek blijft al meerdere jaren redelijk stabiel. De toename zit met name bij de 18- groep. Volwassenen hebben in een aantal gevallen afgehaakt i.v.m. de doorgevoerde contributieverhoging. De bibliotheek in Montferland heeft 2 vaste vestigingen en geeft invulling aan de 5 wettelijke taken zoals de wetgeving die omschrijft. Er wordt naast de uitleenfunctie ook nadrukkelijk ingezet op de bevordering van de zelfredzaamheid van mensen. O.a. door het aanbieden van gerichte cursussen, maar ook door een activiteit als het 'Taalhuis'. Samenwerking met andere organisaties wordt nadrukkelijk gezocht. In verband met de ontwikkelingen rond het Master -of Centrumplan Didam zijn de gesprekken met directie en Raad van Toezicht (RvT) van de bibliotheek gaande rond herhuisvesting in Didam. Qua toekomst van het bibliotheekbeleid in de gemeente is een visie daarop vastgesteld. Die zal in 2018 verder uitgewerkt gaan worden. Dit in goed overleg met de directie en RvT van de bibliotheek.

De taalachterstand van onze inwoners neemt af en de digitale vaardigheden nemen toe.

De bibliotheek schenkt via projecten nadrukkelijk aandacht aan de bevordering van zelfredzaamheid van inwoners. Voorbeelden zijn projecten gericht op vermindering taalachterstand en laaggeletterdheid (Taalhuis) en op versterking van de digitale vaardigheden (Cursus Digisterker e.a.)

Het aantal inwoners dat actieve cultuurparticipatie uitoefent in verenigingsverband blijft stabiel.

We zien voor 2017 een stabilisatie van het aantal inwoners dat actieve cultuurparticipatie uitoefent in verenigingsverband.

Het aantal welzijnsaccommodaties dat door de gemeenschap wordt beheerd neemt toe met 2 in 2017

Overdracht heeft plaatsgevonden van het dorpshuis Zeddam en het jeugdgebouw in Stokkum. In eigen beheer en eigendom waren al de dorpshuizen in Azewijn, Kilder, Braamt, en Beek/Loerbeek.

Indicatoren Cultuur & ontmoeting

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
% bevolking dat lid is van de basisbibliotheek	24,24%	25,31% (2017)	24,17% (2016)
Aantal gemeenschapsaccommodaties in beheer van de gemeenschap.	streefwaarde 8 (2017)	6 (2017)	4. (2016)
Aantal inwoners actieve cultuurparticipatie in verenigingsverband (zang, dans, toneel en instrumentaal)	1.251	1.256 (2017)	1.251 (2016)
Aantal leerlingen muziekschool (bron: jaarrekeningen muziekscholen)	933	965	933
Aantal projecten gericht op vermindering taalachterstanden en ter verbetering digitale vaardigheden	2	6	2

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Combinatiefunctionarissen inzetten om de belangstelling onder de jeugd voor cultuur aan te wakkeren
- De gemeenschappen motiveren om het beheer van de gemeenschapshuizen over te nemen en daar de randvoorwaarden voor scheppen
- Wij ondersteunen de bibliotheek t.b.v. de Taalhuizen en Digisterker.
- Wij ondersteunen de bibliotheek zodat zij activiteiten kan uitvoeren ten behoeve van leesbevordering, vnl. onder de doelgroep jeugd. Daarnaast het organiseren van activiteiten voor volwassenen om mee te kunnen doen in de maatschappij.
- Wij ondersteunen de culturele verenigingen met periodieke subsidies

- Wij ondersteunen de muziekscholen om daarmee muziekeducatie in het primair onderwijs te verzorgen en toegankelijk muziekonderwijs voor de jeugd aan te bieden.

6.5 Wat heeft het gekost?

Bedragen x1000

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	20.902	17.032	19.129	18.151
Baten	2.116	1.746	1.931	2.065
Saldo van lasten en baten	-18.786	-15.286	-17.199	-16.086
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen	28	50	189	206
Onttrekkingen	404	127	2.343	332
Mutaties reserves	376	77	2.154	127
Resultaat	-18.410	-15.209	-15.045	-15.959

6.6 Programmagegevens

Programmaonderdeel/omschrijving prestatiegegevens	Rekening 2015	Rekening 2016	Raming 2017	Rekening 2017
01 Jeugd				
Aantal ingezette jeugdhulptrajecten	575		1100	(totaal 952 trajecten, niet individuele cliënten)**
• Sociaal team jeugd			395	365
• Huisarts			450	187
• Jeugd of kinderarts			50	57
• Gedwongen kader			50	117 ***
• Onbekende verwijzer			155	226
Waardering cliënten over geïndiceerde jeugdhulp				82% tevreden (cliëntervaringsonderzoek)
Aantal preventie activiteiten jeugd				28
Afname rechtstreekse doorverwijzingen van huisartsen naar jeugdhulp			zie boven	zie boven
Aantal gesubsidieerde plekken VVE			55	52
Aantal gesubsidieerde reguliere plekken peuteropvang			40	54
Aantal verzuimgesprekken			115	139****
Uitgevoerde controles in de openbare ruimte			45	52
02 Onderwijs				
Aantal leerlingen, dat het speciaal onderwijs bezoekt	258	255	210	250 *
Aantal leerlingen, dat vervoerd wordt	189	197	215	134*****
Aantal leerlingen in het basisonderwijs				2.436 *
03 Cultuur & Ontmoeting				
Percentage scholen dat de combinatie-functionaris bezoekt	100%	100%	100%	100%
Percentage scholen dat de bibliotheek bezoekt	100%	100%	100%	100%
Aantal projecten gericht op vermindering taalachterstand-laaggeletterdheid		2	2	2
Beheren welzijnsaccommodaties in gemeentelijk beheer	6	6	2	4

* o.b.v. de telgegevens 1-10-2017 (BRON, onderwijsdata DUO)

** een individuele cliënt kan meerdere trajecten hebben. (de gegevens zijn ontleend aan de data uit de gemeentelijke administratie)

***deze maatregelen worden door de rechter opgelegd en de gecertificeerde instelling bepaald welke zorg ingezet wordt. Invloed van de gemeente is dus gering.

**** toename door vestiging van statushouders binnen de gemeente.

***** betreft aangepast vervoer, exclusief vervoer (o.b.v. jeugdzorg)

2.1.07 Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid

7.1 Missie

In de gemeente Montferland kunnen alle inwoners meedoen in de samenleving. Wie daar niet op eigen kracht in slaagt kan rekenen op ondersteuning van de gemeente. Daarnaast streeft de gemeente naar verhoging van de veiligheid in zowel objectieve als subjectieve zin.

7.2 Context en achtergronden

Algemeen

De kern van de Wet maatschappelijke ondersteuning is dat er uitgegaan wordt van de eigen kracht van burgers en netwerken daarom heen. Het stimuleren en ondersteunen van vrijwilligers, mantelzorgers en burgerinitiatieven op het vlak van ondersteuning is daarom belangrijk. Dit hebben we gedaan met onze maatschappelijke partners. Ondersteuning vond bij voorkeur dicht bij de mensen plaats en via vrij toegankelijke voorzieningen. Voor burgers die aangewezen waren op ondersteuning bood de gemeente algemene voorzieningen. Waren deze niet toereikend dan kon een maatwerkvoorziening uitkomst bieden. Maatschappelijke opvang en beschermd wonen zijn ook ingezet als voorzieningen met een belangrijke betekenis voor burgers die niet op eigen kracht konden participeren.

Het domein veiligheid wordt voor een groot gedeelte bovenlokaal vormgegeven. Lokaal ligt de focus op preventieve activiteiten. De visie op de maatschappelijke ondersteuning past ook bij onze visie op veiligheid, primair heeft de burger ook zelf een verantwoordelijkheid voor een veilige leefomgeving.

Vrijwilligerswerk en Mantelzorg

Vrijwilligers en mantelzorgers zijn belangrijke steunpilaren voor een samenleving waar zorg, hulp en aandacht voor elkaar als basiswaarden gelden. Vrijwilligers en mantelzorgers halen hun motivatie hiervoor uit zichzelf en uit hun directe omgeving. De gemeente steunde en waardeerde hen hierin. Vanaf 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor de jaarlijkse blijk van waardering van mantelzorgers. Voor een groot deel is de ondersteuningstaak uitbesteed aan de Stichting Welcom die hiervoor een Steunpunt Mantelzorg heeft ingericht. Het Sociaal Team Montferland heeft ook een rol in het signaleren van mogelijke overbelasting bij mantelzorgers en in het stimuleren van inwoners dat zij de helpende hand bieden aan mensen die dit nodig hebben.

Vrijwilligers voeren veel en belangrijke taken uit. Zij moeten daarbij de zekerheid hebben dat zij tijdens hun vrijwilligerswerk goed verzekerd zijn. De gemeente heeft hiervoor een vrijwilligersverzekering afgesloten. Daarnaast is het belangrijk dat vrijwilligers zich zeker voelen om hun taak uit te voeren. Begeleiding en scholing konden daarin voorzien. Om vrijwilligersorganisaties te ondersteunen bij het uitvoeren van hun taken hebben wij de inzet van het Vrijwilligersplein bij Welcom gecontinueerd.

Programmadoel: De gemeente streeft naar een gemeenschap die meer (vrijwillig) ondersteuning biedt aan elkaar in buurten en sociale netwerken (lichte hulp en mantelzorg).

Maatschappelijke opvang en Beschermd Wonen

Een zeer kwetsbare groep wordt gevormd door mensen die met psychische problemen, verslavingsproblemen en complexe zorgsituaties te maken hebben. Symptomen hiervan kunnen zijn: overlast, dakloosheid, huiselijk geweld, onaangepast gedrag en sociaal isolement.

De gemeente wil deze problematiek allereerst voorkomen. De Sociale Teams speelden hierbij een belangrijke rol door lokale en regionale zorg- en hulpverleners hierbij te betrekken. Soms lukte het niet om dit te voorkomen, dan zorgde de gemeente in regionaal verband voor goede en voldoende opvang, hulp en maatregelen tot herstel.

Primair gaat de indicering via de lokale Sociale Teams, dit was in 2017 ook het geval. De uiteindelijke beslissing tot toewijzing ligt bij de centrumgemeente, die ook de financiering hiervoor vanuit het rijk ontvangt. De 'Commissie Toekomst Beschermd Wonen' heeft eind 2015 haar advies uitgebracht aan de VNG over de toekomst van Beschermd Wonen. Dit advies raakt ook de Maatschappelijke Opvang. Dit rapport is de opmaat om de komende jaren een visie te gaan vormen op beide

terreinen. In 2017 is een regionale visie op Maatschappelijke opvang en beschermd wonen vastgesteld.

Programmadoel: Wij streven naar een veilige en zo zelfstandig mogelijk woonsituatie van onze inwoners.

Algemene en maatwerkvoorzieningen Wmo

Inwoners die niet op eigen kracht of met behulp van het sociale netwerk kunnen deelnemen aan de samenleving, hebben ondersteuning ontvangen om zo snel mogelijk weer zelfstandig deel te kunnen nemen. Ons uitgangspunt is om niet de regie over te nemen, maar het zo veel mogelijk weer terugleggen van de regie bij de inwoner. De ondersteuning vond individueel of groepsgewijs plaats en was aangepast aan de vraag van de inwoner. Daarnaast zijn er laagdrempelige activiteiten, bijvoorbeeld door Welcom georganiseerd, met name voor mensen die een beperkt eigen sociaal netwerk hebben. Er waren ook groepsactiviteiten om mensen weer actief te laten meedoen aan de samenleving.

Programmadoel: De gemeente streeft naar stabilisering van het aantal inwoners dat zelfstandig in staat is deel te nemen aan de samenleving zonder aangewezen te zijn op maatwerkvoorzieningen vanuit de Wmo.

Veiligheid

Veiligheid kan worden gedefinieerd als het aanwezig zijn van een zekere mate van orde en rust in het publiek domein en van bescherming van leven, gezondheid en goederen tegen acute en dreigende aantastingen. In feite in een situatie verkeren die zo veel mogelijk vrij is van gevaar. Het is van belang dat inwoners veilig zijn (objectieve veiligheid) en zich veilig voelen (subjectieve veiligheid). Veilig voelen en veilig zijn hoeven niet perse gelijk op te gaan. Zo houdt het terugdringen van feitelijke aantastingen van de veiligheid niet per definitie meteen een verbetering van het veiligheidsgevoel in.

In eerste instantie is de burger zelf aan zet en neemt daarbij zijn/haar verantwoordelijkheid voor de veiligheid en leefbaarheid in de eigen woonomgeving. Het handhaven van de openbare orde is primair een taak van de politie. De gemeente werkt samen met politie en andere netwerkpartners aan de randvoorwaarden om de openbare orde en veiligheid voor de inwoners te bevorderen. Daarnaast zet de gemeente zich in om de gemeentelijke organisatie toe te rusten op de bestrijding van rampen en calamiteiten.

Met ingang van 1 januari 2017 is de reorganisatie van de VNOG (Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland) een feit. De (voormalige) zes brandweerclusters bestaan niet meer en zijn volledig opgegaan in de totale organisatie van de VNOG. De feitelijke uitvoering van de brandweertaak is door deze reorganisatie niet gewijzigd. De brandweertaak blijft kwalitatief goed ingevuld. De gemeente Montferland maakt deel uit van de VNOG.

Programmadoel veiligheid: De gemeente streeft naar het terugdringen van de feitelijke aantastingen van de veiligheid, het verkleinen van de veiligheidsrisico's en het verminderen van onveiligheidsgevoelens bij de burgers

Verbonden partijen

Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen

In april 2016 is de Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen opgericht. Het is een gemeenschappelijke regeling, gebaseerd op een bedrijfsvoering organisatie. Eén van de taken van deze Vervoersorganisatie is het regelen van het doelgroepenvervoer, waarbij sprake is van een bundeling van het doelgroepenvervoer (vooralsnog WMO-vervoer en Leerlingenvervoer).

Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland (VNOG)

De gemeente maakt, samen met 21 andere gemeenten, deel uit van de VNOG. De VNOG draagt zorg voor een adequate uitvoering van de brandweertzorg, rampenbestrijding, crisisbeheersing en geneeskundige hulpverlening zoals is vastgelegd in de Wet Veiligheidsregio's.

7.3 Kaderstellende (beleids)nota's

- Kadernota subsidiebeleid 2016-2017
- Wmo beleidsplan 2017 - 2018 (in ontwikkeling)
- Subsidieregeling Ondersteuning bij maatschappelijke Participatie
- Nota lokaal Gezondheidsbeleid
- Integraal Veiligheidsbeleid 2016-2019
- Regionaal Beleids- en crisisplan

7.4 Programmaonderdelen

Naast het reguliere werk herkennen wij binnen dit programma speerpunten op de volgende programmaonderdelen:

- Vrijwilligerswerk en mantelzorg
- Maatschappelijke opvang
- Voorzieningen Wmo (algemeen en individueel)
- Veiligheid

7.4.1 Vrijwilligerswerk en mantelzorg

Wat hebben we bereikt?

Het % van de bevolking dat hulp biedt aan burens stijgt met minimaal 2% t.o.v. 2015.

Het percentage van de bevolking dat hulp biedt aan burens, is onverminderd hoog en zal naar verwachting niet verder stijgen. Daarom bleek een stijging van 2% niet realistisch.

Het % van de bevolking dat hulp biedt aan een hulpbehoevende naaste (mantelzorg) blijft stabiel.

Landelijk is dit percentage 43%, en daarmee is het percentage in Montferland nog altijd 5% hoger dan dit.

Het % van de bevolking dat vrijwilligerswerk doet stijgt met minimaal 2% t.o.v. 2015.

Het percentage inwoners dat vrijwilligerswerk verricht is al zeer hoog. Een verdere stijging wordt niet meer verwacht. Daarom is de stijging van 2% niet realistisch gebleken.

Indicator Vrijwilligerswerk en mantelzorg

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
% hulp aan burens	75%	68% (2016)	73% (2015)
% hulp aan burens in zorgwekkende situatie	44%	46% (2016)	42% (2015)
% hulp aan hulpbehoevende naaste	50%	48% (2016)	50% (2015)
% vrijwilligers	49%	45% (2016)	47% (2015)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Faciliteren van mantelzorgondersteuning in de vorm van begeleiding, educatie en lotgenotencontact
- Het ondersteunen van bewonersinitiatieven die informele ondersteuning door buurtgenoten bevorderen.
- Stimuleren van vrijwilligerswerk door het faciliteren van een vacaturebank,
- promotieactiviteiten en het aanbieden van begeleiding bij het vinden van passend vrijwilligerswerk

7.4.2 Maatschappelijke opvang

Wat hebben we bereikt?

Het handhaven van een regionaal aanbod van tenminste 60 plaatsen maatschappelijke opvang

Het aantal plaatsen is conform de doelstelling gelijk gebleven

Het aantal inwoners dat aangewezen is op Beschermd wonen neemt met 5% af

Het aantal Montferlandse inwoners dat een beroep doet op beschermd wonen is niet daadwerkelijk gemeten. Dit houdt verband met het feit dat inwoners van Montferland ook in andere gemeenten kunnen instromen en daar vervolgens worden ingeschreven op hun beschermd woonadres. Dit

hangt samen met het feit dat beschermd wonen regionaal wordt uitgemeten.

Indicatoren Maatschappelijke opvang

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Aantal Beschermd wonen cliënten lokaal	85	90	n.v.t.
Aantal regionaal gerealiseerde opvangplaatsen maatschappelijke opvang	60	60	60

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- In regionaal verband afspraken maken met Centrumgemeente Doetinchem over opvangplaatsen maatschappelijke opvang
- Sluitende afspraken over financiering en taakverdeling tussen centrumgemeente Doetinchem en de regiogemeenten rondom Beschermd Wonen

7.4.3 Voorzieningen WMO (algemeen en individueel)

Wat hebben we bereikt?

Het aantal unieke inwoners met geïndiceerde ondersteuning op grond van de Wmo blijft stabiel

He aantal inwoners dat een beroep doet op voorzieningen blijft stabiel. Dit houdt mede verband met de inrichting van het voorliggend veld zodat mensen minder snel een beroep op voorzieningen doen.

Het aantal maatwerkvoorzieningen op grond van de Wmo blijft stabiel

Zoals het aantal inwoners dat een beroep op de Wmo doet stabiel blijft, geldt dit ook voor hert gebruik van maatwerkvoorzieningen. Ook deze stabiliteit laat de waarde van het versterken van het voorliggend veld zien en de succesvolle werkwijze van het sociaal team dat in overleg met de inwoners zoekt naar alternatieven voor maatwerkvoorzieningen.

Het aanbod van algemene voorzieningen wordt versterkt en sluit aan bij de vraag

Hert afgelopen jaar is sterk ingezet op versterking van het voorliggend voor onder andere ouderen en mensen met een verstandelijke beperking. Hierbij is nauw samen gewerkt met Welcom.

Minimaal 85% van de inwoners ervaart de kwaliteit van de ondersteuning als goed en passend bij de hulpvraag

De ruime tevredenheid over de kwaliteit van de dienstverlening blijft constant hoog

Indicatoren Voorzieningen WMO (algemeen en individueel)

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Aantal maatwerkvoorzieningen Wmo (ondersteuning individueel/groep, kortdurend verblijf, vervoersvoorzieningen, rolstoelen, hulp bij het huishouden en woonvoorzieningen)	4076	4076 (01-07-2016)	4070 (01-04-2016)
Aantal personen dat de kwaliteit van de ondersteuning als goed ervaart	85%	- (eerste meting 2016)	- (eerste meting 2016)
Aantal personen dat de ondersteuning als passend ervaart	85%	- (eerste meting 2016)	- (eerste meting 2016)
Aantal personen kortdurend ondersteund door gemeente	-	-	-
Aantal toekenningen Thuis in Montferland	35	24 (2017)	22 (2016)
Aantal unieke inwoners met een maatwerkvoorziening Wmo	2384	2384 (1-7-2016)	2379 (1-4-2016)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Bij de inkoop van ondersteuning en de gesprekken met aanbieders streven wij naar kwaliteitsverbetering van de geboden ondersteuning
- De gemeente biedt kortdurende ondersteuning zelf aan om daarmee doorverwijzing naar duurdere vormen van zorg te voorkomen
- De gemeente zet in op inzet van eigen kracht, het sociaal netwerk en algemene voorzieningen.
- Het voorliggend veld waaronder de algemene voorzieningen wordt in samenwerking met de partners versterkt.

7.4.4 Veiligheid

Wat hebben we bereikt?

Het aantal woninginbraken, diefstallen van fietsen en motorvoertuigen neemt met 2% af

Deze doelstelling is in 2017 behaald.

In 2017 zijn er in Montferland 76 woninginbraken geweest (in 2016: 94), het aantal brom-, snor- en fietsendiefstal was in 2017 83 (in 2016 was dit aantal 114) en het aantal diefstal motorvoertuigen was in 2017 19 (in 2016 30).

Het totaal van deze genoemde indicatoren bij elkaar is 178 in 2017 en 238 in 2016. Dit is een daling van ca. 15%.

Het % inwoners dat zich veilig voelt neemt met 2% toe

Dit percentage wordt niet meer weergegeven op de website 'waarstaatjegemeente.nl', de bron waarop wij onze kengetallen baseren.

Wel is hiervoor in de plaats de 'index onveiligheidsgevoelens' gekomen. Dit is een maat voor de ervaren onveiligheid in de eigen buurt. De waarde van het jaar 2012 is hierbij op 100 gesteld. Hoe lager het cijfer in de jaren erna, hoe sterker de verbetering (van veiligheid) ten opzichte van 2012. In de laatste meting is deze index voor heel Nederland 92 en voor Montferland 86.

De veiligheidsgevoelens zijn in Montferland meer toegenomen dan in vergelijking met heel Nederland, ten opzichte van het gehanteerde basisjaar 2012.

Tenminste 80 % gemeentelijke functionarissen binnen de rampenbestrijding en crisisbeheersing hebben hiervoor een opleiding, training of oefening gevolgd

Om een functie in de crisisbeheersing goed te kunnen uitoefenen is het van belang dat iedere functionaris tenminste eenmaal per jaar een op zijn functie gerichte opleiding, training of oefening in de crisisbeheersing volgt. In 2017 hebben veel (gemeentelijke) functionarissen een opleiding, training en oefening gevolgd.

Indicatoren Veiligheid

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
% dat zich veilig voelt	87%	Onbekend	85%
% Poolmedewerkers	80%	85%	80%
Diefstallen uit woningen per 1.000 inwoners	minder dan 2,7	2,6	2,7
Fietsdiefstallen per 1.000 inwoners	minder dan 2,3	3,1	2,3
Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	minder dan 3,0	3,8	3,1
Harde kern jongeren per 10.000 inwoners	minder dan 0,4	Nog onbekend	0,4 (lft 12-24 jr)
Vernielingen en beschadigingen per 1.000 inwoners	minder dan 4,6	5,3	4,6
Verwijzingen Halt per 10.000 inwoners	minder dan 29,3	Nog onbekend	29,3 (lft 12-17 jr)
Winkeldiefstallen per 1.000 inwoners	minder dan 0,7	0,6	0,7

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Actief communiceren over en met burgers over preventie om veiligheidsbewustzijn en zelfredzaamheid te vergroten
- Binnen de regionale context inzetten op het vakbekwaam worden en blijven van de functionarissen in de crisisbeheersing (college en medewerkers) uit de gemeentelijke organisatie
- Continueren van de samenwerking met de politie voor een vroegtijdige signalering van mogelijke trends om daarop actief te kunnen inzetten
- Vanuit veiligheid samenwerken in het bestaande project toezicht openbare ruimte en participeren in het Donkere Dagen Offensief (preventieve maatregelen tegen woninginbraak oktober - december) van de politie

7.5 Wat heeft het gekost?

Bedragen x1000

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	11.299	11.030	12.005	12.279
Baten	411	800	622	611
Saldo van lasten en baten	-10.888	-10.231	-11.383	-11.667
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen	59	0	220	993
Onttrekkingen	635	327	354	2.270
Mutaties reserves	576	327	134	1.277
Resultaat	-10.312	-9.903	-11.249	-10.390

7.6 Programmagegevens

Programmaonderdeel/omschrijving prestatiegegevens	Rekening 2015	Rekening 2016	Raming 2017	Rekening 2017
01 Vrijwilligerswerk en mantelzorg				
Aantal bemiddelingen naar vrijwilligerswerk	119	180	50	154
Aantal vacatures vrijwilligerswerk	79	86	60	80
Aantal begeleidingstrajecten mantelzorgondersteuning	260	275	120	238
02 Maatschappelijke opvang				
Aantal gestarte procedures huisverbod	6	11	10	
Aantal opgelegde huisverboden	5	8	8	
03 Voorzieningen Wmo				
Aantal meldingen Wmo*			-	
Aantal gesprekken*			-	
Aantal inzet kortdurende begeleiding*			-	
04 Veiligheid				
Aantal succesvolle bemiddelingen Stichting Welcom	32	30	32	
Communicatie over preventie uitgevoerd	1	1	1	2
Fietsgraveeractie uitgevoerd	68%	89%	1	1
Landelijk percentage van inwoners dat zich veilig voelt in de buurt**				

* Vanaf 2016 is er een gemeentelijke monitor vastgesteld. Vanaf komend jaar zullen werkelijke cijfers en streefwaardes kunnen worden bepaald.

** Op www.waarstaatjegemeente.nl (de bron) wordt dit percentage niet meer weergegeven, daarom kan voor 2017 geen percentage worden ingevuld.

2.1.08 Werk en inkomen

8.1 Missie

De gemeente streefde er in 2017 na om zo veel mogelijk mensen zowel sociaal als economisch te laten deelnemen aan de samenleving. Economische zelfredzaamheid is daarbij het uitgangspunt.

8.2 Context en achtergronden

Algemeen

De gemeente heeft door middel van het verstrekken van een uitkering mensen ondersteund die (tijdelijk) niet in hun levensonderhoud konden voorzien. Wij hebben hen geholpen met hun re-integratie naar werk of naar maatschappelijk nuttige activiteiten voor degenen waarvoor betaalde arbeid nog niet mogelijk is. Ook is er ingezet op een sterke poortwachtersfunctie. Door aanvragers van een uitkering direct naar werk te bemiddelen en fraude alert te zijn, hebben diverse aanvragen niet geleid tot een bijstandsuitkering. Hiernaast is door de inzet van sociaal rechercheurs fraude voorkomen.

Wij hebben mensen die in armoede leven ondersteund met ons armoedebeleid. In 2017 is armoedebestrijding onder kinderen een speerpunt geweest. De extra door het Rijk beschikbaar gestelde middelen ten behoeve van armoedebestrijding bij kinderen zijn ingezet om het armoedebeleid ten behoeve van kinderen uit te breiden en te optimaliseren.

Participatie en activering

Programmadoel: zoveel mogelijk inwoners uit de gemeentelijke doelgroep participeren naar vermogen en zijn onafhankelijk van een bijstandsuitkering.

De gemeente heeft zoveel mogelijk inwoners naar werk toegeleid. Degenen waarvoor dit nog niet haalbaar was, zijn zoveel als mogelijk toegeleid naar maatschappelijk nuttige activiteiten. Laatste in samenwerking met maatschappelijke partners zoals stichting Welcom. Op regionale schaal hebben wij via het werkgeversservicepunt samengewerkt aan een gezamenlijke werkgeversbenadering.

Armoedebeleid en schuldhulpverlening

Programmadoel: zoveel mogelijk inwoners met een laag inkomen kunnen participeren en kunnen, indien noodzakelijk, een beroep doen op aanvullende financiële ondersteuning.

De gemeente heeft in 2017 op basis van maatwerk ondersteuning gegeven aan inwoners die in armoede leven. De ondersteuning is bij voorkeur door de gemeente (via Meedoen In Montferland) en haar maatschappelijke partners, zoals stichting Leergeld De Liemers, in natura geleverd. Inwoners met een laag inkomen konden ook gebruik maken van financiële ondersteuning. Men kon een beroep doen op kwijtschelding van lokale belastingen of op een financiële bijdrage in geval van bijzondere kosten of langdurig laag inkomen.

Programmadoel : zoveel mogelijk inwoners zijn economisch zelfstandig en schulden vormen geen belemmering voor de participatie.

Wij hebben in 2017 uitvoering gegeven aan het beleidsplan schuldhulpverlening 2016-2020. Wij hebben ondersteuning geboden aan mensen met problematische schulden. Hierbij is er ook aandacht geweest voor preventieactiviteiten. Door mensen lichte ondersteuning te geven zijn (problematische) schulden voorkomen. Hiernaast is er op scholen voorlichting geven. Hiermee zijn jongeren financieel zelfredzamer gemaakt. Naast het geven van schuldhulpverlening aan natuurlijke personen via de gemeenschappelijke regeling Stadsbank Oost Nederland hebben wij ook (kleine) ondernemingen met financiële problemen ondersteund via het Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen (Bbz).

Nieuwkomers

Programmadoel: zoveel mogelijk nieuwkomers participeren naar vermogen en de zelfredzaamheid wordt versterkt.

In 2017 was de taakstelling het huisvesten van 48 statushouders. Deze opdracht is ruimschoots ingevuld, er zijn in 2017 namelijk 66 statushouders gehuisvest. Door een afnemende toestroom van vluchtelingen kon alleen invulling gegeven worden aan de opgelegde taakstelling. Een goede integratie van nieuwkomers blijft prioriteit nummer 1 binnen dit programma. De samenwerking

tussen de gemeente, professionals en vrijwilligers van Welcom, de bibliotheek, het Taalhuis, het Graafschap college en andere taalaanbieders is verder geoptimaliseerd in 2017. Taal blijft de grootste barrière om in de maatschappij te participeren en te integreren. Door het ontbreken van voldoende taalkwalificatie is het moeilijk om aan het werk te komen. Samen met de hiervoor genoemde organisaties wordt invulling gegeven aan bijvoorbeeld workshops over de Nederlandse cultuur. Dit alles om de Nederlandse taal en werknemersvaardigheden te optimaliseren en dat weer voor een optimale integratie.

Wet Sociale Werkvoorziening

Programmadoel: Zo veel mogelijk inwoners met een Wsw-indicatie zijn extern geplaatst bij een reguliere werkgever via detachering of begeleid werken.

Vanaf 2015 is nieuwe instroom in de Wsw niet meer mogelijk. Inwoners met een arbeidsbeperking worden vanaf dat moment ondersteund met het instrumentarium dat beschikbaar is voor uitvoering van de participatiewet. In 2017 is besloten de uitvoering van de wet Sociale Werkvoorziening voor de bestaande groep Wsw-medewerkers volledig bij Laborijn onder te brengen. Per 1 januari 2018 is daarom het dienstverband van alle Wsw-medewerkers van Presikhaaf overgegaan naar Laborijn. In goed overleg is voor de meeste Wsw-medewerkers van Presikhaaf een passende werkplek bij Laborijn gevonden. Voor een aantal geldt dat zij door Laborijn worden gedetacheerd op hun bestaande werkplek. Hierover zijn goede afspraken gemaakt tussen Laborijn en Presikhaaf. Daarnaast is een groep van ongeveer veertig SW-medewerkers in dienst gekomen bij de gemeente. Voor deze medewerkers die belast zijn met het onderhoud van groenstroken en plantsoenen is de constructie begeleid werken gekozen. Op deze manier blijven zij meetellen bij de bepaling van de hoogte van de fictieve rijksbijdrage voor uitvoering van de Wsw. Tevens hebben zij een terugkeergarantie op hun oude Wsw-dienstbetrekking. De totale omvang van de groep Wsw-medewerkers zal de komende jaren geleidelijk afnemen door natuurlijk verloop. Bij Laborijn is al jaren het streven zo veel mogelijk werknemers extern te detacheren. Ook voor de nieuwe groep medewerkers zal dit het uitgangspunt zijn.

Verbonden partijen

Laborijn

Laborijn is de uitvoeringsorganisatie van arbeidsparticipatie, arbeidsondersteuning en bijstand. De gemeente Montferland neemt alleen deel aan deze gemeenschappelijke regeling voor uitvoering van de Wet sociale werkvoorziening.

Stadsbank Oost Nederland

De bank is een kredietbank en heeft tot doel om een, zowel vanuit een bedrijfseconomische als ook maatschappelijke optiek gezien, verantwoord pakket van financiële dienstverlening gericht op schuldhulpverlening aan te bieden aan de inwoners van de deelnemende gemeenten.

8.3 Kaderstellende (beleids)nota's

- Het beleidsplan Participatie 2015-2018
- De verordeningen en beleidsregels Participatiewet 2015
- Het re-integratieplan 2017
- Het Beleidsplan Handhaving Participatiewet (2015)
- Het Armoedebeleid 2016-2020
- Het beleidsplan integrale schuldhulpverlening 2016-2020

8.4 Programmaonderdelen

Programma 8 kent vier speerpunten:

- Participatie en activering
- Armoedebeleid en schuldhulpverlening
- Nieuwkomers
- Voormalig Wsw

8.4.1 Participatie en activering

Wat hebben we bereikt?

Het aantal uitkeringen neemt met 5% af t.o.v. 2015.

Het streven was een daling van 5% t.o.v. 2015 (van 520 uitkeringen naar 481 uitkeringen). Het aantal uitkeringen op 31-12-2017 bedraagt 398. Het uitkeringsbestand is t.o.v. 2015 gedaald met 13%!

Het aantal mensen dat met langdurige loonkostensubsidie arbeid verricht neemt toe met 15 personen

In 2017 verrichte 26 mensen met een langdurige loonkostensubsidie arbeid. De doelstelling van 20 personen is dus ruimschoots bereikt.

Het aantal uitkeringsgerechtigden dat parttime inkomsten uit arbeid heeft neemt met 5% toe t.o.v. 2016.

In 2016 hadden 61 mensen parttime inkomsten. Eind 2017 waren dit er 54. Er heeft geen toename maar een afname plaatsgevonden.

Dit is mede veroorzaakt doordat het uitkeringsbestand aanzienlijk is gedaald. Degenen met een "geen" afstand tot de arbeidsmarkt, mensen met parttime inkomsten, zijn degenen die bij urenuitbreiding relatief makkelijk uitstromen uit de uitkering.

Het aantal mensen dat een tegenprestatie levert voor de uitkering neemt met 5% toe t.o.v. 2016.

In 2017 hebben 115 een tegenprestatie voor hun uitkering verricht. In 2016 waren dit er 104. Het aantal mensen dat een tegenprestatie verricht voor hun uitkering is met 10% toegenomen. De doelstelling van 5% is ruimschoots bereikt.

Indicator Participatie en activering

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Aantal inwoners met een bijstandsuitkering die een tegenprestatie leveren	104	115	104
Aantal mensen dat parttime inkomsten heeft verdiend	61	54	61
Aantal personen werkzaam met langdurige loonkostensubsidie	20	5	1
Aantal uitkeringen P-wet, IOAW en IOAZ	481	506	520 (2015)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Het instrument loonkostensubsidie profileren als instrument bij werkgevers om inwoners met een arbeidsbeperking ook deel te laten nemen aan het arbeidsproces
- In samenwerking met onze maatschappelijke instelling en gemeentelijke serviceteams inwoners uit de doelgroep toeleiden tot maatschappelijk nuttige activiteiten
- Instroom beperken door een uitgebreid onderzoek bij een aanvraag voor een uitkering
- Re-integratie-instrumenten benutten om mensen in de gelegenheid te stellen parttime inkomsten te verwerven
- Uitstroom bevorderen door inzet van re-integratie instrumenten

8.4.2 Minimabeleid en schuldhulpverlening**Wat hebben we bereikt?****Het aantal personen dat gebruik maakt van de regeling 'Meedoen in Montferland' neemt toe met 5% t.o.v. 2016**

De participatieregeling Meedoen in Montferland had in 2017 1100 individuele deelnemers. De doelstelling van 900 is ruimschoots bereikt. Van de 1100 deelnemers hebben er 877 daadwerkelijk één of meer bestellingen gedaan. Circa 80% van de deelnemers verricht dus één of meer bestellingen. Het landelijk gemiddeld gebruik van armoederegelingen is overigens 40%.

Indien noodzakelijk worden inwoners aanvullend financieel ondersteund op basis van maatwerk.

De afdeling Sociale Zaken heeft inwoners financieel ondersteund op basis van maatwerk door middel van het verstrekken van bijzondere bijstand.

Het % geslaagde schuldhulptrajecten stabiliseert op het niveau van 2015.

De Stadsbank Oost Nederland heeft in overleg met de deelnemende gemeenten (22 gemeenten) nieuwe prestatie-indicatoren opgesteld. Onderstaande indicator is komen te vervallen.

Indicator Minimabeleid en schuldhulpverlening

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Aantal deelnemers Meedoen in Montferland	900	1.100	-
Percentage geslaagde trajecten schuldhulpverlening	86%	86%	100%

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- De regeling 'Meedoen in Montferland' promoten bij de doelgroep met een laag inkomen
- De schuldhulpverlening conform de gestelde kaders in het beleidsplan schuldhulpverlening 2016-2020 (i.o.) uitvoeren waarbij het project schuldhulpmaatje wordt uitgebreid
- Onze financiële regelingen uitvoeren conform het vastgestelde beleidsplan en de samenwerking met maatschappelijke initiatieven als de Voedselbank, stichting Leergeld e.d. intensiveren

8.4.3 Nieuwkomers

Wat hebben we bereikt?

De taakstelling voor 2017 (nog niet bekend) wordt gerealiseerd.

De taakstelling 2017 was het huisvesten van 48 statushouders. Er zijn 66 gehuisvest. Dit is aanzienlijk meer dan de opgelegde taakstelling.

Minimaal 40% van de nieuwkomers verricht tijdens de inburgeringsperiode (onbetaalde) maatschappelijk nuttige activiteiten en/of participeert in het arbeidsproces naar vermogen.

In 2017 hebben 10 nieuwkomers parttime inkomsten uit arbeid gehad.

Indicatoren Nieuwkomers

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Percentage nieuwkomers dat is uitgestroomd uit de uitkering als gevolg van het hebben van regulier werk	10%	9%	onbekend
Percentage nieuwkomers dat onbetaalde maatschappelijk nuttige activiteiten verricht	20%	16%	onbekend
Percentage nieuwkomers dat part-time inkomsten uit arbeid heeft	20%	10%	onbekend
Taakstelling huisvesting statushouders	100%	120% (2017)	100% (2016)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- Wij gaan in samenwerking met COA, de woningstichting Plavei en mogelijke particuliere verhuurders de huisvesting van statushouders organiseren
- Wij gaan in samenwerking met de maatschappelijke partners de toeleiding tot maatschappelijk nuttige activiteiten (bijv. vrijwilligerswerk) en betaalde arbeid organiseren.
- Wij gaan in samenwerking met Welcom, Graafschap college en de bibliotheek (waaronder het Taalhuis) de integratie optimaliseren

8.4.4 Voormalige WSW

Wat hebben we bereikt?

Zoveel mogelijk inwoners met een Wsw-indicatie werken bij een reguliere werkgever (via detachering of begeleid werken)

De uitvoering in 2017 heeft plaatsgevonden door Laborijn en Presikhaaf. De gemeente heeft in 2017 besloten de gehele groenploeg in gemeentedienst te nemen onder begeleid werken. De uitvoeringsorganisaties trachten zo veel mogelijk Wsw-werknemers via o.a. individuele- of groepsdetacheringen te plaatsen. Soms is intern beschut werken de enige optie.

Indicatoren Voormalige WSW

Naam	Streefwaarde	Laatste meting	Voorlaatste meting
Aantal detacheringen / begeleid werken plaatsen extern	75%	70%	n.t.b.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

- De dienstverleningsovereenkomst voor het groenonderhoud wordt niet meer verlengd. De gemeente biedt de betrokken medewerkers van Laborijn een dienstverband aan onder begeleid werken.
- De gemeente heeft de gemeenschappelijke regeling Laborijn aangewezen als uitvoeringsorganisatie voor de Wsw. Het dienstverband van alle Wsw-werknemers van Presikhaaf hebben we per 01-01-2018 overgenomen van Laborijn.

8.5 Wat heeft het gekost?

Bedragen x1000

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	18.397	17.696	16.214	15.653
Baten	8.249	8.385	8.485	7.950
Saldo van lasten en baten	-10.148	-9.311	-7.729	-7.703
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen	0	0	974	1.080
Onttrekkingen	0	0	617	995
Mutaties reserves	0	0	-357	-85
Resultaat	-10.148	-9.311	-8.086	-7.787

8.6 Programmagegevens

Programmaonderdeel/omschrijving prestatiegegevens	Rekening 2015	Rekening 2016	Raming 2017	Rekening 2017
01 Participatie en activering				
Instroom uitkeringen	195	180	160	131
Uitstroom uitkeringen totaal	213		180	164
Uitstroom naar werk	54		60	66
Instroom statushouders in uitkering (1)	28		40	29
02 Armoedebeleid en schuldhulpverlening				
Aantal aanvragen bijzondere bijstand	583		600	533
Aantal deelnemers van de Collectieve zorgkostenverzekering van Menzis	n.v.t.	344	900	543
Aantal kwijtscheldingen	662		675	631
Aantal aanbieders 'Meedoen in Montferland'	n.v.t.		90	115
Aantal afgeronde trajecten schuldhulpmaatje	94		80	62
Aantal schuldhulpverleningstrajecten	72		65	-
Aanvragen Bbz	31		30	13
03 Nieuwkomers				
Aantal statushouders gehuisvest (individueen)	60		Niet bekend	66
04 Voormalig Wsw				
Aantal SE met een dienstverband voormalig Wsw (31 dec)	227,86		212,85	205,55

2.2 Algemene dekkingsmiddelen

Toelichting

Op grond van de BBV-voorschriften bevat het programmaplan ook een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen en de post onvoorzien. In zowel begroting als jaarstukken presenteren wij het overzicht tegelijk met de overige programma's.

Overzicht algemene dekkingsmiddelen

Bedragen x1000

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	1.039	2.698	2.408	3.271
Baten	60.249	58.351	57.738	57.990
Saldo van lasten en baten	59.211	55.654	55.330	54.719
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen	7.357	218	2.990	2.990
Onttrekkingen	5.081	0	3.598	3.673
Mutaties reserves	-2.276	218	609	684
Resultaat	56.935	55.435	55.939	55.403

Algemene dekkingsmiddelen 2017

Verbonden partijen

Alliander

Netwerkbedrijf Alliander is verantwoordelijk voor het distribueren van gas en elektriciteit en de aansluitingen van klanten op het netwerk in onze gemeente. Dit zijn wettelijk bepaalde taken.

Vitens

Vitens levert het drinkwater in onze gemeente met zorg voor de bescherming van natuur en milieu.

Bank Nederlandse Gemeenten

Dit is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De strategische doelstelling van de bank is het behoud van substantiële marktaandeelen in het Nederlandse publieke en semipublieke domein en het behalen van een redelijk rendement voor de aandeelhouders.

Ontwikkelingen uitkering gemeentefonds

De Algemene uitkering uit het gemeentefonds bestaat uit 2 componenten. Hierna wordt per component kort ingegaan op de ontwikkelingen.

1. Algemene uitkering

In de loop van het jaar is bij de bestuursrapportage rekening gehouden met een budgettair voordeel van € 462.000 ten opzichte van de raming. In de 2e managementrapportage hebben vervolgens een nadeel van € 250.000 aangegeven. Per saldo een voordeel van € 212.000, met name veroorzaakt door een hoger accres.

In deze jaarrekening is de algemene uitkering nagenoeg conform begroting na wijziging.

De definitieve afrekening van de Algemene uitkering 2017 zal plaatsvinden in 2018.

In oktober 2017 is het regeerakkoord gesloten. Dit is in november nader uitgewerkt in een startnota. Het kabinet is zich ervan bewust dat het land voor omvangrijke opgaven staat, die de rijks-

overheid niet alleen kan oppakken. Het gaat hier om onderwerpen als klimaat, veiligheid, armoedebestrijding etc. Daarvoor is de medewerking van de medeoverheden nodig, dat zijn beslag in februari 2018 heeft gekregen in het zogenaamde InterBestuurlijk Programma. De financiële gevolgen van dit programma voor de gemeenten zullen in de loop van 2018 bekend worden.

2. Integratie-uitkering Sociaal Domein

Deze uitkering bedraagt in 2017 ruim € 17,3 miljoen. Het zogenaamde integreerbare deel van de integratie-uitkering sociaal domein gaat met ingang van 2019 op in de algemene uitkering. De huidige verdeelmodellen zullen in 2019 zoveel mogelijk worden overgeheveld naar de algemene uitkering. Een meer fundamentele herziening van de verdeelmodellen is op een later moment voorzien. De achtergrond hiervan is het signaal dat een aantal gemeenten heeft afgegeven over omvangrijke tekorten op het sociaal domein.

Mutaties reserves

Bedragen x1000

Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen				
02 Ruimtelijke ontwikkeling	1.471	0	57	1.230
03 Beheer leefomgeving	558	0	166	205
04 Economie en toerisme	30	0	179	3.128
05 Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl	19	0	0	26
06 Jeugd, onderwijs en cultuur	28	50	189	206
07 Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid	59	0	220	993
08 Werk en inkomen	0	0	974	1.080
40 Algemene dekkingsmiddelen	7.357	218	2.990	2.990
Totaal Stortingen	9.523	268	4.775	9.857
Onttrekkingen				
01 Relatie inwoners en bestuur	578	0	0	0
02 Ruimtelijke ontwikkeling	1.065	56	72	502
03 Beheer leefomgeving	662	100	139	139
04 Economie en toerisme	155	0	179	1.679
05 Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl	1.165	37	180	0
06 Jeugd, onderwijs en cultuur	404	127	2.343	332
07 Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid	635	327	354	2.270
08 Werk en inkomen	0	0	617	995
40 Algemene dekkingsmiddelen	5.081	0	3.598	3.673
Totaal Onttrekkingen	9.746	648	7.484	9.592
Mutaties reserves	223	380	2.709	266

Context en achtergronden

Onderdeel Algemene dekkingsmiddelen heeft, in tegenstelling tot de overige programma's, een algemeen karakter. Bij dit onderdeel worden de lasten, maar voornamelijk de baten verantwoord van o.a. de algemene belastingen (de onroerende zaak belastingen, de hondenbelasting en toeristenbelasting) en de algemene uitkering. Tegenover deze inkomsten staan geen directe uitgaven; het zijn algemene, niet-geoormerkte, dekkingsmiddelen.

Ook de stelposten voor onvoorziene uitgaven en onderuitputting vallen onder dit onderdeel.

De in 2017 gehanteerde uitgangspunten:

- Wij streven naar optimale middelenverwerving, waarbij de mate van middelenverwerving op korte termijn maar zeer beperkt kan worden beïnvloed;
- De stijging van de heffingen (i.c. de afvalstoffen- en rioolheffing) is ingekaderd door het uitgangspunt van kostendekkendheid, zoals dat is vastgelegd in de Kadernota;
- In afwijking van het Raadsprogramma 2014 – 2018, die uitgaat van een stijging van de OZB met maximaal het inflatiepercentage, geen stijging van de OZB;
- Hetzelfde Raadsprogramma bepaalt dat de totale woonlasten (OZB, afvalstoffen- en rioolheffing) onder het landelijk gemiddelde blijven;
- De hoogte van de algemene uitkering uit het gemeentefonds is enerzijds afhankelijk van de beschikbare rijksmiddelen en anderzijds afhankelijk van de specifieke kenmerken (bijv. aantal inwoners);
- De inkomsten uit beleggingen zijn afhankelijk van de bedrijfsresultaten van de betreffende ondernemingen. Daarbij en ook bij andere uitzettingen van gelden vormt het treasurystatuut een restrictief kader.

2.3 Overhead, ondersteuning organisatie en bestuur

Inleiding

In het aangepaste Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) zijn vanaf de begroting 2017 voorschriften opgenomen voor het toerekenen van kosten zoals de apparaats- en personeelskosten. Hiermee wordt getracht de financiële vergelijkbaarheid van gemeenten te verbeteren.

Uitgangspunt van de nieuwe voorschriften is dat de kosten zoveel mogelijk direct aan de programma's / taakvelden worden toegerekend. Dit betekent dat alle bedrijfskosten die direct verbonden zijn aan een taak dat gericht is op de externe klant in betreffende taakveld geregistreerd moeten worden. De bedrijfskosten die dus niet verbonden zijn aan een dergelijke taak mogen niet toegerekend worden maar worden verzameld in het overzicht "kosten overhead".

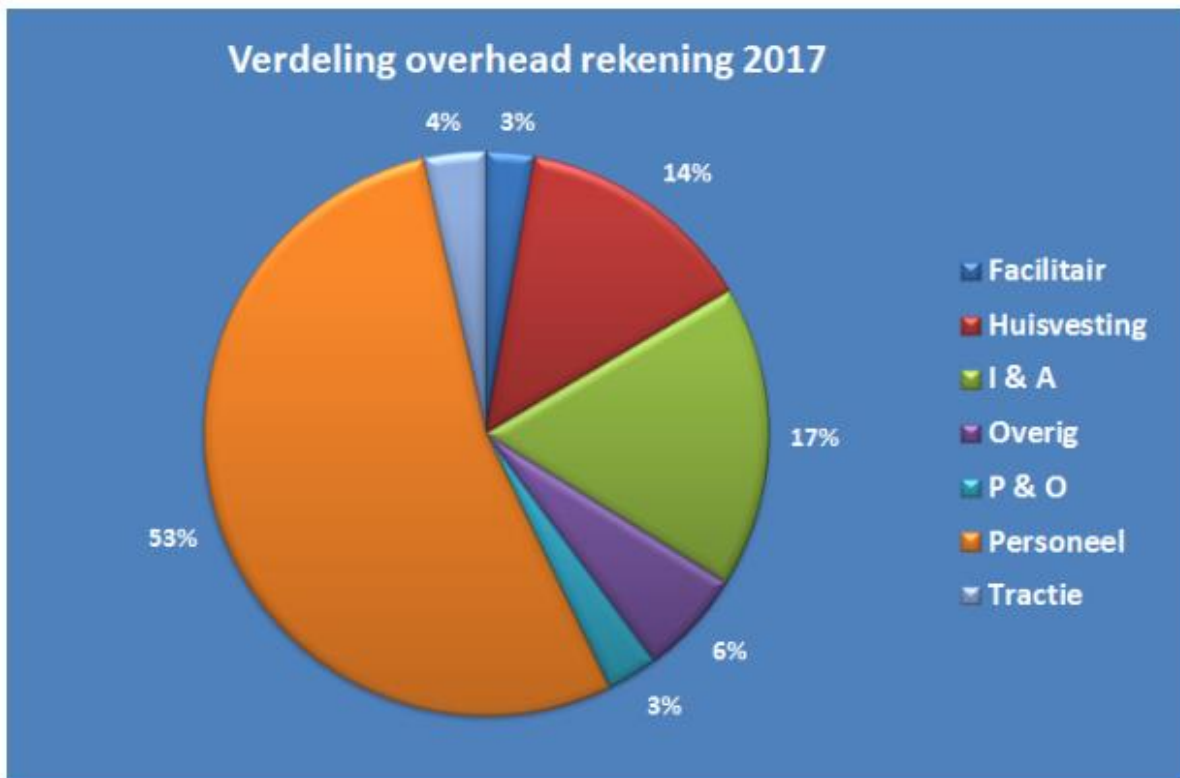
Overhead definitie

Overhead is het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Alle functies die dit doel dienen behoren tot de overhead. Het betreffen de zogenaamde PIOFACH-taken (Personeel, Informatievoorziening, Organisatie, Financiën, Automatisering, Communicatie en Huisvesting) en de taken m.b.t. bestuurszaken, bestuurs-ondersteuning en managementondersteuning in het primair proces.

Overheadkosten

De op basis van de definitie bepaalde kosten van overhead in Montferland zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Kosten voor:	(x € 1.000)		
	2017 (primair)	2017 (na wijz)	2017 (werkelijk)
· Eigen en ingehuurd personeel	4.717	5.240	5.479
· ICT	1.752	1.750	1.771
· Huisvesting	1.611	1.437	1.404
· P&O/HRM	760	419	301
· Tractie	371	382	367
· Facilitair	410	345	284
· Overige	540	649	618
Totaal	10.160	10.223	10.225

Kostprijsberekening

Een gevolg van de stelselwijziging is dat op de programma's / taakvelden niet meer de integrale kosten geregistreerd worden. Tot en met de begroting 2016 werden immers de overheadkosten via een opslag verdeeld aan alle taken en programma's.

Hierdoor kan per programma/taakveld/taak niet meer de mate van kostendekkendheid vastgesteld worden en kan een dekkingsprobleem ontstaan daar geen overheadkosten aan grondexploitatie en investeringen doorberekend zouden kunnen worden.

Er zijn twee uitzonderingen m.b.t. de overhead opgenomen in de regelgeving namelijk:

1. aan lokale heffingen en leges kan fictief een aandeel in de kosten van overhead opgenomen worden (extra comptabel), en
2. aan de grondexploitatie, investeringen en projecten met een subsidiebijdrage/bijdrage van derden kan een aandeel in de overheadkosten toegerekend worden (intra-comptabel).

De methodiek van toerekenen is inmiddels verankerd in de Financiële verordening. In de jaarrekening 2017 is cf. de Financiële verordening de volgende methodiek toegepast: de kosten van overhead worden naar rato van de personeelslasten en kosten van inhuur van de heffing, leges, GREX of Investering en de totale personeelslasten en kosten van inhuur van alle taakvelden exclusief overhead omgeslagen.

De formule is:

$$\frac{\text{personeelslasten betreffend taakveld}}{\text{totale personeelslasten excl bestuur en overhead}} \times \text{lasten overhead} = \text{aandeel overhead}$$

Op basis van bovenstaande formule is dit percentage 76%. Dit percentage is niet **het** overheadpercentage maar een omslagpercentage over de loonkosten van extern gerichte taken.

Het overheadpercentage, zoals opgenomen bij de indicatoren is voor 2017 11,4 %. Dit is de wettelijk voorgeschreven indicator en wordt berekend over de totale lasten (excl. overhead) namelijk: (10,5 miljoen / 92,4 miljoen) x 100% = 11,4%. Voor de begroting was deze indicator berekend op 13,1%.

Deze indicator was abusievelijk nog niet opgenomen in de tabel prestatiegegevens van de begroting 2017. Er is nog geen informatie beschikbaar over het landelijk gemiddelde. De verplichte indicator is namelijk pas bij de begroting 2017 ingevoerd. De afname is het gevolg van de stijging van de totale lasten in samenhang met de boekingen in de grondexploitatie.

Wat heeft het gekost?*Bedragen x1000*

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	28.298	10.666	10.845	10.851
Baten	26.220	233	232	355
Saldo van lasten en baten	-2.078	-10.433	-10.613	-10.496
Resultaat	-2.078	-10.433	-10.613	-10.496

2.4 Paragrafen

- A. Weerstandsvermogen
- B. Onderhoud kapitaalgoederen
- C. Financiering
- D. Bedrijfsvoering
- E. Verbonden partijen
- F. Grondbeleid
- G. Lokale heffingen
- H. Transitie Sociaal Domein
- I. Rechtmatigheid

Paragraaf A. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

1. Missie

De missie van de gemeente Montferland is om over een weerstandsvermogen te beschikken van ten minste een ratio van 1,0 en maximaal 2,0.

2. Context en achtergronden

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de risico's waarvoor geen voorzieningen zijn getroffen of verzekeringen zijn afgesloten. Het weerstandsvermogen van de gemeente wordt bepaald door de mate waarin de gemeente in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

waardering	Ratio weerstandsvermogen	Kwalificatie
A	Groter dan 2,0	Uitstekend
B	1,4 tot 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 tot 1,4	Voldoende
D	0,8 tot 1,0	Matig
E	0,6 tot 0,8	Onvoldoende
F	Kleiner dan 0,6	Ruim onvoldoende

Het financieel beleid van de gemeente Montferland is gebaseerd op drie kernindicatoren voor het nastreven van een gezonde financiële gemeente:

- een (materieel) sluitende meerjarenbegroting;
- voldoende weerstandsvermogen;
- een houdbare schuldpositie.

3. Kaderstellende (beleids)nota's

- Nota weerstandsvermogen en risicobeheersing (2014);
- Nota reserves en voorzieningen (2015).

4. Ontwikkelingen

Beschikbare weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de volgende drie componenten:

- Eigen vermogen;
- Onbenutte belastingcapaciteit en andere onbenutte inkomstenbronnen;
- Begrotingsruimte.

Op grond van deze jaarstukken wordt de weerstandscapaciteit in Montferland als volgt berekend:

Verwachte weerstandscapaciteit	2016	2017
algemene reserve	€ 4,8 mln.	€ 4,5 mln.
reserve grondexploitatie	€ 0,2 mln.	€ 2,9 mln.
stille reserves	€ 1,0 mln.	€ 0,0 mln.
onbenutte belastingcapaciteit	€ 1,3 mln.	€ 0,0 mln.
mutatie Algemene Reserve (rekeningsresultaat)	€ 2,3 mln.	-/-€ 0,6 mln.
Totaal	€ 9,7 mln.	€ 6,8 mln.

Het saldo van de Algemene Reserve bedraagt per eind 2021 € 4,5 mln.

Dit saldo is voorsnog vrij besteedbaar.

Het saldo van de Reserve Grondexploitatie bedraagt per ultimo 2017 € 2,9 mln. Omdat mutaties in deze reserve in de komende jaren nog onzeker zijn nemen we de stand van de reserve ultimo 2017 mee in het weerstandsvermogen. De stille reserves zitten met name in het gemeentelijk vastgoed.

Deze hebben we becijferd op € 1,0 mln., maar nemen we niet mee in onze weerstandscapaciteit omdat deze wel latent aanwezig is maar niet direct beschikbaar. Ook de onbenutte belastingcapaciteit nemen we om dezelfde reden niet meer mee in onze weerstandscapaciteit. Hierbij sluiten we aan bij de lijn die de provincie hanteert. Ten opzichte van 2016 is onze weerstandscapaciteit mede daarom afgenomen met € 2,9 mln.

Benodigde weerstandscapaciteit

Voor de bepaling van de benodigde weerstandscapaciteit heeft er een inventarisatie van individuele risico's plaatsgevonden. Omdat niet alle risico's zich in de praktijk gelijktijdig en in volle omvang zullen voordoen is een reëel risicobedrag berekend.

Het reële risicobedrag is het gemiddeld verwachte risicobedrag dat nodig is op korte termijn.

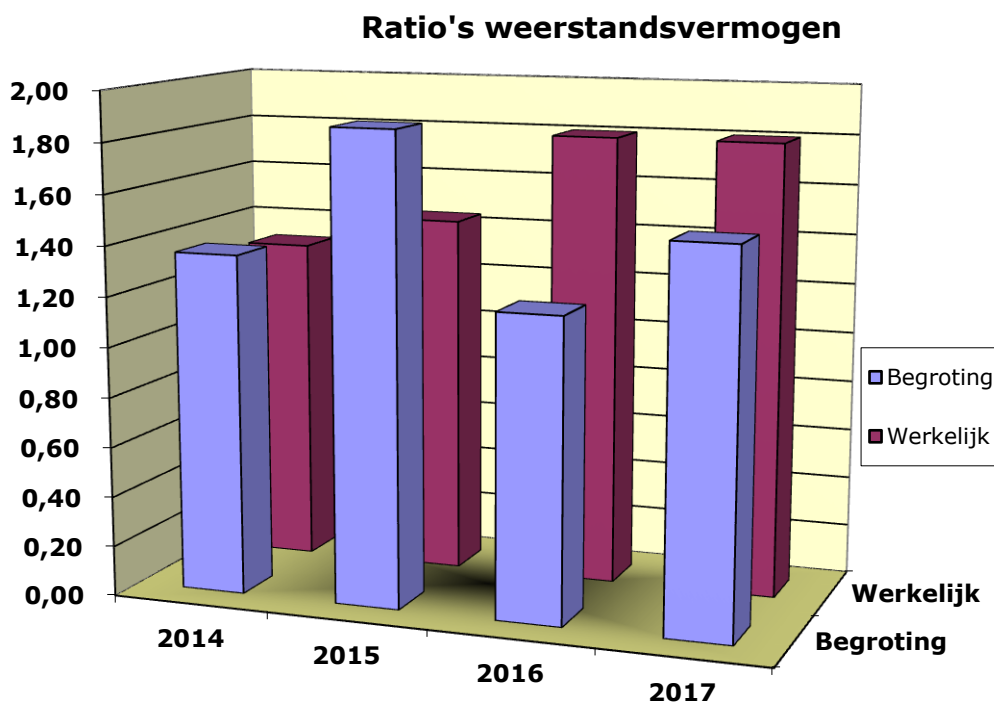
Op basis van de onlangs geactualiseerde risico-inventarisatie zijn 15 risico's in beeld gebracht en zijn tevens de beheersmaatregelen voor deze risico's aangegeven. Uit deze risico-inventarisatie en -analyse blijkt een reëel risicobedrag van afgerond € 3,7 mln. Hiervan kan € 2,8 mln. worden beschouwd als incidenteel en € 0,9 mln. als structureel.

Dit is de benodigde weerstandscapaciteit van de gemeente.

Indien de berekende weerstandscapaciteit (€ 6,8 mln.) wordt afgezet tegen de benodigde weerstandscapaciteit (€ 3,7 mln.) dan blijkt dat de ratio 1,8 is.

Dit betekent dat de weerstandscapaciteit in Montferland per 1 januari 2017 het predicaat "ruim voldoende" krijgt. De omvang van het eigen vermogen is dus ruim voldoende om alle mogelijke risico's op te vangen.

De ontwikkeling van de weerstandsratio over de afgelopen jaren is als volgt:

Risico's

Risicomanagement kijkt per definitie vooruit. Maar de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing is ook voorgeschreven in het jaarverslag. Daarom kijken we ook terug in hoeverre risico's zich hebben voorgedaan die waren opgenomen in de risico-inventarisatie voor de begroting 2017. De grootste risico's die zich in 2017 hebben voorgedaan zijn:

Intergemeentelijke samenwerking A18 bedrijvenpark/Docks NLD

In 2017 is duidelijk geworden dat een financiële sanering van het noordelijk deel van het bedrijvenpark onontkoombaar is geworden. De vier gemeenteraden hebben daarom in hun vergaderingen van februari 2018 besloten deze sanering in detail uit te laten werken. Dit betekent dat de waarde van de in bezit zijnde gronden afgewaardeerd moet worden naar agrarische grond. Voor-

alsnog is het verlies berekend op circa € 12 miljoen, het aandeel van Montferland hierin is 25% oftewel € 3 miljoen. In 2017 hebben we hiertoe onze voorziening aangevuld met een bedrag van € 1.500.000. Dit bedrag kon worden gedekt middels een onttrekking aan de reserve grondexploitatie.

Gemeenschappelijke regelingen

Bij de 2e managementrapportage is de bijdrage aan de vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen voor 2017 verhoogd met € 170.000, daarnaast is voor de afrekening 2016 een aanvullend bedrag opgenomen van € 60.000. De werkelijke afrekening van beide jaren zal pas in 2018 plaatsvinden in verband met discussies over de toe te passen verdeelsleutel. Oorzaken van de stijgende kosten zijn in algemene zin lagere provinciale subsidies en marktontwikkelingen. Daarnaast spelen binnen AVAN ook een aantal oorzaken die leiden tot stijgende kosten zoals: andere inkooptechniek, wijziging afrekeningsystematiek vervoer en onjuiste aannames in de planning ten behoeve van het bestek.

Overige risico's

In 2017 hebben wij het NK Wielrennen georganiseerd. Het budget in de primitieve begroting bedroeg € 125.000 (inclusief de side-events). Bij de bestuursrapportage 2017 is het budget verhoogd met € 400.000 en in deze jaarrekening bedraagt de overschrijding € 50.000 ten opzichte van de begroting na wijziging. De overschrijding is, zoals ook gemeld in de raadsbrief van 26 september 2017, met name veroorzaakt door aanvullende verkeers- en veiligheidsmaatregelen en lagere sponsorinkomsten dan geraamd.

Ten opzichte van de vorige risico-inventarisatie (bij de begroting 2018) is geen sprake van nieuw toegevoegde risico's met een reëel risico groter dan € 250.000.

Als stijgers en dalers (stijging/daling reëel risico > € 250.000) ten opzichte van de laatste risico-inventarisatie (bij de begroting 2018) kunnen we noemen:

- Het risico voor de decentralisaties in het sociaal domein hebben we verlaagd van € 1 mln. tot € 500.000. Het rijksbudget loopt in de komende jaren terug van € 18,5 mln. in 2017 tot € 17,4 mln. in 2021. In 2017 heeft de gemeenteraad een zeventiental bezuinigingsmaatregelen vastgesteld die op termijn het tekort ten opzichte van de rijksbijdrage volledig moeten dekken. Er blijft een risico bestaan dat de maatregelen niet of niet volledig worden gerealiseerd.
- Het risico voor de intergemeentelijke samenwerking A18 Bedrijvenpark is verlaagd met € 500.000 tot € 500.000. Het reële risico schatten we momenteel nog in op ca. € 500.000. De verlaging is het gevolg van de aanvullende toevoeging van € 1.500.000 in 2017 aan de voorziening grondexploitatie A 18 Bedrijvenpark Doetinchem.

5. Financiële kengetallen

Gemeenten zijn per 1 januari 2016 verplicht om een zestal kengetallen op te nemen in de jaarrekening conform het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). De kengetallen geven de financiële positie van een gemeente weer en maken het mogelijk om gemeenten onderling te vergelijken. De waarden van de kengetallen zijn ingedeeld in drie categorieën. Deze categorieën sluiten aan bij de landelijk afgesproken signaleringswaarden. Categorie A is het minst risicovol, categorie C het meest. Onderstaand de normen en de scores van de gemeente Montferland.

Kengetal	Indeling categorieën (%)		
	A 'Voldoende'	B 'Matig'	C 'Onvoldoende'
1a Netto schuldquote	<90	90-130	>130
1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	<90	90-130	>130
2 Solvabiliteitsratio	>50	20<>50	<20
3 Exploitatiesaldo	>0	0	<0
4 Grondexploitatie	<20	20-35	>35
5 Belastingcapaciteit	<95	95-105	>105

		Financiële kengetallen Montferland (%)					
Kengetal		Rek. 2016	Begr. 2017	Rek.2017	Begr. 2018	Begr. 2019	Begr. 2020
1a	Netto schuldquote	83%	87%	85%	92%	90%	86%
1b	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	78%	79%	79%	81%	79%	75%
2	Solvabiliteitsratio	23%	21%	24%	23%	24%	25%
3	Exploitatiesaldo	0,09%	0,11%	0,01%	0,23%	0,07%	0,12%
4	Grondexploitatie	12%	4%	17%	1%	0%	0%
5	Belastingcapaciteit	103%	106%	106%	101%	101%	101%

De financiële positie van onze gemeente kan als voldoende worden beoordeeld omdat op 2 na alle financiële kengetallen aan het eind van het jaar in deze categorie vallen. Ook onze ratio van het weerstandsvermogen kan als ruim voldoende worden gekwalificeerd.

Uit de beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie van de gemeente blijkt dat onze solvabiliteitsratio weliswaar 1% is gestegen ten opzichte van 2016, maar nog steeds een aandachtspunt blijft. Eind 2017 bedraagt onze solvabiliteit 24%, dat wil zeggen dat van ons totale bezit 24% is gefinancierd met eigen vermogen en 76% met vreemd vermogen. Het Gelders gemiddelde bedroeg op grond van de jaarrekeningen 2016 35% en daar zitten wij eind 2017 ruim 10% onder. In 2017 hebben wij per saldo € 265.000 aan onze reserves toegevoegd.

De beoordeling van geen van de kengetallen valt structureel onder de categorie "meest risicovol".

Paragraaf B. Onderhoud kapitaalgoederen

1. Missie

De gemeente Montferland heeft een grote oppervlakte aan openbare ruimte in beheer. Veel activiteiten vinden plaats zoals wonen, recreëren en werken. Daarvoor zijn kapitaalgoederen nodig zoals wegen, rioleringen, kunstwerken, openbaar groen, verlichting en gebouwen. De kwaliteit van deze kapitaalgoederen en het onderhoudsniveau ervan is in grote mate bepalend voor het voorzieningenniveau en uiteraard de (jaarlijkse) lasten. We streven hierbij naar een voldoende onderhoud van onze kapitaalgoederen.

2. Context en achtergronden

De stand van zaken van de nog openstaande onderwerpen uit het raadsprogramma 2014-2018 die betrekking hebben op onze kapitaalgoederen (onderdeel infrastructuur en bereikbaarheid) is als volgt:

- Aanleg ontbrekende schakel N316 bij Azewijn (onherroepelijk bestemmingsplan). Inmiddels is de provincie een onteigeningsprocedure voor de verwerving van de benodigde gronden gestart. Aanleg van de weg vindt op z'n vroegst plaats eind 2018. In het ongunstigste geval kan dit 12 maanden later zijn als de grondeigenaar alle juridische mogelijkheden gebruikt. Starten met de aanleg mag pas in het einde van een jaar in verband met de ecologische waarden in het gebied.
- Realisatie dubbel spoor. In augustus 2017 zijn alle beroepsgronden tegen het Provinciaal Inpassingsplan (bestemmingsplan) ongegrond verklaard door de Raad van State. Als gevolg van perikelen rondom de grondverwerving is de planning van de spoorverdubbeling bijgesteld van 2018 naar 2019. De werkzaamheden starten volgens de huidige inzichten in 2018. Het nieuwe viaduct in de A12 wordt pas gerealiseerd met de verbreding van deze snelweg, tot die tijd wordt het spoor in een tijdelijke ligging onder het viaduct doorgeleid. We merken hierbij wel op dat we, voor wat betreft de uitvoering van de werkzaamheden, afhankelijk zijn van de planning van de provincie.

3. Kaderstellende beleidsnota's

- Het coalitieakkoord 2014-2018
- Nota reserves en voorzieningen 2015
- Budgetkader College 2017
- Beleidsplan wegen 2018 - 2021
- Beleidsplan civiele kunstwerken 2015-2018
- Beleidsplan openbare verlichting 2014-2018
- Groenstructuurplan 2011
- Nota kunstgrasvelden
- Gemeentelijk Rioleringsplan 2016-2020
- Integraal Verkeer en Vervoersplan (i-VVP)
- IBOR (raadsbesluit 2014)
- Beleidsplan Toegankelijkheid Openbare Ruimte 2017-2021
- Beleids- en uitvoeringsplan Gladheidsbestrijding 2016-2021
- Nota vastgoedbeleid 2015

4. Ontwikkelingen

Onderstaand een korte toelichting per onderdeel.

Openbare ruimte

In november 2014 is het integraal beheersplan openbare ruimte (IBOR) gepresenteerd. In dit plan is het kwaliteitsniveau van onderhoud in de openbare ruimte beschreven en is een financiële vertaalslag geven tussen de kwaliteit van de buitenruimte en het onderhoudsniveau. In 2017 is gestart met het onderhouden van de openbare ruimte volgens de IBOR systematiek.

Beleidsplan wegen 2018 - 2021

De raad heeft in 2017 het beleidsplan wegen 2018 - 2021 vastgesteld. De wegen worden onderhouden volgens de minimale richtlijnen CROW en het door de raad vastgestelde beeldkwaliteitsniveau.

In 2017 is een bedrag van € 857.000 toegevoegd aan de voorziening groot onderhoud wegen. De werkelijke uitgaven voor het groot onderhoud bedroegen € 731.000. In 2017 zijn een tweetal werkzaamheden doorgeschoven naar 2018 als gevolg van onder meer de weersomstandigheden in de laatste 2 maanden van 2017. Dit zijn het asfaltonderhoud aan de Bievanckweg in Didam voor een bedrag van € 100.000, deze werkzaamheden zijn ook uitgesteld in verband met een combinatie van werkzaamheden met de provincie. Daarnaast konden aan het eind van het jaar diverse scheuren niet worden gevuld als gevolg van de weersomstandigheden (voor een bedrag van € 50.000). De stand van de voorziening groot onderhoud wegen bedraagt ultimo 2017 € 454.000.

Rioleringen

In 2015 is het nieuwe GRP 2016-2020 vastgesteld. Hierin is opgenomen dat met ingang van 2018 een voorziening voor vervangingsinvesteringen wordt gevormd vanuit de exploitatie. Via deze voorziening wordt gespaard voor toekomstige vervangingsinvesteringen. Bij de resultaatbestemming wordt voorgesteld een bedrag van € 47.000 over te hevelen naar 2018 voor advieskosten inzake het uitvoeren van stresstesten, ruimtelijke adaptie en uitvoering van het BRP in 's-Heerenberg.

Openbare verlichting

Het beleidsplan Openbare Verlichting is in 2014 geactualiseerd. In 2017 is een bedrag van € 122.000 toegevoegd aan de voorziening vervanging lichtmasten. De werkelijke uitgaven bedroegen € 229.000. Doorgeschoven werkzaamheden uit 2016 zijn nog uitgevoerd voor een bedrag van € 176.000. Voor 2017 stond vervangen van 332 armaturen op diverse locaties voor een bedrag van € 130.000. Deze vervanging wordt doorgeschoven naar 2018. De stand van de voorziening bedraagt eind 2017 € 369.000.

Civiele Kunstwerken

In 2015 is het beleidsplan civiele kunstwerken 2015-2018 vastgesteld. In 2017 is, conform planning, een bedrag van ruim, € 9.00 toegevoegd aan de voorziening groot onderhoud civiele kunstwerken. De uitgave bedroegen € 18.000 voor het herstel van de brug aan de Doesburgseweg. In 2018 zal het beleidsplan worden geactualiseerd.

Verkeer- en vervoersplan

De IVVP werkzaamheden in Kilder zijn in 2017 uitgevoerd voor een bedrag van € 140.000.

Openbaar groen

De visie voor de inrichting van het openbaar groen in de kernen van de gemeente Montferland wordt beschreven in het groenstructuurplan (gsp). Iedere kern heeft zijn eigen werkboek, waarin een werkkaart is opgenomen, Deze werkkaart geeft de uitgangspunten voor verbetering van de groenkwaliteit in de kern.

In 2017 is een bomenbeleidsplan opgesteld en dat wordt in 2018 samen met het groenbeleidsplan met de financiële kaders aan de raad ter besluitvorming voorgelegd. De beleidsplannen zijn een verantwoording van het gemeentelijk beleid met betrekking tot het beheer van haar eigen bomen en het openbaar groen.

Het bomenbeleidsplan geeft daarnaast een praktische wending aan plannen als het groen structuurplan, het integraal verkeers- en vervoersplan en het landschapsontwikkelingsplan. In het kader van nieuw beleid zijn met ingang van 2018 de volgende structurele bedragen in de begroting opgenomen: voor het bomenbeleidsplan € 70.000 en voor het beheerplan groen € 80.000. Hiermee wordt een voorschot genomen op de financiële uitkomsten van de genoemde plannen.

Sportvelden

Naast het regulier en groot onderhoud dat jaarlijks op de natuurvelden wordt uitgevoerd worden er jaarlijks een aantal velden gerenoveerd. De basis voor deze renovatie is een 0-meting die eens in de vier jaar wordt uitgevoerd. Hierbij worden alle velden beoordeeld, waarbij een nieuwe onderhoudsplanning wordt opgesteld. De laatste 0-meting is in 2015 uitgevoerd. In 2017 zijn geen renovaties uitgevoerd in afwachting van de invulling van de structurele bezuiniging van € 200.000 door de voetbalverenigingen ingaande 2020. Voor zowel 2018 als 2019 hebben we een bedrag beschikbaar van € 10.000 voor onderzoek naar clustering voetbalaccommodaties.

Onderhoud gemeentelijke gebouwen

In uw vergadering van 28 januari 2016 heeft u de nota vastgoedbeleid 2015 vastgesteld. De meerjarenonderhoudsplanning voor de gemeentelijke gebouwen is geactualiseerd in 2016. Het groot onderhoud en de restauratie van 't Neije Raethuys zullen in de tweede helft van 2018 worden afgerond. Hierbij zal tevens het achterstallig onderhoud worden afgerond. Overigens is er geen sprake van achterstallig onderhoud bij gemeentelijke gebouwen.

Paragraaf C. Financiering

Beleid

Voor de financiering van de programma's zijn financiële middelen nodig. Om tijdig en tegen gunstige condities gelden aan te trekken of uit te zetten is de uitvoering van de treasuryfunctie belangrijk.

De treasuryfunctie omvat het sturen, beheersen, verantwoording afleggen over en het toezicht houden op:

- de financiële vermogenswaarden;
- de financiële geldstromen;
- de financiële posities en de daaraan verbonden risico's.

De uitvoering van de treasuryfunctie is gebaseerd op artikel 13 van de "Financiële verordening 2017". Op 16 februari 2016 is een nieuw treasurystatuut vastgesteld. Dit treasurystatuut is gebaseerd op de geldende financiële verordening.

In het treasurystatuut is onder andere geregeld dat, conform de opgelegde verplichting door de rijksoverheid, overtollige middelen moeten worden belegd bij de rijksoverheid of bij andere openbare lichamen. Een nadere uitwerking hiervan vindt plaats in het treasurystatuut.

Kasgeldlimiet

De Wet Financiering decentrale overheden (Fido) bevat instrumenten om de risico's te beperken die gemeenten lopen bij het lenen en het uitzetten van financiële middelen. Een belangrijk instrument is de kasgeldlimiet. Hierbij gaat het om het beperken van renterisico's op de korte schuld. Korte schuld is bedoeld voor het financieren van de lopende uitgaven. De kasgeldlimiet is 8,5% van het begrotingstotaal en bedraagt voor 2017 € 6,8 mln. (afgerond). In 2017 is deze ruimte onder de kasgeldlimiet nauwelijks gebruikt.

Nadat er in 2016 een vaste geldlening was aangetrokken, zagen we in 2017 gedurende het jaar een gestage stroom van grondverkoop in de woningbouw. Gekoppeld aan een lager investeringsniveau is er nagenoeg het gehele jaar sprake geweest van een licht overschot in de financiering. Een ander leidde tot het noodzakelijk gebruik van het instrument "Schatkistbankieren". Binnen het Schatkistbankieren mag het tegoed op de bankrekeningen gemiddeld per kwartaal niet hoger zijn dan afgerond € 0,7 mln. Het meerdere dient tijdelijk te worden belegd in de schatkist. Doordat er actief maatregelen zijn getroffen, heeft er geen overschrijding van de norm voor het schatkistbankieren plaats gevonden. Als gevolg van de lage rentestanden leverde de belegging in de schatkist geen opbrengsten op.

Algemene ontwikkelingen

Belangrijke ontwikkelingen die invloed hebben op de treasuryfunctie zijn de uit te voeren investeringen, de grondexploitatie, de bedrijfsvoering en de ontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt. Zoals ook reeds in de Bestuursrapportage 2017 werd verwacht, is er in 2017 geen behoefte geweest om actief te zijn op de kapitaalmarkt.

In tegenstelling tot de algemene verwachting, zoals ook vermeld in de Bestuursrapportage 2017, is er in het 2e halfjaar nog geen sprake geweest van een oplopende rentestand. Dit is met name het gevolg van de ruime geldpolitiek van de Europese Centrale Bank (ECB), waardoor in het algemeen de hoeveelheid geld op de geld- en kapitaalmarkt ruim is. Dit heeft er ook toe geleid dat de rente voor de korte-termijn financiering gedurende het afgelopen jaar negatief was. Voor het lopende jaar wordt wel een licht stijging van de rente voor de financiering op middellange en lange termijn verwacht. Dit is o.a. het gevolg van de sterk verbeterde economische ontwikkeling, zowel in Europa als in de V.S. en de beëindiging van het huidige ruime monetaire beleid van de ECB geleidelijk vanaf september 2018.

Beleid bij nieuwe leningen

Bij het aantrekken van langlopende geldleningen wordt de looptijd van een lening afgestemd op de financieringsbehoefte behorende bij het totaal van de investeringen. Wel zullen investeringen voor de grondexploitatie in het algemeen worden gefinancierd met een lening met een kortere looptijd dan voor investeringen in gebouwen of wegen. Overigens is er in de gemeente sprake van totaalfi-

nanciering, waarbij leningen niet worden aangetrokken voor specifieke investeringen maar voor het totaal van de financieringsbehoefte.

Relatiebeheer

Met de Bank Nederlandse Gemeenten is een overeenkomst financiële dienstverlening aangegaan, op basis waarvan deze bankinstelling dagelijks onze banksaldi beoordeelt en intern verrekent met daggeld dan wel tijdelijke belegging via schatkistbankieren.

De te betalen en te ontvangen rente is gebaseerd op het zogenaamde interbancaire tarief, verhoogd c.q. verlaagd met een opslag van 0,40% en als zodanig uiterst concurrerend met andere instellingen. Alle betalingen en ontvangsten lopen via de rekeningen bij de BNG.

Bij de Rabobank loopt een bankrekening uitsluitend voor het afstorten van liquide middelen van de afdeling Publiekszaken.

Financieringsbehoefte

De financieringsbehoefte is het verschil tussen de boekwaarde van de investeringen en de vaste financieringsmiddelen. Onder vaste financieringsmiddelen verstaan wij de reserves en voorzieningen plus de opgenomen vaste geldleningen. Verder wordt rekening gehouden met de reguliere aflossingen op bestaande geldleningen.

Op basis van de begroting 2017 werd de additionele financieringsbehoefte voor 2017 geraamd op € 0 mln. Bij de begroting is er van uit gegaan dat de financieringsbehoefte ten behoeve van investeringen gedekt zou kunnen worden uit de aanwezige middelen.

In werkelijkheid was er gedurende het gehele jaar sprake van een financieringsoverschot, variërend van + € 4 mln. begin van het jaar tot € 1 mln. per eind 2017.

Leningenportefeuille

Dit onderdeel geeft inzicht in de samenstelling, de grootte en de rentegevoeligheid van de opgenomen leningen. De (verwachte) mutaties als gevolg van nieuwe leningen, (vervroegde) aflossingen, renteconversies e.d. en bijzondere transacties worden toegelicht.

Bedragen x €1.000	Balans 1-1- 2017	Opname 2017	Aflossing 2017	Balans 31-12- 2017	Rente 2017	Gem. Perc.
Totaal langlopende geldleningen	84.804		7.506	77.298	2.059	2,54%
Totaal woningbouwleningen	2.962		117	2.773	190	4,09%

Op de balansdatum resteren voor de gemeente nog 14 langlopende leningen, waarvan er nu nog 2 leningen zijn doorgeleend aan Plavei (Woningstichting Bergh).

Paragraaf D. Bedrijfsvoering

Inleiding

De bedrijfsvoering omvat in algemene zin alle activiteiten, middelen en systemen waarmee de dienstverlening gerealiseerd wordt.

Formatie en budget ambtelijke organisatie

De omvang van de loonkosten en de formatie van de totale ambtelijke organisatie is:

Formatie en budget ambtelijke organisatie	Jaarrekening 2015	Jaarrekening 2016	Begroting na wijz. 2017	Jaarrekening 2017
Kosten eigen en ingehuurd personeel (x € 1.000:				
• eigen personeel	14.968	16.411	17.528	17.449
• tijdelijk/extern personeel	2.242	2.137	1.565	2.053
	17.211	18.548	19.093	19.502
Formatie in fulltime eenheden (fte's):				
• vast	235,3	241,1	258,0	260,4
• boventallig	3,0	0,7	0,4	0,4

Apparaatskosten

Apparaatskosten (ofwel organisatiekosten) zijn de noodzakelijke middelen voor het inzetten van personeel (salariskosten), organisatie-, huisvestings-, materieel-, automatiseringskosten en dergelijke voor de uitvoering van de organisatorische taken. Apparaatskosten zijn dus alle personele en materiële kosten die verbonden zijn aan het functioneren van de ambtelijke organisatie (exclusief griffie en bestuur).

Kosten x € 1.000	Jaarrekening 2015	Jaarrekening 2016	Begroting na wijz. 2017	Jaarrekening 2017
loon- en overige personeelskosten	14.941	16.422	17.995	17.743
kosten externe inhuur	2.109	1.963	1.761	1.867
huisvestingskosten	1.275	1.814	1.635	1.494
kosten ICT	1.823	1.820	1.750	1.771
tractiekosten	382	359	381	367
facilitaire kosten	362	285	332	271
overige organisatiekosten	532	459	410	366
totaal	21.423	23.122	24.264	23.879
per inwoner	€ 609	€ 657	€ 690	€ 676

Verdieping van enkele onderwerpen

Financiën

In het verslagjaar 2017 is 99% van de KTD-taakstelling gerealiseerd. Structureel vanaf het begrotingsjaar 2018 is € 2,2 miljoen daadwerkelijk ingevuld. Ten opzichte van het KTD-besluit is dat 83% doch het is gelijk aan het oorspronkelijk geraamde begrotingstekort voor 2018.

In verband met de wijzigingen in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is de financiële administratie per 2017 aangepast. De nieuwe taakvelden, de overhead- en rentetoerekening en wijzigingen in het stelsel van baten en lasten zijn verwerkt in de administratie. Vereenvoudiging,

vernieuwing en het toekomstbestendig maken van de administratie komt aan de orde zodra een nieuw of vernieuwd administratief systeem ingevoerd gaat worden.

Accountantscontrole en (verbijzonderde) interne controle

De jaarrekening 2016 is voorzien van een goedkeurende controleverklaring van de accountant. Dit is niet zonder slag of stoot gegaan. Gebleken is namelijk dat in de uitgaven WMO en Jeugdwet in de jaarrekening een onzekerheid van € 2,3 miljoen zit, waarvan 54% PGB en 46% ZIN. De oorzaken liggen voor een groot deel buiten de invloedssfeer van de gemeente. De interne werkprocessen zijn goed ingericht en bevatten voldoende interne beheersingsmaatregelen om een rechtmatige toekenning van zorg, zowel in natura als op basis van PGB, te borgen. Knelpunten zijn het objectief aantonen dat gefactureerde zorg ook daadwerkelijk geleverd is en een niet rechtmatige uitvoering PGB door de Sociale Verzekeringsbank. Een aantal maatregelen, lokaal en regionaal, zijn getroffen om zowel het proces als de kwaliteit van verantwoording door de zorgaanbieders te verbeteren. Van de SVB is echter al bericht ontvangen dat in de betalingen in 2017 fouten van tussen de 6% en 10% verwacht.

Informatiebeveiliging / ENSIA 2017

ENSIA staat voor 'Eenduidige Normatiek Single Information Audit'. Met ENSIA leggen we in één systematiek verantwoording af over informatiebeveiligingsnormen. Over 2017 nog alleen van DigiD en Suwinet. Ingaande 2018 wordt dit uitgebreid met o.a. Basisregistratie Personen en reisdocumenten en Basisregistratie Adressen Gebouwen.

In een zogenaamde collegeverklaring verklaren wij dat de interne beheersingsmaatregelen in opzet en bestaan ultimo het verslagjaar voldoen aan de geselecteerde normen van DigiD en Suwinet. In afzonderlijke verbeterplannen zullen de beheersmaatregelen nog verder geoptimaliseerd worden. Wij verwijzen kortheidshalve naar de gecertificeerde assuranceverklaring.

Personeel en organisatie

In 2017 is het Individueel Keuze Budget (IKB) voor gemeenteambtenaren ingevoerd. P&O is belast geweest met de voorlichting, aanpassing rechtspositie, implementatie en aanpassing van de programmatuur. Daarnaast was een van de belangrijkste werkzaamheden van P&O in 2017 het adviseren en het begeleiden van het proces Wsw. Dit heeft uiteindelijk geleid tot het in dienst nemen van 38 Wsw-ers per 1 januari 2018.

Integriteit

2017 heeft in het teken gestaan van het verder implementeren van het integriteitsbeleid. Andere regelingen, maatregelen en registers in dat kader en voortvloeiende uit dit integriteitsbeleid zijn, in verband met andere prioriteiten, niet opgesteld of geactualiseerd. Ter voorbereiding op de gemeenteraadsverkiezingen in 2018 is het zogenaamde spoorboekje Handreiking integriteitstoets t.b.v. kandidaat raadsleden en – wethouders opgesteld en besproken met de politieke partijen. Op 15 december 2017 vond een geslaagde Themabijeenkomst Integriteit voor raadsleden plaats.

Paragraafgegevens

	Jaarrekening 2015	Jaarrekening 2016	Jaarrekening 2017
Formatie per 1.000 inwoners	6,7 fte	6,9 fte	7,4 fte
Bezetting per 1.000 inwoners	n.v.t.	6,9 fte	7,2 fte
Apparaatskosten per inwoner	€ 609	€ 657	€ 676
Externe inhuur (% van totale loonsom en kosten inhuur)	13%	12%	11%
Ziekteverzuim	2,8%	3,6%	4,7%
Uitstroom medewerkers	14	17	9
Doorstroom medewerkers	11	3	5
Instroom medewerkers	16	17	28
Factuurbetaling binnen twee weken	71%	72%	80%

Paragraaf E. Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn, volgens artikel 1 Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV), die partijen (privaat- of publiekrechtelijk) waarin een gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Van een financieel belang is sprake indien aan de verbonden partij een bedrag beschikbaar is gesteld dat niet verhaalbaar is wanneer de partij failliet gaat of wanneer de gemeente aansprakelijk is voor een bepaald bedrag in de situatie dat de verbonden partij zijn verplichtingen jegens derden niet nakomt. Van een bestuurlijk belang is sprake indien een wethouder, raadslid of ambtenaar van de gemeente namens de gemeente plaatsneemt in het bestuur van de verbonden partij of namens de gemeente stemt in bijvoorbeeld een aandeelhoudersvergadering.

Opdrachtgever en eigenaar

De gemeente vervult twee rollen richting de verbonden partijen namelijk de rol van opdrachtgever en de rol van eigenaar.

- *opdrachtgever*: de gemeente is afnemer/*opdrachtgever* van de verbonden partij. De verbonden partij levert diensten of producten, is uitvoerder van gemeentelijk beleid. Vaak gaat dit in de vorm van een basispakket dat door alle deelnemers in de samenwerking wordt afgenomen met daarnaast een aanvullend (maatwerk) pakket dat voor afzonderlijke deelnemers op maat wordt afgesproken;
- *eigenaar*: in de eigenaarsrol beslist de gemeente over de oprichting, missie, de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de verbonden partij. Het gemeentebestuur is mede *eigenaar* van de verbonden partij en draagt bestuurlijke verantwoordelijkheid (de gemeente neemt deel aan het bestuur). De rol van eigenaar richt zich vooral op de continuïteit en de levensvatbaarheid van de (samenwerking)organisatie.

Het is belangrijk dat de (beleids)doelstellingen van de gemeente ook via de verbonden partijen worden gerealiseerd. De gemeente zelf houdt uiteindelijk de verantwoordelijkheid voor het realiseren van de beoogde doelstellingen van de programma's in de begroting. In de programma's is al aangegeven welke bijdrage een verbonden partij hieraan levert. Telkens moet worden beoordeeld of een taak wordt uitgevoerd zoals de gemeente dat voor ogen staat en of er voldoende inhoudelijk en financieel toezicht is op het uitvoeren van deze taak.

Kaders

Op 1 januari 2015 is de Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr) gewijzigd. Er is een aantal wijzigingen doorgevoerd die erop gericht zijn de invloed van de raad op het samenwerkingsverband te versterken. De belangrijkste wijzigingen zijn:

- De algemene en financiële kaders voor het volgende begrotingsjaar moeten door het samenwerkingsverband uiterlijk vóór 15 april aangeboden worden aan de raden van de deelnemers (artikel 34b Wgr). Voor de gemeente Montferland betekent dit dat deze informatie beschikbaar tijdens de behandeling van de Kadernota;
- De jaarrekening en het verslag van de accountant moet eveneens uiterlijk 15 april worden aangeboden aan de raad;
- De termijn waarbinnen de raad een zienswijze kan indienen op de ontwerpbegroting van een samenwerkingsverband is met twee weken verlengd naar acht weken. De vastgestelde begroting van het samenwerkingsverband moet daarom uiterlijk 1 augustus toegezonden worden aan de provincie. In de praktijk betekent dit overigens dat in verband met het zomerreces dat de huidige termijn van 6 weken uitgangspunt blijft;
- Lokale rekenkamers en rekenkamercommissies krijgen meer mogelijkheden om onderzoek te doen samenwerkingsverbanden die op grond van de Wgr zijn ingesteld;
- Een bestuur van een samenwerkingsverband kan de overgedragen bevoegdheden niet zelf uitbreiden;
- Bij een openbaar lichaam dat uitsluitend is ingesteld door de raad, is het niet langer toegestaan dat leden van het college zitting nemen in het algemeen bestuur;
- Een nieuwe samenwerkingsvorm is ingevoerd: de bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO).

In de nota Verbonden Partijen heeft de gemeenteraad op 1 maart 2012 de visie op samenwerking, een afwegingskader voor het aangaan of beëindigen van een relatie met een verbonden partij en de wijze van sturing en verantwoording vastgelegd.

Indexeringsmethodiek begroting gemeenschappelijke regelingen

Vanaf de begrotingen 2014 passen de Achterhoekse gemeenten één gemeenschappelijk systeem van indexering voor de begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen toe. De methodiek is met ingang van de begroting 2018 verder vereenvoudigd. Als norm voor de beoordeling passen we de prijsontwikkeling van het bruto binnenlands product toe. Deze prijsontwikkeling wordt ook gebruikt bij de basisindexatie van het gemeentefonds en wordt in de circulaires van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties gepubliceerd.

Procedure zienswijzen begrotingen gemeenschappelijke regelingen

Bij alle gemeenschappelijke regelingen stelt het algemeen bestuur de begroting vast. College en gemeenteraad hebben vooraf de mogelijkheid een zienswijze op de begroting te geven. De procedures van de diverse gemeenschappelijke regelingen lopen, ondanks de verruiming, qua tijdsperiode niet parallel aan elkaar en aan die van de reguliere besluitvormingsprocedure van de gemeenteraad. Er is daarom een extra raadsvergadering medio juni gepland met een specifieke advies- en besluitvormingsprocedure. In deze procedure adviseert de Auditcommissie de gemeenteraad een zienswijze in te dienen of niet en of daarvoor de extra geplande raadsvergadering gebruikt moet worden.

De Auditcommissie en uiteindelijk de gemeenteraad doen dit op basis van een door het college vastgestelde notitie waarin kort en bondig geïnformeerd wordt over:

- belangrijke beleidsinhoudelijke ontwikkelingen die aanleidingen geven tot aanpassing van de koers van de regeling
- de gevolgen voor de financiën en/of financiële bijdrage
- financiële kerngegevens als verdeelsleutel financiële bijdrage, het bedrag per eenheid en het totaal, de reserve- en schuldpositie en de risico's en de beheersing daarvan
- concept advies zienswijze.

Voor de begrotingen 2017 van de VNOG en Laborijn zijn zienswijzen ingediend. De zienswijzen hebben niet geleid tot aanpassingen in de begrotingen.

Bestuurlijk belang - bezetting bestuurszetels

De benoeming van een bestuurslid kan een bevoegdheid van de raad (raadsregeling) zijn of van het college (collegeregeling).

Gemeenschappelijke regelingen	Programma	Burgemeester	Loeff-Hageman	Visser	Wolsing	Gerritsen	Raadslid/anders
Regio Arnhem Nijmegen (C)	1,2 en 4			BO			
Euregio Rijn-Waal (R)	1	Euregio-raad	plv Euregioraad				Euregio-raad (2+2 plv)
Euregio Gronau (R)	1						AB (3+1 plv)
Omgevingsdienst Achterhoek (C)	3			plv AB		AB+DB	
Reinigingsdienst de Liemers (R)	3		plv AB			AB+DB	AB (3+3 plv)
Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen (C)	3 en 7		bestuur				
GGD NOG (C)	5 en 6			plv AB	AB		
Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers (C)	6			AB en BC	plv AB		
Huisvesting Voortgezet Onderwijs in de Liemers (C)	6		AB		plv AB		
Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland (C)	7	AB					
Laborijn (C)	8			plv AB	AB		
Stadsbank Oost Nederland (C)	8			plv AB	AB+DB		
Vennootschappen en coöperaties							
Alliander (C)	Alg			AA	plv AA		
Vitens (C)	Alg			AA	plv AA		
Bank Nederlandse Gemeenten (C)	Alg			AA	plv AA		
CV AGEM (C)	3			plv AL		AL	
NV Cultuur Centrum Amphion (C)	6				AA		

Gemeenschappelijke regelingen	Programma	Burgemeester	Loeff-Hageman	Visser	Wolsing	Gerritsen	Raadslid/anders
Stichtingen en verenigingen							
Stichting Achterhoek Toerisme (C)	4						
Overige							
Rekenkamercommissie BBLM (R)	1						klankbordgroep 2
Samenwerkingsovereenkomst West Achterhoek (C)	4					stuurgroep	

Legenda

AA afgevaardigde algemene aandeelhoudersvergadering

AB algemeen bestuur

AL afgevaardigde algemene ledenvergadering

BC bestuurscommissie

BO bestuurlijk overleg

(C) benoemd door het college

DB dagelijks bestuur

(R) benoemd door de raad

GV gemeentelijk vertegenwoordiger

lv plaatsvervangend

RVClid van de Raad van Commissarissen

VV lid van de Vergadering van Vennoten

Gemeenschappelijke regelingen

Gemeenschappelijk Orgaan Regio Arnhem Nijmegen gevestigd te Arnhem			
Financieel belang	De deelnemende gemeenten dragen bij op basis van het aantal inwoners (per 1 januari voorgaand kalenderjaar).		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	€ 58.194	€ 0	€ 0
- gerealiseerd resultaat	€ 58.194	€ 0	€ 0
- eigen vermogen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
- vreemd vermogen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
- oordeel accountant	Nog niet beschikbaar	n.v.t.	n.v.t.
- bijdrage per inwoner	€ 1,50	€ 1,50	€ 1,50
- idem totaal	€ 52.728	€ 52.761	€ 52.979
Risico's	Er kan nog geen nauwkeurig financieel beeld gegeven worden. Een evaluatie is nog gaande. Eind van dit jaar zal dan ook pas een doorkijk mogelijk zijn van na 2018.		

Euregio Rijn-Waal gevestigd te Kleve (Duitsland)			
Financieel belang	De bijdrage van de deelnemende gemeenten is gebaseerd op het aantal inwoners.		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	€ 45	€ 9.429	€ 3.906
- gerealiseerd resultaat	€ 45	€ 9.429	€ 3.906
- eigen vermogen	€ 1.315.072	n.v.t.	n.v.t.
- vreemd vermogen	€ 0	n.v.t.	n.v.t.
- oordeel accountant	goedkeurend	n.v.t.	n.v.t.
- bijdrage per inwoner			
- idem totaal	€ 7.200	€ 7.200	€ 7.200
Risico's	Geen informatie.		

Euregio gevestigd te Gronau (Duitsland)			
Financieel belang	De bijdrage van de deelnemers is gebaseerd op het aantal inwoners.		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	€ 1.307.696	€ 38.469	€ 49.269
- eigen vermogen		€ 1.074.667	€ 1.123.936
- vreemd vermogen	€ 694.976		
- bijdrage per inwoner ^[1]	€ 0,29 minus 10%	€ 0,29 minus 10%	€ 0,29 minus 10%
- idem totaal	€ 9.174	€ 9.180	€ 9.218
Risico's	De financiële risico's zijn geïnventariseerd met behulp van een risicotabel. Hieruit blijkt dat de risico's matig zijn en zich beperken tot personeelskosten en financiële afwikkeling van Interreg IV A-projecten van circa € 2,1 miljoen. Vanaf 2019 wordt er van uitgegaan dat de INTERREG projecten UNLOCK en Grenzeloze Toeristische Innovatie zijn beëindigd en dat er geen vervolprojecten zijn. Om een sluitende begroting met een gelijkblijvend niveau van de lidmaatschapsbijdrage te kunnen presenteren, moet bijzonder aandacht worden gelegd bij het afslanken van het algemeen bedrijfsbeheer.		

[1] Omdat de gemeente Montferland deelneemt aan twee Euregio 's ontvangen we een korting van 10% op de inwonersbijdrage.

Omgevingsdienst Achterhoek gevestigd te Hengelo (Gld)			
Financieel belang	Met ingang van 2017 is er sprake van outputfinanciering op basis van afnemen / afgenomen diensten.		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	€ 345.398	€ 0	€ 0
- gerealiseerd resultaat	€ 667.439	€ 0	€ 0
- eigen vermogen	€ 300.309	€ 100.000	€ 100.000
- vreemd vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
- oordeel accountant	Goedkeurend	n.v.t.	n.v.t.
- overige bijdragen	€ 316.548	€ 236.381	€ 229.052
Risico's	De ODA benoemt achttien risico's waarvan twaalf gekwantificeerd zijn naar kans en financieel effect. De benodigde weerstandscapaciteit is € 106.000 en de beschikbare weerstandscapaciteit € 160.000. De ratio weerstands-		

Omgevingsdienst Achterhoek gevestigd te Hengelo (Gld)	
	vermogen is dus 1,5 is ruim voldoende (2016: 0,92 is matig). Door diverse oorzaken kan het volume van door de gemeente af te nemen / afgenomen producten/diensten van de ODA groter uitvallen dan ingeschat. Hierdoor ontstaat bij de huidige outputfinanciering het risico van (achteraf) bijbetalen door de gemeente.

Reinigingsdienst de Liemers gevestigd te Zevenaar			
Financieel belang	De kosten van de RDL worden toegerekend op basis van nacalculatie. De kosten in de begroting vormen de basis voor de voorschotten die de gemeenten Montferland en Zevenaar betalen, de uiteindelijke afrekening volgt op grond van de jaarrekening.		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	€ 44.967	€ 0	€ 0
- gerealiseerd resultaat	€ 0	€ 0	€ 0
- eigen vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
- vreemd vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
- oordeel accountant	goedkeurend	n.v.t.	n.v.t.
- bijdrage totaal	€ 1.200.645	€ 1.261.976	€ 1.276.835
Risico's	De RDL is een puur uitvoerende regeling. De lasten en baten zijn daarvoor zeer nauwkeurig te ramen en vast te stellen. Een exploitatieoverschot of -tekort wordt verrekend met de deelnemende gemeenten. De regeling beschikt daarom niet over een algemene reserve. De vaste activa van de RDL zijn gefinancierd via de gemeente Zevenaar. De boekwaarde bedraagt ultimo 2016 circa € 1.623.000		

Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen			
Financieel belang	De kosten worden jaarlijks verdeeld: · Organisatie o.b.v. van aantal inwoners met een drempelbedrag van € 5.000 per deelnemer · Regiecentrale, vraagafhankelijk vervoer o.b.v. gebruik en route gebonden vervoer een vaste vergoeding en o.b.v. gebruik · Vervoer o.b.v. gebruik		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	€ -19.004	€ 0	€ 0
- gerealiseerd resultaat	€ -19.004	€ 0	€ 0
- eigen vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
- vreemd vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
- oordeel accountant	nog niet afgerond	n.v.t.	n.v.t.
- bijdrage totaal	€ 197.899	€ 497.221	€ 545.847
Risico's	De jaarrekening 2016 is nog niet vastgesteld en gecontroleerd door de accountant. Tevens is er nog geen definitief besluit over de begroting 2018.		

GGD Noord- en Oost-Gelderland gevestigd te Apeldoorn	
Financieel belang	De indeling van de GGD-taken is:

GGD Noord- en Oost-Gelderland gevestigd te Apeldoorn			
	• A. Wettelijke GGD-taken • B. Wettelijke gemeentelijke taken • C. Autonome gemeentelijke taken • D. Externe taken De gemeentelijke bijdrage voor de A- en B-taken wordt berekend op basis van een bedrag per inwoner. De C-taken worden aan de gemeente doorberekend op basis van het aantal geleverde producten/diensten tegen de kostprijs. De D-taken worden doorberekend aan de externe opdrachtgevers.		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	€ - 123.000	€ - 24.000	€ 0
- gerealiseerd resultaat	€ - 53.000	€ - 24.000	€ 0
- eigen vermogen	€ 2.878.000	€ 2.081.000	€ 2.081.000
- vreemd vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
- oordeel accountant	Goedkeurend	n.v.t.	n.v.t.
- bijdrage per inwoner	€ 12,75 ^[3]	Publieke GZ € 7,12	Publieke GZ € 7,18
		JGZ € 6,90	JGZ € 6,89
		€ 14,02	€ 14,07
- idem totaal	€ 448.460	€ 494.822	€ 496.420
Risico's	• De GGD werkt (volgens afspraak) met een vuistregel. De benodigde buffer (capaciteit) om risico's op te vangen wordt geschat op een vast % van de omzet. Uit deze rekensom komt € 1.743.000 • Beschikbaar is € 1.648.000 zodat de ratio weerstandsvermogen 0,95 is. Dit lijkt daardoor redelijk, niet meer dan nodig is. • Opgemerkt moet worden dat van de basisproducten 50% van de benodigde weerstandscapaciteit aangehouden moet worden bij de gemeenten (samen € 278.000). • Vanaf 1 januari 2017 neemt de gemeente Apeldoorn de jeugdgezondheidszorg niet meer af. Directe risico's zijn op basis van afspraken voor de overige gemeenten afgedekt. Desondanks heeft een schaalverkleining negatieve effecten op de bedrijfsvoering.		

[3] Inclusief de uitkering uit de bestemmingsreserve ontwikkelkosten GGD van € 797.000 in totaal (is € 0,9781 per inwoner).

Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers gevestigd te Doetinchem			
Financieel belang	De bijdrage van de deelnemende gemeenten is op basis van het aantal meters overgedragen archief. De bijdrage voor de jaren 2015 tot en met 2018 is bepaald op € 115,00 per meter per jaar. Voor Montferland betekent dit afgerond 1.392 meter namelijk:		
	• in beheer	753,630 m	
	• collectie	38,609 m	
	• over te brengen	600,000 m	
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	€ - 35.145	€ - 9.172	€ - 20.604
- gerealiseerd resultaat	€ -27.516	€ - 9.172	€ - 20.604
- eigen vermogen	€ 94.068	€ 96.630	€ 87.458
- vreemd vermogen	€ 436.445	€ 412.000	€ 387.000
- oordeel accountant	goedkeurend	n.v.t.	n.v.t.
- bijdrage per meter	€ 115,00	€ 115,00	€ 115,00

Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers gevestigd te Doetinchem			
archief (= inclusief omzetbelasting)			
- idem totaal (exclusief compensabele omzetbelasting)	€ 150.204	€ 150.000	€ 150.000
Risico's	Een buffer van 10% van de omzet wordt noodzakelijk geacht. Uit de jaarrekening 2016 blijkt dat de deze buffer voor 81% gerealiseerd is. De risico's zijn overigens redelijk beperkt Ze hebben vooral betrekking op autonome ontwikkelingen van de salarislasteren.		

Huisvesting Voortgezet Onderwijs in de Liemers gevestigd te Zevenaar			
Financieel belang	De bijdrage van de deelnemende gemeenten is afhankelijk van het aantal leerlingen van het voortgezet onderwijs dat in gemeente, voor wat betreft het voortgezet onderwijs, is gehuisvest op de teldatum 1 oktober van het voorgaande kalenderjaar. Jaarlijks wordt bij de begroting het aantal leerlingen voor het begrotingsjaar vastgesteld. Daarbij wordt de weging van de soort voortgezet onderwijs in acht genomen. Onder weging wordt verstaan de factor die het Rijk hanteert bij de berekening van de vergoeding per leerling voor huisvestingslasten in de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds.		
	Jaarrekening 2015	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	€ 0	€ 0	€ 0
- gerealiseerd resultaat	€ 0	€ 0	€ 0
- eigen vermogen	-	-	-
- vreemd vermogen	-	-	-
- oordeel accountant	goedkeurend		
- bijdrage aan	€ 438.135	€ 437.138	€ 440.301
Risico's	De verrekening van de werkelijke kosten met de door de afzonderlijke gemeenten Montferland, Duiven en Zevenaar verschuldigde bijdragen aan de gemeenschappelijke regeling geschiedt via de centraal aangehouden "egaliseringsreserve huisvesting VO" bij de gemeente Zevenaar.		

Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland gevestigd te Apeldoorn			
Financieel belang	De deelnemende gemeenten dragen vanaf het jaar 2016 bij op basis van het nieuw ontwikkelde verdeelmodel met een overgangperiode van vier jaren. Het aandeel van Montferland is 2018 4,07%, 2019 4,12%, 2020 4,17% en 2021 4,22%		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	€ - 4.932.755	€ - 25.000	€ 0
- gerealiseerd resultaat	€ - 211.500	€ 0	€ 0
- eigen vermogen	€ 1.597.331	€ 1.386.000	€ 1.386.000
- vreemd vermogen	€ 32.569.466	€ 37.003.000	€ 38.436.000
- oordeel accountant	Nog niet beschikbaar	n.v.t.	n.v.t.
- bijdrage	€ 1.663.328	€ 1.576.725	€ 1.604.991
Risico's	Op dit moment is landelijk beleid in ontwikkeling over 'arbeidshygiëne van brandweerlieden'. Naar verwachting komt er een nieuwe brancherichtlijn en moeten nieuwe taken en materialen worden ingevoerd. Deze ontwikke-		

Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland gevestigd te Apeldoorn	
	lingen brengen onvermijdelijke verplichtingen met zich mee, die op dit moment niet inzichtelijk zijn. In het land worden bedragen genoemd tussen € 800.000 en € 3,5 miljoen per veiligheidsregio.

Laborijn gevestigd te Doetinchem			
Financieel belang	De uitvoeringslasten worden op basis van twee verdeelsleutels doorberekend n.l.: 1. sociale werkvoorziening (Wsw) voor alle vier gemeenten: op basis van het aantal Wsw'ers in fte per gemeente, 2. niet-Wsw activiteiten voor Aalten, Doetinchem en Oude IJsselstreek: o 50% op basis van aantal personen dat een uitkering ontvangt uit de gemeente, en o 50% op basis van het aantal inwoners uit de gemeente. De rijkssubsidie sociale werkvoorziening die de gemeente ontvangt wordt aan Laborijn doorbetaald op basis van de in dienst zijnde Wsw'ers uit de gemeente.		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	€ - 183.000	€ 0	€ 0
- gerealiseerd resultaat	€ 342.000	€ 0	€ 0
- eigen vermogen	€ 6.191.000	n.v.t.	n.v.t.
- vreemd vermogen	€ 1.172.000	n.v.t.	n.v.t.
- oordeel accountant	goedkeurend	n.v.t.	n.v.t.
- dekkingstekort uitvoeringslasten	€ 0	€ 0	€ 62.400
- doorbetaling rijks-subsidie	€ 4.331.720	€ 4.173.591	€ 3.750.000
Risico's	Laborijn voert meer taken uit voor de andere gemeenten dan de sociale werkvoorzieningen waaraan de gemeente Montferland in deelneemt. Een uitsplitsing van de bedrijfsvoering en financiële administratie en beheer sociale werkvoorziening en overige is daardoor niet meer mogelijk. Wij kunnen niet beoordelen in hoeverre de kosten van de bedrijfsvoering t.b.v. de sociale werkvoorziening rechtmatig, doelmatig en doeltreffend zijn. De risico's kunnen daardoor ook alleen in totaliteit beschouwd worden. In 2017 wordt een uitgebreide risico-inventarisatie uitgevoerd. Vooralsnog zijn er negen risico's geduid met een financieel omvang van circa € 3,3 miljoen. Maar zoals al aangegeven is deze omvang arbitrair. De reserve bedrijfsrisico is ultimo 2016 € 3,9 miljoen. De rijksbijdrage sociale werkvoorziening (onderdeel Participatiewet) wordt afgebouwd naar € 22.700 per SE in 2021. Dit betekent een oplopend negatief subsidieresultaat.		

Stadsbank Oost Nederland gevestigd te Enschede	
Financieel belang	De gemeente betaalt vanaf 1 januari 2016 aan de Stadsbank naar rato

Stadsbank Oost Nederland gevestigd te Enschede			
	van de afgenomen dienstverlening (75%) en het aantal huishoudens (25%).		
	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
- saldo van baten en lasten	€ - 192.500	€ 3.100	€ 2.100
- gerealiseerd resultaat	€ - 5.700	€ 0	-
- eigen vermogen	€ 1.704.000	€ 1.538.400	€ 1.540.500
- vreemd vermogen	€ 3.102.700		
- oordeel accountant	Goedkeurend		
- bijdrage:			
standaard dienstverlening	€ 152.372	€ 170.950	€ 168.103
bestaanskosten	€ 132.665	€ 127.020	€ 132.130
additionele dienstverlening	€ 3.314	€ 1.167	€ 1.596
totaal	€ 288.341	€ 299.137	€ 301.829
Risico's	De weerstandscapaciteit is ultimo 2018 € 1,5 miljoen en hetgeen afgezet tegen de in risicoanalyse 2016 opgenomen risico's is de ratio weerstandsvermogen dan 1,39. Bepaald is dat de ratio een waarde moet hebben in de bandbreedte van 1,0 en 1,4 en is dus voldoende.		

Vennootschappen en coöperaties

Alliander gevestigd te Arnhem			
Financiën	Jaarverslag 2015	Jaarverslag 2016	Begroting 2018
aandelen:			
- aantal	491.120 =0,36%	491.120 =0,36%	491.120 =0,36%
- waarde	€ 5,00	€ 5,00	€ 5,00
jaarresultaat	€ 234.800.000	€ 282.000.000	
dividuitkering			
- per aandeel	€ 0,62	€ 0,759	€ 0,50
- totaal	€ 305.166	€ 372.662	€ 250.000
eigen vermogen	€ 3.687.000.000	€ 3.864.000.000	-
vreemd vermogen	€ 2.970.000.000	€ 3.308.000.000	-
solvabiliteit	56%	58%	-

Vitens gevestigd te Zwolle			
Financiën	Jaarverslag 2015	Jaarverslag 2016	Begroting 2018
aandelen:			
- aantal	34.716 =0,601%	34.716 =0,601%	34.716 =0,601%
- waarde	€ 1,00	€ 1,00	€ 1,00
jaarresultaat	€ 55.400.000	€ 48.500.000	€ 13.000.000
dividuitkering			
- per aandeel	€ 3,83	€ 3,36	€ 0,90
- totaal	€ 132.962	€ 116.646	€ 31.200
eigen vermogen	€ 471.700.000	€ 489.100.000	€ 525.700.000
vreemd vermogen	€ 1.026.000.000	€ 1.048.500.000	€ 1.233.900.000
solvabiliteit	27,5%	28,1%	29,9%

Bank Nederlandse Gemeenten gevestigd te Den Haag

Bank Nederlandse Gemeenten gevestigd te Den Haag			
Financiën	Jaarverslag 2015	Jaarverslag 2016	Begroting 2018
aandelen:			
- aantal	19.756 =0,035%	19.756 =0,035%	19.756 =0,035%
- waarde	€ 2,50	€ 2,50	€ 2,50
jaarresultaat	€ 226.000.000	€ 369.000.000	
dividenduitkering			
- per aandeel	€ 1,02	€ 1,64	€ 1,25
- totaal	€ 20.151	€ 32.400	€ 25.000
- eigen vermogen[4]	€ 3.739.000.000	€ 3.753.000.000	
- vreemd vermogen	€ 145.348.000.000	€ 149.514.000.000	
- solvabiliteit[5]	27%	32%	

[4] Eigen vermogen exclusief hybride kapitaal

[5] Tier 1-ratio (conform de Basel II regelgeving).

Achterhoekse Groene Energie Maatschappij (coöperatie u.a.)			
Financieel belang	De gemeente heeft een startkapitaal ingebracht van € 105.000 in een periode van vijf jaren (2012 tot en met 2016).		
	Jaarverslag 2014	Jaarverslag 2015	Jaarverslag 2016
- jaarresultaat	€ - 247.732	€ - 245.698	€ - 115.588
- eigen vermogen	€ 387.414	€ 228.944	€ 126.783
- vreemd vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
- oordeel accountant	goedkeurend	goedkeurend	goedkeurend

N.V. Cultureel Centrum Amphion te Doetinchem			
Financiën	Jaarrekening 2014	Jaarrekening 2015	Jaarrekening 2016
aandelen			
- aantal	22	22	22
- waarde	€ 450	€ 450	€ 450
- jaarresultaat	€ - 176.185	€ - 57.534	€ 55.792
- eigen vermogen	€ 466.835	€ 409.309	€ 465.101
- vreemd vermogen	€ 17.634.021	€ 51.116	€ 36.414

Stichtingen en verenigingen

Stichting Achterhoek Toerisme			
Financiën	Jaarrekening 2014	Jaarrekening 2015	Jaarrekening 2016

Stichting Achterhoek Toerisme			
- jaarresultaat	€ 225.640	€ 336.820	€ 245.010 -
- eigen vermogen	€ 342.666	€ 342.667	€ 679.487
- vreemd vermogen	€ 0	€ 0	€ 0
- controleverklaring	goedkeurend	goedkeurend	goedkeurend

Overig

Samenwerkingsovereenkomst Rekenkamercommissie Berkelland, Bronckhorst, Lochem en Montferland			
Financieel belang	De gemeentelijke bijdrage wordt berekend op basis van een bedrag per inwoner.		
	Jaarrekening 2015	Jaarrekening 2016	Begroting 2018
- bijdrage per inwoner	€ 0,90	€ 0,90	De samenwerkingsovereenkomst is per 1-1-2018 beëindigd.
- totale bijdrage	€ 31.617	€ 31.650	
- jaarresultaat	€ - 4.710	€ - 41.761	

Samenwerkingsovereenkomst bedrijventerreinen West Achterhoek			
Financieel belang	De gemeenten zijn verantwoordelijk en dragen financiële risico's bij een negatieve grondexploitatie na verevening tussen RBT en EBT volgens de verdeelsleutel:		
	• Doetinchem • Montferland • Oude IJsselstreek • Bronckhorst	• 35% • 25% • 20% • 20%	
	Jaarrekening 2015	Jaarrekening 2016	Jaarrekening 2017 (concept)
• verwacht verlies A18 Bedrijventerrein Doetinchem 1e fase (zuidelijk deel) • afwaardering A18 Bedrijvenpark Doetinchem 2e fase (noordelijk deel)	€ 7.372.000	€ 7.960.000	€ 2.200.000 € 11.500.000
• storting in verliesvoorziening A18 Bedrijventerrein (25%)	€ 1.843.000	€ 1.990.000	€ 445.000 € 3.000.000

Paragraaf F. Grondbeleid

1. Missie

We willen een efficiënt en rechtvaardig verloop van activiteiten op de grondmarkt bereiken met het oog op het realiseren van publieke doelstellingen als bevordering van het maatschappelijk gewenst ruimtegebruik, het bevorderen van een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten bij gebiedsontwikkeling en het verhogen van de kwaliteit van het ruimtegebruik, de zeggenschap voor de burger en de marktwerking op de grondmarkt.

2. Context en achtergronden

Gemeentelijk grondbeleid

De hoofdlijnen van het gemeentelijk grondbeleid zijn vastgesteld in de Nota Grondbeleid 2011 (raad 23-12-2010). In deze nota wordt nader ingegaan op:

1. Een visie op het grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de begroting;
2. een aanduiding van de wijze waarop de gemeente het grondbeleid uitvoert;
3. een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie;
4. een onderbouwing van de winstneming;
5. de beleidsuitgangspunten betreffende de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's voor de grondzaken.

Het grondbeleid heeft met name grote invloed op programma 2 Ruimtelijke ontwikkeling, programma 3 Beheer leefomgeving en programma 4 Economie en toerisme. De geformuleerde ambities vertalen zich vaak in een vraag naar ruimte en daarmee dus ook naar een vraag over de verdeling van gronden. Daarnaast heeft het grondbeleid een grote financiële impact. Het gaat in het grondbeleid om grote belangen en grote hoeveelheden geld. De eventuele baten, maar vooral de financiële risico's zijn van belang voor de algemene financiële positie van de gemeente. Een belangrijk uitgangspunt is, dat de gemeente afhankelijk van de financiële risico's en eigendomsverhoudingen voor een actief of een faciliterend grondinstrument kiest. Zo zal op uitbreidingslocaties bij voorkeur een actief beleid worden gevoerd. Voor herstructurerings- en inbreidingslocaties zal meer gebruik worden gemaakt van de mogelijkheden, die de Wet ruimtelijke ordening (Wro) en de daarin opgenomen afdeling grondexploitatie te bieden heeft. De gemeente zal in die gevallen over het algemeen een (actieve) faciliterende insteek kiezen en de kaders stellen. Bij een faciliterend grondbeleid moeten de gemaakte kosten worden verhaald op de grondontwikkelaar. Waar noodzakelijk kan de gemeente binnen de beschikbare financiële bandbreedte een bijdrage leveren. De besluitvorming over ontwikkelingslocaties vindt daarom plaats op basis van de volgende overwegingen:

- Wat wil de gemeente bereiken?
- Kunnen de beoogde doelen gehaald worden?
- Wat kan de gemeente financieel en organisatorisch aan?
- Hoeveel risico kan en mag de gemeente lopen in relatie tot het weerstandsvermogen?
- Over welke grondposities beschikt de gemeente en over welke posities kan de gemeente beschikken?

Planning & control grondexploitatie

Gebiedsontwikkeling en het voeren van een grondexploitatie gaat in fasen en heeft een (door)looptijd van meerdere jaren. Het past daardoor niet goed in de jaarlijkse budgetcyclus. Gelet op de grote financiële impact is planning & control binnen de grondexploitatie essentieel. In verband hiermee zijn in zowel de nota Grondbeleid 2011 als het Budgetkader College de volgende afspraken gemaakt:

1. De gemeenteraad stelt voor aanvang van de realisatiefase van een plan de opzet van de grondexploitatie vast en stelt dan tevens de benodigde kredieten / budgetten voor de uitvoering van het plan beschikbaar.
2. De vastgestelde grondexploitaties worden jaarlijks geactualiseerd en verwerkt in de jaarrekening. Door het vaststellen van de jaarrekening, stelt de raad ook de (herziende) exploitatieopzetten vast evenals de eventuele bijstelling van de kredieten / budgetten grondexploitatie.
3. Voor het in ontwikkeling nemen van gronden is in de begroting een budget ten aanzien van voorbereidingskosten opgenomen.

4. Het college kan strategische grondaankopen doen. Hiertoe is in de begroting een jaarbudget opgenomen van € 500.000.
5. Met in achtneming van de budgethouders regeling wijst het college op basis van de (herziende) grondexploitaties de jaarbudgetten toe aan de budgethouders binnen de door de raad gestelde budgettaire kaders.
6. Binnen de grondexploitatie wordt actief risicomanagement gevoerd door:
 - o De uitgangspunten van de planexploitatie continu te monitoren en zo nodig voorstellen tot bijstelling te doen;
 - o risicobeheersing standaard onderwerp van gesprek te maken bij projectgroep overleg;
 - o de onderdelen van de planontwikkeling realistisch in te schatten;
 - o activiteiten in het planontwikkelingsproces te toetsen aan vastgestelde financiële kaders en het planresultaat te toetsen aan de mogelijkheden en onmogelijkheden met betrekking tot het weerstandsvermogen van de gemeente.

Grondprijsbeleid

De gemeente Montferland past marktconforme uitgifteprijsen toe. In de programmabegroting wordt jaarlijks een voorstel gedaan om de uitgifteprijsen aan te passen en vast te stellen voor de lopende exploitaties. De vergelijkingsmethode (vaste prijs per m²) geldt in principe voor grondgebonden woningen en bedrijventerreinen. Voor woningbouw wordt onderscheid gemaakt in sociale / betaalbare woningbouw en overige woningen. Bij stapelbouw (woningbouw en commerciële ruimten) wordt de grondprijs situationeel bepaald met gebruikmaking van de residuele methode c.q. grondquote.

Bij nieuwe exploitaties worden eventuele afwijkende uitgifteprijsen ter vaststelling aan u voorged. Hierbij kunnen de prijsmethodieken en prijsdifferentiaties aan de orde komen (te denken valt aan ligging, oppervlakte, bestemming en andere waarde bepalende factoren). De afgelopen jaren is de afwijkende methodiek toegepast voor P.370 Kerkwijk.

De uitgifteprijsen per m² met prijspeil 2017 en exclusief belastingen zijn:

woningbouw vast (sociaal)	€ 175,00	(was € 175,00)
woningbouw vast (overig)	€ 231,00	(was € 231,00)
woningbouw gedifferentieerd (Kerkwijk)	€ 251,50	(was € 251,50)
bedrijventerrein (EBT/ Matjeskolk)	€ 129,00	(was € 129,00)
bedrijventerrein (DocksNLD)	€ 125,00	(was € 125,00)

Conform onze nota Grondbeleid 2011 wordt de vergelijkingsmethode toegepast. De vergelijking van de grondprijzen is een continue proces. De raad heeft in haar vergadering van 18 mei 2017 besloten om na kennisneming van de notitie "Marktverkenning grondprijzen bedrijventerreinen in de regio" de grondprijs neerwaarts bij te stellen voor de bedrijventerreinen EBT/ Matjeskolk.

bedrijventerrein (Matjeskolk)	€ 105,00	(was € 129,00)
bedrijventerrein (EBT)	€ 124,00	(was € 129,00)

Winst- en verliesneming

Bij de jaarrekening wordt de grondexploitatie per complex geactualiseerd en - indien van toepassing - worden de ramingen van de nog te verwachten lasten en baten bijgesteld. De geraamde verliezen worden verantwoord op het moment dat deze voorzienbaar en onafwendbaar zijn. Er wordt dan per balansdatum een voorziening 'verlies' gevormd. Tot en met 2016 werd op basis van het voorzichtigheidsbeginsel de winst van een complex genomen en verantwoord als deze was gerealiseerd. Met ingang van 2017 dient volgens de richtlijnen BBV de geraamde winst van een complex tussentijds te worden genomen op basis van het realiteitsbeginsel. Voor winstneming geldt de methode "Percentage of Completion". Voor zover gronden zijn verkocht en opbrengsten zijn gerealiseerd wordt tussentijds winst genomen naar rato van de voortgang van de grondexploitatie. De tussentijdse winstneming is een waarde correctie die leidt tot een neerwaartse bijstelling van de waarde van het complex en wordt door toekomstige opbrengsten geëgaliseerd.

Tussentijdse winstneming is alleen aan de orde indien voldaan wordt aan de volgende drie randvoorwaarden, namelijk:

1. Het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat; én

2. De opbrengsten zijn voldoende zeker;
3. De nog te maken kosten en risico's zijn goed in te schatten.

In de rekening 2017 heeft dit geleid tot de volgende mutaties, te weten:

I. Winstneming in exploitatie genomen complexen

Complex	Naam complex	Winstneming POC €	Mutatie reserve Grondexploitatie €
P.440	Beek-Steenseweg	521.639	521.639
P.460	Stokkum-Eltenseweg	80.508	80.508
P.490	's-Heerenberg-Diekmansweide	12.554	12.554
P.610	Kilder-sportveld	67.469	67.469
P.620	Azewijn-Hartenshof	70.441	70.441
P.640	Didam-Polstraat	165.805	165.805
P.660	Didam-'t Raland	79.434	79.434
P.810	Euregionaal	3.549.505	2.599.505
P.830	Matjeskolk	349.187	349.187
P.840	DocksNLD	4.069.603	0
Totaal resultaat / toevoeging reserve		8.966.145	3.946.542

Voor een complex met een geraamd positief resultaat dient een winstneming genomen te worden op basis van de methode "Percentage of Completion" (POC). De winstneming wordt toegevoegd aan de reserve Grondexploitatie.

P.810 Euregionaal

De winstneming POC bedraagt € 3.549.505. In voorgaande jaren is al aan winstneming genomen € 950.000 en toegevoegd aan de reserve Grondexploitatie. Bij het opstellen van de jaarrekening wordt het verschil € 2.599.505 toegevoegd aan de reserve Grondexploitatie.

P.840 DocksNLD

De winstneming POC bedraagt € 4.069.603 en wordt onder aftrek van een latente vennootschap belastingverplichting van circa 1,0 mln. als verplichting opgenomen ter zake een bijdrage aan de grondexploitatie A18 Bedrijventerrein gemeente Doetinchem.

II. Mutatie voorziening in exploitatie genomen complexen

Complex	Naam complex	Geraamd verliesgevend complex €	Mutatie voorziening Toekomstige verliezen €
P.040	Vinkenhof-Zeddam	-417.772	143.581
P.210	Zinderberg-Kilder	-356.509	90.666
P.430	Lengel-Trambaan	-68.097	26.453
P.450	Loerbeek-Mr. Vermeulenstraat	-12.519	12.033

P.504	's-Heerenberg-Emmerikseweg	-30.743	30.140
P.505	Klinkerstraat/loc 1	-1.126.574	-142.426
P.630	Didam-Lupinenstraat	-252.679	82.725
P.650	Didam-'t Kompas	-25.806	25.300
P.670	Antoniuschool	-36.720	35.294
Totaal resultaat / mutatie voorziening		-2.327.419	303.766

Voor een complex met een geraamd negatief resultaat wordt een voorziening getroffen om het verlies af te dekken. De berekening van de mutatie voorziening vindt plaats op basis van de methode "Netto Contante Waarde" (NCW) met een rekenpercentage van 2%.

P.505 Klinkerstaat/loc 1

Het complex wordt per 31 december 2017 afgesloten met een verlies van € 1.126.574. Bij het afsluiten van het complex is € 142.426 als voorziening vrijgevallen en toegevoegd aan de reserve Grondexploitatie (zie overzicht II. Mutatie voorziening in exploitatie genomen complexen).

Weerstandsvormogen

Ten behoeve van de grondexploitaties zijn twee reserves gevormd, zijnde:

- Reserve Grondexploitatie
De toevoeging van de reserve vindt plaats door tussentijdse winstneming volgens de methode "Percentage of Completion" en bij het afsluiten van een complex de gerealiseerde winst respectievelijk vrijval voorziening verliesgevend complex. Daar in tegen vindt een onttrekking van de reserve plaats als gevolg van een dotatie aan de voorziening verliesgevend complex. De reserve kent een ondergrens van € 1 mln. en een bovengrens van € 3 mln..
- Reserve Masterplan
De reserve dient ter (gedeeltelijke) dekking van het tekort van het Masterplan Centrum 's-Heerenberg.

Binnen de algemene reserve zijn middelen geormerkt, die kunnen dienen als buffer voor het opvangen van risico's. De risico's in de grondexploitatie moeten, indien het saldo van de reserve Grondexploitatie onvoldoende is, mede hieruit gedekt worden (naast alle andere financiële risico's).

3. Kaderstellende (beleids)nota's

- Raadsprogramma 2014 - 2018
- Nota Grondbeleid 2011
- Budgetkader College
- Nota reserves en voorzieningen 2015
- De structuurvisie Montferland
- De structuurvisie Didam
- Het Masterplan Centrum 's-Heerenberg
- Het Masterplan Didam
- De vigerende bestemmingsplannen

4. Doelstellingen

Het grondbeleid is geen doel op zich. Het is een instrument om andere gemeentelijke beleidsvelden (programma's) te ondersteunen. Binnen de kaders van het gemeentelijk grondbeleid moeten op economisch verantwoorde wijze onroerende zaken worden beheerd en (nieuwe) bouwlocaties worden (her)ontwikkeld. En wel op een zodanige manier dat ruimtelijk beleid en sectoraal beleid op het gebied van wonen, werken en recreëren kunnen worden gerealiseerd.

5. Ontwikkelingen

Economische situatie en meerjarenperspectief

De financiële crisis en de economische recessie zijn achter de rug. Sinds 2015 is een nadrukkelijk tendens waarneembaar van toegenomen interesse in woning- en bedrijfskavels. Geconcludeerd kan worden, dat op hoofdlijnen de uitgifte van kavels in 2017 conform de planning is verlopen. In de complexen waar de gronduitgifte achter blijft op de prognose zijn als gevolg van een lage rentestand de gevolgen beheersbaar. Daarnaast heeft in veel van de complexen al gronduitgifte plaats gevonden waardoor de boekwaarde van een beperkte omvang is.

Het totaal exploitatieresultaat wordt in de jaarrekening 2017 geprognosticeerd op € 13,450 mln.. Het exploitatieresultaat is opgebouwd uit de genomen winstneming POC ad € 7,417 mln. en het restant geprognosticeerd/ verwacht resultaat ad € 6,033 mln. (zie hoofdstuk 6; tabel 1).

Onderhanden werk / Bouwgrond in exploitatie (BIE)

Hieronder wordt ingegaan op de in exploitatie genomen gronden gesplitst in woningbouw (inclusief Masterplan Centrum 's-Heerenberg waar nog drie complexen resterend) en bedrijventerreinen. Het resultaat en de prognose zijn per complex gespecificeerd in de tabellen 1 en 2 van hoofdstuk 6 "Financiële bijlagen grondexploitatie".

Woningbouw

In 2017 zijn 18 complexen voor woningbouw actief, inclusief de nog resterende complexen behorende tot het Masterplan Centrum 's-Heerenberg. In totaal wordt een batig saldo geraamd van € 2,678 mln.. Het exploitatieresultaat is per complex opgebouwd door het salderen van de kolommen "Waardecorrectie 2017" en "Verwacht resultaat" (zie hoofdstuk 6, tabel 1).

Hieronder lichten we van een tweetal complexen enkele specifieke financiële risico's toe:

- P.210 Zinderberg-Kilder
Aanvankelijk is deze locatie ontwikkeld in het kader van de Ruimte voor Ruimte-regeling. Ten gevolge van de kredietcrisis was geen belangstelling voor deze grote kavels ten behoeve van vrijstaande woningen. De Stadsregio en de provincie zijn akkoord gegaan met een aanpassing van het aanvankelijke bouwplan. Door deze omzetting kunnen 17 woningen worden gerealiseerd (12 twee-onder-een kapwoningen en 5 vrijstaande woningen). Tot en met 2017 zijn 13 kavels verkocht. In de loop van 2016 is inzichtelijk geworden dat, het woonrijp maken duurder is uitgevallen dan geraamd. De voornaamste oorzaak betreft de fasering in drie delen. In de voorziening 'verlies Zinderberg' is t/m 2016 een bedrag opgenomen van € 252.000 die per 31 december 2017 wordt verhoogd met € 90.666 als gevolg van lager geraamde opbrengsten en aanpassing lasten woonrijp maken. Het complex is qua werkzaamheden nagenoeg afgerond waardoor er nog enkel het risico resteert van oplopende rentelasten als gevolg van het uitblijven van de verkoop.
- P.370 Kerkwijk-Didam
Vanwege de kredietcrisis loopt de ontwikkeling langer door dan aanvankelijk was verwacht. Thans wordt uitgegaan van een looptijd tot en met 2026. Ter dekking van de nadelige financiële effecten (in hoofdzaak toename rentelasten) is bij het vaststellen van de programmabegroting 2013 besloten de toevoeging van € 500.000 aan de reserve zuidelijke randweg achterwege te laten en in ons college van 17-02-2015 is besloten om met ingang van 2015 af te zien van de opslag voor bovenwijkse voorzieningen. Sinds geruime tijd bestaat er een verschil van inzicht tussen een ontwikkelaar en de gemeente ten aanzien van de lezing van de gesloten bouwclaim overeenkomst. Het gevolg is een vertraging in de afgesproken uitgifte. Juridische stappen door de gemeente zijn inmiddels succesvol gezet. Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met welwillende partijen om een vervolgslag in de ontwikkeling van Kerkwijk te maken. Hierbij is contact geweest met betrekking tot het realiseren van (betaalbare) woningen in de (nieuwe) fasen 3 en 4. Inmiddels zijn alle woningen in fase 3 en 4 op de markt gebracht, op de gemeentelijke bouw kavels na. Daarom is ondertussen gestart met de voorbereidingen van fase 5 en verder. Voor fase 5 en verder is een volledige herziening van het bestemmingsplan opgestart. Dit betekent dat de exploitatieopzet gesplitst wordt in fase 1 t/m 4 en fase 5 en verder. De (financiële) effecten zijn nu nog niet duidelijk. Het herziene bestemmingsplan is qua oppervlak kleiner dan het oorspronkelijk. Minder verkoopopbrengsten maar ook minder kosten (waaronder verwerving grond). Vooral nog is het thans niet mogelijk een fatsoenlijke

prognose aan te geven. In verband hiermee wordt het op verouderde ramingen, oppervlakten, etc. berekende voordelig exploitatiesaldo van € 0,8 mln. als risicodekking ingeboekt.

Het Masterplan Centrum 's-Heerenberg is een in 2003 vastgestelde toekomstvisie voor het centrum van 's-Heerenberg en directe omgeving. Het plan beoogt de sterke kanten van 's-Heerenberg verder te ontwikkelen, de kansen te benutten en de zwakke kanten om te zetten in sterke kanten. Dit willen we doen door het centrum een impuls te geven en verschillende potentiële inbreidingslocaties voor woningbouw te ontwikkelen. Het Masterplan Centrum 's-Heerenberg bestaat uit de volgende deelgebieden:

- Historisch Centrum;
- Stadshart (het Stadsplein);
- Kernwinkelgebied (Zeddamseweg, Molenpoortpassage en Molenpoortstraat);
- De Strip (Klinkerstraat);
- Parkrand (Plantsoensingel-Zuid);
- De Poort (Emmerikseweg ter hoogte van het voormalig klooster);
- Stadspark;
- Gouden Handen (fase 4: voormalig tuincentrum);
- Zuidelijke entree (Emmerikseweg tot aan de grens);

Elk deelgebied kent zijn specifieke problematiek en mogelijkheden, die samengebracht zijn in een integrale visie. Inmiddels is het merendeel van het Masterplan tot uitvoer gekomen en resteren nog slechts enkele locaties. Stadsregio Arnhem-Nijmegen heeft op 06-07-2012 de beschikking regiocontract met betrekking tot de toegezegde bijdrage van € 2,0 mln. voor het project 'Masterplan 's-Heerenberg' afgegeven. Deze bijdrage dient ter dekking van uitgaven tot een totaal geraamd bedrag van circa € 5,0 mln., zoals:

1. Herinrichting openbaar gebied centrum 's-Heerenberg;
2. realisatie toeristisch recreatieve routes (rode en groene loper);
3. herinrichting historisch groen.

In 2016 heeft de laatste afrekening van de beschikking plaats gevonden, waarmee de volledige bijdrage van € 2 mln. is ontvangen. De verwachte meerjarige resultaten zijn in tabel 2 van hoofdstuk 6 weergegeven. In het Masterplan gebied zijn nog drie grondexploitaties actief. Dit betreft Emmerikseweg die thans in de verkoop is, Klinkerstraat/loc.1 en Stadspark Zuid. De complexen Klinkerstaart /loc 1 en Stadspark Zuid worden afgesloten per 31 december 2017. Daarnaast is begonnen met de voorbereiding van Stadspark Noord die naar verwachting in de loop van 2018 in exploitatie wordt genomen. Met betrekking tot de volgende complexen worden enkele specifieke financiële risico's toegelicht, zijnde:

- P.505 Klinkerstraat/loc. 1
Als gevolg van het niet bereiken van een overeenstemming met de eigenaar en Lidl over de transactie met betrekking tot 2 percelen grond in relatie tot een toename van het aantal parkeerplaatsen, is de planontwikkeling op de locatie van de twee-onder-een kapwoning en de percelen gelegen achter Klinkerstraat 1 en 3 (tot het woonblok aan het Gasthuisplein) opgeschort. Begin 2009 heeft de Raad van State uitspraak gedaan en de gemeente in het gelijk gesteld. In september 2015 heeft de gemeenteraad een nieuw bestemmingsplan vastgesteld, in reactie op een uitspraak van de Raad van State inzake het plan Centrum 's-Heerenberg. Lidl heeft hiertegen beroep aangetekend. Tevens heeft de gemeenteraad een verzoekbesluit tot onteigening fase 1 van deze locatie genomen. De provincie heeft de subsidieaanvraag ISV-3 tot maximaal € 580.000 voor 2015 positief beoordeeld en vervolgens de werkingsduur verlengd. Een voorwaarde voor het verkrijgen van deze subsidie is, dat moet zijn gestart voor 1 juli 2017. In juni 2016 heeft de Raad van State het bestemmingsplan vernietigd wegens onzekerheid over de uitvoering van het project. Als gevolg daarvan is de onteigeningsprocedure voor fase 1 gestaakt. Voorts zal de startdatum in het kader van de verleende subsidie niet gehaald worden, waardoor de subsidie komt te vervallen. Inmiddels worden in opdracht van de Raad van State voorbereidingen getroffen voor een nieuw bestemmingsplan, waarbij de toegekende woonbestemming wordt gecombineerd met een uitsterfregeling voor de huidige Lidl winkel. Tot en met 2015 is de boekwaarde van locatie 1 afgewaardeerd met € 705.000 en in een voorziening gestort. In 2016 is, als gevolg van het vervallen van de subsidie, de voorziening opgehoogd met € 564.000 tot een totaal bedrag van € 1.269.000. Aan het uitvoeren van de opdracht van de Raad van State kleven op voorhand beperkte financiële risico's. De reden hiervan is, dat enkel de kosten van het doortrekken van het Gasthuisplein aanzienlijk zijn (raming € 332.000). Deze uitgaven zijn echter ondervangen door de getroffen voorziening waardoor naar verwach-

ting het nadeel niet verder zal oplopen. Besloten is om het complex per 31 december 2017 af te sluiten. De verliesvoorziening wordt met een vrijval van € 142.000 verlaagd naar € 1.127.000, omdat onder ander het doorstreken van het Gasthuisplein wordt gefinancierd uit het project Revitalisering centrum 's-Heerenberg.

- P.507 Stadspark Noord
Stadspark Noord is in voorbereiding en wordt naar verwachting in 2018 in ontwikkeling genomen. Het aanwezige risico is, dat vanwege de hindercontour mogelijk minder grondopbrengst wordt gerealiseerd.

Bedrijventerreinen

In 2017 zijn 3 complexen voor bedrijventerreinen actief. In totaal wordt een batig saldo geraamd van € 15,771 mln.. Het exploitatieresultaat is per complex opgebouwd door het salderen van de kolommen "Waardecorrectie 2017" en "Verwacht resultaat" (zie hoofdstuk 6, tabel 1).

Hieronder lichten we de drie bedrijvencomplexen met enkele specifieke financiële risico's toe:

- P.810 Euregionaal bedrijventerrein
Vanwege de beperkte lasten zijn er geen risico's aanwezig. In 2017 heeft een winstneming plaatsgevonden van ruim 85 % ad € 2,6 mln.
- P.830 Matjeskolk
Met enkele geïnteresseerden is in 2017 contact onderhouden maar dat heeft niet geleid tot concrete gronduitgifte.
- P.840 DocksNLD
De gemeenten Bronckhorst, Doetinchem, Montferland en Oude IJsselstreek hebben een Samenwerkingsovereenkomst Bedrijventerrein West-Achterhoek gesloten voor het ontwikkelen van A18 Bedrijvenpark en DocksNLD. De resultaten van beide terreinen worden onderling verevend. In de overeenkomst is vastgelegd, dat de exploitaties minimaal sluitend moeten zijn en het voordelig resultaat in het zogenaamde HRT-fonds wordt gestort. Uit het fonds, waarin de provincie Gelderland € 10 mln. heeft gestort, worden Herstructurerings-, Revitalisering- en Transformatieprojecten gefinancierd. De gemeente Montferland heeft een trekkingsrecht van 25% uit dit fonds. In 2017 is geen gebruik gemaakt van de geldende opties.

A18 Bedrijvenpark

Met betrekking tot A18 Bedrijvenpark blijft de geprognoseerde verkoop jaren op rij achter. In 2017 is slechts 2,5 ha verkocht van de geraamde 3 ha. In 2017 zijn om de veranderende omstandigheden het hoofd te bieden en de grondexploitatie A18 Bedrijvenpark toekomstbestendig te maken een aantal maatregelen vastgesteld (verlaging grondprijz, aanpassing fasering en rekenrente). Voor een indicatie van de kosten A 18 Bedrijvenpark wordt uitgegaan van het "Meerjaren Perspectief Grondexploitatie 2017" (MPG) van de gemeente Doetinchem die is aangevuld met te verwachten kosten voor onder andere rente, afhechtingsmaatregelen en een aanname van de agrarische waarde van de gronden. Het verlies voor de grondexploitatie A18 Bedrijvenpark Noordzijde wordt geraamd op circa € 12 mln.. Het aandeel van de gemeente Montferland bedraagt conform de gesloten Samenwerkingsovereenkomst Bedrijventerreinen West-Achterhoek 25%, zijnde € 3 mln..

6. Financiële bijlagen grondexploitatie

Tabel 1: prognose resultaten lopende exploitaties

Complex nummer	Omschrijving complex	Resultaat 2017			Waardcorrectie 2017		Balanswaardering 2017			Prognose grondexploitatie 2018 - 2026			Te verkopen 2018 - 2026		
		Boekwaarde per 01-01-2017	Lasten	Baten	Winst neming POC	Genomen winst	Boekwaarde per 31-01-2017	Voorziening per 31-12-2017	Balans-waarde 31-12-2017	Geraamde lasten	Geraamde baten	Verwacht resultaat 1)	Looptijd t/m	m2	kavels
Woningbouw															
P.040	Vinkhof Zeddam	400	1	58			343	410	-67	30	-45	8	2018		
P.210	Zinderberg Kilder	794	50	53			791	342	449	43	477	15	2019	2.82	5
P.370	Kerkwijk Didam	5.244	654	2.586			3.312		3.312	7.978	11.289	1	2026	48.898	190
P.430	Trambaan Lengel	192	25				217	65	152	37	186	3	2019	805	2
P.440	Steegseweg Beek	664	50		522		1.236		1.236	260	1.994	-498	2019	8.896	30
P.450	Mr.Verneulenstr. L'beek	506	24				530	12	518	43	560	1	2019	2.501	10
P.460	Eltenseweg Stokkum	-43		74	81		-36		-36	81	81	-136	2018	893	4
P.490	Diekmansweide 's-Hberg	67	16	46	13		50		50	66	248	-132	2020	1.075	5
P.500	Roncallischool Zeddam	53	1				54		54	55	538	-429	2019	2.328	6
P.504	Emmerikseweg	431	44	564			-89	30	-119	235	15	1	2018	498	1
P.505	Klinkerstraat/loc.1	112	15				127	127					2017		
P.610	Sportveld Kilder	314	13		67		394		394	100	603	-109	2019	3.075	15
P.620	Hartjenshof Azevijn	-47	4		70		27		27	30	302	-245	2019	1.184	3
P.630	Lupinenstraat Didam	311	84	175			220	248	-28	33		5	2018		
P.640	Klimop Polstraat Didam	444	95	745	166		-40		-40	31		-9	2018		
P.650	't-Kompas Didam	-21	35				11	25	-11	11			2018		
P.660	't-Raland Didam	-67	18		79		30		30	114	350	-206	2018		11app
P.670	Antoniuschool Nw-Dijk		226				226	35	191	89	378	2	2019	1.829	9
Subtotaal woningbouw		10.354	1.355	4.301	998		8.406	2.294	6.112	9.336	17.176	-1.728		74.144	280
Bedrijventerreinen															
P.810	Euregionaal Bedrijventerrein	55	15	367	2.600	950	2.302		2.302	163	3.057	-592	2022	30.075	6
P.830	Matjeskolk L'beek	853	30	15	349		1.217		1.217	26	1.377	-134	2024	3.130	13
P.840	DocksNLD	2.342	805	48	4.070		7.169		7.169	1.428	15.673	-7.076	2021	159.351	4
Subtotaal bedrijventerreinen		3.250	850	430	7.019	950	10.688		10.688	1.617	20.107	-7.802		220.736	23
Totaal wonen en bedrijven		13.604	2.205	4.731	8.017	950	19.094	2.294	16.800	10.953	37.283	-9.530		294.880	303

1 Voor een positief resultaat staat een min-teken.

Tabel 2: prognose Masterplan 's-Heerenberg

Resultaat per deelgebied Masterplan-Centrum-'s-Heerenberg (bedragen x € 1.000)						
complexnummer/omschrijving:		verwachte tekorten/bijdragen in het jaar:				
		2017	2018	2019	2020	2021 e.v. jaren
stand reserve per 01-01:		206	258	43	45	47
P.504	bespaarde rente	10	12	2	2	2
P.505	9/Emmerikseweg					
P.506	Klinkerstr./loc.1					
P.507	Stadspark Zuid		38			
137320	Stadspark Noord	57				
	afrekening Plantsoensingel Zuid					
B.305	project revitalisering centrum 's-Heerenberg	-15	-265			
stand reserve per 31-12:		258	43	45	47	49

Cf. concept exploitatie-opzet

Bijdrage Kasteelstad en herinrichting openbaar gebied.

Paragraaf G. Lokale heffingen

Algemeen

In deze paragraaf geven wij inzicht in de gerealiseerde lokale heffingen en woonlastendruk 2017 in de gemeente Montferland. De heffingen van de gemeente zijn te verdelen in:

- belastingen (algemeen dekkingsmiddel);
- rechten (vergoeding voor specifiek verrichte diensten);
- leges (vergoeding voor verrichte administratieve diensten).

Opbrengst lokale heffingen

	Begroting 2017	Realisatie 2017
a. Belastingen		
Onroerende zaakbelastingen	€ 6.441	€ 6.455
Hondenbelasting	€ 233	€ 242
Toeristenbelasting	€ 345	€ 300
Reclamebelasting	€ 42	€ 41
Totaal belastingen	€ 7.061	€ 7.038
b. Rechten en leges		
Afvalstoffenheffing	€ 2.857	€ 2.856
Rioolheffing	€ 3.771	€ 3.862
Baatbelasting	€ 3	€ 3
Rechten begraafplaats	€ 161	€ 167
Marktgeden	€ 39	€ 30
Leges	€ 2.628	€ 2.607
Totaal rechten en leges	€ 9.459	€ 9.525

Belastingen

Onroerende zaakbelastingen / WOZ

De onroerendezaakbelastingen (OZB) zijn algemene dekkingsmiddelen. Wanneer andere structurele dekkingsmiddelen, inclusief mogelijke bezuinigingsmaatregelen, ontoereikend zijn, kan deze belasting autonoom worden verhoogd. Dit in tegenstelling tot de bestemmingsheffingen zoals afvalstoffenheffing waarvan de opbrengst niet hoger dan kostendekkend mag zijn.

De tarieven 2017 zijn berekend naar de nieuwe vastgestelde WOZ-waarde met waarde peildatum 1 januari 2016.

Tarieven 2017 (% van de WOZ-waarde):

Soort tarief	Woningen	Niet-woningen
Gebruikerstarief	n.v.t.	0,1673 %
Eigenarentarief	0,1489 %	0,2076 %

Hondenbelasting

Deze belasting is gebaseerd op artikel 226 van de Gemeentewet. De belasting wordt geheven naar het aantal honden dat wordt gehouden. Het tarief voor de eerste hond is lager dan het tarief voor elke volgende hond in een huishouden. Voor kennelhouders die geregistreerd staan bij de Raad van beheer op kynologisch gebied geldt een vast tarief. Er geldt een vrijstelling voor blindengeleidehonden, politiehonden en honden jonger dan drie maanden die bij de moederhond verblijven.

Tarieven 2017:

Eerste hond	€ 63,37
Tweede hond	€ 90,97
Kennel	€ 205,44

De opbrengst 2017 is € 242.000 en is iets meer dan de raming van € 233.000 door een controle hondenbelasting.

Toeristenbelasting

In de gemeente Montferland wordt toeristenbelasting geheven voor het overnachten in o.a.: recreatiebungalows, campings, hotels etc. De toeristenbelasting is verschuldigd als er tegen betaling een overnachting wordt aangeboden, voor personen die niet in onze gemeente staan ingeschreven. Het tarief toeristenbelasting 2017 bedroeg € 1,00 per overnachting. De opbrengst is € 300.000 en dit is lager dan de raming van € 345.000. Hier zijn meerdere redenen voor. De arbeidsmigranten worden ingeschreven en betalen dus geen toeristenbelasting meer. Tevens zijn er een paar ondernemers gestopt. De toename van het aantal overnachtingen, die direct en indirect het gevolg zijn van het NK-wielrennen, heeft deze ontwikkelingen niet kunnen compenseren.

Rechten en legesAfvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing wordt ingezameld en doorberekend volgens het "Diftar-principe". Dat betekent dat naast een vast bedrag tevens een bedrag per lediging in rekening wordt gebracht.

Voor de hoogbouwpercelen is het diftar systeem niet mogelijk, aangezien hiervoor nog geen goed werkend systeem bestaat. Hiervoor geldt een vast bedrag.

Tarieven 2017:

Basistarief 280 liter duobak	€ 152,00
Basistarief 180 liter duobak	€ 144,00
Bedrag per lediging 280 liter container	€ 4,00
Bedrag per lediging 180 liter container	€ 2,50
Hoogbouw eenpersoonshuishouden	€ 165,00
Hoogbouw meerpersoonshuishouden	€ 179,00

De opbrengst 2017 bedraagt € 2.855.969. De opbrengst is nagenoeg gelijk aan de raming. Hierbij merken we op dat in de bestuursrapportage 2017 de opbrengst voor de Diftar reeds is aangepast aan het werkelijk aantal ledigingen. Deze meeropbrengst is toegevoegd aan de egalisatierserve "Afvalstoffenheffing".

Rioolheffing

De rioolheffing kunnen worden geheven van de eigenaar en/of de gebruiker van een perceel dat op de gemeentelijke riolering is aangesloten. In onze gemeente wordt de rioolheffing geheven, van de gebruiker, op basis van het waterverbruik.

Het tarief voor 2017 bedroeg € 2,12 per kubieke meter waterverbruik.

De opbrengst 2017 bedroeg € 3.862.331 en is hiermee € 91.000 hoger dan geraamd. Het waterverbruik en derhalve de opbrengsten fluctueren jaarlijks. Over 2017 pakt dit positief uit.

Marktgeden

In 's-Heerenberg kennen we een wekelijkse markt, waar voor de gemeente marktgeden in rekening brengt. In Didam heeft de gemeente geen bemoeienis met de wekelijkse markt. In Didam worden uitsluitend leges geheven voor de jaarmarkt. De tarieven zijn ten opzichte van 2016 gelijk gebleven. De opbrengsten vertonen reeds enige jaren een dalende tendens en blijven achter bij de raming.

Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven voor het verlenen van diensten door de gemeente. De leges staan genoemd in de Legesverordening 2017 en de tarieventabel die daar bij hoort. De hogere opbrengst wordt voor een groot deel veroorzaakt door, na jaren van bouwrecessie en daardoor tegenvallende legesopbrengsten, een toename van bouwactiviteiten.

Bedrag x € 1.000

	Begroting 2017	Realisatie 2017
Rijbewijzen	€ 165	€ 173
Reisdocument/identiteitskaart	€ 837	€ 788
Huwelijken	€ 47	€ 41
Overige leges publieksbalie	€ 83	€ 77
Omgevingsvergunningen	€ 1.342	€ 1.354
Leges bestemmingsplan (wijziging/vrijstelling)	€ 104	€ 110
Leges overig	€ 50	€ 63
Totaal leges	€ 2.628	€ 2.606

Kwijtscheldingsbeleid 2017

De inwoners van de gemeente Montferland met een periodieke WWB-, A.O.W.-, W.A.O.- of A.N.W.-uitkering hebben tegelijk met de aanslag 2017 een brief ontvangen waarin vermeld stond dat zij in aanmerking kwamen voor kwijtschelding en de aanslag afvalstoffenheffing basisbedrag en rioolheffing derhalve niet hoefden te betalen. In totaal zijn dit 437 huishoudens.

In 2017 hebben 271 inwoners een toekenning ontvangen voor gehele of gedeeltelijke kwijtschelding op basis van aanvraag. In 2017 hebben 68 inwoners een afwijzing ontvangen op het kwijtscheldingsverzoek.

Paragraaf H. Transitie Sociaal Domein

Inleiding

Op 1 januari 2015 heeft de gemeente een groot aantal nieuwe taken gekregen door de invoering van de Jeugdwet, de uitbreiding van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en de Participatiewet. De uitvoering van deze nieuwe taken zijn gepaard gegaan met in tijd oplopende bezuinigingsopgaven. De budgetten die beschikbaar zijn gesteld voor deze nieuwe taken, zijn gebundeld in één budget voor het sociaal domein. Uit dit budget moet de gemeente de volgende uitgaven bekostigen:

- Uitgaven voor re-integratie/participatie van de gemeentelijke doelgroep (o.a. burgers met een uitkering op basis van de Participatiewet).
- Uitgaven voor werknemers met een lopend SW-dienstverband (groep die voor 1-1-2015 is ingestroomd).
- Uitgaven aan nieuwe taken Wmo 2015 (o.a. individuele- en groepsondersteuning).
- Uitgaven op het vlak van de Jeugdwet (lokaal, (boven-)regionaal en landelijke ondersteuning/zorg).

Gemeentelijke monitor Sociaal Domein

Begin 2016 heeft het college een monitor vastgesteld aan de hand waarvan het gebruik van voorzieningen en bijbehorende kosten worden gevolgd. Hiermee hebben wij een belangrijk instrument in handen om de budgettaire neutraliteit te beheersen en evt. maatregelen te kunnen nemen. De vulling van de monitor heeft voor het 2e kwartaal van 2016 voor het eerst plaatsgevonden.

Stand van zaken budgetten en ontwikkelingen transitie

De rijksmiddelen voor de nieuwe taken transitie 2015 lopen terug, terwijl de uitgaven gelijk blijven of iets oplopen. De gevolgen worden in onderstaande tabel gepresenteerd.

	2017	2018	2019	2020	2021
WMO- Nieuwe taken	623	426	395	419	410
Jeugdwet	-2.191	-2.076	-2.043	-1.996	-1.960
Participatiewet (WSW)	-518	-300	-542	-779	-916
Participatiewet (Re-integratie)	0	0	0	0	0
Participatiewet (Overig)	-403	-364	-342	-342	-342
	-2.489	-2.313	-2.532	-2.699	-2.808
Taakstelling WSW:					
- Wordt ingevuld door Laborijn		300	542	779	916
- Tekorten tlv gemeente		-62	-135	-215	-163
Totaal	-2.489	-2.076	-2.125	-2.135	-2.056
Onttrekking reserve	2.489				
	0	-2.076	-2.125	-2.135	-2.056

Deze opstelling taakstelling transitie 2015 laat een oplopend tekort zien. In 2020 is bij ongewijzigd beleid het tekort opgelopen tot € 2,1 miljoen.

Het tekort wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de uitvoering van de participatiewet Wsw en de Jeugdwet.

Omdat de bezuinigingstaakstelling wat betreft de Wsw voor een groot deel ingevuld wordt door Laborijn concentreren we ons hier op het tekort op de jeugdhulp.

Met het tekort op de jeugdhulp is de gemeente Montferland geen uitzondering. Een onderzoek onder 115 gemeenten laat zien dat 93 gemeenten rekening houden met forse tekorten op de jeugdhulp.

Inmiddels heeft de raad op 26 oktober 2017 ingestemd met het voorstel budget neutraliteit voor het Sociaal Domein. Een 17-tal voorstellen moeten gezamenlijk resulteren in budget neutraliteit voor het sociaal domein in 2020.

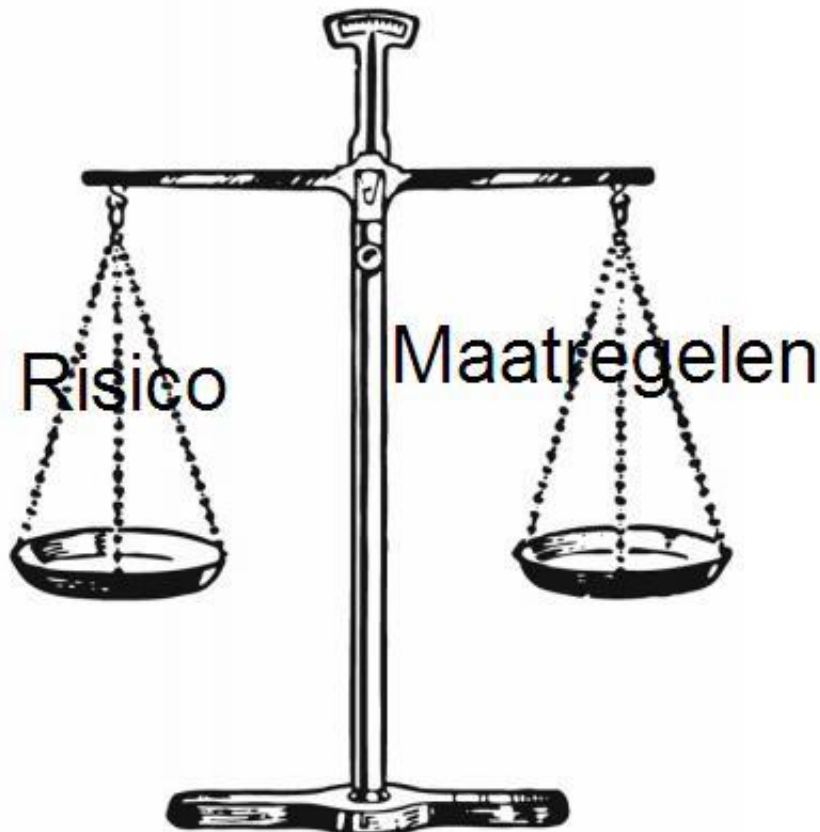
Voor de jaren 2018 en 2019 zal een onttrekking uit de egaliseringsreserve decentralisaties sociaal domein en de algemene reserve plaatsvinden.

Wmo: hulp bij het huishouden

Met betrekking tot Hulp bij het huishouden (HBH) doet zich een aantal financiële ontwikkelingen voor. Zoals bekend zijn er de afgelopen jaren pogingen ondernomen om HBH op een afdoende, maar efficiënte manier in te zetten. Zoals bij meer gemeenten het geval is, heeft de rechter hier een streep doorgezet. Dit betekent dat er op dit vlak minder beheersing van budget mogelijk is dan gewenst. De beheersing van de kosten voor HBH worden in de toekomst nog verder bedreigd door een tweetal ontwikkelingen. In de eerste plaats door de wettelijke eis dat de gemeente gehouden is aan de Algemene maatregel van bestuur (Amvb) reële kostprijs. Hierdoor zullen de kosten per geleverd uur HBH stijgen. En in de tweede plaats door de wens van het kabinet om voor de Wmo een eigen bijdrage tarief van max. €17,50 per maand in stellen. Dit betekent een daling van de inkomsten eigen bijdrage en waarschijnlijk een aanzuigende werking waardoor de kosten voor HBH stijgen.

Jeugdwet

Het tekort op de Jeugdwet wordt voornamelijk veroorzaakt door dalende inkomsten. Net als in voorgaande jaren stuurt het sociaal team op het vermijden van dure zorg. Het effect hiervan zal pas op de langere termijn duidelijk zijn, maar zeker in financieel opzicht positief uitpakken. Naast financieel voordeel past deze manier werken bij onze visie. Kortdurende ondersteuning biedt de gemeente in de rol van regisseur zelf. Ook de inzet van praktijkondersteuners bij de huisartsen zal waarschijnlijk tot een daling van de kosten lijden. Wel dient vermeld te worden dat bij de Jeugdwet ook sprake is van indicaties door derden die de gemeente moet volgen. Op deze uitgaven heeft de gemeente nauwelijks invloed.

Paragraaf I. Rechtmatigheid

Begrotingscriterium

Het begrotingscriterium houdt in dat de financiële beheershandelingen tot stand moeten zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting en hiermee samenhangende programma's. Onrechtmatige begrotingsoverschrijdingen die conform de richtlijnen van de Commissie BBV meewegen in het accountantsoordeel zijn daarom:

1. overschrijding niet passend binnen het beleid en tegen beter weten in niet gemeld;
2. overschrijding passend binnen het beleid maar tegen beter weten in niet gemeld;
3. overschrijding gecompenseerd door niet direct gerelateerde extra inkomsten waarbij de raad (nog) geen besluit heeft genomen over die extra inkomsten;
4. overschrijding door activiteiten als boetes, procedures en naheffingsaanslagen tijdens het verantwoordingsjaar;
5. overschrijding op investeringen met als gevolg hogere kapitaallasten in het jaar van investeren.

De algemene lijn is dus dat begrotingsoverschrijdingen die binnen het beleidskader van de raad passen niet worden meegewogen in het accountantsoordeel. Begrotingsafwijkingen zijn niet strijdig met het budgetrecht mits deze tussentijds of in de jaarrekening achteraf worden gemeld en toegelicht met bijvoorbeeld een verwijzing naar raadsbesluiten of informatieverstrekking aan de raad, zoals ook vastgelegd in het budgetkader college.

De lasten van jaarrekening 2017 zijn op programmaniveau beoordeeld op overschrijdingen. Vier programma's en de algemene dekkingsmiddelen laten een overschrijding zien. In de onderstaande tabel zijn de geraamde lasten, de werkelijke lasten, het verschil hiertussen en de soort afwijking per programma weergegeven.

bedragen x € 1.000

Programma's	werkelijke lasten	geraamde lasten	afwijking (V = voordelig; N = nadelig)	toelichting
1 Relatie inwoners en bestuur	3.868	4.157	289 V	geen overschrijding
2 Ruimtelijke ontwikkeling	7.836	2.256	5.580 N	Betreft hogere lasten GREX-woningbouw die worden gecompenseerd door hogere baten; e.e.a. conform de budgetafspraken.
3 Beheer leefomgeving	12.181	12.095	86 N	de afwijking past binnen de afspraken
4 Economie en toerisme	10.378	1.631	8.747 N	Betreft hogere lasten GREX-bedrijventerreinen die worden gecompenseerd door hogere baten; e.e.a. conform de budgetafspraken.
5 Gezondheid en bevordering leefstijl	3.945	3.904	41 N	de afwijking past binnen de afspraken
6 Jeugd, onderwijs en cultuur	18.357	19.319	962 V	geen overschrijding
7 Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid	13.272	12.234	1.038 N	de afwijkingen zijn een gevolg van open-eind-regelingen
8 Werk en Inkomen	16.732	17.188	456 V	geen overschrijding
Algemene dekkingsmiddelen	6.260	5.397	863 N	de afwijkingen passen binnen de afspraken
Overhead	10.851	10.845	6 N	geen overschrijding
Vennootschapsbelasting	1.017	0	1.017 N	afwijking past binnen de afspraken
Totale lasten en verschil	104.697	89.026	15.671 N	

Toelichting overschrijding uitgaven:

Alleen de programma's en posten met een overschrijding op de lasten (het autorisatieniveau van uw raad) worden hieronder toegelicht. Het totaalbedrag van deze toelichting sluit daarom niet aan bij het totaal van de afwijking op het betreffende programma. Alleen posten die geleid hebben tot een overschrijding zijn namelijk weergegeven.

bedragen x € 1.000

Sub programma	Beleidsproduct	Afwijking	Toelichting
2.5 Ontwikkelen woongebieden	Grondexploitatie	5.197	Administratieve boeking n.l. activeren boekwaarde gronden waar tegenover ook hogere baten staan.
3.3 Openbaar groen	Groenvoorzieningen	87	Er is meer uitbesteed op dit product. Het budget daarvoor was geraamd bij bedrijfsvoering. Per saldo geen overschrijding.
3.4 Verkeer en vervoer	Verkeersmaatregelen	66	Meer uitgaven bij de aanpassing van de rotonde Bievanksweg-Beekseweg en herinrichting Didamseweg te Loerbeek.
4.2 Toerisme	Topsportevenementen	52	Definitieve financiële afwikkeling van het NK Wielrennen, waarmee in de budgetbijstelling geen rekening gehouden kon worden.
4.3 Ontwikkelen bedrijventerreinen	Grondexploitatie	5.760	Administratieve boeking n.l. activeren boekwaarde gronden waar tegenover ook hogere baten staan (winstneming).
5.1 Sportbevordering	Binnensportaccommodaties	73	Afrekening exploitatiesubsidie zwembad de Hoevert over het jaar 2016 en onderzoekskosten toekomst bad. I.v.m.
6.3 Onderwijs	Huisvesting bijzonder basisonderwijs	212	Desinvestering Antoniuschool; grond van de voormalige school is ingebracht in een GREX.
7.3 Voorzieningen WMO	Voorzieningen voor menen met een beperking	112	Er zijn in 2017 meer aanvragen voor voorzieningen gedaan dan verwacht.
	Huishoudelijke verzorging	249	De uitgaven zijn aanzienlijk toegenomen.
40 Algemene dekkingmiddelen	Stelposten	325	Is een administratief-technisch "nadeel" daar de werkelijke voordelen zijn binnen de overige programma's gerealiseerd.
	Algemene lasten	379	Stortingen in de voorziening dubieuze handels- en belastingdebiteuren en latente belastingverplichtingen
	Voormalig personeel	194	Verhoging van de voorziening; een extra storting bleek noodzakelijk.
60 Vennootschapsbelasting	Vennootschapsbelasting	1.017	Te verwachten aanslag over de winst GREX, vooral DocksNLD.

Bij de kredieten zijn geen overschrijdingen van € 50.000 of hoger geconstateerd (zie de bijlage Kredietoverzicht per 31 december 2017).

De geconstateerde overschrijdingen van de uitgaven passen alle binnen het door de raad vastgesteld beleid dan wel komen voort uit het opstellen van de jaarstukken en zijn een gevolg van de rekeningvoorschriften.

Uitgangspunten van de raad

De rechtmatige totstandkoming van de uitgaven en inkomsten in de jaarrekening is, naast de getrouwheid, een aspect dat door de accountant beoordeeld moet worden. De accountant moet expliciet verklaren en dus onderzoeken dat de baten en lasten en de balansmutaties in het overzicht van baten en lasten tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de begroting (het begrotingscriterium) en de relevante externe en interne wet- en regelgeving (het voorwaardencriterium). In het controleprotocol 2015-2017, vastgesteld door uw raad op 26 maart 2015, geeft u nadere aanwijzingen aan de accountant over

- de reikwijdte van de accountantscontrole
- de daarvoor geldende normstellingen, en
- de daarbij te hanteren goedkeuring- en rapporteringstoleranties.

Voor de goedkeuring- en rapporteringstoleranties is uitgegaan van de wettelijk voorgeschreven maatstaven.

Strekking controleverklaring accountant m.b.t. de rechtmatigheid en getrouwheid

	Goedkeurend	Met beperking	Oordeelonthouding	Afkeurend
Goedkeuringstolerantie				
• fouten in de jaarstukken (% van lasten)	≤ 1%	> 1% < 3%	-	≥ 3%
• onzekerheden in controle (% van lasten)	≤ 3%	> 3% < 10%	≥ 10%	-
Rapporteringstolerantie	1. De gemeenteraad heeft als maatstaf gesteld dat de accountant elke fout en onzekerheid vanaf € 125.000 rapporteert. 2. Voor de specifieke uitkeringen die op basis van de SISA verantwoord worden is de rapporteringstolerantie gelijk aan de BADO, namelijk voor uitkeringen met een omvang: • tot € 125.000 - € 12.500 • € 125.000 tot € 1.000.00 - 10% van de specifieke uitkering • vanaf € 1.000.000 - € 125.000			

Uitgaande van de totale werkelijke uitgaven over 2017 van circa € 105 miljoen betekenen de genoemde percentages dat een totaalbedrag van afgerond € 1.050.000 aan fouten en een totaalbedrag aan onzekerheden van afgerond € 3.148.000 in de jaarrekening de goedkeurende strekking van de controleverklaring niet zullen aantasten.

Verbijzonderde interne controle

In de werkprocessen zijn interne beheersingsmaatregelen opgenomen. Binnen een werkproces worden de mutaties getoetst aan de wettelijke en eigen gemeentelijke regels en uitvoeringsvoorschriften.

Door middel van een verbijzonderde interne controle wordt een onafhankelijke controle van buiten het proces uitgevoerd. Hierbij wordt beoordeeld of de opzet van de administratieve organisatie en interne controle (AO/IC) daadwerkelijk bestaat en werkt; met andere woorden worden de afspraken nageleefd en wordt er in overeenstemming met de regelgeving gehandeld.

De verbijzonderde interne controle is in 2017 uitgevoerd op basis van het geactualiseerde Controleplan 2017. De omvang van het proces is van belang. In overleg met de accountant is de materialiteit bepaald op € 630.000 afgeleid van de goedkeuringstolerantie van 1 % van de geraamde lasten van circa € 90 miljoen minus de controletolerantie van 30% (dus: 70% van 1% van

€ 90 miljoen). Naast de omvang (in euro) van het proces / de regeling wordt ook rekening gehouden met de volgende aspecten:

- complexiteit van de regelgeving;
- bevindingen van voorgaand jaar;
- wijzigingen in wet en regelgeving;
- mate waarin IT-hulpmiddelen worden benut;
- getroffen interne beheersingsmaatregelen;
- mutaties in procedures / betrokken medewerkers;
- eventuele andere overwegingen (bijv. politieke focus).

De relevante voorwaarden van de gemeentelijke regelgeving zijn de voorwaarden m.b.t. recht, hoogte en duur.

Uitkomsten toetsing processen aan het voorwaarden criterium zijn:

Processen	Omvang	fout	onzekerheid
salarissen (personeel en bestuur)	€ 19,0 miljoen	€ 0	€ 0
uitkeringen, loonkostensubsidie en minimabeleid	€ 6,4 miljoen	€ 109	€ 0
WMO voorzieningen en huishoudelijke hulp	€ 5,2 miljoen	€ 0	€ 0
WMO ondersteuning/begeleiding*	€ 2,5 miljoen	€ 0	€ 0
jeugdzorg*	€ 7,1 miljoen	€ 0	€ 0
inkoop: aanbesteding, factuurverwerking, crediteuren en betaling	€ 59,8 miljoen	€ 0	€ 0
grondexploitatie	€ 7,0 miljoen	€ 0	€ 0
verstrekke subsidies	€ 6,3 miljoen	€ 0	€ 0
treasury	€ 80,0 miljoen	€ 0	€ 0
Verhuuropbrengsten	€ 1,2 miljoen	€ 0	€ 0
Belastingen, rechten en leges	€ 16,4 miljoen	€ 0	€ 0

* De afwikkeling met de zorgaanbieders is nagenoeg afgerond. De accountant moet nog een aantal dossiers toetsen. De verevening van de jeugdzorg die de acht gemeenten in de Achterhoek met elkaar delen is in concept gereed.

3. Jaarrekening

3.1 Balans per 31 december 2017

bedragen x 1.000				
ACTIVA	31-12-2017		31-12-2016	
Vaste activa				
<i>Immateriële vaste activa</i>		484		529
• Bijdragen aan activa in eigendom van derden	484		529	
<i>Materiële vaste activa</i>		97.839		100.095
Investerings met een economisch nut				
• overige investeringen met een economisch nut	67.890		69.942	
• investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding v.d. kosten een heffing kan worden geheven	29.908		30.113	
Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut	40		40	
<i>Financiële vaste activa</i>		5.864		5.719
Kapitaalverstrekkingen aan:				
• deelnemingen	97		97	
Leningen aan:				
• woningbouwcorporaties	2.772		2.962	
• deelnemingen	621		776	
Overige langlopende leningen u/g	2.375		1.884	
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	-		-	
Totaal vaste activa		104.188		106.343
Vlottende activa				
<i>Vorraden</i>		16.808		11.632
Grond- en hulpstoffen:				
• Onderhanden werk, waaronder gronden in exploitatie	16.799		11.613	
• Gereed product en handelsgoederen	9		18	
<i>Uitzettingen met een looptijd korter dan één jaar</i>		6.572		13.183
Vorderingen op openbare lichamen	3.238		3.946	
Deposito schatkistbankieren	1.050		7.109	
Overige vorderingen	2.284		2.129	
<i>Liquide middelen</i>		93		193
Banksaldi	93		193	
<i>Overlopende activa</i>		3.217		3.704
De van Europese en Ned. Overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met specifiek bestedingsdoel	1.005		1.080	
Overige nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen die t.l.v. volgende begrotingsjaren komen	2.212		2.624	
Totaal vlottende activa		26.689		28.711
Totaal-generaal		130.877		135.054

bedragen x 1.000				
PASSIVA	31-12-2017		31-12-2016	
Vaste passiva				
<i>Eigen vermogen</i>		31.711		31.377
Algemene reserve	5.155		2.941	
Bestemmingsreserves	26.487		24.997	
Gerealiseerde resultaat	69		3.439	
<i>Voorzieningen</i>		8.570		7.031
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	6.105		4.555	
Onderhoudsegalisatievoorzieningen	2.465		2.475	
<i>Vaste schulden met een looptijd van één jaar of langer</i>		80.078		87.770
Onderhandse leningen van:				
• binnenlandse banken en overige financiële instellingen	80.070		87.766	
Waarborgsommen	8		4	
Totaal vaste passiva		120.359		126.177
Vlottende passiva				
<i>Netto vlottende schulden looptijd korter dan één jaar</i>		3.797		5.590
Overige kasgeldleningen	-		-	
Banksaldi	-		-	
Overige schulden	3.797		5.590	
<i>Overlopende passiva</i>		6.721		3.287
Totaal vlottende passiva		10.518		8.877
Totaal generaal		130.877		135.054

3.2 Toelichting op de balans

ACTIVA

(bedragen x € 1.000. Door deze afronding op veelvoud van duizend kunnen afrondingsverschillen optreden).

Immateriële vaste activa

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2016	Inves- teringen	Desinves- teringen	Afschrijvingen	Boekwaarde 31-12-2017
Bijdragen aan activa in eigendom van derden *	529			45	484
Totaal	529			45	484

* Als gevolg van BBV-wijziging m.i.v. 2016 niet meer gepresenteerd onder Financiële vaste activa.

Materiële vaste activa

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2016	Boekwaarde 31-12-2017
Overige investeringen met een economisch nut	69.942	67.890
Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	30.113	29.908
Investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut	40	40
Totaal	100.095	97.839

Het onderstaande overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van de overige investeringen met economisch nut.

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2016	Inves- teringen	Desinves- teringen	Afschrijvingen	Bijdragen van der- den	Boekwaarde 31-12-2017
Gronden en terreinen*	5.661	21		25		5.656
Woonruimten	99	1		2		98
Bedrijfsgebouwen	54.520	658		2.252	7	52.921
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	851			86		765
Vervoersmiddelen	597	180		120		656
Machines, apparaten en installaties	6.591	488		751		6.328
Overige materiële vaste activa	1.623	88		244		1.467
Totaal	69.942	1.435		3.481	7	67.890

*) Als gevolg van BBV-wijziging zijn m.i.v. 2016 de ruilgronden en 2 complexen Gronden niet in exploitatie overgebracht van Vlottende activa, voorraden naar MvA Gronden en terreinen

Specificatie van de overige investeringen met economisch nut

Omschrijving	Beschikbaar gesteld krediet	Werkelijk besteed in 2017	Cumulatief besteed t/m 2017
Stadspark Noord en Suitbertusschool	-	21	21
Plan bouw woningen Wilhelminastraat	-39	1	68
Bijdrage Turnhal Margriet	500	500	500
Restauratie Neije Raethuijs	556	105	105
Vervanging Vloer de Ziep	65	44	44
Verbouwen bestuurskamer 2e verdieping	25	9	9
2 Iveco's Daily en 1 Peugeot Partner OW buiten	130	180	180
Netwerkserver, scanners	215	218	218
I-phones 2017 en I-pads	193	117	117
Vervanging AS 400 2016	50	43	51
Schaftwagens	88	17	17
Onkruidmachine	14	15	15
Landmeetkundige GPS	22	24	24
Zonnepanelen Willem v.d. Berg-hcentrum	52	54	54
Diverse programmatuur, software	306	88	184
Totaal	2.177	1.435	1.607

Het onderstaande overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van de investeringen met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven weer.

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-16	Investeringen	Desinvesteringen	Afschrijvingen	Boekwaarde 31-12-17
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	30.113	765	28	941	29.908
Totaal	30.113	765	28	941	29.908

Specificatie investeringen met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven.

Omschrijving	Beschikbaar gesteld krediet	Werkelijk besteed in 2017	Cumulatief besteed t/m 2017
Knelpunten wateroverlast 2016	211	47	223
Knelpunten wateroverlast 2017	50	16	16
Renovatie drukriolering 2016	187	29	166
Renovatie drukriolering 2017	275	289	289
Vervanging pompunits drukriolering 2017	20	25	25
Overige investeringen in riolering / relining	883	330	680
Totaal	1.627	737	1.400

Het onderstaande overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van de investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut.

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-16	Investerings	Desinvesteringen	Afschrijvingen	Boekwaarde 31-12-17
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	40	0	-	-	40
Totaal	40	0	-	-	40

Specificatie van de investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut.

Omschrijving	Beschikbaar gesteld krediet	Werkelijk besteed in 2017	Cumulatief besteed t/m 2017
Herinrichting Nekkum 's-Heerenberg	351	0	379
Totaal	351	0	379

Het verloop van de boekwaarde van de financiële vaste activa wordt in het onderstaande overzicht weergegeven.

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-16	Investerings	Desinvesteringen	Aflossingen Afschr.	Boekwaarde 31-12-17
Kapitaalverstrekkingen aan:					
Deelnemingen	97				97
Leningen aan:					
Woningbouwcorporaties	2.962			190	2.772
Deelnemingen	776			155	621
Overige langlopende leningen	1.884	900		410	2.375
Bijdragen aan activa in eigendom van derden*					
Totaal	5.719	900		754	5.864

* M.i.v. 1-1-2016 a.g.v. BBV wijziging gepresenteerd onder Immateriële vaste activa

De in de balans opgenomen voorraden worden uitgesplitst naar de volgende categorieën.

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-16	Boekwaarde 31-12-2017
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	13.604	19.094
AF: voorziening verlies diverse projecten	-1.991	-2.295
Balanswaarde	11.613	16.799
Gereed product en handelsgoederen	18	9
Totaal	11.632	16.808

Gronden in exploitatie

Complex / Omschrijving	Balanswaarde 31-12-16	Boekwaarde 01-01-17	Mutaties 2017			Boekwaarde 31-12-17	Getroffen voorzieningen		Balanswaarde 31-12-17
			lasten	baten	winst- neming		t/m 2016	2017	
I: WONINGBOUW IN EXPLOITATIE:									
P.040 Vinkhof Zeddam	134	400	1	58		343	266	144	-67
P.210 Zinderberg Kilder	542	794	50	53		791	252	90	449
P.370 Kerkwijk Didam	5.244	5.244	654	2.586		3.312		0	3.312
P.430 Trambaan Lengel	153	192	25			217	39	26	152
P.440 Steegseweg Beek	664	664	50		522	1.236			1.236
P.450 Mr.Vermeulenstr. L'beek	506	506	24			530		12	518
P.460 Eltenseweg Stokkum	-43	-43		74	81	-36			-36
P.490 Diekmansweide 's- Hberg	67	67	16	46	13	50			50
P.500 Roncallischool Zed- dam	53	53	1			54			54
P.504 Emmerikseweg 's- Hberg	431	431	44	564		-89		30	-119
P.505 Klinkerstraat/loc.1	-157	1.112	15			1.127	1.269	-142	0
P.506 Stadspark 's-Hberg Noord	0	0				0			0
P.610 Sportveld Kilder	314	314	13		67	394			394
P.620 Hartjenshof Azewijn	-47	-47	4		70	27			27
P.630 Lupinestraat Didam	146	311	84	175		220	165	83	-28
P.640 Klimop Didam	444	444	95	745	166	-40			-40
P.650 't Kompas Didam	-21	-21	35			14		25	-11
P.660 't Raland Didam	-67	-67	18		79	30			30
P.670 Antoniussschool			226			226		35	191
subtotaal I	8.363	10.354	1.355	4.301	998	8.406	1.991	303	6.112
II: BEDRIJVENTERREIN IN EXPLOITATIE:									
P.810 Eur. Bedr.Terrein	55	55	15	367	2.600	2.302			2.302
P.830 Matjeskolk	853	853	30	15	349	1.217			1.217
P.840 DocksNLD	2.342	2.342	805	48	4.070	7.169			7.169
subtotaal II	3.250	3.250	850	430	7.019	10.688	0	0	10.688
TOTAAL I+II	11.613	13.604	2.205	4.731	8.017	19.094	1.991	303	16.553

De gemeente Montferland werkt samen met de gemeenten Doetinchem, Montferland, Oude IJsselstreek en Bronckhorst in de Samenwerkingsovereenkomst West Achterhoek (SOK WA). Binnen deze samenwerking worden de bedrijventerreinen A18 en DocksNLD ontwikkeld. De gemeente Doetinchem is, na afronding van DocksNLD, de penvoerder. De gemeente Montferland deelt voor 25% mee in de resultaten. De verwachting is, dat A18 Bedrijvenpark fase 2 (Noordzijde) nu niet wordt ontwikkeld en de boekwaarde in overeenstemming met Samenwerkingsovereenkomst wordt afgewaardeerd naar agrarische waarde. De gemeente Montferland heeft hiervoor een voorziening getroffen van ca. € 3,5 mln..

Gereed product en handelsgoederen

Hierin zijn de volgende onderdelen opgenomen:

- Voorraad diesel Openbare werken
- Voorraad producten VVV Montferland
- Voorraad eigen verklaringen Publiekszaken

Uitzettingen met een looptijd korter dan één jaar

Omschrijving	Saldo per 31-12-17	Voorziening oninbaarheid	Gecorrigeerd saldo	
			31-12-17	31-12-16
Vorderingen op openbare lichamen	3.238		3.238	3.946
Overige vorderingen	3.832	1.548	2.284	2.129
Totaal	7.070	1.548	5.522	6.074

De vorderingen op openbare lichamen zijn niet meegenomen bij de bepaling voorziening oninbaarheid, dit is niet noodzakelijk.

Omschrijving	31-12-2017	31-12-2016
Deposito schatkistbankieren	1.050	7.109
Totaal	1.050	7.109

Overige vorderingen	Saldo per 31-12-17	Voorziening oninbaarheid
Debiteuren algemeen	485	6
Debiteuren belastingen	554	18
Debiteuren sociale zaken	2.792	1.524
Totaal	3.832	1.548

Liquide middelen	31-12-2017	31-12-2016
Banksaldi	93	193
Totaal	93	193

Overlopende activa

Omschrijving	31-12-2017	31-12-2016
Van overheid nog te ontvangen voorschotten uitkeringen specifiek bestedingsdoel	1.005	1.080
Overige nog te ontvangen bedragen	1.924	2.328
Vooruitbetaalde bedragen	288	295
Totaal	3.217	3.704

Nog te ontvangen vorderingen met een specifiek bestedingsdoel

Omschrijving	saldo per 31-12-16	toevoegingen	vrijgev. bedragen	saldo per 31-12-17
COA opvang vergoeding	43		43	
Provinciale subsidie HRT fonds	1.000			1.000
Provinciale subsidie regiocontract 2015-2016 Kiemkracht	25		25	
Provinciale subsidie rest monumenten 2014-2016	12		12	
Provinciale subsidie rest monumenten 2017		5		5
Totaal	1.080	5	80	1.005

Specificatie overige nog te ontvangen bedragen

Omschrijving	bedrag
Vitens rentevergoeding 2017 lening	16
Afrekening rioolheffing 2017	82
Afvalstoffenheffing afrekening DIFTAR 2017	586
Toeristenbelasting 2017	295
Afrekening afval; Attero, Nedvang plastic	131
Afrekening Eneco energie openbare verlichting, pompen riool, 't Neije Raethuys	11
Afrekening Presikhaaf	561
Bijdrage GHRVOL gem regeling huisvesting voortgezet onderwijs Liemers	13
Afwikkeling NK Wielrennen	17
Afrekening ODA	4
VVV cadeaukaarten en DvdM en Mwijzer	6
Sociale Verzekerings Bank, PGB Wmo	203
Totaal	1.924

Specificatie vooruitbetaalde bedragen

Omschrijving	bedrag
Automatisering service- onderhouds- en leasecontracten 2018 ev	96
Lidmaatschappen, abonnementen en contributies 2018	67
Service- onderhouds- dienstverlening en leasecontracten 2018	20
Pensioenpremie wethouders 2018	10
AGEM voorschot energielevering 2018	94
Totaal	288

PASSIVA**Eigen vermogen**

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-17	Boekwaarde 31-12-16
Algemene reserve	5.155	2.941
Bestemmingsreserves	26.487	24.997
Subtotaal	31.642	27.938
Gerealiseerde resultaat	69	3.439
Totaal	31.711	31.377

Voor een verloopoverzicht per reserve wordt verwezen naar de toelichting op de reserves.

Voorzieningen

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-17	Boekwaarde 31-12-16
Risicovoorzieningen	6.105	4.555
Egalisatievoorzieningen	2.465	2.475
Totaal	8.570	7.031

Voor een verloopoverzicht per voorziening wordt verwezen naar de toelichting op de voorzieningen.

Toelichting reserves

Reserves	Saldo per 31-12-16	Resultaat-bestemming 2016	Vermeer-dering wegens inflatie correctie	Overige vermeer-deringen	Vermin-deringen	Saldo per 31-12-17
Algemene reserves						
Algemene Reserve	2.941	1.559		655		5.155
Saldo rekening 2016	3.439				-3.439	
Totaal Algemene reserves	6.380	1.559		655	-3.439	5.155
Bestemmingsreserves						
<i>Bufferfunctie</i>						
Grondexploitatie	235	765	5	4.089	-2.181	2.912
<i>Inkomensfunctie</i>						
Kap.lasten Sportcompl. Montferland (SCM)	1.222		58		-127	1.152
Kelrehuus Kilder	0					
Verkoop aandelen NUON	15.837					15.837
<i>Bestedingsfunctie</i>						
Monumentenzorg Svn	90					90
Masterplan 's-Heerenberg	206		10	57	-14	258
Schenking prins Wim 1	1		0			1
Volkshuisvesting				33		33
Coalitieprogramma 2010-2014						
Masterplan Didam	1.000					1.000
OLIE	250					250
<i>Egalisatiefunctie</i>						
Kwaliteitsimpuls gem.organisatie	191		4		-4	191
Egalisatiereserve Afvalstoffenheffing	464		9	175	-100	549
Onderwijshuisvesting	1.831		37		-547	1.321
Egalisatiereserve decentralisaties Sociaal Domein	3.234		65	2.073	-2.717	2.654
Onderhoud riolering en rioolrenovaties				30		30
Ontvlechtingskosten	306			50	-461	50
(Top)sportevenementen				156		
Speellocaties	131		3	26		159
Totaal bestemmingsreserves	24.997	765	190	6.688	-6.152	26.487
Eindtotaal	31.377	2.324	190	7.343	-9.592	31.642

Hierna worden de mutaties 2017 toegelicht. Alle bedragen zijn afgerond op veelvoud van duizend, derhalve kan een afrondingsverschil optreden.

ALGEMENE RESERVEAlgemene Reserve

De Algemene Reserve fungeert als algemeen dekkingsmiddel. De overschotten dan wel tekorten van de jaarrekening worden gemuteerd in de Algemene Reserve. Gezien de uitkomsten van de inventarisatie van de risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit kan de omvang van de Algemene Reserve per ultimo 2017 als ruim voldoende worden gekwalificeerd.

Saldo per 1 januari 2017	2.941
<i>Toevoegingen</i>	
Overheveling vanuit reserve grondexploitatie (voorfinanciering bijdrage Amphion)	179
Positief saldo begroting 2017	19
Resultaatbestemming 2016	1.559
Saldo berap 2017	456
Subtotaal toevoegingen	2.214
In 2017 hebben geen onttrekkingen aan de Algemene Reserve plaatsgevonden.	
Saldo per 31 december 2017	5.155

Het saldo van de Algemene Reserve voor bestemming bedraagt per 31 december 2017 € 5.155.000 positief. Dit bedrag is exclusief het saldo van de jaarrekening 2017.

Wij verwachten voor de komende jaren namelijk de volgende toevoegingen en onttrekkingen:

Toevoegingen

- vrijval voorziening afwaardering grondexploitatie Lengel-'s-Heerenberg Oost ad € 740.000;
- positieve saldi begrotingen 2018-2021 van € 23.000.

Onttrekkingen

- Bijdrage voor kunstgras voor twee voetbalverenigingen voor een bedrag van € 514.000;
- Bijdrage ter dekking tekorten sociaal domein € 879.000

Saldo rekening 2016

Jaarlijks wordt het jaarresultaat van het voorgaande dienstjaar tijdelijk geparkeerd op deze reserve. Na het raadsbesluit in het volgende dienstjaar wordt het saldo verrekend met de Algemene Reserve.

Saldo per 1 januari 2017	3.439
<i>Toevoegingen</i>	
Geen	0
Subtotaal toevoegingen	3.439
<i>Onttrekkingen</i>	
Toevoeging resultaat 2016 aan de Algemene Reserve, reserve grondexploitatie en budgetten 2017	- 3.439
Subtotaal onttrekkingen	- 3.439
Saldo per 31 december 2017	0

BESTEMMINGSRESERVES (bufferfunctie)Reserve grondexploitatie

Deze reserve fungeert als buffer voor de risico's van de grondexploitatie. De reserve wordt gevoed door voordelige resultaten op grondexploitaties en bespaarde rente. Voor deze reserve is bij de Nota Reserves en Voorzieningen 2015 een minimaal gewenste omvang van € 1.000.000 vastgesteld en een maximale omvang van € 3.000.000. In 2017 is deze reserve uitgekomen op ruim € 2,9 miljoen.

<i>Toevoegingen</i>	
Rentetoevoeging	5
Resultaatbestemming 2016	765
Vrijval verliesvoorzieningen	142
Winstnemingen diverse complexen woningbouw	998
Winstnemingen diverse complexen bedrijfsterreinen	2.949
Totaal	4.859

<i>Onttrekkingen</i>	
Rentelasten ruilgronden	- 11
Advieskosten voorbereiding bouwgrondexploitatie	- 45
Bijdrage aan Algemene Reserve (bijdrage Amphion minus ontvangen Langenbergelden)	- 179
Toename diverse verliesvoorzieningen	- 446
Aanvulling verliesvoorziening Bedrijvenpark A18 Doetinchem	- 1.500
Totaal	- 2.181

BESTEMMINGSRESERVES (inkomensfunctie)

Reserve kapitaallasten nieuwbouw SCM

Deze geblokkeerde reserve is bestemd voor dekking van de optredende kapitaallasten van het Sportcomplex Montferland.

<i>Toevoegingen</i>	
Rentetoevoeging	58
Totaal	58

<i>Onttrekkingen</i>	
Kapitaallasten	- 127
Totaal	- 127

Verkoop aandelen NUON

Deze geblokkeerde reserve is gevormd uit verkoop van de aandelen Nuon in 2009. In 2017 hebben geen mutaties plaatsgevonden.

BESTEMMINGSRESERVES (bestedingsfunctie)

Monumentenzorg SVn

Doel van deze reserve is tegenhanger van het revolving fund bij het Bouwfonds welke laagrentende leningen verstrekt voor groot onderhoud en restauraties van monumenten. Voeding heeft eenmalig plaatsgevonden. Inmiddels is er een provinciale subsidieregeling waar eigenaren van monumenten gebruik van kunnen maken. De eenmalige voeding die in 2000 heeft plaatsgevonden komt derhalve geleidelijk terug naar de gemeente en zal worden toegevoegd aan de reserve volkshuisvesting. In 2000 is de eenmalige storting namelijk ook gedekt middels een onttrekking aan de reserve volkshuisvesting.

In 2017 hebben er geen mutaties plaatsgevonden.

Masterplan 's-Heerenberg

Deze reserve dient ter afdekking van tekorten van de ontwikkeling van het centrumplan te 's-Heerenberg. De reserve is in 2004 gevormd door een deel van het saldo van de Reserve grondexploitatie te bestemmen voor het masterplan 's-Heerenberg. Verdere voeding heeft plaatsgevonden in 2010 t.l.v. de reserve Grondexploitatie en in 2013 via de Algemene Reserve.

<i>Toevoegingen</i>	
Rentetoevoeging	10
Afrekening Plantsoensingel Zuid	57

Totaal	67
<i>Onttrekkingen</i>	
Project revitalisering centrum 's-Heerenberg	- 14
Totaal	- 14

Volkshuisvesting

Deze reserve is bestemd voor algemeen volkshuisvestelijke doelen en specifieke projecten voor starters en senioren op de woningmarkt.

<i>Toevoegingen</i>	
Overheveling restant budget stimuleringsbijdrage (Trambaan/Vinkhof) conform berap.	33
Totaal	33

In 2017 hebben geen onttrekkingen plaatsgevonden.

Masterplan Didam

De reserve is gevormd bij de jaarstukken 2015 en dient ter dekking van uitgaven in het kader van het Masterplan Didam. In 2017 hebben geen mutaties plaatsgevonden.

OLIE

Deze reserve is gevormd bij het vaststellen van de begroting 2017. De reserve OLIE (Ondersteuning Leefbaarheids Initiatieven d.m.v. Euro's) is ingesteld om projecten aan te jagen en te stimuleren in het kader van leefbaarheid. Hiervoor is een gedeelte van de Algemene Reserve aangewezen als bestemmingsreserve (€ 250.000). In 2017 hebben geen mutaties plaatsgevonden.

BESTEMMINGSRESERVES (egalisatiefunctie)Kwaliteitsimpuls gemeentelijke organisatie

De reserve is gevormd ter bekostiging van de aanpak van knelpunten bij de verbetering van de gemeentelijke organisatie. In de nota reserves en voorzieningen 2015 is de maximale omvang van deze reserve bepaald op € 250.000.

<i>Toevoegingen</i>	
Rentetoevoeging	4
Totaal	4
<i>Onttrekkingen</i>	
Voeding voorziening verplichtingen personeel	- 1
Nadelig saldo loonkosten 2017	-3
Totaal	- 4

Egalisatiereserve afvalstoffenheffing

Deze egalisatiereserve is in het verleden gevormd uit het voordelig saldo kosten afvalinzameling etc. / opbrengst afvalstoffenheffing. Het saldo van de reserve zal de komende jaren worden ingezet en komt ten gunste van de tarieven afvalstoffenheffing.

<i>Toevoegingen</i>	
Rentetoevoeging	9
Voordelig saldo afvalinzameling en -verwerking / afvalstoffenheffing	175
Totaal	184

<i>Onttrekkingen</i>	
Geraamde onttrekking bij de berap 2017	-100
Totaal	-100

Onderwijshuisvesting

Deze reserve is bedoeld om uitgaven inzake onderwijshuisvesting gelijkmatig over de verschillende jaren te verdelen. Het saldo van baten en lasten op onderwijshuisvesting wordt verrekend met deze reserve.

<i>Toevoegingen</i>	
Rentetoevoeging	37
Totaal	37

<i>Onttrekkingen</i>	
Verrekening saldo lasten en baten	- 522
Aanpassing rotonde Bievanckweg/Beekseweg	-25
Totaal	- 547

Reserve decentralisaties sociaal domein

Deze reserve is gevormd om de verschillen tussen de baten en de lasten in het sociaal domein te egaliseren.

<i>Toevoegingen</i>	
Rentetoevoeging	65
Actualisering WMO nieuwe taken (2 ^e marap)	698
Positief saldo uitvoering participatiewet	106
Restant uitvoering BUIG 2017 (berap en 2e marap)	974
Niet besteed saldo Preventie Jeugd	92
Bijstelling Wmo nieuwe taken (op rekeningsbasis)	203
Totaal	2.138

<i>Onttrekkingen</i>	
Meerkosten 2017 Presikhaaf en Laborijn	- 526
Actualisering Jeugdwet	-1.189
Niet gedekte overhead uitvoering Participatiewet	-430
Nadeel HHT toelage 2017	-39
Bijstelling Wmo nieuwe taken (op rekeningsbasis)	-533
Totaal	- 2.717

Onderhoud riolering en rioolrenovaties

In 2015 is het GRP geactualiseerd. Alle kosten van onderhoud en vervanging van riolering zijn hierin opgenomen over een periode van 60 jaar. De reserve dient nog ter egalisatie van dekkingstekorten.

<i>Toevoegingen</i>	
Voordeel op kostendekking product "riolering"	30
Totaal	30

In 2017 hebben geen onttrekkingen aan deze reserve plaatsgevonden.

Reserve ontvlechtingkosten KTD 2014

Voor het dekken van frictie- en ontvlechtingkosten, desinvesteringen vervreemde gebouwen, verkoop- en verhuiskosten en overige eenmalige kosten voor te nemen maatregelen is in 2014 een reserve gevormd van € 1,9 miljoen.

In 2017 is de kerntakendiscussie 2014-2018 formeel afgerond. Voor de eindrapportage verwijzen wij u naar de begroting 2018.

<i>Toevoegingen</i>	
Netto voordeel verkoop NME gebouw	156
Totaal	156

<i>Onttrekkingen</i>	
Toevoeging voorziening groot onderhoud dorps huis Zeddam	-10
Incidentele subsidieverlening welzijnswerk ouderen	-27
Incidentele exploitatiebijdrage dorps huis Zeddam	-25
Diverse ontvlechttingskosten	-86
Afkoop overeenkomst en garantstelling met Plavei inzake Averhof	-180
Vrijval restant reserve	-133
Totaal	-461

Reserve speellocaties

In december 2015 is de nota "Beleidsplan spelen in Montferland" vastgesteld. Hierbij is besloten om met ingang van de jaarrekening 2015 overschotten op de kostenplaats speelvoorzieningen toe te voegen aan een nieuwe te vormen bestemmingsreserve. Hiermee kunnen extra uitgaven rond 2020 worden opgevangen.

<i>Toevoegingen</i>	
Rente	3
Voordelig saldo 2015	26
Totaal	29

Toelichting voorzieningen

Naam voorziening	Saldo per 31-12-16	Overige vermeerderingen	Aanwending	Vrijval	Saldo per 31-12-17
<i>Risicovoorziening</i>					
Afwikkeling grondexploitatie	66				66
Verplichtingen personeel	422	176	-104	-140	355
Verplichtingen wethouders	1.795	111	-83	-26	1.797
Voorziening grondexploitatie A18 bedrijvenpark D'chem	1.968	1.500			3.468
Geluidwerende maatregelen Zuidelijke Randweg	57		-46		11
Latente belastingverplichtingen	246	330	-60	-109	408
Totaal Risicovoorzieningen	4.555	2.117	-293	-274	6.105
<i>Egalisatievoorzieningen</i>					
Groot onderhoud sportcomplex	276	62	-30		308
Openbare ruimte	813	988	-978		823
Onderhoud gebouwen en accommodaties	1.387	303	-157	-200	1.333
Totaal Egalisatievoorzieningen	2.476	1.353	-1.164	-200	2.465
Eindtotaal	7.031	3.471	-1.458	-474	8.570

RISICOVOORZIENINGENAfwikkeling grondexploitatie

Deze voorziening is gevormd ten behoeve van nog aan te leggen voorzieningen voor woonrijp maken in reeds afgesloten grondexploitaties.

In 2017 hebben geen mutaties plaatsgevonden.

Verplichtingen personeel

Deze voorziening is gevormd ter oplossing van personele problemen waarvan de financiële omvang bekend is. Op basis van berekening van de verwachte uitgaven wordt de voorziening gevoed, waarna in de volgende jaren de afwikkeling plaatsvindt

<i>Vermeerderingen</i>	
Aanvullende storting 2017	176
Totaal	176

<i>Verminderingen</i>	
Uitgaven 2017	- 104
Vrijval 2017	-140
Totaal	- 244

Verplichtingen wethouders

Deze voorziening is gevormd om het berekende risico bij wettelijke verplichtingen (pensioenen) af te dekken.

<i>Vermeerderingen</i>	
Reguliere storting 2017	111
Totaal	111

<i>Verminderingen</i>	
Onttrekking i.v.m. werkelijke pensioenuitkeringen t.b.v. gewezen wethouders	- 83
Vrijval	-26
Totaal	- 109

Grondexploitatie A18 Bedrijvenpark

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) bepaalt dat voor voorziene verliezen direct een voorziening moet worden getroffen ter grootte van dit verlies. De gemeente Doetinchem heeft voor het Bedrijvenpark A18 in de jaarrekening 2017 de gevormde voorziening moeten ophogen met € 6.000.000. De andere drie gemeenten (Bronckhorst, Oude IJsselstreek en Montferland) moeten voor hun aandeel in het tekort de gevormde voorziening voor de verplichting tot betaling aan de gemeente Doetinchem eveneens aanvullen. Voor Montferland gaat het om een verhoging van € 1.500.000 (25% van € 6.000.000).

<i>Vermeerderingen</i>	
Aanvullende storting 2017	1.500
Totaal	1.500

Geluidwerende maatregelen zuidelijke randweg

Het project "aanleg zuidelijke randweg" is in 2015 afgerond. In 2017 zijn nog diverse maatregelen uitgevoerd in het kader van geluidwerende maatregelen. Mogelijk volgen er nog enkele maatregelen in 2018.

<i>Verminderingen</i>	
Uitgaven 2017	- 46
Totaal	- 46

Latente belastingverplichtingen

Middels een concept-onderzoeksrapport heeft de belastingdienst haar bevindingen kenbaar gemaakt over de aangiften BTW en opgaaf BCF (BTW compensatiefonds) voor het tijdvak 2012 tot en met 2016. De bevindingen zouden, indien zij definitief worden, leiden tot een aanslag over deze jaren. Hiervoor hebben wij een voorziening gevormd. Het betreft 3 fiscale onderwerpen die sinds enige jaren de aandacht hebben van de belastingdienst, namelijk BTW leerlingenvervoer, BTW sporthallen en BCF van de schoolpleinen Brede Scholen Zuid en Noord.

<i>Vermeerderingen</i>	
Aanvullende storting 2017	330
Totaal	330

<i>Verminderingen</i>	
Vrijval BTW leerlingenvervoer 2009-2011 als gevolg van verjaring	-109
Naheffingsaanslag BTW leerlingenvervoer 2012	-35
Naheffingsaanslag BTW sportaccommodaties 2012	-25
Totaal	-168

EGALISATIEVOORZIENINGENGroot onderhoud sportcomplex

Deze voorziening is gevormd om de kosten van groot onderhoud van het Sportcentrum Montferland gelijkmatig over de jaren te spreiden.

<i>Vermeerderingen</i>	
Reguliere storting 2017	62
Totaal	62

<i>Verminderingen</i>	
Uitgaven 2017	- 30
Totaal	- 30

Openbare Ruimte

Bij de vaststelling van de nota reserves en voorzieningen 2015 is besloten de volgende voorzieningen samen te voegen tot de voorziening openbare ruimte: groot onderhoud wegen, vervanging lichtmasten en groot onderhoud civiele kunstwerken. Deze voorziening is gevormd om de betreffende kosten gelijkmatig over de jaren te spreiden. De bijbehorende beleidsplannen zijn in de jaren 2014 en 2015 geactualiseerd.

<i>Vermeerderingen</i>	
Reguliere storting 2017	988
Totaal	988

<i>Verminderingen</i>	
Uitgaven 2017 op basis van de beheers- en beleidsplannen.	-978
Totaal	-978

Onderhoud gebouwen en accommodaties

Deze voorziening is gevormd om kosten van groot onderhoud van gemeentelijke accommodaties gelijkmatig over de jaren te spreiden. In 2016 is het meerjarig onderhoudsplan geactualiseerd.

<i>Vermeerderingen</i>	
Conform onderhoudsplanningen	303
Totaal	303

<i>Verminderingen</i>	
Uitvoering groot onderhoud 2017	- 157
Vrijval voorziening jeugdgebouw Stokkum	-38
Vrijval voorziening NME gebouw	-34
Vrijval voorziening De Meiboom Zeddam	-41
Vrijval dorps huis Zeddam	-87
Totaal	- 357

Vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar

De onderverdeling van de in de balans vaste schulden met een looptijd langer dan een jaar is als volgt:

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-17	Boekwaarde 31-12-16
Onderhandse leningen:		
Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	80.070	87.766
Subtotaal	80.070	87.766
Waarborgsommen	8	4
Totaal	80.078	87.770

In het onderstaand overzicht wordt het verloop weergegeven van de vaste schulden over het jaar 2017:

Omschrijving	Saldo 31-12-16	Vermeerderingen	Aflossingen	Saldo 31-12-17
Onderhandse leningen	87.766		7.696	80.070
Waarborgsommen	4	4		8
Totaal	87.770	4	7.696	80.078

De totale rentelast voor het jaar 2017 met betrekking tot de vaste schulden bedraagt: 2.176

Flottende passiva

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-17	Boekwaarde 31-12-16
Schulden < 1 jaar	3.797	5.590
Banksaldi		
Overlopende passiva	6.721	3.287
Totaal	10.518	8.877

Netto vlottende schulden met een looptijd korter dan één jaar

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-17	Boekwaarde 31-12-16
Overige kasgeldleningen		
Overige schulden	3.797	5.590
Banksaldi		
Totaal	3.797	5.590

Overlopende passiva

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-17	Boekwaarde 31-12-16
Nog te betalen bedragen	6.017	3.102
Vooruit ontvangen bedragen	156	185
Ontvangen voorschotten Rijk (art.49)	415	
Ontvangen voorschotten EU	133	
Totaal	6.721	3.287

Specificatie nog te betalen bedragen

Omschrijving	Bedrag
Transitorische rente	656
Personeel van derden ca.	88
Afrekening energiekosten div locaties	25
Werkzaamheden derden, adviezen, diensten etc	202
Afrekening BBZ, AU, WIW	127
Afvalinzameling verwerking, rioolwerkzaamheden c.a.	66
Statushouders	40
Diverse bijdragen en (exploitatie) subsidies	87
Bijdrage en VPB DocksNLD	4.070
Kosten WMO	132
Doelgroepenvervoer	60
Verevening jeugdzorg	96
Aanbieders jeugdzorg ZIN	400
Afdracht legeskas publiekszaken	-12
Voorschotten-Inhoudingen SOZA	-19
Totaal	6.017

Nog te betalen jeugdzorg:

Op basis van de door zorgaanbieders, gemeenten in de regio Achterhoek en de Bovenregionaal Jeugdhulp G7 verstrekt facturen, productieverantwoordingen en opgaven onderhanden werk is een zo goed als mogelijk onderbouwde inschatting van de lasten van de jeugdhulp gemaakt en verwerkt in deze jaarrekening. Voor een meer uitgebreide toelichting wordt u verwezen naar paragraaf H Rechtmatigheid van het jaarverslag.

Specificatie vooruit ontvangen bedragen

Omschrijving	Bedrag
Nedvang zwerfafvalvergoeding 2018	36
Compensatiebedrag Puck en Co 2018-2019	74
Directeuren Netwerk Achterhoek saldo 2017 naar 2018	2
Bijdragen gemeenten project in Spoor van Oranjes	42
Huur kantoorruimte politie 1e hj 2018	1
Totaal	156

Specificatie ontvangen voorschotten Rijk (art.49)

Omschrijving	Saldo per 31-12-16	Toevoegingen	Vrijgev. bedragen	Saldo per 31-12-17
SU: Bodemdata op orde en synchr Montferland subs. prov. Gelderland		15		15
SU: Neije Raethuys subs. prov. Gelderland		400		400
Totaal		415		415

De ontvangen voorschotten EU kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Omschrijving	Saldo per 31-12-16	Toevoegingen	Vrijgev. bedragen	Saldo per 31-12-17
SU: Interreg V Zicht op heden en verleden		133		133
Totaal		133		133

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Met de bibliotheek worden geen meerjarige budgetafspraken meer gemaakt zoals in het verleden wel het geval was. De bibliotheek komt jaarlijks met een subsidieaanvraag voorzien van een productenbegroting. Die laatste is gebaseerd op de 5 wettelijk taken voor een bibliotheek zoals vastgelegd in de 'Wet stelsel openbare bibliotheken'.

Voor het overige is ten aanzien van subsidiëring van de bibliotheek de algemene subsidieverordening van toepassing alsmede de subsidieregeling 'Cultuur en Ontmoeting 2016'.

De bibliotheek heeft invulling weten te geven aan de bij de KTD 2014 opgelegde bezuinigingsopdracht.

Voor 2018 is een subsidiebedrag verleend van € 676.887,--. Dit bedrag is exclusief de subsidie voor de combinatiefunctionaris "Lees/mediacoach".

In 2017 is aan Sensire Algemeen Maatschappelijk Werk een budgetsubsidie verleend van € 103.000. Deze subsidie is verleend voor de activiteiten sociaal raadsliedenwerk en budgetcoaching. Voor 2018 wordt hetzelfde bedrag beschikbaar gesteld.

In 2016 heeft de gemeenteraad besloten voor zwembad de Hoevert in Didam de exploitatieovereenkomst met Sportfondsen voort te zetten voor een periode van 4 jaar (tot en met 2020). In de nieuwe overeenkomst geldt dat de gemeente vaste bedragen beschikbaar stelt (€ 156.577 voor de exploitatie en € 35.000,- voor het onderhoud). De risico's worden vanaf nu gedragen door Sportfondsen en niet meer door de gemeente. In 2017 is de exploitatie verlopen zoals gepland. Er zijn geen afwijkingen en verwacht wordt dat dit ook voor 2018 gaat gelden.

Voor sportcomplex Montferland bestaat een exploitatieovereenkomst. De overeenkomst loopt door tot 2030. In de begroting 2017 is een bedrag opgenomen van € 411.000 en de exploitatie is verlopen zoals gepland met een vast bedrag van de gemeente en het risico bij de exploitant Laco. Voor 2018 is het niet anders, zodat hier geen verrassingen gaan ontstaan.

In 2017 is aan Welcom een subsidie verleend van € 1.647.822,--. Dit bedrag is inclusief het beheer van het Albertusgebouw. Dit bedrag is exclusief de subsidiëring van de combinatiefunctionaris, Schuldhulpmaatje en de Maatschappelijke begeleiding nieuwkomers. Dit bedrag past binnen het bedrag dat de raad voor 2017 aan Welcom beschikbaar heeft gesteld. Voor 2018 wordt een bedrag van € 1.660.874 beschikbaar gesteld.

Muziekschool Oost-Gelderland hebben we voor 2018 een subsidie verleend van € 151.557,--.

Het Musiater (inmiddels is de naam omgevormd in 'Kunstwerk!') hebben wij voor 2018 een subsidie verleend van € 117.551,--.

Beide bedragen zijn exclusief de subsidies in het kader van de combinatiefuncties voor de cultuurcoördinator. Wel is bij voornoemde subsidiebedragen rekening gehouden met de resultaten uit de laatste kerntakendiscussie (2014).

Met zowel MOG als Kunstwerk worden geen meerjarige subsidieafspraken gemaakt.

Afvalverwerking:

De verwerking van al het restafval uit huishoudens in Montferland geschiedt per 1-1-2015 door Sita ReEnergy Roosendaal B.V.. Daarvoor loopt een contract tot 31-12-2019. Per 1-1-2017 bedraagt het tarief € 73,99 per ton. Het tarief wordt jaarlijks geïndexeerd (loon en prijspeilwijzigingen) overeenkomstig artikel 4.4. van de overeenkomst.

Voor de verwerking van het groente-, fruit- en tuinafval loopt sedert 1-1-2018 een contract met Remondis Dusseldorp BV. Per 1 januari 2018 bedraagt het tarief € 43,00 per ton. Het tarief wordt jaarlijks geïndexeerd (loon en prijspeilwijzigingen) overeenkomstig artikel 5.4. van de overeenkomst. Het contract eindigt op 31-12-2019.

Vakantiedagen:

Eind 2017 bedraagt het saldo verlofuren 11.671.

Dit vertegenwoordigt een bedrag van € 419.000, uitgaande van een gemiddeld uurloon.

Opgenomen bedrag voor verstrekte waarborgen aan natuurlijke- en rechtspersonen

Geldnemer	Aard/Omschrijving	Oorspronkelijk bedrag	Percentage Borgstelling	Restant 31-12-16	Restant 31-12-17	waarvan door gemeente gewaarborgd
Sportverenigingen	uitbr./bouw park/clubgebouw	869	100%	494	460	460
Sportverenigingen	sportleningen 50% SWS	157	50%	77	100	50
Stg Huis Bergh	restauratie kasteel	345	100%	87	81	81
Vitens NV	aansl.sup.onrend.panden	189.200		8.286	7.374	200
Stg Plavei	vervolg BNG lening 68857	1.743	100%	1.743	1.743	1.743
Stg Plavei	woningb.achtervang WSW	147.620	50%	144.635	141.628	70.814
Stg Woonzorg Nederland	woningb.achtervang WSW	11.013	50%	6.542	10.282	5.141
Stg Vestia	woningb.achtervang WSW	2.000	50%	2.000	2.000	1.000
Stg De Woonplaats	woningb.achtervang WSW	15.500	50%	15.500	0	0
Gewaarborgde leningen		368.447		179.364	163.668	79.490

Ontwikkelingen na balansdatum

Er hebben zich geen noemenswaardige ontwikkelingen voorgedaan na balansdatum.

Schatkistbankieren

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)				
	Verlagjaar			
Drempelbedrag	606			
	Kwartaal1	Kwartaal2	Kwartaal3	Kwartaal4
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	216	247	277	224
Ruimte onder het drempelbedrag	390	359	329	383
Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag				
	Verlagjaar			
Begrotingstotaal verslagjaar	80.821			
Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	80.821			
Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	-			
Drempelbedrag	606			
(2) Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen				
	Kwartaal1	Kwartaal2	Kwartaal3	Kwartaal4
Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	19.418	22.470	25.508	20.575
Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	216	247	277	224

3.3 Overzicht van baten en lasten 2017

Omschrijving programma	<i>(Bedragen x € 1.000)</i>											
	Realisatie 2016			Begroting 2017 voor wijziging			Begroting 2017 na wijziging			Realisatie 2017		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Relatie inwoners en bestuur	7.588	814	-6.774	4.162	2.288	-1.874	4.157	2.598	-1.559	3.868	2.614	-1.254
Ruimtelijke ontwikkeling	6.504	4.665	-1.840	1.183	164	-1.019	2.199	1.049	-1.150	6.606	6.321	-285
Beheer leefomgeving	13.876	6.738	-7.138	11.328	7.272	-4.056	11.938	7.695	-4.243	11.976	7.865	-4.110
Economie en toerisme	11.485	10.701	-784	669	409	-260	1.452	663	-789	7.250	8.868	1.618
Gezondheid en bevord. gezonde leefstijl	4.152	493	-3.659	4.088	525	-3.562	3.904	529	-3.375	3.919	536	-3.383
Jeugd, onderwijs en cultuur	15.548	1.661	-13.888	17.032	1.746	-15.286	19.129	1.931	-17.199	18.151	2.065	-16.086
Maatsch. ondersteuning en veiligheid	16.511	883	-15.627	11.031	800	-10.231	12.005	622	-11.383	12.279	611	-11.667
Werk en inkomen	18.958	8.249	-10.709	17.696	8.385	-9.311	16.214	8.485	-7.729	15.653	7.950	-7.703
Sub-totaal programma's	94.622	34.202	-60.420	67.190	21.589	-45.600	70.998	23.572	-47.426	79.702	36.831	-42.871
Algemene dekkingsmiddelen	914	61.111	60.197	2.698	58.351	55.654	2.408	57.738	55.330	3.271	57.990	54.719
Overhead en ondersteuning	0	0	0	10.665	233	-10.433	10.845	232	-10.613	10.851	355	-10.496
Vermootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.017	0	-1.017
Sub-totaal overig	914	61.111	60.197	13.363	58.584	45.221	13.253	57.970	44.717	15.139	58.345	43.206
Saldo van lasten en baten	95.536	95.313	-223	80.553	80.173	-380	84.252	81.543	-2.709	94.841	95.175	335
Mutaties reserves												
Relatie inwoners en bestuur	0	578	578	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ruimtelijke ontwikkeling	1.471	1.065	-406	0	56	56	57	72	16	1.230	502	-728
Beheer leefomgeving	558	662	104	0	100	100	166	139	-26	205	139	-66
Economie en toerisme	30	155	125	0	0	0	179	179	0	3.128	1.679	-1.449
Gezondheid en bevord. gezonde leefstijl	19	1.165	1.145	0	37	37	0	180	180	26	0	-26
Jeugd, onderwijs en cultuur	28	404	376	50	127	77	189	2.343	2.154	206	332	127
Maatsch. ondersteuning en veiligheid	59	635	576	0	327	327	220	354	134	993	2.270	1.277
Werk en inkomen	0	0	0	0	0	0	974	617	-357	1.080	995	-85
Algemene dekkingsmiddelen	3.918	5.081	1.163	218	0	-218	2.990	3.598	609	2.990	3.673	684
Sub-totaal mutaties reserves	6.084	9.746	3.662	268	648	380	4.775	7.484	2.709	9.857	9.592	-266
Saldo dienstjaar	3.439	0	-3.439	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultaat	105.059	105.059	0	80.821	80.821	0	89.026	89.026	0	104.697	104.767	69

3.4 Waarderingsgrondslagen

Bij het samenstellen van de rekening zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. wettelijke bepalingen inzake jaarverslaglegging;
2. waarderingsgrondslagen;
3. grondslagen ter bepaling van het saldo c.q. resultaat.

Zowel de verschillen tussen de jaarrekening 2016 en de jaarrekening 2017 alsmede de verschillen tussen de begroting 2017 en de jaarrekening 2017 zijn op de beleidstaken afzonderlijk toegelicht.

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Afschrijvingstermijnen

Materiële vaste activa	
<i>Activa derden</i>	
nieuwbouw	40 jaar
verbouw / uitbreiding	25 jaar
bijdrage restauratie	25 jaar
<i>Gronden en terreinen</i>	
ondergrond gebouwen, sportvelden en overige ondergrond	geen afschrijving
<i>Woningen/bedrijfsgebouwen</i>	
nieuwbouw	40 jaar
verbouw/uitbreiding en restauratie	25 jaar
(kleinere) bouwkundige aanpassingen (w.o. ARBO voorzieningen)	10 jaar
aankoop bestaand gebouw	25 jaar
semipermanente gebouwen	15 jaar
technische installaties gebouwen (CV installaties, liften, afzuigers)	15 jaar
airconditioning en beveiliging	10 jaar
terreininrichting (hekwerken, tuin, parkeerruimte)	20 jaar
meubilair/stoffering (bureaustoelen, koffieautomaten, gordijnen, etc.)	10 jaar
bureaus, kasten	20 jaar
paternosterkasten	15 jaar
<i>Woonwagens</i>	
nieuwbouw en standplaatsen	25 jaar
<i>Schoolgebouwen/gymnastiekaccommodaties</i>	
1e inrichting gebouw/lokaal	20 jaar
Overige (zie onder woningen / bedrijfsgebouwen)	
<i>Vervoermiddelen</i>	
overige voertuigen	8 tot 15 jaar
<i>Machines, apparaten en installaties</i>	
computerapparatuur (servers, printers, etc.)	4 jaar
computerprogrammatuur (incl. implementatiekosten)	5 jaar
verbindingsmiddelen (C2000, telefooncentrale, mobilfoon)	7 jaar

overige apparatuur	8 tot 10 jaar
<i>Overige activa</i>	
containers vuilverzameling, afvalbakken	10 jaar
luchtfoto's	3 jaar
<i>Grond, weg- en waterbouw</i>	
aanleg/herinrichting wegen incl. fiets- en voetpaden (max.)	20 jaar
openbare verlichting (armaturen)	20 jaar (max.)
openbaar groen (parken etc.)	20 jaar (max.)
straatmeubilair	10 jaar (max.)
verkeerslichtinstallaties	15 jaar (max.)
aanleg sportvelden (groene sportvelden, tennisbanen, wetrvelden)	15 jaar (max.)
<i>Riolering</i>	
GRP aanleg en vervanging riool	60 jaar
GRP drukriolering	45 jaar
GRP elektromechanisch	15 jaar

Overig

Verder wordt rekening gehouden met de volgende uitgangspunten:

- Activa met een verkrijgingprijs van minder dan € 15.000 worden niet geactiveerd, uitgezonderd gronden en terreinen. Deze worden altijd geactiveerd.
- Onder activa met een meerjarig maatschappelijk nut, zoals bedoeld in artikel 35 lid 1c van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten, worden verstaan investeringen in aanleg en onderhoud van: (inrichting) wegen, waterwegen; civiele kunstwerken, groen en kunstwerken.
- Investeringen voor aankoop en vervaardiging van activa met een meerjarig maatschappelijk nut, waartoe is besloten na 1 januari 2017, worden onder aftrek van bijdragen van derden geactiveerd. Het actief wordt lineair afgeschreven over de verwachte levensduur van het actief met een maximum van 20 jaar.
- De immateriële en materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingprijs, verminderd met eventueel ontvangen bijdragen of onttrekkingen aan voorzieningen en afschrijvingen.
- Afschrijving van de activa vindt plaats op lineaire of annuïteiten basis met in achtneming van de verwachte gebruiksduur of nuttigheidsduur van het object.
- Het komt voor dat een (vervanging)investering pas in de loop van het jaar plaatsvindt. Het is dan niet reëel om over een volledig jaar af te schrijven. Als uitgangspunt is genomen dat over investeringen die plaatsvinden in de loop van het jaar niet wordt afgeschreven. De eerste afschrijving vindt plaats in het volgende boekjaar.
- Bij de behandeling van de begroting 2016 is een nieuw gemeentelijke rioleringsplan (GRP) voor de gemeente Montferland vastgesteld voor de jaren 2016 t/m 2019.
- De waardering van de overige activa en passiva geschiedt in het algemeen tegen de nominale waarden. Wanneer hiervan wordt afgeweken, is dit in de toelichting van de desbetreffende post vermeld.
- De in de grondexploitatie ingebrachte gronden zijn geactiveerd als onderhanden werken; Deze zijn verantwoord op basis van de vervaardigingkosten verminderd met de opbrengst van grondverkoop.
Het saldo van per 31 december 2015 "Nog niet in exploitatie genomen gronden" zijn, voor zover er vooruitzichten zijn om deze alsnog voor 1 januari 2019 in exploitatie te nemen, gewaardeerd als Maatschappelijke vaste activa.
- De financiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Hierop wordt in beginsel geen afschrijving toegepast. Wanneer hiervan wordt afgeweken, is dit in de toelichting bij de betreffende post vermeld.
- De debiteuren zijn opgenomen voor de nominale waarde. Oninbare posten < 1 jaar en kwijtgescholden belastingen worden functioneel geboekt, d.w.z. rechtstreeks ten laste van

de exploitatierekening; oninbare privaat- en publiekrechtelijke vorderingen (>1 jaar) zijn ten laste geboekt van de voorziening dubieuze debiteuren.

- Reserves worden gevormd conform door de raad ter zake genomen besluiten. Ook onttrekkingen aan deze reserves geschieden door conform daartoe strekkende raadsbesluiten. Afwijkingen ten opzichte van de begroting lopen via de winstbestemming.
- Bestemmingsreserves zijn voor een specifiek doel afgezonderde bestanddelen van het eigen vermogen.
- Voorzieningen worden op grond van meerjarenramingen gevormd om fluctuaties in exploitatiekosten en risico's te kunnen opvangen. Jaarlijks worden de voorzieningen, zo nodig via extra dotaties, op het gewenste niveau gebracht. Het gewenste niveau betekent niet te hoog, maar zeker niet te laag. Voorzieningen kunnen geen negatief saldo hebben (ook niet tijdelijk).
- Ter gelijkmatige verdeling van de kosten over langere perioden zijn onder voorzieningen posten opgenomen die het karakter dragen van een egalisatierekening. Alleen de dotaties aan voorzieningen worden functioneel verantwoord.

Grondslagen voor winst - en resultaatbepaling

De lasten en baten worden tegen de nominale waarde zoveel mogelijk toegerekend naar de periode waarop zij betrekking hebben.

- Verliezen worden genomen op het moment dat deze voorzienbaar zijn.
- Winsten worden eerst verantwoord nadat deze daadwerkelijk gerealiseerd zijn. Voor winsten in de grondexploitatie wordt met ingang van 2017 de "Percentage of completion"-methode toegepast.
- De dividenduitkeringen, de vakantiegeldverplichtingen aan het personeel, de FPU uitkeringen en een gedeelte van de wethouders pensioenen zijn verwerkt op basis van het kasstelsel. Het restant van de wethouders pensioenen is ten laste van een voorziening gebracht. De afschrijvingen worden conform de afschrijvingstermijn berekend. Indien de boekwaarden bedrijfseconomisch niet meer rendabel zijn worden extra afschrijvingen toegepast. De rentelasten van investeringen worden via het voorcalculatorische renteomslag percentage ten laste van de exploitatie geboekt.
- Aan de reserves is, overeenkomstig het vastgestelde percentage in de begroting, rente toegevoegd.

Kostenplaatsen

De verdeling van de kosten van de hoofdkostenplaatsen geschiedt via een voorcalculatorische verdeling.

- De directe kosten van salarissen en sociale lasten, met uitzondering van de leidinggevend en de medewerkers in de "Piofach"-functies, worden zodanig verdeeld dat deze kosten zoveel mogelijk rechtstreeks op de producten worden verantwoord.
- De uurbesteding van medewerkers ten behoeve van investeringen en grondexploitaties is op basis van de werkelijk gewerkte uren verantwoord.
- Prijsverschillen (salariskosten) zijn bij de bestuur rapportages, indien bekend, zoveel mogelijk bijgeraamd.
- Hoeveelheidverschillen zijn niet bijgeraamd en komen tot uiting op de producten. In totaliteit (balans en exploitatie) hebben deze hoeveelheidverschillen geen gevolgen.
- Het restant van de niet verdeelde kosten blijft ten laste van het programma "Overhead". Verder worden de volgende kostensoorten integraal getoetst en niet afzonderlijk toegelicht op de afzonderlijke producten:
 - loonkosten
 - advertentiekosten
 - abonnementen
 - kosten voor studie en congressen
 - kapitaallasten

In de jaarrekening zijn uitsluitend de directe kosten toegelicht, niet de doorbelastingen per product.

Wettelijke bepalingen inzake de jaarverslaglegging

De jaarstukken bestaan uit het jaarverslag en de jaarrekening. Het jaarverslag betreft de inhoudelijke verantwoording over hetgeen al dan niet is gerealiseerd. Bij de jaarrekening ligt de nadruk op de financiële verantwoording.

3.5 Programma's analyse 3e w-vraag

01. Wat heeft het gekost?

Bedragen x1000

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	6.389	4.162	4.157	3.868
Baten	2.373	2.288	2.598	2.614
Saldo van lasten en baten	-4.015	-1.874	-1.559	-1.254
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen	0	0	0	0
Onttrekkingen	578	0	0	0
Mutaties reserves	578	0	0	0
Gerealiseerd resultaat	-3.437	-1.874	-1.559	-1.254

Verschillenanalyse

"-" = nadelig (bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Rekening 2017	Vershil	Begroting 2017	Rekening 2017	Vershil
Lasten programma	6.389	3.868	2.521	4.157	3.868	289
Baten programma	2.373	2.614	241	2.598	2.614	16
Saldo van lasten en baten	-4.015	-1.254	2.761	-1.559	-1.254	305

De belangrijkste verschillen (> € 50.000) ten opzichte van de jaarrekening 2016 en de begroting 2017 na wijziging worden hierna toegelicht.

	t.o.v. jaarrek. 2016	V/N	t.o.v. begroting 2017	V/N
<i>Bestaand beleid:</i>				
Bestuurlijke samenwerking				
In 2016 hebben we een bedrag van € 564.000 betaald aan de Regio Achterhoek, inclusief een uittreedvergoeding van € 414.000. De uittreedvergoeding is in 2016 gedekt middels een onttrekking aan de reserve "Ontvlechtingkosten KTD". Na uittrede zijn deze lasten in 2017 vervallen.	568	V		
In 2017 hebben we een eindafrekening van de Stadsregio ontvangen (€ 125.000 voordeel). Daartegenover hebben we ingaande 2017 een bijdrage van € 53.000 betaald aan het gemeenschappelijk orgaan Arnhem-Nijmegen.	68	V		
Bestuur				
Ten behoeve van de pensioenvoorziening voor (voormalig) wethouders vindt periodiek een herbeoordeling plaats van de	207	V	238	V

benodigde voorziening. In 2017 was er een lagere storting nodig dan geraamd en ook lager dan in 2016. Bovendien is in 2017 nog een bedrag vrijgevallen uit deze voorziening.				
De lasten voor voormalige bestuurders waren in 2017 hoger dan in 2016, wel conform begroting 2017	119	N		
Werkbudget wijk- en kerngericht werken				
Bij de resultaatbestemming wordt voorgesteld het restant budget van € 49.000 over te hevelen naar 2018			49	V
Omgevingsvergunning aanvraag				
De baten omgevingsvergunningen zijn € 188.000 hoger dan in 2016 als gevolg van de aantrekkende economie. Dit onderdeel viel in 2016 onder programma 2 Wonen (met ingang van 2017: Ruimtelijke ontwikkeling)	188	V		
Diverse producten Overige	34	V	18	N
Diverse producten bedrijfsvoering Doorbelasting uren etc.	1.815	V	0	
Totaal	2.761	V	305	V
Saldo van lasten en baten	2.761	V	305	V

02. Wat heeft het gekost?

Bedragen x1000

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	4.931	1.183	2.199	6.606
Baten	3.332	164	1.049	6.321
Saldo van lasten en baten	-1.599	-1.019	-1.150	-285
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen	1.471	0	57	1.230
Onttrekkingen	1.065	56	72	502
Mutaties reserves	-406	56	16	-728
Resultaat	-2.005	-963	-1.134	-1.013

Verschillenanalyse

"-" = nadelig (bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Rekening 2017	Vershil	Begroting 2017	Rekening 2017	Vershil
Lasten programma	4.931	6.606	-1.675	2.199	6.606	-4.407
Baten programma	3.332	6.321	2.989	1.049	6.321	5.272
Saldo van lasten en baten	-1.599	-285	1.314	-1.150	-285	865

De belangrijkste verschillen (> € 50.000) ten opzichte van de jaarrekening 2016 en de begroting 2017 na wijziging worden hierna toegelicht.

	t.o.v. jaarrek. V/N 2016		t.o.v. begroting V/N 2017	
<i>Bestaand beleid:</i>				
Ruimtelijke ordening				
In 2016 zijn er meer verzoeken van bestemmingsplanwijzigingen meegenomen in veegplannen dan in 2017. Dit heeft in 2017 geleid tot meer legesinkomsten (zoals ook geraamd voor 2017). In 2016 werden de uitgaven voor het Masterplan Didam verantwoord op dit programmaonderdeel. Vanaf 2017 worden deze verantwoord op het programmaonderdeel 'Volkshuisvesting'.	153	V	36	V
Volkshuisvesting				
Bij raadsbesluit van 31 maart 2016 is besloten om de starterslening voort te zetten ad. € 150.000. Dit bedrag is onttrokken aan de reserve volkshuisvesting. Ten opzichte van de jaarrekening 2017 betekent dit een voordeel. Vanaf 2017 worden de uitgaven voor het Masterplan Didam verantwoord op dit programmaonderdeel. In 2016 werden deze verantwoord op het programmaonderdeel 'ruimtelijke ordening'. Bij de resultaatbestemming wordt voorgesteld om € 90.000 te bestemmen voor Masterplan Didam en over te hevelen naar het boekjaar 2018.	133	V	103	V
Grondexploitatie (woningen)				
Voor een toelichting verwijzen wij u naar de paragraaf grondbeleid. Zowel winstnemingen als mutaties in voorzieningen zijn verrekend met de reserve grondexploitatie. Op grond van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) is ingaande 2017 de winst genomen op basis van het realisatiebeginsel in plaats van op basis van het voorzichtigheidsbeginsel.	642	V	888	V
Diverse producten				
Overig	67	V	57	V
Diverse producten bedrijfsvoering				
Doorbelasting uren, etc.	316	V	219	N
Totaal	1.067	V	618	V
Saldo van lasten en baten	1.314	V	865	V

03. Wat heeft het gekost?

Bedragen x1000

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	14.138	11.328	11.938	11.976
Baten	6.754	7.272	7.695	7.865
Saldo van lasten en baten	-7.383	-4.056	-4.243	-4.110
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen	558	0	166	205
Onttrekkingen	662	100	139	139
Mutaties reserves	104	100	-26	-66
Resultaat	-7.279	-3.956	-4.269	-4.176

Verschillenanalyse

"-" = nadelig (bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Rekening 2017	Vershil	Begroting 2017	Rekening 2017	Vershil
Lasten programma	14.138	11.976	2.162	11.938	11.976	-38
Baten programma	6.754	7.865	1.111	7.695	7.865	171
Saldo van lasten en baten	-7.383	-4.110	3.273	-4.243	-4.110	133

De belangrijkste verschillen (> € 50.000) ten opzichte van de jaarrekening 2016 en de begroting 2017 na wijziging worden hierna toegelicht.

	t.o.v. jaarrek. 2016	V/N	t.o.v. begroting 2017	V/N
<i>Bestaand beleid:</i>				
Afvalverwijdering en -verwerking				
Ten opzichte van de begroting zien we hogere opbrengsten verkoop oud papier (€ 39.000) en lagere lasten afvalverwerking (€ 28.000), met name als gevolg van een voordelige afrekening over 2016. Verrekening heeft plaatsgevonden met de egalisatiereserve afvalstoffenheffing. Op rekeningsbasis is uitgegaan van 100% kostendekking, op begrotingsbasis van 96%. Het voordeel voor de jaarrekening bedraagt € 122.000. Ten opzichte van 2016 is de opbrengst afvalstoffenheffing € 31.000 lager als gevolg van diverse verrekeningen uit voorgaande jaren. De lasten zijn € 107.000 hoger dan in 2016, met name als gevolg van hogere lasten voor inzameling kunststoffen (€ 71.000) en aanbestedstation RDL (€ 36.000).	138	N	67	V
Begraafplaatsen				

De begraafrechten zijn in 2017 € 33.000 hoger uitgevallen dan in 2016 omdat er meer verlengingen hebben plaatsgevonden. De lasten zijn in 2017 € 69.000 lager uitgevallen omdat in 2016 ruimingen hebben plaatsgevonden.	102	V		
Groenvoorzieningen				
In 2017 zijn er de nodige renovaties c.q. vervangingen van openbaar groen geweest die niet in de begroting waren voorzien. Het vervangen van damwanden bij het speelterrein bij de Hangaarts en de omvorming van de grindpaden op de begraafplaats in 's-Heerenberg zijn daar voorbeelden van.			86	N
Openbare verlichting				
Het voordeel ten opzichte van 2016 bedraagt € 61.000 als gevolg van lagere lasten voor elektra (€ 13.000) en als gevolg van minder storingen en vervangingen (€ 48.000).	61	V		
Riolering				
Ten opzichte van de begroting is het voordeel met name ontstaan door een hogere rioolheffing dan geraamd als gevolg van een hoger waterverbruik (€ 91.000). Daarnaast zijn de exploitatielasten per saldo € 22.000 lager dan geraamd. Conform bestendige gedragslijn is het saldo van lasten en baten toegevoegd aan de reserve onderhoud riolering en rioolrenovaties. Dit betreft een bedrag van € 30.000. Hierbij wordt ook rekening gehouden met toegerekende lasten in het kader van de bedrijfsvoering. Op rekeningsbasis is uitgegaan van een kostendekking van 100% (op begrotingsbasis 98%). Dit levert voor de jaarrekening een voordeel op van € 62.000.			113	V
Ten opzichte van 2016 zijn de kapitaallasten van de riolering € 528.000 lager, met name als gevolg van lagere rentelasten. Daarnaast zijn de baten voor de rioolheffing € 409.000 hoger dan in 2016 als gevolg van de stijging van de tarieven voor de rioolheffing. De overige exploitatielasten zijn per saldo € 34.000 voordeliger ten opzichte van 2016.	971	V		
Verkeersmaatregelen				
Ten opzichte van de begroting bedraagt het nadeel € 62.000. Dit wordt veroorzaakt door enerzijds hogere uitgaven voor de aanpassing rotonde Bievanckweg-Beekseweg (€ 25.000) en anderzijds de afwikkeling herinrichting Didamseweg in Loerbeek (€ 32.000). Tenslotte zijn de uitgaven voor verkeersborden € 5.000 hoger dan geraamd.			62	N
Het nadeel ten opzichte van 2016 bedraagt € 95.000. Dit nadeel wordt veroorzaakt door uitgaven voor aanpassing van de rotonde Bievanckweg-Beekseweg (€ 50.000, waarvan € 25.000 is gedekt middels een onttrekking aan de reserve onderwijshuisvesting), verkeersmaatregelen Symbion (€ 15.000) en in-	95	N		

richting schoolzones in Loil en Braamt (€ 17.000) en de aanschaf van WhatsApp borden (€ 13.000).				
Wegen, straten en pleinen				
In het kader van de financiële maatregelen begroting 2016 is de storting in de voorziening groot onderhoud wegen in 2016 verlaagd met € 300.000. Rekening houdend met de inflatiecorrectie in 2017 bedraagt het nadeel ten opzichte van 2016 € 313.000.	313	N		
Bij de vaststelling van de begroting 2016 heeft u besloten tot extra afschrijvingen investeringen maatschappelijk nut in 2015 en 2016. Deze extra lasten zijn gedekt middels een onttrekking aan de reserve "Verkoop aandelen Nuon". Deze afschrijvingslasten bedroegen in 2016 € 145.000.	145	V		
Kredieten en projecten die (mede) gedekt worden middels een onttrekking aan reserves lopen via de exploitatie. Het betreft in 2016 en 2017 de volgende projecten: revitalisering centrum 's-Heerenberg, herinrichting Nekkum en revitalisering Plantsoensingel Zuid.	315	V		
Milieu algemeen				
Ingaande 2017 werkt de ODA (Omgevingsdienst Achterhoek) met een zogenaamde outputbegroting. Dit betekent dat alle gemeenten alleen betalen voor de onderdelen die ze afnemen. Ten opzichte van de begroting betekent dit voor ons een voordeel van € 43.000 en ten opzichte van 2016 een voordeel van € 126.000.	126	V	43	V
Diverse producten				
Overig	36	N	33	V
Diverse producten bedrijfsvoering				
Doorbelasting uren etc.	2.234	V	26	N
Totaal	3.372	V	82	V
Nieuw beleid:				
Toegankelijkheid openbare ruimte. In de begroting 2017 is een bedrag van € 50.000 beschikbaar gesteld. Bij de resultaatbestemming wordt voorgesteld een bedrag van € 12.000 door te schuiven naar 2018.	38	N	12	V
Montferland Energieneutraal 2030. In de begroting 2017 is een bedrag van € 100.000 beschikbaar gesteld. Bij de resultaatbestemming wordt voorgesteld een bedrag van € 39.000 door te schuiven naar 2018.	61	N	39	V
Saldo van lasten en baten	3.273	V	133	V

04. Wat heeft het gekost?

Bedragen x1000

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	11.485	669	1.452	7.250
Baten	11.006	409	663	8.868
Saldo van lasten en baten	-479	-260	-789	1.618
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen	30	0	179	3.128
Onttrekkingen	155	0	179	1.679
Mutaties reserves	125	0	0	-1.449
Resultaat	-354	-260	-789	169

Verschillenanalyse

"-" = nadelig (bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Rekening 2017	Vershil	Begroting 2017	Rekening 2017	Vershil
Lasten programma	11.485	7.250	4.235	1.452	7.250	-5.798
Baten programma	11.006	8.868	-2.138	663	8.868	8.205
Saldo van lasten en baten	-479	1.618	2.097	-789	1.618	2.407

De belangrijkste verschillen (> € 50.000) ten opzichte van de jaarrekening 2016 en de begroting 2017 na wijziging worden hierna toegelicht.

	t.o.v. jaarrek. 2016	V/N	t.o.v. begroting 2017	V/N
<i>Bestaand beleid:</i>				
Economische ontwikkeling				
Bij de resultaatbestemming wordt voorgesteld om € 50.000 te bestemmen voor Innovatiefonds Gemeente Montferland (IGM) en over te hevelen naar het boekjaar 2018.			50	V
Grondexploitatie industrieterreinen				
Voor een toelichting verwijzen wij u naar de paragraaf grondbeleid. In 2017 is een bedrag van € 1.500.000 aanvullend toegevoegd aan de voorziening grondexploitatie A18 Bedrijvenpark. Deze aanvullende storting is gedekt middels een onttrekking aan de reserve grondexploitatie. Op grond van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) hebben we de winstnemingen ingaande 2017 gebaseerd op het realisatiebeginsel in plaats van op het voorzichtigheidsbeginsel. De winstnemingen zijn toegevoegd aan de reserve grondex-	2.474	V	2.646	V

exploitatie. Tegenover de winstneming op grondexploitatie Docks NLD staat een bijdrage aan de gemeente Doetinchem (75%) en een verplichting vennootschapsbelasting (25%). Een en ander is expliciet besloten bij de vaststelling van de begroting 2017.				
Toerisme en recreatie				
In 2017 heeft de gemeente de NK Wielrennen georganiseerd. Bij de bestuursrapportage is dit budget verhoogd met € 400.000. In de 2e helft van 2018 is dit project financieel definitief afgewikkeld. De overschrijding van € 50.000 ten opzichte van de begroting heeft betrekking op deze afwikkeling. Het nadeel ten opzichte van de jaarrekening 2016 wordt een bedrag van € 549.000 eveneens veroorzaakt door de organisatie van deze NK. Daarnaast is een subsidie van € 10.000 betaald voor 's-Heerenberg Kasteelstad via het project Revitalisering centrum 's-Heerenberg. Dit laatste bedrag is gedeckt middels een onttrekking aan de reserve Masterplan 's-Heerenberg.	559	N	50	N
Diverse producten				
Overig	5	V	59	N
Diverse producten bedrijfsvoering				
Doorbelasting uren, etc.	177	V	180	N
Totaal	2.097	V	2.406	V
Saldo van lasten en baten	2.097	V	2.407	V

05. Wat heeft het gekost?

Bedragen x1000

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	4.550	4.088	3.904	3.919
Baten	493	525	529	535
Saldo van lasten en baten	-4.057	-3.562	-3.375	-3.383
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen	19	0	0	26
Onttrekkingen	1.165	37	180	0
Mutaties reserves	1.145	37	180	-26
Resultaat	-2.912	-3.526	-3.195	-3.409

Verschillenanalyse

"-" = nadelig (bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Rekening 2017	Vershil	Begroting 2017	Rekening 2017	Vershil
Lasten programma	4.550	3.919	631	3.904	3.919	-15
Baten programma	493	535	42	529	535	6
Saldo van lasten en baten	-4.057	-3.383	674	-3.375	-3.383	-8

De belangrijkste verschillen (> € 50.000) ten opzichte van de jaarrekening 2016 en de begroting 2017 na wijziging worden hierna toegelicht.

	t.o.v. jaarrek. 2016	V/N	t.o.v. begroting 2017	V/N
<i>Bestaand beleid:</i>				
Groene sportvelden en terreinen				
Het voordeel ten opzichte van 2016 bedraagt € 60.000. Een bedrag van € 30.000 heeft betrekking op subsidies die we niet meer opgenomen hebben als nog te betalen en het restant van eveneens € 30.000 heeft betrekking op diverse exploitatielasten.	60	V	38	V
Sportaccommodaties				
Door een lagere boekwaarde zijn de rentelasten in 2017 beduidend lager dan de rentelasten in 2016.	343	V	30	N
Sportbevordering				
Door een definitieve afrekening over 2016 aan sportfondsen Didam B.V. te hebben betaald is de oude overeenkomst helemaal afgewikkeld. Met ingang van 2017 is de nieuwe overeenkomst van kracht, waarbij het risico bij Sportfondsen ligt. Verder zijn er onderzoekskosten gemaakt in 2017 voor een onderzoek naar de toekomst van zwembad de Hoevert.	29	V	62	N
Leefstijlprojecten				
Van de Provincie is tot 2018 een projectsubsidie ontvangen	30	V	50	V

via regionale samenwerking op het terrein van sport: "Achterhoek in Beweging". Voor de gemeente Montferland betekent dit een voordeel, omdat het project uit bestaande middelen is gefinancierd.				
Diverse producten				
• Overig	13	V	4	N
Diverse producten bedrijfsvoering				
• Doorbelasting uren, etc.	199	V	0	
Totaal	674	V	8	N
Saldo van lasten en baten	674	V	8	N

06. Wat heeft het gekost?

Bedragen x1000

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	20.902	17.032	19.129	18.151
Baten	2.116	1.746	1.931	2.065
Saldo van lasten en baten	-18.786	-15.286	-17.199	-16.086
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen	28	50	189	206
Onttrekkingen	404	127	2.343	332
Mutaties reserves	376	77	2.154	127
Resultaat	-18.410	-15.209	-15.045	-15.959

Verschillenanalyse

"-" = nadelig (bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Rekening 2017	Vershil	Begroting 2017	Rekening 2017	Vershil
Lasten programma	20.902	18.151	2.750	19.129	18.151	978
Baten programma	2.116	2.065	-51	1.931	2.065	135
Saldo van lasten en baten	-18.786	-16.086	2.700	-17.199	-16.086	1.113

De belangrijkste verschillen (> € 50.000) ten opzichte van de jaarrekening 2016 en de begroting 2017 na wijziging worden hierna toegelicht.

	t.o.v. jaarrek. 2016	V/N	t.o.v. begroting 2017	V/N
<i>Bestaand beleid:</i>				
Accommodatiebeheer				
Door de lagere boekwaarde zijn de rente en afschrijvingen in 2017 lager (€ 1.276.000) dan in 2016. Dit komt o.a. door het verkopen/afstoten van de gebouwen Wijkcentrum Stokkum, Kelrehuus Kilder en Dorpshuis Zeddum. Door de nieuwe tarievenregeling zijn de huuropbrengsten van Willem van de Berghcentrum met ingang van 2017 hoger (€ 80.000). Toevoeging voorziening is in 2017 lager (€ 56.000) dan in 2016, doordat in 2016 een extra eenmalige dotatie is gedaan aan de voorzieningen.	1.412	V	17	V
Jeugdgezondheidszorg				
De afrekening over 2016 van de GGD is voordelig uitgevallen voor de deelnemende gemeenten. Voor Montferland is het voordeel een bedrag van afgerond € 38.000. Daarnaast is er minder geld uitgegeven aan preventie voor de jeugd, omdat vooraf bestemde projecten zoals familieonderwijs en lokale dagbesteding op een andere manier zijn gefinancierd (uit de reserves van de stichting Welcom). De niet	138	V	186	V

uitgegeven middelen worden teruggestort in de reserve decentralisaties Sociaal Domein.				
Kinderopvang				
Bij de resultaatbestemming wordt voorgesteld om € 54.000 te bestemmen voor scholing pedagogische medewerkers in het VVE en over te hevelen naar het boekjaar 2018. Daarnaast zijn er nog enkele kleine verschillen die niet nader worden toegelicht.	4	N	86	V
Overige recreatie				
Bij de resultaatbestemming wordt voorgesteld om € 56.000 te bestemmen voor huisvesting wagenbouwers carnaval en over te hevelen naar het boekjaar 2018. Daarnaast zijn er nog enkele kleine verschillen die niet nader worden toegelicht.	30	N	69	V
Bibliotheek Montferland				
Conform afgesloten vaststellingsovereenkomst met de stichting Plavei op 20 juli 2016 heeft de gemeente een bijdrage gedaan van € 180.000 voor de verbouwing van de voormalige bibliotheek en een gedeelte van de algemene ruimte tot twee appartementen in De Averhof te Beek. Deze bijdrage is gedekt middels een onttrekking uit de reserve ontvlechtingskosten KTD 2014. Daarnaast zijn er nog enkele kleine verschillen die niet nader worden toegelicht.	163	N	4	V
Onderwijshuisvesting				
Door een wijziging van de BBV rentesystematiek is het renteomslagpercentage verlaagd. Hierdoor zijn de rentelasten in 2017 beduidend lager dan de rentelasten in 2016. Eind 2017 is de boekwaarde van de St. Antoniuschool ingebracht in de grondexploitatie. Deze locatie zal her ontwikkeld gaan worden. Het nadeel wordt verrekend met de reserve onderwijshuisvesting.	901	V	123	N
Jeugdzorg				
Vanaf 1 januari 2015 is de gemeente verantwoordelijk geworden voor o.a. de uitvoering van de Jeugdzorg. Alle drie de transities (Jeugd, WMO en Participatiewet) lopen budgettair neutraal door de jaarrekening 2017. Per saldo vindt er voor het totaal op de transities een onttrekking plaats ten laste van de bestemmingsreserve decentralisaties Sociaal Domein.	106	N	762	V
Diverse producten				
Overig	53	V	112	V
Diverse producten bedrijfsvoering				
Doorbelasting uren, etc.	499	V	0	
Totaal	3.042	V	1.455	V
Nieuw beleid				
N.v.t.				
Totaal	0		0	
Saldo van lasten en baten	3.042	V	1.455	V

07. Wat heeft het gekost?

Bedragen x1000

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	11.299	11.030	12.005	12.279
Baten	411	800	622	611
Saldo van lasten en baten	-10.888	-10.231	-11.383	-11.667
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen	59	0	220	993
Onttrekkingen	635	327	354	2.270
Mutaties reserves	576	327	134	1.277
Resultaat	-10.312	-9.903	-11.249	-10.390

Verschillenanalyse

"-" = nadelig (bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Rekening 2017	Vershil	Begroting 2017	Rekening 2017	Vershil
Lasten programma	11.299	12.279	-980	12.005	12.279	-274
Baten programma	411	611	200	622	611	-11
Saldo van lasten en baten	10.888	11.667	-780	11.383	11.667	-285

De belangrijkste verschillen (> € 50.000) ten opzichte van de jaarrekening 2016 en de begroting 2017 na wijziging worden hierna toegelicht.

	t.o.v. jaarrek. 2016	V/N	t.o.v. begroting 2017	V/N
<i>Bestaand beleid:</i>				
Maatschappelijk werk				
Vanuit Sensire was personeel gedetacheerd naar de afdeling Zorg. Met ingang van 2017 is het personeel in dienst gekomen van de gemeente. Het bijbehorend budget van ruim € 340.000 is overgeheveld naar de afdeling Zorg. In 2016 is er een subsidie voor de Burgers van Diem uitbetaald voor een bedrag van circa € 71.000.	424	V	19	V
Regionale brandweer en rampenbestrijding				
In 2016 heeft de afrekening over 2015 plaatsgevonden bij de Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland (VNOG). Vanaf 2016 werkt de VNOG met 1 concernbegroting i.p.v. met verschillende clusterbegrotingen. Bij de afrekening 2015 zijn de opgebouwde clusterreserves van de Brandweer Achterhoek-West vrijgevallen. Voor Montferland betekent dit een voordeel van ruim € 310.000. Daarnaast zijn er nog enkele kleine verschillen die niet nader worden toelicht.	315	N	6	V
WMO - Voorziening mensen met een beperking				
In 2017 is er een groter beroep gedaan op de regelingen. Dit	384	N	110	N

geldt voor alle voorzieningen (rolstoelen, woonvoorzieningen en vervoersvoorzieningen). Met name de toename van kosten van de vervoersvoorzieningen vallen op: dit heeft alles te maken met de verhoogde bijdrage aan de Bedrijfsvoering organisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem-Nijmegen (BVO DRAN).				
WMO - Beleid en toeleiding				
In 2017 is een hogere bijdrage aan de regio (Achterhoek) verstrekt voor regionale taken in het kader van de WMO/Jeugd (nadeel € 67.000). Daarnaast treedt op dit product een voordeel op omdat ingaande 2017 de medewerkers van MEE niet langer worden ingehuurd, maar in dienst zijn getreden van de gemeente. Het nadeel wordt verrekend met de reserve sociaal domein.	241	V	19	N
WMO - Nieuwe taken 2015				
Het beroep op de WMO nieuwe taken (m.n. ondersteuning en begeleiding) is in 2017 toegenomen. Het voordeel in 2017 wordt verrekend met de reserve sociaal domein.	247	N	37	V
WMO - Eigen bijdrage				
Door een aanpassing in de wettelijke norm zijn de totale ontvangsten afgenomen	209	N	31	N
WMO - Hulp bij het Huishouden				
In de loop van 2016 hebben we ons beleid "Schoon en Leefbaar Huis, product financiering" op last van de rechter verlaten. Mede als gevolg daarvan zijn de uitgaven weer aanzienlijk toegenomen	1.048	N	252	N
Diverse producten				
Overig	7	V	65	V
Diverse producten bedrijfsvoering				
Doorbelasting uren, etc.	751	V		V
Totaal	793	N	298	N
Saldo van lasten en baten	780	N	285	N

08. Wat heeft het gekost?

Bedragen x1000

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	18.397	17.696	16.214	15.653
Baten	8.249	8.385	8.485	7.950
Saldo van lasten en baten	-10.148	-9.311	-7.729	-7.703
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen	0	0	974	1.080
Onttrekkingen	0	0	617	995
Mutaties reserves	0	0	-357	-85
Resultaat	-10.148	-9.311	-8.086	-7.787

Verschillenanalyse

"-" = nadelig (bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Rekening 2017	Verschil	Begroting 2017	Rekening 2017	Verschil
Lasten programma	18.397	15.653	2.744	16.214	15.653	561
Baten programma	8.249	7.950	-299	8.485	7.950	-535
Saldo van lasten en baten	-10.148	-7.703	2.445	-7.729	-7.703	26

De belangrijkste verschillen (> € 50.000) ten opzichte van de jaarrekening 2016 en de begroting 2017 na wijziging worden hierna toegelicht.

	t.o.v. jaarrek. 2016	V/N	t.o.v. begroting 2017	V/N
<i>Bestaand beleid:</i>				
Gemeentelijk minimabeleid				
De uitgaven zijn t.o.v. 2016 enigszins toegenomen doordat de uitgaven i.h.k.v. Meedoenregeling nu meer zijn ingebed. Daarnaast zijn de inkomsten wegens verhaal en terugverdering in 2016 incidenteel hoog geweest. Deze zijn in 2016 beïnvloed door een balansherwaardering van de (dubieuze) debiteuren Sociale Zaken.	261	N	42	N
Inkomensvoorzieningen:				
Het voordelig saldo op de uitvoering (Rijksbudget BUIG vs uitgaven) is evenals in 2016 aanzienlijk: afgerond € 1,4 mln. (2016: afgerond € 1,2 mln.). In de Berap en 2e marap is het grootste gedeelte van dit voordeel ingeboekt De jaarlijkse actualisatie van de balanspost dubieuze debiteuren heeft een negatief effect op het resultaat 2017	140	V	213	V
Statushouders				
In 2016 en 2017 zijn incidentele rijksbijdragen ontvangen voor de opvang en begeleiding van statushouders. De financieringsstroom is in de loop van 2017 overgegaan van doel-	105	N	46	N

uitkering naar Gemeentefonds (welke wordt verantwoord bij de Algemene Dekkingsmiddelen). het hier getoonde nadeel is derhalve slechts administratief van aard.				
Uitvoeringsplan Participatiewet (re-integratiemaatregelen)				
Het beschikbare budget en derhalve de uitgaven waren hoger dan in 2016. Niet alle uitgaven worden onder dit programma verantwoord. Budgettaire hebben de afwijkingen t.o.v. Rekening 2017 en begroting 2017 echter geen impact op de algemene middelen	153	N	64	N
Begeleide participatie (vm WSW)				
de uitgaven voor de vm. WSW (Laborijn en Presikhaaf) wordt geleidelijk aan lager doordat geen nieuwe instroom meer plaatsvindt. Dit geldt dientengevolge ook voor de rijksbijdrage. Deze rijksbijdrage verloopt via het Gemeentefonds (Algemene dekkingsmiddelen). Overigens zijn er in 2017 extra middelen gemoeid met de overgang van de Presikhaaf-medewerkers en zijn er incidentele kosten gemaakt voor de continuering voor de deelname aan de GR Laborijn. De incidentele kosten worden gedekt uit de egalisatiereserve Sociaal Domein.	1.196	V	23	V
Diverse producten				
Overige	0		1	N
Diverse producten bedrijfsvoering				
Doorbelasting uren etc.	1.628	V		
Totaal	2.445	V	26	V
Saldo van lasten en baten	2.445	V	26	V

40. Wat heeft het gekost?

Bedragen x1000

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	1.039	2.698	2.408	3.271
Baten	60.249	58.351	57.738	57.990
Saldo van lasten en baten	59.211	55.654	55.330	53.701
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen	7.357	218	2.990	2.990
Onttrekkingen	5.081	0	3.598	3.673
Mutaties reserves	-2.276	218	609	684
Resultaat	56.935	55.435	55.939	54.385

Verschillenanalyse

"-" = nadelig (bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Rekening 2017	Vershil	Begroting 2017	Rekening 2017	Vershil
Lasten programma	11.900	3.271	13.121	2.408	3.271	-863
Baten programma	71.111	57.990	8.629	57.738	57.990	252
Saldo van lasten en baten	59.211	54.719	-4.492	55.330	54.719	-612

De belangrijkste verschillen (> € 50.000) ten opzichte van de jaarrekening 2016 en de begroting 2017 na wijziging worden hierna toegelicht.

	t.o.v. jaarrek. 2016	V/N	t.o.v. begroting 2017	V/N
<i>Bestaand beleid:</i>				
Gemeentefonds				
De totale uitkering (Algemene uitkering, Integratie-uitkeringen en Decentralisatie-uitkeringen) bedraagt in 2017 ruim € 47 mln. en is hiermee lager dan het niveau 2016. Dit wordt niet veroorzaakt door de component Algemene uitkering, die heeft een vergelijkbare omvang als in 2016. De belangrijkste reden is de afbouw in het onderdeel Integratie-uitkering Sociaal Domein	2.641	N		
Deelnemingen / beleggingen / nutsbedrijven				
Het voordeel ten opzichte van 2016 bedraagt € 79.000. Dit wordt veroorzaakt door hogere dividenduitkeringen van de BNG (€ 12.000) en Alliander (€ 67.000).	79	V		
Financiering / Kapitaallasten				
Financiering: Door de wijziging van de BBV-regels zijn met ingang van 2017 de posten Bespaarde rente eigen financieringsmiddelen en gecalculeerd renteresultaat vervallen. Door de wijziging van het BBV worden minder rentelasten doorbelast aan de verschillende producten zodat daar een voordeel	2.361	N	43	N

ontstaat. Voor de totale exploitatie van de gemeente is er geen verschil.				
Kapitaallasten: Jaarlijks daalt het bedrag aan betaalde rente op vaste geldleningen. Per saldo is er € 167.000 minder betaald aan rente. Daar staat tegenover dat er, mede door de wijziging van de BBV-regels, € 177.000 minder kon worden doorbelast aan de grondexploitatie. Verder zijn op dit product, door de wijziging van de BBV-regels, de posten rente eigen financieringsmiddelen en het renteresultaat vervallen, alsmede de doorbelaste rente aan andere producten verlaagd. Per saldo is dit een voordeel van € 245.000 op dit product. Zie ook de toelichting bij het product Financiering.	245	V		
Overige algemene dekkingsmiddelen				
Stelposten: Betreft een administratief-technisch nadeel. In de 2e Marap is geanticipeerd op diverse kleinere voordelen < € 25.000. Deze voordelen zijn destijds verzameld opgenomen bij dit onderdeel. De werkelijke voordelen treden op bij de diverse programmaonderdelen. Op rekeningsbasis is deze stelpost niet volledig gerealiseerd.			325	N
Voormalig personeel: Bij dit onderdeel komen de lasten tot uitdrukking van voormalig personeel (bijstelling WW-verplichtingen, premieafdrachten e.d.) voor zover deze verplichtingen niet zijn geraamd in de voorziening "Verplichtingen personeel".			54	N
Algemene baten lasten: Voor latente belastingverplichtingen dient er o.b.v. een concept-rapport van de Belastingdienst inz. de BTW over de jaren 2012-2016 een bijstorting plaats te vinden. Daarentegen hebben over voorgaande jaren enkele BTW verrekeningen plaatsgevonden. Dit levert voor 2017 een niet-geraamd voordeel op van € 25.000	222	N	197	N
OZB en reclamebelasting				
De voordelen op deze onderdelen ten opzichte van de jaarrekening 2016 bedragen € 79.000	79	V		
Diverse producten				
Overig	57	V	7	V
Diverse producten bedrijfsvoering				
Doorbelasting uren etc.	272	V		
Totaal	4.492	N	612	N
Nieuw beleid				
N.v.t.				
Saldo van lasten en baten	4.492	N	612	N

50. Wat heeft het gekost?

Bedragen x1000

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	28.298	10.666	10.845	10.851
Baten	26.220	233	232	355
Saldo van lasten en baten	-2.078	-10.433	-10.613	-10.496
Resultaat	-2.078	-10.433	-10.613	-10.496

Verschillenanalyse

"-" = nadelig (bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Rekening 2017	Vershil	Begroting 2017	Rekening 2017	Vershil
Lasten programma	28.298	10.665	17.447	10.845	10.851	-6
Baten programma	26.220	233	25.865	232	355	123
Saldo van lasten en baten	-2.078	-10.433	-8.418	-10.613	-10.496	117

De belangrijkste verschillen (> € 50.000) ten opzichte van de jaarrekening 2016 en de begroting 2017 na wijziging worden hierna toegelicht.

	t.o.v. jaarrek. 2016	V/N	t.o.v. begroting 2017	V/N
<i>Bestaand beleid:</i>				
Huisvesting				
Door de lagere boekwaarde is de rentelast in 2017 lager dan in 2016.	244	V		
Personeel en Organisatiekosten				
Toevoeging aan voorziening "Verplichtingen personeel". Betreft een administratief-technische afwijking. De bij dit onderdeel geraamde toevoeging is in werkelijkheid verantwoord onder de Algemene dekkingsmiddelen.			118	V
Frichtiekosten: In 2016 en 2017 zijn in het kader van de KTD, kosten gemaakt. In 2016 betref het m.n. de frichtiekosten inz. zwembad de Hoevert	89	V		
Personeelskosten (m.n. loonkosten): De totale bruto personeelskosten zijn toegenomen. Hiervoor zijn duidelijke redenen aan te wijzen: de verdere inbedding van de transities (m.n. de indiensttreding van het voorheen ingehuurde personeel MEE, Sensire, Lindenhout en Welcom), maar ook de gestegen werkgeverslasten en Cao-lonen. Budgettair zijn er nagenoeg geen consequenties.	909	N		
Beheer overige gebouwen				
De kosten voor de restauratie van 't Nije Raethuys gaan grotendeels in de eerste helft 2018 plaats vinden. In de begroting was er rekening mee gehouden dat dit eind 2017 zou gebeuren. Bij de resultaatbestemming wordt voorgesteld dit bedrag over te hevelen naar 2018.			111	V
De reguliere onderhoudskosten van het gemeentehuis locatie 's-Heerenberg worden in 2017 meegenomen in de restauratie van 't Nije Raethuys.	77	V		

Diverse producten				
• Overig	47	V	180	V
Diverse producten bedrijfsvoering				
• Doorbelasting uren etc. In 2017 is het grootste deel van de doorbelasting geschied op basis van voorcalculatie. Uitzonderingen daarop zijn de grondexploitatie en de investeringen. Hieraan is in 2017 € 243.000 respectievelijk € 26.000 minder doorbelast. Het restant zijn kleine verschillen op andere producten. Een analyse van het verschil met 2016 is niet mogelijk als gevolg van de wijziging in de BBV-regels. Nadelen hier komen voor het overgrote deel weer terug als voordelen op de andere programma's.	7.966	N	292	N
Totaal	8.418	N	117	V
Nieuw beleid				
• N.v.t.				
Saldo van lasten en baten	8.418	N	117	V

60. Wat heeft het gekost?

Exploitatie	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lasten	0	0	0	1.017
Baten	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	0	0	0	-1.017
Resultaat	0	0	0	-1.017

"-" = nadelig (bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Rekening 2017	Vershil	Begroting 2017	Rekening 2017	Vershil
Lasten programma	0	1.017	-1.017	0	1.017	-1.017
Baten programma	0	0	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	0	1.017	-1.017	0	1.017	-1.017

De belangrijkste verschillen (> € 50.000) ten opzichte van de jaarrekening 2016 en de begroting 2017 na wijziging worden hierna toegelicht.

	t.o.v. jaarrek. 2016	V/N	t.o.v. begroting 2017	V/N
Vennootschapsbelasting (VPB)				
• Betreft de verwachte aanslag VPB o.b.v. de in deze jaarstukken opgenomen winstverwachting exploitatie DocksNLD. Deze tussentijdse winstneming, een verplichting op grond van de BBV, zal na aftrek van de verschuldigde VPB worden doorbetaald aan de gemeente Doetinchem. Heeft per saldo geen effect op het resultaat.	1.017	N	1.017	N
Saldo van lasten en baten	1.017	N	1.017	N

3.6 Overzicht incidentele baten en lasten

Onderstaande tabel geeft een specificatie van de incidentele baten en lasten. Dit overzicht is voorgeschreven in de BBV en geeft inzicht in hoeverre ons begrotingsbeeld wordt beïnvloed door incidentele ontwikkelingen.

Bedragen x €1.000)

Programma	Primaire begroting	Begroting na wijzigingen	Realisatie begrotingsjaar
1. Bestuur			
<i>Lasten</i>			
Wachtgeldverplichtingen	-90	-90	-105
Aanvulling pensioenvoorziening voormalige bestuurders	-300	-300	-111
<i>Baten</i>			
Afrekening Stadsregio Arnhem Nijmegen in liquidatie	0	125	125
2. Ruimtelijke ontwikkeling			
<i>Lasten</i>			
Toevoeging aan de reserve Masterplan afrekening Plantsoensingel Zuid	0	-59	-59
<i>Baten</i>			
Afrekening Plantsoensingel Zuid	0	59	59
3. Beheer leefomgeving			
<i>Lasten</i>			
Plaatsing Whats App borden	0	-20	-13
Aanpassing rotonde Bievanckweg-Beekseweg	0	-25	-49
<i>Baten</i>			
Begraafrechten (verlengingen)	37	0	0
Onttrekking reserve onderwijshuisvesting i.v.m. aanpassing rotonde Bievanckweg-Beekseweg	0	25	25
4. Economie en toerisme			
<i>Lasten</i>			
Topsportevenementen	0	-400	-450
Toevoeging voorziening A18 Bedrijvenpark	0	0	-1.500

Programma	Primaire begroting	Begroting na wijzigingen	Realisatie begrotingsjaar
<i>Baten</i>			
Onttrekking reserve grondexploitatie i.v.m. toevoeging voorziening A18 Bedrijvenpark	0	0	1.500
5. Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl			
<i>Lasten</i>			
Vervanging RVS in zwembad de Hoevert	0	-36	-27
Vaststellingsovereenkomst met Plavei inzake Averhof	0	-180	-180
<i>Baten</i>			
Onttrekking reserve ontvlechtingskosten KTD vaststellingsovereenkomst Plavei	0	180	180
6. Jeugd, onderwijs en cultuur			
<i>Lasten</i>			
Huisvesting carnavalswagens	-100	-100	-56
Exploitatiebijdrage dorps huis Zeddam	0	-25	-25
Toevoeging aan reserve ontvlechtingskosten KTD netto verkoopopbrengst NME gebouw	0	-139	-139
<i>Baten</i>			
Opbrengst grond De Meiboom	169	0	0
Onttrekking aan reserve ontvlechtingskosten KTD exploitatiebijdrage dorps huis Zeddam	0	25	25
Netto verkoopopbrengst NME gebouw	0	139	139
7. Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid			
<i>Lasten</i>			
Extra subsidie welzijnswerk ouderen	0	-27	-27
<i>Baten</i>			
Onttrekking aan reserve ontvlechtingskosten KTD extra subsidie welzijnswerk ouderen	0	27	27
40. Bedrijfsvoering			
<i>Lasten</i>			
Diverse uitgaven in kader afronding Kerntakendiscussie	0	-86	-86
Latente belastingverplichtingen	0	0	-197
<i>Baten</i>			
Incidentele onderuitputting	200	325	0

Programma	Primaire begroting	Begroting na wijzigingen	Realisatie begrotingsjaar
Onttrekking aan reserve ontvlechtingkosten KTD diverse uitgaven	0	86	86
Vrijval restant reserve KTD	0	0	67
50. Algemene dekkingsmiddelen			
<i>Baten</i>			
Dividend Alliander	200	185	185
Totaal	116	-311	-606
Saldo rekening			-555

Geconcludeerd kan worden dat nagenoeg het gehele saldo van de jaarrekening wordt veroorzaakt door incidentele lasten.

3.7 Structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves

Programma	Primaire begroting	Begroting na wijzigingen	Realisatie begrotingsjaar
2. Ruimtelijke ontwikkeling			
<i>Baten</i>			
• Onttrekking reserve grondexploitatie (advieskosten voorbereiding bouwgrondexploitatie)	45	45	45
• Onttrekking reserve grondexploitatie (rente ruilgronden voormalig Bergh)	11	11	11
3. Beheer leefomgeving			
<i>Baten</i>			
• Onttrekking egalisereserve afvalstoffenheffing	100	100	100
Lasten			
• Toevoeging egalisereserve afvalstoffenheffing	0	166	175
5. Leefbaarheid veiligheid en cultuur			
<i>Baten</i>			
• Onttrekking reserve kapitaallasten nieuwbouw SCM (dekking kapitaallasten SCM)	127	127	127
6. Bevordering gezonde leefstijl			
<i>Lasten</i>			
• Toevoeging reserve kunstgrasvelden	50	50	50
7. Jeugd en onderwijs			
<i>Baten</i>			
• Onttrekking aan reserve Onderwijshuisvesting (verschil tussen lasten en baten onderwijshuisvesting)	327	327	522
Totaal (saldo onttrekkingen minus toevoegingen)	560	394	580

3.8 Wet Normering Topinkomens

De Wet Normering Topinkomens is van toepassing op Gemeente Montferland. Het toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2017 € 181.000 (Algemeen Bezoldigingsmaximum)
De navolgende bedragen zijn in de jaarrekening 2017 opgenomen ten behoeve van topfunctionarissen.

	T.M.J.M. Evers	D.Berends
Functiegegevens	Gemeentesecretaris	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Deeltijdfactor in fte	1,0	1,0
Gewezen topfunctionaris	nee	nee
(Fictieve) dienstbetrekking	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 110.039	€ 76.636
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 16.682	€ 11.621
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 126.721</i>	<i>€ 88.257</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 181.000	€ 181.000
-/- onverschuldigd betaald bedrag	n.v.t.	n.v.t.
Totale bezoldiging	€ 126.721	€ 88.257
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t.	n.v.t.
Gegevens 2016		
Aanvang en einde functievervulling in 2016	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Deeltijdfactor 2016 in fte	1,0	1,0
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 106.741	€ 74.444
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 14.373	€ 9.724
Totale bezoldiging 2016	€ 121.114	€ 84.168

3.9 Specifieke uitkeringen SISA-bijlage

		SISA bijlage verantwoordingsinformatie 2017 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2018							
OCW	D9	Onderwijsachterstanden beleid 2011.2018 (OAB) Besluit specifieke uitkeringen gemeentelijke onderwijsachterstanden beleid 2011.2017 Gemeenten	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO)	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO)	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en voerschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO)	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1)			
			Aard controle R Indicatornummer: D9 / 01	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 02	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 03	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 04			
			€ 212.409	€ 0	€ 0	€ 0			
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Van andere gemeenten in (jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid			
	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D9 / 05	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 06	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D9 / 07	Aard controle R Indicatornummer: D9 / 08					
SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet gemeen tedeel 2017 Alle gemeenten verantwoordden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) algemene bijstand	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAW	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAZ	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk)	
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente
			I.1 Participatiewet (PW)	I.1 Participatiewet (PW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	
			Aard controle R Indicatornummer: G2 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 05	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 06	
	€ 5.644.494	€ 212.031	€ 444.324	€ 3.697	€ 31.745	€ 0			
	Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk)	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee			
Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente				
I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	I.7 Participatiewet (PW)	I.7 Participatiewet (PW)					
Aard controle R Indicatornummer: G2 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 08	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 09	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 10	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 11	Aard controle R Indicatornummer: G2 / 12				
	€ 47.795	€ 4.723	€ 0	€ 123.516	€ 0	Ja			
SZW	G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeent edeel 2017 Besluit	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob)	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) Bob	
			Aard controle R Indicatornummer: G3 / 01	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 02	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 03	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 04	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 05	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 06	
			€ 57.789	€ 6.700	€ 8.412	€ 73.884	€ 47.521	€ 0	
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee				
Aard controle R Indicatornummer: G3 / 07	Aard controle R Indicatornummer: G3 / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3 / 09							
	€ 0	€ 0	Ja						

3.10 Taakvelden

Overzicht baten en lasten per taakveld	Baten	Lasten	Saldo
0 Bestuur en ondersteuning			
Algemene uitkering en ov. ink. Gemfonds	47.866	0	47.866
Beheer ov. gebouwen en gronden	33	149	-116
Belastingen overig	326	104	221
Bestuur	156	1.600	-1.444
Burgerzaken	1.092	1.456	-364
Mutaties reserves	9.592	9.857	-265
Overhead	292	10.669	-10.377
Overige baten en lasten	280	573	-293
OZB niet-woningen	1.987	106	6.349
OZB woningen	4.468	203	-202
Treasury	3.102	2.356	746
Vennootschapsbelasting (Vpb)	0	1.017	-1.017
Totaal 0 Bestuur en ondersteuning	69.193	28.091	41.103
1 Veiligheid			
Crisisbeheersing en brandweezorg	22	1.726	-1.704
Openbare orde en veiligheid	12	462	-449
Totaal 1 Veiligheid	34	2.187	-2.153
2 Vervoer			
Openbaar vervoer	0	110	-110
Parkeren	18	9	9
Verkeer en vervoer	92	3.182	-3.090
Totaal 2 Vervoer	110	3.301	-3.190
3 Economie			
Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	30	19	11
Economische ontwikkeling	11	169	-158
Economische promotie	601	1.301	-700
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	8.226	5.760	2.466
Totaal 3 Economie	8.868	7.250	1.618
4 Onderwijs			
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	401	1.395	-994
Onderwijshuisvesting	889	2.713	-1.824
Totaal 4 Onderwijs	1.290	4.108	-2.818
5 Sport, cultuur en recreatie			
Cultureel erfgoed	27	131	-103
Cultuurpresentatie, -prod. en -particip.	12	454	-441
Media	79	935	-856
Musea	0	155	-155
Openbaar groen en (openlucht)recreatie	292	2.470	-2.178
Sportaccommodaties	472	1.994	-1.522
Sportbeleid en activering	44	1.393	-1.349
Totaal 5 Sport, cultuur en recreatie	926	7.532	-6.606

6 Sociaal domein			
Arbeidsparticipatie	64	1.582	-1.518
Begeleide participatie	-2	4.654	-4.656
Geëscaleerde zorg 18-	0	586	-586
Inkomensregelingen	7.843	9.227	-1.384
Maatwerkdienstverlening 18-	0	6.852	-6.852
Maatwerkdienstverlening 18+	566	6.347	-5.781
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1	1.332	-1.331
Samenkracht en burgerparticipatie	712	3.344	-2.632
Wijkteams	-2	3.458	-3.460
Totaal 6 Sociaal domein	9.184	37.381	-28.197
7 Volksgezondheid en milieu			
Afval	3.611	2.599	1.012
Begraafplaatsen en crematoria	166	129	37
Milieubeheer	15	836	-821
Riolering	3.894	2.766	1.128
Volksgezondheid	20	1.286	-1.266
Totaal 7 Volksgezondheid en milieu	7.706	7.616	90
8 Volkshuisv, RO en sted. vernieuwing			
Grondexploitatie (niet-bedrijventerr.)	5.884	5.528	356
Ruimtelijke ordening	112	682	-570
Wonen en bouwen	1.460	1.269	191
Totaal 8 Volkshuisv, RO en sted. vernieuwing	7.456	7.479	-23
Saldo totaal	104.767	104.697	69

4. Overige bijlagen

4.1 Controleverklaring

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

De controleverklaring van de onafhankelijke accountant is separaat bijgevoegd.

4.2 Kredietoverzicht per 31 december 2017

						Krediet wordt afgesloten
						Realisatie verloopt volgens plan
						Overschrijding budget en/of planning
Omschrijving	L/B	Begroting	Werkelijk	Restant	Toelichting	
Plan bouw woningen Wilhelminastraat	L	76	68	8	Onbekend is wanneer plan (baten en lasten) wordt gerealiseerd (is afhankelijk van de markt).	
Plan bouw woningen Wilhelminastraat	B	-115	0	-115		
Infra-structurele voorzieningen Nieuw-Dijk	L	50	40	10	Afspraak uit verleden over infra-structurele voorzieningen na realisatie woningen noordzijde Nieuw-Dijk (Pater Smitsstraat).	
Infra-structurele voorzieningen Nieuw-Dijk	B	-50	-0	-50		
Interreg V Zicht op heden en verleden	L	797	172	625	Lopend project. Definitieve afwikkeling in 2019.	
Interreg V Zicht op heden en verleden	B	-797	-305	-491		
Starterslening 2017	L	400	400	0	Afgerond.	
Vervanging vloer de Ziep	L	65	44	21	Laatste betaling volgt medio 2018	
aanschaf computerapparatuur raad/college 2014	L	35	22	13	Afgerond.	
Scanners digitalisering 2016	L	15	3	12	Afronding in 2e halfjaar 2018. Krediet toereikend.	
Vervanging AS 400 2016	L	50	51	-1	Afgerond.	
Netwerkserver	L	200	215	-15	Afgerond.	
Vervanging I-phones 2017	L	145	98	47	Lopend project. Afronding in 2020. Krediet toereikend.	
Vervanging I-pads	L	48	20	28	Lopend project. Afronding in tweede helft van 2018. Krediet toereikend.	
Programmat. Beheer Openbare Ruimten 2011	L	51	44	7	Afgerond.	
Programmat. Bevolking (Cipers) 2011	L	50	45	5	Afronding is afhankelijk van voortgang landelijke ontwikkelingen.	
Aanschaf software BGT	L	30	11	19	Krediet afgerond. Aangezien de uitgaven onder de € 12.500 blijven wordt het krediet in 2017 in 1 keer afgeschreven. Update was voldoende in plaats van aanschaf nieuwe software.	
Document-en recordmanagementsysteem	L	75	1	74	project start in Q1-2018 met doorloop naar 2e helft jaar 2018	
Programmatuur midoffice (Civ BRS)	L	100	84	16	project start in Q1-2018 met doorloop naar 2e helft jaar 2018	
Pakket Samenlevingszaken	L	75	0	75	Er is momenteel geen aanleiding om het pakket te vervangen.	

					Daarom kan het krediet vervallen.
Programmatuur Geografisch Info Systeem	L	65	0	65	Krediet kan vervallen omdat de uitgaven tlv de exploitatie 2017 zijn gebracht. Betrof slechts een update.
Programmatuur Belastingen/Heffen	L	75	0	75	Er is momenteel geen aanleiding om het pakket te vervangen. Daarom kan het krediet vervallen.
Programmatuur Financiën	L	100	0	100	Project start in 2018 en nieuw pakket operationeel per 01/01/2020.
Programmatuur Omgevingsvergunning	L	90	0	90	Aanschaf afhankelijk van definitieve invoering Omgevingswet.
Programmatuur BAG	L	25	0	25	Krediet kan vervallen. De uitgaven zullen naar verwachting slechts € 5.000 bedragen. Deze zullen ten laste van de exploitatie worden gebracht.
Programmatuur begraafplaatsen	L	25	0	25	De uitgaven van ca. € 10.000 zijn ten laste van de exploitatie gebracht. Het krediet kan vervallen.
BRP maatregelen Didam 2012	L	131	64	67	Begin 2015 is het BRP regenwater Didam gereed gekomen. Hieruit zijn knelpunten gekomen die dienen te worden aangepakt. Het resterende budget wordt hiervoor ingezet. Uitvoering mee laten lopen met planning masterplan Didam.
Reconstructie Drieheuvelenweg	L	858	24	834	Project is in voorbereiding. Een dit jaar op te stellen verkeerscirculatieplan moet uitwijzen wat de effecten zijn van het afwaarderen van de Drieheuvelenweg op andere wegen in 's-Heerenberg. Realisatie van de afwaardering - in welke vorm dan ook - is pas mogelijk na dat de ontbrekende schakel in gebruik is genomen.
Verruiming overstortriool Stokkum	L	280	209	71	De werkzaamheden zijn in de tweede helft van 2016 afgerond. In overleg met WRIJ moeten waarschijnlijk nog enige duikers worden vergroot om de afvoercapaciteit van de watergangen te verbeteren.
Knelpunten wateroverlast 2016	L	211	223	-12	Afgerond.
Relining op den Dam	L	86	90	-4	Afgerond.
Relining Lugtenakker, Passtraat e.o.	L	141	142	-1	Afgerond.
Relining Kerkhuisstraat	L	71	81	-10	Afgerond.
Relining Eltenseweg Beek	L	62	69	-7	Afgerond.
Relining Zeddamsesweg 's-Heerenberg	L	71	59	12	Afgerond.
Invest voetbalaccommodaties 2016 velden	L	185	0	185	In het kader van de aanstaande bezuinigingen van 200.000,- euro in 2020 zijn de geplande renova-

					ties van de sportvelden tijdelijk stop gezet. De oude kredieten zijn in 2018 samengevoegd, krediet kan daarom vervallen.
Renovatie drukriolering 2016	L	187	166	21	Afgerond.
Herinrichting Didamseweg Loerbeek	L	282	256	26	Afgerond.
Relining kasteellaan e.o.	L	120	120	0	Afgerond.
Knelpunten wateroverlast 2017	L	50	16	34	Resterend budget inzetten voor nieuwe overlastsituaties
Maatregelen Dijksestraat en Fluun	L	50	50	0	Afgerond.
Maatregelen BRP Didam kern Zuid	L	70	6	64	Het budget is bestemd voor het realiseren van de afvoerroute Midden in Didam als maatregel uit het BRP regenwater Didam. Maatregel wordt betrokken bij het masterplan Didam en de uitvoering mee laten lopen met planning van het Masterplan.
Rioolvervanging Meursweg	L	86	6	80	In voorbereiding
Maatregelen BRP Didam kern 2017	L	245	0	245	Het budget is bestemd voor het realiseren van de afvoerroute Midden in Didam als maatregel uit het BRP regenwater Didam. Maatregel wordt betrokken bij het masterplan Didam en de uitvoering mee laten lopen met planning van het Masterplan.
Rioolvervanging de Bongerd	L	16	0	16	In voorbereiding
Renovatie drukriolering 2017	L	275	316	-41	Afgerond.
Renovatie drukriolering 2017	B	0	-28	-28	
Vervanging pompunits drukriolering 2017	L	20	25	-5	Afgerond.
Vervanging rioolgemalen 2017	L	31	38	-7	Afgerond.
Invest voetbalaccommodaties 2017 velden	L	144	0	144	In het kader van de aanstaande bezuinigingen van 200.000,- euro in 2020 zijn de geplande renovaties van de sportvelden tijdelijk stop gezet
Invest voetbalaccommodaties 2017 inricht	L	167	0	167	In het kader van de aanstaande bezuinigingen van 200.000,- euro in 2020 zijn de geplande renovaties van de sportvelden tijdelijk stop gezet. De oude kredieten zijn in 2018 samengevoegd, krediet kan daarom vervallen.
Sneeuwploeg SNK210-EPZ 20512 2017	L	13	0	13	Doorschrijven naar 2019. Technische levensduur van de kunststof uitvoering is langer dan van een stalen uitvoering. Bovendien is het gebruik van de sneeuwplougen de laatste jaren minimaal.
Sneeuwploeg SNK210-EPZ 20513 2017	L	13	0	13	Doorschrijven naar 2019. Technische levensduur van de kunststof uitvoering is langer dan van een

					stalen uitvoering. Bovendien is het gebruik van de sneeuwplougen de laatste jaren minimaal.
Sneeuwploeg SNK240-EPZ 20511 2017	L	15	0	15	Doorschuiven naar 2019. Technische levensduur van de kunststof uitvoering is langer dan van een stalen uitvoering. Bovendien is het gebruik van de sneeuwplougen de laatste jaren minimaal.
Sneeuwploeg SNK240-EPZ 20510 2017	L	15	0	15	Doorschuiven naar 2019. Technische levensduur van de kunststof uitvoering is langer dan van een stalen uitvoering. Bovendien is het gebruik van de sneeuwplougen de laatste jaren minimaal.
VW caddy 33-BX-JF 2017	L	20	0	20	Vervangen door elektrisch voertuig
VW caddy 91-BX-GF 2017	L	20	0	20	Vervangen door elektrisch voertuig
Peugeot Partner V-355-GZ 2017	L	20	21	-1	Afgerond.
Iveco Daily V-643-JG 2017	L	55	82	-27	Gereed, overschrijding veroorzaakt door niet geraamde BPM welke verschuldigd is op een teruggekeurd voertuig. Voertuig geschikt gemaakt om bestuurd te mogen worden zonder vrachtwagenrijbewijs
Iveco Daily V-833-JF 2017	L	55	77	-22	Gereed, overschrijding veroorzaakt door niet geraamde BPM welke verschuldigd is op een teruggekeurd voertuig. Voertuig geschikt gemaakt om bestuurd te mogen worden zonder vrachtwagenrijbewijs
Snippermachine van Daele 2017	L	28	0	28	Aanschaf in de tweede helft van 2018
Aanschaf landmeetkundige GPS	L	22	24	-2	Afgerond.
Relining riolering Kornhorsterweg	L	64	63	1	Afgerond.
Relining riolering Ziepseweg in Didam	L	46	49	-3	Afgerond.
Schaftwagens Wedeo	L	88	17	71	Vervanging vier verouderde schaftketen waar van de leeftijd ouder is dan 20 jaar.
Aanschaf Heatweed onkruidmachine	L	14	14	0	Afgerond.
Aanschaf Bus serviceteam	L	60	0	60	Kan vervallen. Betrekken in vervanging bedrijfswagenpark door elektrische wagens. Wordt betrekken bij vervangingsinvesteringen begroting 2019.
Duurzaamheidsleningen 2016	L	2.000	1.400	600	Lopend project dat in 2018 wordt afgewikkeld.
Facilitaire aanpassing ivm afdeling Zorg	L	68	68	0	Afgerond.
Restauratie Neije Raethuijs	L	556	105	451	Uitgaven volgen in de loop van

Restauratie Neije Raethuijs	B	0	-406	-406	2018. Naar verwachting nog ca. € 650.000. Toegekende provinciale subsidie van € 500.000, hiervan hebben we € 400.000 ontvangen. Per saldo kunnen we € 300.000 voordeel inboeken op dit krediet.
Zonnepanelen W. v.d. Berg-hcentrum	L	52	54	-2	Afgerond.
Verbouwing bestuurskamer 2e verdieping	L	0	9	-9	In de begroting 2018 wordt een bedrag geraamd van € 25.000 voor dit krediet. Afwikkeling in de eerste helft van 2018.

Projectoverzicht jaarrekening 31-12-2017

					Project wordt afgesloten
					Realisatie verloopt volgens plan
					Overschrijding budget en/of planning
Omschrijving	L/B	Begroting	Realisatie	Restant	Toelichting
Revitalisering centrum 's_heerenberg	L	5.541	5.128	413	Lopend project waarbij de volgende onderdelen nog moeten worden afgerond: Kasteelstad, infra rondom Lidl locatie.
Revitalisering centrum 's_heerenberg	B	-5.033	-4.200	-833	Resterende dekking volgt uit de nog af te ronden grondexploitaties of uit de reserve Masterplan als de grondexploitaties niet tijdig worden afgewikkeld.
Revitalisering Plantsoensingel-Zuid	L	2.021	2.154	-133	De uitgaven zijn afgerond. Rekening houdend met de hogere baten is het project financieel gezien nagenoeg conform raming verlopen. De lichte overschrijding betreft niet op het project geraamd interne uren. De provinciale subsidie van € 1 mln. moet nog worden ontvangen. Beschikking van de provincie is eind 2017 wel ontvangen.
Revitalisering Plantsoensingel-Zuid	B	-2.000	-1.061	-939	

4.3 Producten per programma

Programma 01 Relatie inwoners en bestuur

Bedragen x1000

Lasten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Gemeenteraad	387	383	383	393
College van B&W	1.031	1.040	1.074	838
Voorlichting en representatie	616	60	80	79
Bestuurlijke samenwerking	765	154	141	140
Burgerzaken	1.533	1.034	1.008	1.021
Verkiezingen	50	36	63	67
Kadaster, adressen en topografie	559	397	384	368
APV en bijzondere wetten	241	160	148	150
Werkbudget wijk- en kerngericht werken	207	185	201	152
Omgevingsvergunning aanvraag	1.000	714	674	660
Totaal Lasten	6.389	4.162	4.157	3.868
Baten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
College van B&W	127	0	0	26
Bestuurlijke samenwerking	0	0	125	129
Burgerzaken	1.025	1.043	1.122	1.092
Kadaster, adressen en topografie	7	0	0	0
APV en bijzondere wetten	7	8	8	12
Omgevingsvergunning aanvraag	1.207	1.237	1.343	1.354
Mutaties reserves programma 01 (Relatie inwoners en bestuur)	0	0	0	0
Totaal Baten	2.373	2.288	2.598	2.614
Saldo van lasten en baten	-4.015	-1.874	-1.559	-1.254
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen				
01 Relatie inwoners en bestuur	578	0	0	0
Mutaties reserves	578	0	0	0
Resultaat	-3.437	-1.874	-1.559	-1.254

Programma 02 Ruimtelijke ontwikkeling

Bedragen x1000

Lasten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Natuur en landschap	147	93	873	245
Monumenten	213	129	170	131
Ruimtelijke ordening	976	715	710	682
Volkshuisvesting	400	150	326	231
Grondexploitatie (woningen)	2.906	49	68	5.281
Overige gronden (niet in exploitatie)	291	47	51	36
Totaal Lasten	4.931	1.183	2.199	6.606
Baten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Natuur en landschap	12	10	807	182
Monumenten	30	0	28	27
Ruimtelijke ordening	77	104	104	112
Volkshuisvesting	33	44	100	105
Grondexploitatie (woningen)	2.891	0	0	5.884
Overige gronden (niet in exploitatie)	289	5	10	10
Totaal Baten	3.332	164	1.049	6.321
Saldo van lasten en baten	-1.599	-1.019	-1.150	-285
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen				
02 Ruimtelijke ontwikkeling	1.471	0	57	1.320
Onttrekkingen				
02 Ruimtelijke ontwikkeling	1.065	56	72	502
Mutaties reserves	-406	56	16	-728
Resultaat	-2.005	-963	-1.134	-1.013

Programma 03 Beheer leefomgeving

Bedragen x1000

Lasten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
APV handhaving	196	120	130	130
Wegen, straten en pleinen	2.465	1.686	1.828	1.871
Gladheidsbestrijding	146	98	106	119
Straatreiniging	230	246	223	206
Openbare verlichting	476	436	441	400
Verkeersmaatregelen	673	261	520	586
Openbaar vervoer	70	36	109	110
Groenvoorzieningen	1.837	1.587	1.750	1.837
WMO - parkeervoorziening	21	9	9	9
Afvalverwijdering en -verwerking	2.516	2.554	2.621	2.599
Riolering	3.466	2.935	2.785	2.766
Milieu	1.153	855	901	836
Begraafplaatsen	278	138	134	129
Omgevingsvergunning handhaving	610	366	381	378
Totaal Lasten	14.137	11.328	11.937	11.976
Baten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Wegen, straten en pleinen	225	57	56	76
Gladheidsbestrijding	2	5	5	5
Straatreiniging	-12	0	0	0
Openbare verlichting	6	4	4	4
Verkeersmaatregelen	5	3	3	7
Groenvoorzieningen	-490	32	68	69
WMO - parkeervoorziening	17	17	17	18
Afvalverwijdering en -verwerking	3.442	3.200	3.566	3.611
Riolering	3.456	3.722	3.801	3.894
Milieu	-13	3	15	15
Begraafplaatsen	116	229	161	166

Totaal Baten	6.755	7.270	7.695	7.865
Saldo van lasten en baten	-7.379	-4.066	-4.251	-3.855

Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen				
03 Beheer leefomgeving	558	0	166	205
Onttrekkingen				
03 Beheer leefomgeving	662	100	139	139
Mutaties reserves	104	100	-26	-66
Resultaat	-7.275	-3.966	-4.278	-4.186

Programma 04 Economie en toerisme

Bedragen x1000

Lasten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Markten en standplaatsen	33	20	20	19
Economische ontwikkeling	202	135	201	169
Toerisme en recreatie	483	514	1.230	1.301
Grondexploitatie industrie-terreinen	10.766	0	0	5.760
Totaal Lasten	11.485	669	1.452	7.250
Baten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Markten en standplaatsen	32	39	39	30
Economische ontwikkeling	0	0	0	11
Toerisme en recreatie	27	25	279	300
Grondexploitatie industrie-terreinen	10.641	0	0	8.226
Forensen- en toeristenbelasting	305	345	345	300
Totaal Baten	11.006	409	663	8.868
Saldo van lasten en baten	-479	-260	-789	1.618
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen				
04 Economie en toerisme	30	0	179	3.128
Onttrekkingen				
04 Economie en toerisme	155	0	179	1.679
Mutaties reserves	125	0	0	-1.449
Resultaat	-354	-260	-789	169

Programma 05 Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl

Bedragen x1000

Lasten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Speelvoorzieningen	166	171	193	167
Sportbevordering	1.456	1.320	1.330	1.393
Sportaccommodaties	1.979	1.712	1.555	1.570
Groene sportvelden en terreinen	501	456	462	424
Openbare gezondheidszorg	398	380	319	349
Leefstijlprojecten	50	49	46	16
Totaal Lasten	4.550	4.088	3.904	3.919
Baten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Speelvoorzieningen	-15	0	0	0
Sportbevordering	55	43	43	43
Sportaccommodaties	383	428	432	417
Groene sportvelden en terreinen	51	54	54	54
Leefstijlprojecten	20	0	0	20
Totaal Baten	493	525	529	536
Saldo van lasten en baten	-4.057	-3.562	-3.375	-3.383
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen				
05 Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl	19	0	0	26
Onttrekkingen				
05 Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl	1.165	37	180	0
Mutaties reserves	1.145	37	180	-26
Resultaat	-2.912	-3.526	-3.195	-3.409

Programma 06 Jeugd, onderwijs en cultuur

Bedragen x1000

Lasten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
HALT	19	19	19	19
Lokale onderwijstaken	341	388	340	325
Onderwijshuisvesting	3.492	2.725	2.461	2.713
Voortgezet onderwijs	0	3	3	0
Ov.gemeenschappelijke uitgaven/inkomsten	58	42	64	27
Leerplicht	160	127	135	135
Onderwijs achterstandenbeleid	115	143	140	140
Leerlingenvervoer	581	635	528	527
Volwasseneneducatie	5	0	0	0
Onderwijsbegeleiding	94	92	92	92
Jeugdzorg - Toeleiding/beleid jeugd	1.108	1.063	1.348	1.178
Jeugdzorg - GGZ	987	1.010	2.077	1.581
Jeugdzorg - (L)VB	3.252	2.100	2.415	2.268
Specialistische jeugdzorg (I&O)	1.269	1.046	2.400	2.168
Jeugdzorg - Dyslexiezorg	82	281	0	0
Jeugdbescherming/-reclassering	785	694	763	586
Jeugd - Overige zorg	837	622	69	61
Jeugdzorg - PGB-verstrekingen	747	1.003	456	775
Bibliotheek Montferland	735	755	915	915
Muziekonderwijs	31	133	36	32
Kunst	486	414	424	422
Musea/oudheidkunde	197	197	167	155
Overige recreatie	275	305	291	221
Overige cultuur	20	20	20	20
Accommodatiebeheer	1.837	552	432	532
Sociaal cultureel werk	1.773	1.687	1.831	1.817
Jongerenwerk	151	236	209	180
Kinderopvang	235	226	185	193
Peuterspeelzalen	188	246	203	148
Jeugdgezondheidszorg	1.041	270	1.107	921
Totaal Lasten	20.902	17.032	19.129	18.151

Baten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Lokale onderwijstaken	14	13	14	14
Onderwijshuisvesting	773	787	759	889
Ov.gemeenschappelijke uitgaven/inkomsten	270	3	196	194
Onderwijs achterstandenbeleid	105	105	140	140
Leerlingenvervoer	14	18	14	12
Jeugdzorg - Toeleiding/beleid jeugd	611	127	127	-24
Jeugdzorg - GGZ	-77	0	0	0
Jeugdzorg - (L)VB	-81	0	0	0
Specialistische jeugdzorg (I&O)	-44	0	0	0
Jeugdzorg - Dyslexiezorg	-4	0	0	0
Jeugdbescherming/-reclassering	-21	0	0	0
Jeugd - Overige zorg	-29	0	0	0
Jeugdzorg - PGB-verstrekingen	-61	0	0	0
Bibliotheek Montferland	71	74	74	79
Muziekonderwijs	9	12	12	12
Kunst	18	0	0	0
Overige recreatie	43	40	42	41
Accommodatiebeheer	334	366	366	482
Sociaal cultureel werk	-19	0	0	0
Jongerenwerk	-62	17	13	13
Kinderopvang	184	15	132	172
Peuterspeelzalen	89	169	41	41
Jeugdgezondheidszorg	-21	0	0	0
Totaal Baten	2.116	1.746	1.931	2.065
Saldo van lasten en baten	-18.786	-15.286	-17.199	-16.086
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Storting				
06 Jeugd, onderwijs en cultuur	28	50	189	206
Onttrekkingen				
06 Jeugd, onderwijs en cultuur	404	127	2.343	332
Mutaties reserves	376	77	2.154	127
Resultaat	-18.410	-15.209	-15.045	-15.617

Programma 07 Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid

Bedragen x1000

Lasten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Brandweezorg	113	89	81	79
Regionale brandweer en rampenbestrijding	1.328	1.624	1.652	1.647
Openbare orde en veiligheid	189	141	168	163
WMO - Voorziening voor mensen met beperking	1.226	943	1.220	1.332
WMO - Toeleiding/beleid	2.160	1.765	2.239	2.279
WMO - Nieuwe taken (Wmo 2015)	2.248	2.453	2.532	2.495
WMO - Huishoudelijke verzorging	2.958	3.391	3.603	3.852
WMO - Overige voorzieningen	142	221	152	117
Maatschappelijk werk	785	272	222	203
Vrijwilligerswerk en mantelzorg	92	75	70	56
Ouderenzorg	77	66	66	55
Totaal Lasten	11.320	11.039	12.004	12.278
Baten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Brandweezorg	19	0	0	0
Regionale brandweer en rampenbestrijding	0	0	22	22
WMO - Voorziening voor mensen met beperking	-17	19	17	20
WMO - Toeleiding/beleid	23	0	0	21
WMO - Nieuwe taken (Wmo 2015)	-163	0	0	0
WMO - Eigen bijdragen soc. zekerheid	778	800	600	569
WMO - Huishoudelijke verzorging	-110	0	0	-3
WMO - Overige voorzieningen	-35	0	0	0
Maatschappelijk werk	-66	0	0	0
Totaal Baten	428	819	639	629
Saldo van lasten en baten	-10.892	-10.220	-11.374	-11.671
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017

Stortingen				
07 Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid	59	0	220	790
Onttrekkingen				
07 Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid	635	327	354	1.738
Mutaties reserves	576	327	134	948
Resultaat	-10.316	-9.893	-11.240	-10.723

Programma 08 Werk en inkomen

Bedragen x1000

Lasten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Begeleide participatie	5.967	5.358	4.679	4.654
Re-integratie werk	2.039	1.356	1.832	1.582
Inkomensvoorzieningen	8.608	9.136	7.989	7.622
Gemeentelijk minimabeleid	1.565	1.784	1.551	1.605
Inburgering	218	62	162	190
Totaal Lasten	18.397	17.696	16.214	15.653
Baten				
Begeleide participatie	34	0	0	-2
Re-integratie werk	-34	0	379	64
Inkomensvoorzieningen	7.946	8.319	8.018	7.807
Gemeentelijk minimabeleid	130	26	26	37
Inburgering	172	40	62	44
Totaal Baten	8.249	8.385	8.485	7.950
Saldo van lasten en baten	-10.148	-9.311	-7.729	-7.703
Reserves				
	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen				
08 Werk en inkomen	0	0	974	1.080
Onttrekkingen				
08 Werk en inkomen	0	0	617	995
Mutaties reserves	0	0	-357	-85
Resultaat	-10.148	-9.311	-8.086	-7.787

Programma 40 Algemene dekkingsmiddelen

Lasten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Financiering	176	174	134	134
Deelnemingen/beleggingen/nutsbedrijven	60	53	19	19
Onvoorzien	0	20	0	0
Overige alg dekkingsmiddelen	458	-200	-325	573
Uitvoering wet WOZ	301	265	236	203
OZB	0	132	106	106
Reclamebelasting	43	41	4	4
Hondenbelasting	0	36	29	29
Mutaties reserves programma 40	0	0	0	0
Kapitaalslasten	10.862	2.176	2.204	2.203
Totaal Lasten	11.900	2.698	2.408	3.271
Baten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Financiering	2.534	174	174	131
Deelnemingen/beleggingen/nutsbedrijven	484	633	542	534
Algemene uitkering	50.506	47.483	47.869	47.866
Overige alg dekkingsmiddelen	320	0	0	280
Uitvoering wet WOZ	1	0	0	0
OZB	6.177	6.432	6.441	6.455
Baatbelasting	2	3	3	3
Reclamebelasting	41	42	42	41
Hondenbelasting	184	233	233	243
Kapitaalslasten	10.862	3.352	2.435	2.437
Totaal Baten	71.111	58.351	57.738	57.990
Saldo van lasten en baten	59.211	55.654	55.330	54.719
Reserves	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Stortingen				
40 Algemene dekkingsmiddelen	7.357	218	2.990	2.990
Onttrekkingen				
40 Algemene dekkingsmiddelen	5.081	0	3.598	3.673

Mutaties reserves	-2.276	-218	609	684
Resultaat	56.935	55.435	55.939	55.402

Programma 50 Interne bedrijfsvoering

Lasten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Bestuursondersteuning raad	384	234	218	220
Bestuursondersteuning college	788	196	243	230
Organisatieontwikkeling	232	45	31	31
Planning en control	796	84	161	159
Rechtsbescherming	208	44	15	10
Saldi van de kostenplaatsen	0	0	0	0
Management	783	710	697	821
Afdelingen	17.863	4.097	4.631	4.858
Griffie	193	3	3	9
Huisvesting	1.931	1.649	1.472	1.446
Beheer overige gebouwen	185	124	227	113
Facilitaire zaken	279	329	321	276
Documentaire informatievoorziening	56	117	61	42
Informatie en automatisering	1.824	1.752	1.755	1.777
Personeel en organisatie	290	760	419	301
Financiën	69	59	59	55
Sociale Zaken	1.371	-2	0	0
Belastingen	580	40	90	71
Tractie openbare werken	394	371	382	377
(K597) Planning en control	72	52	61	56
Totaal Lasten	28.298	10.665	10.845	10.851
Baten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primair)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Bestuursondersteuning raad	-172	0	0	1
Bestuursondersteuning college	-167	0	0	0
Planning en control	-13	0	0	0
Saldi van de kostenplaatsen	681	0	0	0
Management	783	0	0	0
Afdelingen	17.863	91	87	200
Griffie	193	0	0	0

Huisvesting	1.931	39	35	42
Beheer overige gebouwen	185	27	27	23
Facilitaire zaken	279	37	37	34
Documentaire informatievoorziening	56	0	0	0
Informatie en automatisering	1.824	0	5	5
Personeel en organisatie	290	0	0	0
Financiën	69	0	0	0
Sociale Zaken	1.371	0	0	0
Belastingen	580	40	40	39
Tractie openbare werken	394	0	0	10
Planning en control	72	0	2	2
Totaal Baten	26.220	233	232	355
Saldo van lasten en baten	-2.078	-10.433	-10.613	-10.496
Resultaat	-2.078	-10.433	-10.613	-10.496

Programma 60 Vennootschapsbelasting

Lasten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primaïr)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Vennootschapsbelasting	0	0	0	1.017
Totaal Lasten	0	0	0	1.017
Baten	Rekening 2016	Begroting 2017 (primaïr)	Begroting 2017 (na wijziging)	Rekening 2017
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0
Totaal Baten	0	0	0	0
Saldo van lasten en baten	0	0	0	1.017

